www.perawipepwle.com

فەرهەنگی ڕێژگە

(ئەو وشانەی لە هەنبانەبۆرینەدا نەهاتوون)

کوردی ـ کوردی ـ فارسی

ئەمین گەردیگلانی

ئەمین گەردیگلانی

دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی

- **فەرهەنگی رێژگە**
- **نووسینی:** ئەمین گەردیگلانی
- **بابەت:** **فەرهەنگ**
- **پیتچنین:** مریەم شاسەنەم
- **بەرگ:** محەمەد هاشم
- **چاپ:** یەکەم ٢٠٠٩
- **ژمارەی سپاردن:** ٥٠٧
- **نرخ:** ٤٠٠٠ دینار
- **تیراژ:** ١٠٠٠
- **چاپخانە:** چاپخانەی خانی (**دهۆك**)

زنجیرەی کتێب (٣٥٧)

هەموو مافێکی بۆ دەزگای موکریانی پارێزراوە

مالپەڕ: www.mukiryani.com

ئیمەیل: info@mukiryani.com

ناوەرۆک

پیتی ئ ٩
پیتی ب ٢٥
پیتی پ ٥٠
پیتی ت ٦٨
پیتی ج ٨٤
پیتی چ ٩٠
پیتی ح ١٠٣
پیتی خ ١٠٧
پیتی د ١١٩
پیتی ڕ ١٣٩
پیتی ز ١٤٧
پیتی ژ ١٥٣
پیتی س ١٥٥
پیتی ش ١٧٠
پیتی ع ١٨١
پیتی غ ١٨٣
پیتی ف ١٨٤
پیتی ڤ ١٨٨
پیتی ق ١٨٩
پیتی ک ٢٠٣
پیتی گ ٢٢٢
پیتی ل ٢٣٧
پیتی م ٢٤٥
پیتی ن ٢٥٦
پیتی و ٢٦٢
پیتی هـ ٢٦٨
پیتی ی ٢٨٠

پێشەکی:

لەوەتا دەستم قەڵەمی گرتووە و پێم ناوەتە ڕێبازی نووسین و دنیای ئەدەبەوە، هەستم بە دەوڵەمەندی و گەورەیی زمانەکەمان کردووە و لەپاڵ ئەوەشدا خەم و پەرۆشی هەڵیچۆقاندووم کە ئەم زمانە پڕ لقوپۆپ و زیندووە بۆ ئەوەندە بێدەرەتان و لێقەوماوە، لە سەدان لاوە لێی دەپچڕن و دەمیان تێناوە. ئەوە بە جێی خۆی، نووسەرانی کەمتەرخەم و نادەڕۆست و کوردی زمانی کوردی نەزانیش ئەوەندەی دیکە خەریکن بە قوڕیدا دەبەنە خوارێ و سەریان لە خۆیان و لە خەڵک شێواندووە و کەس خەتی کەس ناخوێنێتەوە و هەر کەس هەڵدەستێ دەڵێ ئەزم هەڵدەبەزم. ئەم هەموو نووسەر و شاعیرە قۆڕەدەماخ و سمێڵبابڕ و بەهەوایەشمان هەیە و خۆیان بە حافز و شکسپێر و مارکێز و پاپلۆ نێرۆدا و بۆرخێس و.. ناگۆڕنەوە، بەڵام ئەوەی بیری لێ ناکەنەوە، شێواز و یاسا و ڕێسای زمانی یەکگرتووە. هەموو بە ڕبەی خۆیان دەپێون و کەسیش بە دۆی خۆی نااڵێ ترشە. تا کەنگێ هەروا گێرەشێوێنی و کەس لەکەس لە گۆڕەپانی زمانەکەماندا ساز کەین. لەم شاییە تێکەوڵێکەیەدا هەر کەس بە هەوای خۆی هەڵپەڕێ و بیر لە تەکووزی و یەکدەنگی و یەکئاهەنگی نەکەینەوە.

لە زەمانی زەبر و زەنگ و دیکتاتۆرپی سەددامدا کۆڕی زانیاری هەبوو و ئەو هەموو خزمەتەی بە زمان کرد، بەڵام ئەمڕۆ لەو بارودۆخە لەبار و خۆش و ئازادەدا، کۆڕ و لێژنەیەک نییە یاسایەک دانێ بۆ زمانی یەکگرتوو و چاپخانە و ڕۆژنامە و گۆڤار و بڵاڤۆکەکان ناچار کا پێڕەویی لێبکەن.

کورد یانی زمانی کوردی، جا ئێمە ئەگەر زمانەکەمان نەمێنێ ئیتر کێین و چیین؟ بوون و نەبوونمان جیاوازی چییە. کەوایە ئەم هەموو خەبات و ماڵوێرانی و دەربەدەری و ئەنفال و کوشت و کوشتار و قەڵاچۆیە لەبەر چی بوو. ئەم هەموو خوێنە بۆ چی ڕژان؟ دیارە لە بەر زمانەکەمان. لەبەر ئەوەی کوردین. دەنا زۆر سانا لە زووەوە بووبووایەتە عەڕەب و عەجەم ئیتر هیچ گرفتێکمان نەدەما و وازمان لە کورد بوون دێنا و هیچ کەس نەدەبووە دژ و نەیارمان و خۆشمان و دوژمنانیشمان بە ئاسوودەیی دادەنیشتین.

هاواره لە خۆمان گەلینە، ئەوی خۆمان بە خۆمانی دەکەین و لەو ماوەیەدا کردوومانە، هیچ دوژمنێک پێی نەکردووین. مریشک خۆی گڵ بە سەر خۆیدا نەکا، کەس پێیدا ناکا.

www.perawipepwle.com

ئێمەش هەر واین. دەستمان کردووە بە گڵ بەسەر خۆدا کردن و خۆ لە نێو بردن. دەمار گرژی و تەعەسوبی چینایەتی و تایەفەگەری و ناوچەگەری وای کوێر کردووین چاومان نابینێ و چاومان بەرایی نادا جوانییەکانی یەکتر ببینین. هەر کەس هەڵدەستێ بە زاراوەی گوند و شارۆچکە و مەڵبەندەکەی خۆی دەنووسێ و هیچ کەس حازر نییە جوانی و باشییەکانی ئەوی‌تر ببینێ. تۆ خودا گەلینە شووڕەیی نییە لە سەدەی بیست و یەکدا هێشتا کورد زمانی یەکگرتووی خۆی نەناسیوە؟

تەنیا ئەوەندە تکا لە نووسەران و زمانەوانان و گەورە دەسەڵاتدارانی کورد دەکەم بۆ ماوەی یەک خولەک بیر بکەنەوە و لە خۆیان بپرسن کورد یانی چی؟ ئەم گێرەشێوێنی و دەمارگرژی و قۆڕەدەماخییە تا کەنگێ؟ با لە خۆمان بپرسین بەرپرسی ئەم ئاڵۆزییە کێیە؟ بۆ؟

بەم پێشەکییە توند و جینگزییانەیە ویستم تۆزێ کوڵوکۆی دەروونم هەڵڕێژم، چونکە خەمی زمانەکەمان بە جارێ ئاراوقارای لێ هەڵگرتووم و دەڵێی لەسەر پشکۆم. بە داخ و خەمەوە هەڵدەچۆقێم و خۆم دەخۆمەوە و گریانم بۆ داهاتووی زمان و فەرهەنگەکەمان دێ. من نە پسپۆڕی زمانم نە فەرهەنگنووس و شارەزای ئەو بوارە دژوارە. تەنیا وەک دڵسۆزێکی زمان و فەرهەنگی ڕەسەن و دەوڵەمەندی خۆمان قۆڵم هەڵماڵیوە و دەمەوێ ئەوەی لە توانامدایە و لانی‌کەم بوونی لە نەبوونی باشترە بڵاوی بکەمەوە. وەک کەسێکی لادێیی و لەگەڵ سروشت و شاخ و داخ و جۆگەلە و کانی و زنار و زەندۆڵ و خڕ و شیوان و جاڕ و بووڕە و بژوێن و میێرگ و زەنوێر و قاقڕ و کاتۆر گەورەبوو، بە بۆنی باران و گڵەسووڕە و بەرامەی وەرزی بەهار و کزەی تۆفوبەندی زستان و قرچە و کۆڵەکۆڵی چلەی هاوین و هاژە و هووژی گێژەڵووکە و گژەبا و شەڕەبا و تەپوتۆزی پایز فرچکگرتوو، ئەوەی لە سروشت و زمانی خەڵکی ڕەشۆکی و جووتیار و پاڵە و سەپان و فەلا و شوانەوێڵان فێر بووم، بە پێی توانا و زانیاریی لاوازی خۆم لە گۆڕەپانی سینگی بەرینی کاغەزدا کۆیان کەمەوە و دەستیان بنێمە دەست یەک و گۆڤەند و دیلانێکی نەمرانەیان بۆ ساز کەم و هەموویان لە ژوانی گەرموگوڕی کتێبێکدا کۆ کەمەوە.

هیچ کارێک بێکەموکووڕی نییە و دڵنیام ئەم فەرهەنگۆکەی منیش هەروایە و ڕەنگە بێعەیب و خەوش نەبێ، بەڵام هەر ئەوەندەم لە دەست هاتووە و هیوادارم پسپۆڕان و زمانزانان و خاوەنڕایان هەڵەوپەڵەم بۆ ڕاست کەنەوە. بەو هیوایەی بتوانین تەواوی فەرهەنگ و وشەدان و قامووسەکان لە داهاتوودا کۆ کەینەوە و خەرمانێکی مەزن و دەوڵەمەندی لێ ساز کەین و سەر لەبەری زاراوە و بنزاراوەکانی زمانی کوردی لە خۆی بگرێ و ئێمەش ببینە خاوەنی فەرهەنگێکی غەنی و جێی متمانە. ئەگەرچی ئێستا کاتی ئەوە هاتووە لە هەموو لایەکەوە قۆڵ هەڵماڵین و بە هەرەوەزێکی بەرین و مەزن بناغەی فەرهەنگێکی وا دامەزرێنین و تەواوی

بکەین، بەڵام نازانم هۆی چییە و بۆ تا ئێستا ئەو کارە نەکراوە؟!
ئێستا کە ئەو هەلە نەڕەخساوە و نەلواوە لە سەر کارێکی ئاوا گەورە و پیرۆز کۆک بین و بە ئەنجامی بگەیەنین، لانی کەم دەتوانین هەرکام بەپێی توانا وشە و زاراوە و دەستەواژەکان کۆ کەینەوە و لە شوێنێکدا بیانپارێزین بۆ ڕۆژی خۆی.
منیش ئەوا بە پێی توانای خۆم وەسیەتەکەی مامۆستا هەژاری نەمرم لە گوێ گرتووە کە دەفەرمێ: «تۆش نەیژی من خۆم ئەیزانم ئەم بەرهەمە هەژارانەم کورت و کەمە و بۆیە نابێ تێر و پاراو دڵ ئاوی لێ بخواتەوە، لە وزە و هێزیدا نییە پەرسقی هەموو پرسێکت بداتەوە، زوانی کوردی زۆر لەوە دەوڵەمەندترە کە هەژارێکی وەکوو من تاک و تەنیا و ئاوارە لە نیشتمان و وەک پێویستە کوردی نەزان و تەرە لە وڵاتی بێگانە بتوانێ لە دە یەکێکی کۆ کاتەوە. حەزم دەکرد هەموو وشەی هەموو شێوەکانی کوردیم دەسکەوتایە و لە سەر ڕووپەڕی ئەم نامەم ڕابنایە؛ بەڵام بە حەز و ئارەزوو کار پێکنایە. ئەگەر باوەڕم پێ دەکەی من بەپێی هێز و توانای خوم هیچ درێخیم نەکردووە، ئەگەر خۆم لە پاڵە خۆمدا بە شەرمەزاری نەزانی و دەسکورتیم لە خزمەت کردن بە گەلی کوردم دەزانم، دەشزانم کە بێتاوانم و لەوە پترم لە دەس نایە. ناوی وشەدانەکەی خۆم ناوە: هەنبانەبۆرینە کە لە چیرۆکانا دەڵێن: هەرچیت بوێ دەستی تێخە دێتە چەنگت. جا ئەگەر بۆ وشێک گەڕیای و دەستت لە ژێر هەمانەبۆرەوە دەرچوو، تووڕە مەبە و تووڕی مەدە، هەوڵ بدە ئەوەی کە خۆت تووشی نەبووی، یان ئەوانەی کە ئەزانی لەوێدا نین، تۆ لە لاوە کۆیان کەوە و بیانnووسەوە. ئەوە خوایە، جارێکیتر من یا هەژارێکی دیکەی لە من چاتر و زاناتر لە چاپەکانی دواڕۆژدا بیانخاتە سەر.»
بۆیە منیش وەک ئاخێزگەیەک هەنبانەبۆرینەکەی مامۆستا هەژارم داناوە و ئەو وشانەی لە دووتوێی فەرهەنگەکەی ئەودا نەهاتوون و لە قەڵەم کەوتوون کۆم کردوونەتەوە و وەک مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەنزادە ناوی ناوە گوڵچنینەوە، منیش بە دوای هەژاری زانا و بەئەزموونداا دەڕۆم و گوڵچنەوەی ئەو سەرپاڵە بەهێز و کارمەیەم؛ دڵنیاشم منیش گوڵچنەوەیەکی باش و وردبین نیم، ڕەنگە لەوە زیاتریشم پێ نەکرابێ و بۆ نەکرابێ، گەلێکی ترم گوڵوشە وەپاش دابێ و هەڵمنەگرتبێتەوە و بەجێمابێ. بۆیە ناوی ئەو فەرهەنگۆکەی خۆم ناوە «ڕێژگە» چونکە تەنیا جۆگەلەیەکی چووکەیە و دەیهەوێ برژێتە دەریای بەرینی فەرهەنگی هەنبانەبۆرینەوە.
بەو هیوایەی شیاوی ئەوە بێ تێکەڵ ئەو زەریا بەرینە بێ.

بۆکان ـ زستانی هەتاوی

نیشانەکانی نێو ئەم فەرهەنگە:

ف: لە شوێنێک کە شەرحی کوردی کۆتایی دێ و بۆ هاوواتا یان شەرحی فارسی هاتووە.

☜: ڕوانین بۆ وشەیەکی دیکەی هاومانای وشەکە.

(+) : بۆ وشەیەکە کە جگە لە مانای هەنبانەبۆرینە مانایەکی تری هەیە.

دانانی پیتەکان بە پێی ئەلفوبێی کوردی ڕۆنراون کە ئاوایە:

ئـــ ب، پ، ت، ج، چ، ح، خ، د، ر، ز، ژ، س، ش، ع، غ، ف، ڤ، ق، ک، گ، ل، م، ن، و، هـ ی

ئابیدە: پەیکەرە، کۆتەڵ، هەیکەل.ف مجسمە، تندیس

ئابێز: جۆرێ کایەی منداڵانە وەک شەشخان وایە و خانەی ئەم یارییە بازنەییە.ف نام یک بازی کودکان

ئاپانتێز: ریخۆڵە کوێرە.ف آپاندیس

ئاپاندێز: ڕیخۆڵە کوێرە.ف آپاندیس

ئاپتەر: شێت، دین، دەلوو، خول.ف دیوانە

ئاپنجی: جۆرە عەبایەکی قەدیمی بوو.ف نوعی قبای قدیمی

ئاتەران پاتەران: پاتەران، وڕێنە، وڕاوە.ف هذیان

ئاتەشەک: ئاگرە، ئاورە، جۆرێ زیپکەیە لە دەم و چاو دێ و زنچکاوی لێ دەتکێ.ف نوعی جوش

ئاتەگ: (+) داوێنی زین کە لە سواریدا دەکەوێتە ژێر ڕانی سوار.ف قسمت پایین زین کە زیر ران سوارکار قرار می‌گیرد

ئاتیوانن: تاواندنەوە، ئاواندن، تواندنەوە.ف آب کردن

ئاجزا: جۆرێک مووروویی تەزبێحە، ئادزا.ف نوعی مهره‌ی تسبیح

ئاچەر: (+) هاچەر، ئامرازی پێچ کردنەوە.ف آچار

ئاخاوتن: ئاخافتن، قسە کردن.ف حرف زدن

ئاخ‌تف: تفی خەست، بەڵغەم.ف خلط سینه

ئاخوڕاو: حەوزی دریژاودرێژی هەڵبەستراو بۆ ئاو خواردنەوەی ماڵات.ف حوض طولانی برای آب خوردن احشام

ئاخێزگە: سەرچاوە، شوێنێ کە کار لەوێوە دەست پێدەکا.ف محل شروع کار

ئاخێوەر: وێژەر، قسەبێژ.ف سخنگو

ئادار لەسەر پادار نەمان: بریتی لە خاپوور بوون، تێک ڕووخان.ف ویران شدن

ئادزا: ☜ ئاجزا

ئادگار:) روخسار، بیچم، دەموچاو،) بەژن، بالا، قەڵافەت.ف ا) اندام) چهره، سیما.

ئادە: (+) دوڕگە، چزیرە.ف جزیره

ئادیان: ناوی هۆزێکە لە کوردستانی باکور.ف نام ایلی در کردستان شمالی

ئادێنه: مەزرای لەوەڕ خۆش، جاڕی پڕ گژ و گیا.ف مزرعه‌ی پر از علف

ئـارا و قـارا: ئـارام و ئـۆقره، *(ئـارا و قـارای لێهەڵگیراوه.)* ف صبر و قرار

ئـارا: (+) دوو تـاڵی نێـوەڕاسـتی تـەون، گرێـی نێوەڕاستی تەون.ف گره وسط قالی

ئـارا: دوو تـاڵی نێـوەڕاسـتی تـەون، گرێـی نێـوەڕاسـتی فـەڕش.ف دوتـا تـار وسـطی در قالیبافی

ئاراسـه کـردن: پێشکەش کـردن، بـۆ نـاردن.ف فرستادن، تقدیم کردن

ئاراسه: ئاراسته، پێشکەش.ف ارسال، تقدیم

ئاراگێڵ: ئاواره، هەڵوەدا، قەڵەندەر.ف قلندر

ئارام لێبڕان: ئارام لێ هەڵگیران.ف آرام وقرار نداشتن.

ئارام لێبڕین: ئارام لێ هەڵگرتن.ف آرام وقرار از کسی گرفتن.

ئارامگێڵ: ئەسپی خۆشڕکێف، خۆشبەز.ف اسب بادپا

ئـاران: (+) شـوێنی بـەریـن و بـەربـڵاو، ساکەدەشت.ف دشت وسیع

ئـارتوون: ئـاگردان، ئـاورگ، ئـاگردانی حـەمـام، توون.ف تون گرمابه

ئارتین: بڵێسه، بڵێزه.ف زبانه‌ی آتش

ئارچەن: ئارزەن، چەناگه.ف چانه

ئارداڤ: فێڵباز، گزیکار، گزەون.ف کلک‌باز

ئارداڵ: مێرگ، چینک.ف مرغزار

ئـاردەشـێڵە: ئـارد و ئـاو گرتنـەوه بـۆ درزی پەنجێره و چەسپاندنی کاغەز و پارچه و...ف آرد و آب شل

ئاردەتوو: توو شیرینی هاڕدراوه و تۆپەڵ کراو.ف آرد تووت

ئـاردی نێـو دڕوو: بریتـی لـه نـابوود بـوون و لەنێو چـوون. *(کـوڕه تـازه وا لێیقـەومـا بـوو بـه ئاردی نێو دڕوو.)* ف کنایه از نابود شدن

ئارزاڵە: ☜ ئازاڵه

ئارزەن: چەنه، ئارچەن، چەناگه.ف چانه

ئارژین: ☜ ئاژین

ئارش: مانا، واتا.ف معنی

ئارشک: قرقێنه، قرپه، قرپ.ف آروغ

ئارقانه: وشتر، هوشتر، حوشتر.ف شتر

ئارما: دڵنیا، خاترجەم، ئارخەیان.ف خاطرجمع

ئارماز:) گزموولە، گردیلـه قـوڕ؛) گڵۆڵـه بـەن و دەزوو.ف) گلوله گل؛) گلوله نخ

ئارمـان: نـاوی کـۆنی هـەورامـان.ف نـام قـدیم اورامان

ئارن: شەویلکه، شەویلاکه، یەسقانی ڕوومەت.ف فک

ئاروان: (+) تۆشەی سەفەر، نان و پێخۆری نێو ڕێ.ف توشه‌ی سفر

ئـاروانلۆک: ئاروانـه، وشـتری چـوار سـاڵه.ف آروانه

ئارۆختە: ڕماو، وێران، خاپوور، کاول.ف ویرانه

ئارۆڵە: مێوه وشتر، وشتری مێو.ف ماده شتر

ئـارۆن: چیایـەکـه لـه بـاکووری ڕۆژهـەڵاتـی ڕەواندز.ف نام کوهی در شمال شرقی رواندز

www.perawipepwle.com

ئاروو: پووک، گۆشتی دەوری ددان.[ف] لثه

ئاروشە: بزۆز، نەحەجماو، سەربزێو.[ف] شلوغ

ئاروک: میچ، بنەبان، ئاریگ.[ف] سقف

ئاروین: بە ئەزموون، تاقی کراوە.[ف] باتجربه

ئــارەپانــە: گــۆترە، هــەوەنتــە، کۆترمــە، ئەڵڵاقۆیتاسی.[ف] تخمین

ئارەقچین: تەقیلە، کڵاوێک کە لە کەتانی سپی دروست دەکرێ و تەپڵی سەر دەگرێ.[ف] کلاه عرق‌چین

ئارەقگیر: (+) ژێرکراسی کەتانی کە لە ژێر جل و بەرگەوە لەبەر دەکرێ.[ف] عرق‌گیر

ئارەمووک: گامێشی قسر، گامێشی نەزۆک.[ف] گاومیش سترون

ئــارەنگ: بەورشــە، بریقــەدار، پڕ تروسکە.[ف] درخشان

ئاریگ: ئاروک، میچ، بنەبان، بنمیچ.[ف] سقف

ئاز:) هێز، وزە، قەوەت، *(ئاز لە تێی نەماگە.)* ؛) سەخت، دژوار.[ف]) نیرو، نا؛) دشوار، سخت

ئازا: (+) ساغ، سالم، بێ عەیب.[ف] سالم

ئــازارە باریکــە: دەردە باریکە، ئازاری سیل.[ف] سل

ئــازارە مریــشک: نەخۆشی مریشک کە سااڵی جارێــک دێ و گــەلــێ مریــشک دەمــرێ.[ف] آنفلانزای مرغی.

ئازاڵــە: (+) تەپاڵە، گەمرە.[ف] هر چیزی کە از سرگین بدست آید، تەپاله

ئازبێز: جۆرێ کایەی منداڵانە وەک شەشخان وایە و خانەی ئەمە گردە.[ف] یک بازی کودکان

ئازەو پێ هاتن: هێز وەبەر هاتنەوە. *(ئــان خــاس بخۆ تا ئاز بێ ئەو پێت.)* [ف] نیرو گرفتن

ئــازەو: ئــازەب، عــازەب، کچــی جحێڵ.[ف] دختر جوان

ئازەوانە: ئازەبە، جوانەژۆ، جوانەزمە، زیپکەی دەم و چاوی جحێڵ، ئازەبەت.[ف] جوش عزبی

ئازەوە: ئازەوانە، ئازەبەت.[ف] جوش عزب

ئازەوی:) جحێڵی، عازەبی؛) ئازەوانە، ئازەوە.[ف]) جوانی؛) جوش عزب

ئاژاژۆکــە: هاتنــە خــواری شــتی ئــاوەکــی. *(ئــەو چۆکــاوە پیــسە خێــرا ئاژاژۆکــەی دەکــا.)* [ف] ریزش آب در سرازیری

ئاژن ئــاژن: کون کون بــە گوللــە و دەرزی و ... هتد.[ف] سوراخ سوراخ

ئارژنگ: بادامە تاڵە.[ف] بادام تلخ

ئاژیر: وریا و ژیر، ئاقڵ و زانا.[ف] عاقل و دانا

ئــاژین: (+) بــەردانــەوەی ئــاو لــە زەوی‌دا. *(شێلەگەکــە هــەڵبڕە بــا ئــاوەکــە لــەو دەشــتە ئــاژین بــێ.)* [ف] پخــش کــردن آب در مزرعــە بــەطــور مساوی

ئاسا: (+) ئەووەختە، ئەوکاتە، ئەوسا.[ف] آنگاه

ئاسارە زلــە: ئــەستێرەی ڕۆژێ، ئــەستێرەکــە.[ف] ستارەی درخشان صبح

ئاسارە: ئەستێرە، هــەسێرە، هــەسارە، ستێر.[ف] ستاره

ئاستار: ئەستێرە، هەسارە، ستێر.[ف] ستاره

ئاسمان قــەڵێش: باڵەخانــەی زۆر بــەرز و چــەن نهۆم.[ف] آسمان خراش

ئاسنرفێن: مەگناتیس.ف آهن‌ربا

ئاسنی سارد کوتان: بریتی لە کار و هەوڵی بێهووە.ف کنایه از زحمت بیهوده

ئاسۆس: چیایەکە لە نزیک شاری قەڵادزێ.ف کوهی در نزدیکی قەلادزه

ئاسوودە بوون: رەحەت بوون، بریتی لە ئاو هاتنەوە.ف انزال

ئاسەڵا بوون: لێ دەرهاتن، لێ بەدی هاتن.ف پدید آمدن

ئاسەڵا بوون: لێ دەرهاتن، لێ بەدێهاتن. *(کوڕ خاسێکی لێ ئاسەڵا بووگە.)* ف از کار درآمده

ئاسی: وەڕەز، عێجز، عێدز، جارِز، بێزار، عاجز.ف بیزار

ئاسیاوگلێن: ئاشگێڕ، ئەندازە ئاوێکی کە ئاشی پێ بگەڕێ. *(ئاسیاوگلێنێک ئاو وەدوڵەکەدا تێتەخوارەو.)* ف آب آسیاب‌گردان

ئاش بێ ئاو نانەوە: بریتی لە کاری بێهووده کردن.ف کنایه از کار بیهوده

ئاشار: حەشار، حاشار.ف مخفی‌گاه

ئاشاردن: وەشاردن، شاردنەوە، حەشاردان، داشاردن.ف مخفی کردن

ئاشاریا: شاراوە، ون، نادیار، پیوار.ف مخفی، گم

ئاشاریاگ: شاردراوە، بزر بوو، نادیار.ف پنهان شده

ئاشخاوەنار: آش خاوەن ئارد، گەمەیەکی لاوانە.ف اسم یک بازی

ئاشنایی سرپنەوە: لە ئیستلاحی ئەدەبیاتدا بەو وێنە دەگوترێ کە لەمەوبەر نەبووبێتە سەنبول و هێما بۆ شتێک و بەڵکوو ئەو ئاشناییە لەگەڵ وشەکە لابردرێ.ف آشنایی‌زدایی

ئاشۆڕە: هەڵوەدا، ئاوارە، بەڕیدە.ف آواره

ئاشەڤ: پەشۆکاو، شێواو.ف پریشان

ئاشەکڵە: ئاژاوەچی، ژۆڤار، ئاژاوەگێڕ، شەڕهەڵایسێن، گێرەشێوێن.ف سخن‌چین، دوبه هم‌زن

ئاشەوان ئاشەوان: ئاش خاوەنار، گەمەیەکی لاوانی گوندنشینه.ف نوعی بازی

ئاشی تس پێنانەوە: بریتی لە تووشی گێرە و کێشە کردن و زۆر بۆ هێنان.ف کنایه از دردسر دادن زیاد

ئاشی کڕێوە: بریتی لە خێرایی لە کار، بە دەستوبرد. *(هێندە ئازا و بە دەستوبردە دەڵێی ئاشی کڕێوەیە.)* ف کنایه از سرعت زیاد در کار

ئاشیت: بەڵا، مسیبەت، ئاپۆر.ف آفات

ئاشێرە کردن: ئاماژە کردن. ئیشارە کردنف اشاره کردن

ئاشێڕە: ئاماژە، ئیشارە.ف اشاره

ئاغا بە نۆکەر نەگرتن: شاد بوون و هەست بە بەختەوەری کردن، ژیانی هەژارانە و بێخەم. *(لەگەڵ تەبیعەت هاودەمی/ شادی بە کەیفی، بێ خەمی/ ئاغاش بە نۆکەر ناگری/ وەک من لە داخا نامری «هێمن».)* ف کنایه از زندگی شاد و فقیرانه

ئاغاوات: هۆز و بەرەی ئاغا و بەگان.ف ایل و تبار خان‌ها

ئاڤار: (+) هەمبەر، بەرانبەر.[ف] روبەرو، برابر

ئاڤاندن: تاواندنەوە، ئاواندن.[ف] آب کردن

ئافرەتانە: ژنانە، هەر شتێ تایبەتی ژن بێ.[ف] زنانه

ئـاڤڕێ: لادەر لە ڕێگە، لاڕێ، لەڕێ کلابوو.[ف] منحرف

ئاڤزێڵ: هەسێڵ، ئەستێر، ئەستێرک، گۆلاوی بەرکانی.[ف] استخر

ئاڤۆ: فرمێسک، ئەسرین، ڕۆندک، ئەسر، ئەشک.[ف] سرشک

ئافەتە: بڵفەتە، تاعوون، چاوقووڵکە.[ف] طاعون

ئافەڕۆز: بێتین، ئاگردانی کوژاوە. *(ئاگردانێکی سارد و ئافەڕۆز بوو.)* [ف] سردوبدون حرارت

ئافـەکـەڵـلا: ئافـەرەم، بـارەقـەڵـلا، ئافـەریـن.[ف] بارکالله

ئاڤیار: هاوکار.[ف] همکار

ئافیدە: پاقژ، خاوێن، پاک.[ف] پاکیزه

ئاکلە: نەخۆشی سفلیس.[ف] بیماری سفلیس

ئاکۆ:) ناوی چیایەکە لە کوردستان؛) ناوێکی کوڕانەیە.[ف]) نام کوهی در کردستان؛) نامی پسرانه

ئـاکۆیی: گـۆتره، ڕەمـەکـی.[ف] تخمـین بـدون اندازەگیری

ئاکە: خراپ، ناڕەسەن.[ف] نااصیل.

ئاکـەس: دەڵاو، قـەیـاغ، سێسوو.[ف] اسـم گیـاهی باتلاقی

ئاگر کەوتنەوە: تەشەنە کردنی ئاور، سووتمانی گەورە.[ف] آتش‌سوزی

ئاگر ملیچ: خەزایی، باڵندەیەکی بەڵەکە بەقەد سیروو دەبێ.[ف] سارملخ خوار.

ئـاگر مـەلـووچ: خـەزایـی، عـەینـەمـەل.[ف] سـار ملخ‌خوار

ئاگر ورکردن: ئاگر کردنەوە، ئاور هەڵکردن.[ف] آتش روشن کردن

ئاگربەڕەک: بلۆق، پۆڕگ.[ف] تاول

ئاگربـەس: ڕاوەسـتاندنی شـەڕ و پێکـدادان.[ف] آتش‌بس

ئاگرورکردن: ئاگر کردنەوە، ئاور هەڵکردن.[ف] آتش افروختن

ئـاگرە قلـێ: ئـاور کردنـەوەی منـدالان و هەڵسووڕان بە دەوریدا. *(ئاگرە قلێی خۆمانە/ گـوو بـە ڕیشی بێگانـە.)* [ف] آتـش روشـن کـردن بچه‌ها و پریدن بر رویش

ئـاگرە کـەوڵ: بریتـی لـە خۆشـەویـستیی لـە ڕادەبەدەر. *(ئاگرە کەوڵی کوڕەکانییەتی.)* [ف] کنایه از دوست‌داشتن افراطی

ئاگرە مەلوچک: ☜ ئاگر مەلووچ

ئاگرەقوولـە: گوڵئەستێرە، پەنگرەئەستێرە.[ف] کرم شبتاب

ئـاگرەقـوون: گـوڵئـەسـتێرە، گووئـەسـتێرە.[ف] کرم‌شبتاب

ئاگرەقوونە: ☜ئاگرەقووله

ئاگری: (+)) ئاورین، ئاگرین؛) ژنی هەوەس‌باز.[ف]) آتشین؛) زن بدکاره

ئاگۆڕ و داگۆڕ: ئاڵوگۆڕ، گۆڕینەوە.[ف] معاوضه

ئاگوول: فیڵ، دەهۆ، تەڵەکە، گزی.[ف] نیرنگ

ئاگوولباز: فێڵەباز، گزیکار، تەڵەکەباز، گزەوەن. ف کلکباز

ئالا: بژار، گیای هەرزەی نێو دەغڵ و بێستان هەڵکەندن. ف وجین

ئالاڵبووک: ئاڵەبووک، پەڕۆی ڕەنگاوڕەنگ کە منداڵان لە بووکەباخەی دەپێچن. ف لباس عروسک

ئالاڵبێژ: دابێژتنی شەکر و خاکەقەند بە پەڕۆی تەنک. ف بیختن ریزە قند با پارچە

ئالاف: کەرەسە، ئامراز، ئامێر. ف وسیلە

ئالاکەت: بژارچن، ئامرازی بژار کردن. ف وسیلەی وجین کردن

ئالاکەر: ئەو کەسەی بژار دەکا، بژارچی. ف وجینگر

ئالان کردن: شەوچەلەی شەوانی زستان کەهەر کەس بەقەرای توانای خۆی دەکڕی و هەموو دانیشتوانی کۆڕەکە بە یەکەوە دەیانخوارد. ف شبچرەی شبهای زمستان کە هر کس بەاندازەی توان خود می‌خرید و با هم می‌خوردند

ئاڵبۆیاغ: سووراوی ژنان بۆ خۆ جوان کردن. ف سرخاب

ئاڵقە: (+) شتێکە بەدەست دەیچنن بە پەتی ڕەنگاوڕەنگ و مووروو لە ملی دەکەن. ف نوعی زیورآلات دەستباف زنانه

ئاڵقەداغ: جۆرێک داغی گوێچکەی مااڵتە بۆئەوەی نەگۆڕدرێ، بەشێوەی بازنەییە. ف داغ کردن گوش بره به صورت گردی

ئالکان: تێک هاڵان. ف برهم پیچیدن

ئالکاو: شێواو، شڵەژاو. ف پریشان

ئالنگار بوون: لە دەوری شتێک کۆ بوونەوە بۆ خواردن، تێمروووکان، هووروژم کردنە سەر شتێک. ف حلقه زدن دور چیزی برای خوردن

ئالۆری: حالۆری، لات، بەتاڵپە، کەڵەگا. ف لات و ولگرد

ئالۆزاندن: ئاڵۆزکاندن، شێواندن. ف برهم زدن

ئاڵۆزاو: ئاڵۆسکا، ئاڵۆزکاو، شێواو. *(بەنەکە ئاڵۆزاوە.)* ف نخ برهم پیچیده

ئالۆزکاندن: ☜ ئاڵۆسکاندن

ئالۆزکاو: ئاڵۆزاو☜ ئاڵۆزاو

ئالۆسکاندن: ☜ ئاڵۆزکاندن

ئالۆسکاو: ☜ ئاڵۆزکاو

ئالۆشە: گەزەنە، گەزگەزک، گیایەکە لاسقەکەی دەخورێ. ف اسم گیاهی است

ئاڵوگوڕێز: جێگۆڕکێ و گواستنەوەی جێگا. ف تغییر مکان

ئالووڵ بوونەوە: بریتی لە بە شەرمدا کەوتن. ف خجل شدن

ئاڵەبووک: ☜ ئاڵابووک

ئاڵەتە کێویلە: گیایەکی گەڵا باریکە تامی تیژە و بۆ دۆکوڵیو دەبێ. ف اسم گیاهی است

ئاڵەتی: ئاڵەدین، تووڕە، قەڵس. ف کنایه از آدم عصبانی

ئاڵەدین: تووڕە، قەڵس، هێرس، ڕق هەستاو، ئاڵەتی. ف خشمگین

ئاڵەکۆکە پرچنە: جۆرێ ئاڵەکۆکە گەڵاکانی

تووکنە.[ف] گیاهی است شنگ مانند

ئاڵەکۆکە مشکانە: جۆرێ ئاڵەکۆکە بنەکەی درێژۆکەیە وەک مشک دەچێ.[ف] اسم گیاهی است

ئاڵەکوڵ: گاگلێنە، کرمێکی ژەهراوییە بەگیاوە دەنووسێ مالات بیخوا پێی دەمرێ.[ف] نوعی کرم سمی

ئاڵیسکە: زوقم، سیخوار، ئاڵشک.[ف] سرماریزه

ئاڵیشت کردن: گۆڕینەوە.[ف] معاوضه

ئاڵیشت وڵیشت: ئاڵ و گۆڕ، گۆڕینەوە.[ف] معاوضه

ئاڵیشت: گۆڕان. *(قەڵەمەکەم وەل قەڵەمێکی ترا ئاڵیشت بوو.)* [ف] عوض

ئالیەر: ئانتێل.[ف] آنتن

ئاموور قوفڵی: ئامرازێکی کردنەوە و بەستنەوەی پێچ و مۆرەیە.[ف] آمبر قفلی

ئامووردەست: ئامرازێکی گرتنی پێچ و مۆرەیە وەکوو گاز وایە، بزمارپێچ.[ف] آمبردست

ئامێرد: مێردەزمە، پیرهەڤۆک، جنۆکەی پیاو ترسێن.[ف] غول بیابان

ئاندرێشە: گیایەکە وەکوو شنگ وایە.[ف] اسم گیاهی است

ئانکۆ: مانا، ئارش، واتا.[ف] معنی

ئانگڕا بوون: ئاوقا بوون، بە گڕدا چوون.[ف] گلاویز شدن

ئاو بە ئاوردا کردن: بریتی لە دامرکاندنی شەڕ و کێشە.[ف] کنایه از برطرف کردن جدال

ئاو بە گونی سەگەوە دان: بریتی لە کار کردن بۆ مرۆی سپڵە و پێنەزان.[ف] کنایه از کار کردن برای آدم سفله

ئاو بە لێڕدا هەڵگێڕان: بریتی لە زوڵم و زۆر. *(ئەوە زاڵمێکە ئاو بە لێڕدا هەڵدەگێڕێ.)* [ف] کنایه از ظلم و ستم زیاد

ئاو پا هاتن: ئاوی پێ داهاتن. *(ئەو قەرە وسام وەپاوە، ئاو پام هات.)* [ف] سست شدن پا براثر ایستادن زیاد

ئاو دەگون گەڕان: بریتی لە بوونە پیاو، باڵغ بوونی لاو. *(کوڕە ئاوی دەگون گەڕاوە داوای ژن دەکا.)* [ف] کنایه از بالغ شدن جوان

ئاو لە ئاوەڕۆ دەرکردن: بێحەیایی و سەرەڕۆیی لە ڕادەبەدەر.[ف] بی‌حیایی بیش از حد.

ئاو لە چاو هێنان: بریتی لە زۆر ڕەش. *(کەوا و پاتۆڵێکی لەبەر دایە هێندە ڕەشە ئاو لە چاوی پیاو دێنێ.)* [ف] کنایه از بسیار سیاه

ئاو لە دنگدا کوتان: بریتی لە کاری بێهووده کردن.[ف] آب در هاون کوبیدن

ئاو لە گونان گەڕان: بریتی لە بلوغ بوون، بوونە جحێڵ.[ف] کنایه از بالغ شدن

ئاوار: وشتری یەک ساڵە، کۆچەک.[ف] بچه شتر یک ساله

ئاواره: (+) گەوهەر، بەردێکی بەنرخە.[ف] گوهر

ئاواک: بەهانە، پەڵپ، بیانوو، وڕک.[ف] بهانه

ئاواندن: ☜ ئاڤاندن

ئاواندۆڵ: زندۆڵ، قووڵکە بەرد کە ئاوی تێدا کۆ دەبێتەوە.[ف] حفره‌ی سنگی که آب در آن جمع

www.perawipepwle.com

شود

ئاواندۆڵـە: قوولکـەیـەک کـە ئـاوی تێـدا کـۆ دەبێتەوە، زەندۆڵ.ف چاڵەای در میان سخره که آب در آن جمع می‌شود

ئاوانە: کرێی ئاو، حەقی ئاو.ف کرایەی آب

ئاوبارە: (+) دیوار کردن لەبەر ئاودا بۆئەوەی ئـاوەکـە زۆربـێ و بتـوانن بـۆ جێگـای بـەرزی بەرن.ف آب‌بند

ئاوجـا: هێـوەرژن، دوو ژن کـە هـەر کـام ژنـی برایەکن، براژنی مێرد.ف زن برادر شوهر

ئاوجـاو: گـەوج، حـەپـۆل، گـەمـژە، هـەپلـەگـون، هەقمەق، گەلحۆ.ف احمق

ئاوجە: هێوەرژن، ژنی برای مێرد.ف زن‌برادر شوهر

ئـاودەنگیلـە: هـاودەنگیلـە، بریتـی لـە منـدالّی هاودەنگ و هـاوڕی. *(بەشکوو خودا منداڵێکیان بداتێ و ببێتە ئاودەنگیلە بۆیان.)* ف همدم کوچولو

ئاودیان: ئەشکەوتێکە لە نزیک شـاری ڕەواندز.ف نام غاری است

ئاور کردنەوە:) بریتی لە هەڵابیساندنی فیتنـە،) بریتی لەزۆرهێنان و یاخی بوون) کچێک کە بۆ گرتنی دۆست شەرم و شکۆی نەمابێ.ف) فتنـه بـەراه انـداختن؛) یـاغیگری،) دختـری کـه بـرای عشق‌بازی ابا ندارد

ئاور لێ بوونەوە: بریتی لە تـووڕە بـوونی زۆر، *(هێنـده تـووڕەیە ئاوری لـێ دەبێتـەوە.)* ف آتش بـه جان شدن

ئاورگە: کوانووی نێو دیوار.ف شومینه

ئاورۆچکـە: ئـاوری منـدالاّن، ئـاوری چکۆلـە.ف آتش روشن کردن بچه‌ها

ئـاورە: (+) نـەخۆشـییەکـی نۆکـە وشـکی دەکـا.ف آفت نخود

ئاوری ژێر کا: ئاگری بن کا، مایـه فیتنـه، سـەره سۆدره.ف کنایه از فتنه برانگیز

ئـاوڕێژ: گیایـەکـە لـەنێـو مێـرگـدا دەڕوێ لاسـقی لـووس و بـەرزە و نێـو هـەڵوڵـە.ف اسـم گیـاهی است

ئاوزێم:) ئاوبڕان، کاتی کـەم بوونـەوەی ئـاو لـه هاوینـدا؛) چـۆمێ کـه هاوینـان وشـک دەکـا، ویشکەڕۆ.ف) هنگام کم شـدن آب در تابستان؛) رودخانه‌ای که در تابستان می‌خشکد

ئاوسان: هـەڵچـوونی نـرخ، گـران بـوونی کـالاّ.ف تورم

ئاوسانە: حەقایەت، خەبەڕۆشک.ف افسانه

ئاوشە: شەونم، ئاونگ.ف شبنم

ئاوقەرا: هاواڵ، هاوتا، هەڤاڵ.ف رفیق

ئاوکووف: بەقەرا یەک، هاوکێش.ف هم‌وزن

ئاوگەز: میوەیەک کە لەنێو باردا ڕێک گوشـرابێ و لایەکی وەک ڕزیـوی لـێهـاتبێ.ف میـوه‌ای کـه در میان بار آسیب دیده باشد

ئاوەخۆر: چارەنووس، بەخت.ف سرنوشت

ئاوەڕۆگە: ئاوەڕۆ، ڕێگـەی پێدارۆیشتنی ئـاو.ف آبراه

ئـاوەژێ:) گیانـدارێک کـه لـه نێـو ئـاودا دەژی،) ناوچەیەکە لـه نزیـک مـەرگـەی سـەر بـه شـاری قـەڵادزێ.ف) آبـزی(نـام منطقـه‌ای در نزدیکـی

مرگەی قلادزە

ئاوەشەم: ئەوجێگەی ئاوی ئاشی پێدا دەڕواتە دەرەوە.ف محل خروج آب از آسیاب

ئاوەڵ منداڵ: پزدانی ژن کە لەگەڵ منداڵەکە دێتە دەرێ.ف بچەدان

ئاوەڵ: (+) خڕ، شیو، گەڵی.ف دره

ئاوەڵ: (+) قەیاخ، دەڵاو، گیایەکە لەنێو ئاودا شین دەبێ.ف نوعی گیاه باتلاقی

ئاوەڵدوانە: جمک، دوو منداڵ کە بە زگێک بووبێتن.ف دوقلو

ئاوەڵمە: دەڵەمە، هێلکەی بێ تێخوڵ کە مریشک دایدەنێ.ف دلمه

ئاوەڵواتا: وشەیەک کە دوو مانای هەبێ، هاومانا.ف مترادف

ئاوەڵەمە: منداڵ لەنێو زگی دایکدا بەرلە گووران.ف جنین

ئاوەن: ئاونگ، دەسکاونگ.ف هاون

ئاوی بێلەغاو خواردنەوە: بریتی لە ئازاد بوون و بێگیر و گرفتی لە ژیاندا و بە کەیفی خۆ ڕابواردن.ف کنایه از آزاد بودن و بدون قید و بند

ئاوی پێ داهاتن: ئاو پا هاتن. *(هەموو ڕۆژێ لەبەر سەیری بتی ئەو بەژنوباڵایە/ لەسەر ڕێدا دەوەستم من هەتاکوو ئاوی پێم دایە «ئەحمەد هەردی» .)* ف ☜ ئاو پا هاتن

ئاوی چاو بردن: بریتی لە جوانیی زۆر. *(هێندە جوانە ئاوی چاو دەبا.)* ف کنایه از بسیار زیبا

ئاوی گوێ دادان: پەند پێدان، نەسیحەت کردن. ف پند و اندرز دادن.

ئاوێزە:) بانـدۆڵی سـەعـات) شووشـەی شـەبـەنگـی دەوری چراوگڵـۆپ) شـەبـەنـگ، مووشوور ف) پاندول،) لوستر) طیف

ئاوێش: دەوا، دەرمان.ف دارو

ئاوێنە: (+) ئامرازێکی مەکینەی خەیاتییە بەسەر دڕانەدا دەکرێ و نووکی دڕانە لە کونەکانیەوە دێتـە دەرێ و پارچـەکـە ڕادەدا.ف صـفحەی کارپیش‌بر

ئـاهۆن: ئـەهـوەن، هـێمن، هێـدی، ئـارام، لەسەرەخۆ.ف آرام

ئایەخ: ڕەهەندی ئاو، کەرێز.ف کهریز

ئایەختە: ڕووت و قووت و بێبەرگ.ف عریان

ئایەرە: پێوانە، پێوەر، پەیمانە.ف پیمانه

ئایەغ: بەشی خراپ لە چاک جیا کردنەوە، ئەیاغ، شتی لە برەو کەوتوو.ف نامرغوب

ئراز: بوغز، ئوناق، گیرانی گەروو بەهۆی خەم و خەفەت.ف بغض

ئرمس: ئەسرین، ئەسر، هیستر، ڕۆندک، ئەشک، فرمێسک.ف اشک، سرشک

ئریشت: هێرش، هـەڵمـەت، هۆمـەن. شـاڵاو، پەلامار.ف یورش

ئزرەو: دەردە باریکە، ئازارە باریکە، سیل.ف سل

ئزرەودار: سیلاوی، سیل‌دار.ف مسلول

ئزمەت گرتن: ڕێز گرتن، قەدر گرتن.ف احترام گذاشتن

ئزمەت: ڕێز، قەدر.ف احترام

ئشکەف: تەشتی هەویر تێدا شێلان، سوێنە.ف تشت سفالی مخصوص خمیر کردن آرد
ئشکەفت: ئەشکەوت.ف غار
ئۆئــەزیفــە: ئــەو خــۆراک و جـل و بــەرگ و کەلوپەلەی مالّی زاوا بەر لە زەماوەند دەینێرن بــۆ مــالّی بــووک.ف مقــادیری مــواد غــذایی و پوشــاک کــە دامــاد قبـل از عروسـی بـه خانـه‌ی عروس می‌فرستد
ئۆبەرە: لێفە، ڕەحێف، پێخەف.ف لحاف
ئورتا: گــەردەنــە، بستوو، زینـوو، ملـه‌ی کێو.ف گردنه‌ی کوه.
ئورسی: کەوشی چەرمی.ف کفش چرمی.
ئورغان: لێفە، ڕەحێف، ئۆبەرە.ف لحاف
ئۆرقم: جوولّە، تەکان. جمە.ف جنبش
ئۆزۆر: ئازار، جــەزرەبــە، ئێش و ژان.ف درد و رنج
ئوســتووڕە: ئــەفسانە و دیرۆکــی لــەمێژینــە.ف اسطوره
ئۆغر بڕین: ناوی یارییەکی ئەسپ سـواری بـوو شوێنێکیان وەک چواردێ دادەنـا و یـەکی سـەد هــەنگـاو دوور دەکــەوتنــەوە و دەبـوو ڕاسـت و چەپ بە پڕتاو بێن تـاکوو بزانن کامیـان زووتـر لــە خالّــەکــە تێدەپــەڕێ، جـاری وابـوو بـه یـەکدا دەدران و سوار و ئەسپ لـه بـەین دەچـوون.ف نوعی مسابقه اسب سواری
ئولک: چەپەر، تامـان، تـەیمـان، پـەرژین، درگـا و دیواری لە شوولّ دروست کراو.ف پرچین
ئوندا: گوم، پیوار، بزر، ون.ف گم، ناپیدا
ئووارە:) ئاوبارە، بەربەند بۆ کۆ کردنەوەی ئاو تــاکوو زەویــی بــەرزی پــێبــدێرن) لێـژاو، دژاو، زەوییەک کە ئاوی بۆ نـاچێ، دێـم.ف) آب بنـد) زمین دیم.
ئووپشکن: ئاوپڕژێن، ئاوپژێن.ف آب‌پاشی.
ئۆوتاڤ: تاڤگە، سۆلاف، قەڵپەزە، ئاوهــەڵدێر.ف آبشار
ئۆوتمــۆن: هاویــشتمان، خـستمان، ئاویتمـان.ف انداختیم
ئــۆوتن: هاویــشتن، ئاویــشتن، فــڕێ دان.ف انداختن
ئوور:) هەور،) سەروو، باڵا. ف) ابر) بالا
ئوورهــەتــن:) هاتنــە ســەر، وەســەر کــەوتــن؛) ڕوانـی گیـا، سـەرهـەڵدانی گیـا و گژ؛) هــەڵاتنی خۆر؛ ٤) هەڵاتنی هەویر؛ ٥) ماسین، پەنەمین.ف) بالا آمدن؛) روئیدن گیاه؛) طلوع خورشید؛ ٤) بالا آمدن خمیر نان؛ ٥) باد کردن، آماسیدن
ئووزیــاین: ئـاوا بـوون، بـۆ ئـاوا بـوونی خـۆر دەگوترێ.ف فرو رفتن خورشید، غروب کردن.
ئووسار: هەوسـار، ڕەشمە، ئـەوسـار.ف افسار، زمام
ئوون: بەهانە، بیانوو، وڕک، پەڵپ.ف بهانه
ئووە: شەونم، ئاونگ، ئاوشە.ف شبنم
ئــووەڕوویــت: ئــاوەڕووت، مریــشک لــە ئــاوی کوڵاتـوو خـستن بۆئـەوەی پـەڕ و پۆکـەی لـێ بێتەوە.ف پر کندن مرغ سر بریده در آب جوش
ئەبرەش: ژن یان ئاژەڵێ کە تازە زابێ و شیری تێدا نەبێ.ف زن یا دام تازه زاییده و بی‌شیر

ئەتوار لەق: ئاکار ناحەز، بەد ڕەوشت.ف بد رفتار

ئەتووخەتوو: سەرکۆنە، سەرزەنشت، لۆمە. *(خاس کەی خراوکەی مەردم ئایەم ئەتووخەتوو کەن.)* ف سرزنش

ئەجاب: ☜ ئەجاو

ئەجاو کردن: شەرم کردن. *(لە خودا ئەجاو کە.)* ف شرم کردن

ئەجاو: شەرم، حەیا، فەدی. *(هەی بانووی بێعەیب پەردەی ئەجاو هەی/ هەی مەنیجەی دوخت ئەفراسیاو هەی.)* ف شرم، حیا

ئەجاودار: بەحەیا، بەشەرم، ئابڕووودار.ف باکرامت

ئەجکاندن: قڕ تێ خستن، تەفر و تووتا کردن.ف از بین بردن

ئەحمەد ڕاوکەر: باڵداڕێکی لاق درێژی پێ بە پەردەیە لە قەراغ ئاوان دەژی.ف گیلانشاه بزرگ

ئەدگار: ئادگار، بیچم، سەر و پۆتراک.ف چهره

ئەرتەو: بەهانە، پەڵپ، بیانوو.ف بهانه

ئەرجن: جۆرێ داری بێشەیە، وەک قەیسی وایە، بەڵام داری ئەو سەختترە.ف نوعی درخت جنگلی

ئەرخەننەاس: زۆرزان و فێڵەباز، جادووباز، موقرباز. *(پیرێژن ئەرخەننەاسن/ هەموو دەرکان دەناسن/ هەروەک شێنە دووکەڵێ/ هەموو دەرکان دەگەڕێ/ هەر من کیژێک ساز دەکەم/ ئەو بۆ کوڕەکەی پێدەڵێ «بەیتی کیژ و کوڕ».)* ف مکار، جادوگر، الخناس.

ئەرخەوان سوور: (+) سێڵاوی بەهاران کە هەڵدەستێ و لێڵ و مەیلەو سوورە. *(ئەرخەوان سووری بەهارە جەغەتووی فرمێسکم/ ئەوی سامانی دڵە بردی هەمووی فرمێسکم «بۆران»)* ف سیلاب بهاری که گل‌آلود است

ئەردەڵان:) ناوی تیرە و تایفەیەکی بەناوبانگی کوردن لە سنە و دەوروبەری نیشتەجێن؛) ناوی کوڕانە.ف) نام طایفه‌ای معروف در سنندج و اطراف آن؛) نام پسرانه

ئەرژن: ناوی داریکە بەرێکی وەک بادام دەگرێ بۆ دەرمان دەبێ.ف نام درختی است

ئەرڤا: چوست و چالاک، گورجوگوڵ.ف چابک

ئەرمان: بەرەحم، دڵۆڤان. *(ئەڵڵا ئەرمان/ لەجێی نەرمان/ یان کا کۆن بێ / یان جێ خەرمان«فۆلکلۆر».)* ف مهربان

ئەروو: دۆست، ئاشنا، ناسیاو.ف آشنا

ئەرەمک: نەزۆک، نەزا.ف نازا

ئەڕێز: پان و بەرین، هەراو.ف عریض

ئەرین: نەڕەشیر، شیرێ گەورەی بە یاڵ و بژ.ف شیر شرزه

ئەرێنی: پۆزەتیڤ، موسبەت.ف مثبت

ئەزبووە: ئەزبێ، ئەزبۆڵە، ناوی گیایەکە.ف ازبیه

ئەزدا: ناوی گیایەکی مەیلەو زەردە بۆ دەرمان دەبێ.ف نام گیاهی است

ئەزرەبە: جەزرەبە. ئازار.ف اذیت

ئەزرەت: ئارەزوو، حەزرەت، تاسە.ف اشتیاق

ئەزمڕ: چیایەکە لە باکووری شاری سلێمانی.ف

کوهی در شمال شهر سلیمانیه

ئەزمێن: ئاسمان، حەوا، ئەزمان، عاسمان.ف آسمان

ئەزنیف: یارییەکە وەک دۆمینە وایە، بە مۆرەی دۆمینە دەیکەن.ف نوعی بازی با مهرەی دومینو

ئەژار: خەرمان، شوێنی کۆ کردنەوەی دغڵ و دان.ف خرمن

ئەژدەر:) ماری گەورە، حەزیا، هەژدیها، حەفی؛) ئاڵا.ف) اژدها؛) پرچم، علم.

ئەژگەڵ:) ئەژگەڵک؛) لات و ئاکار ناشیرین، خوێڕی و بێکارە.ف) خس و خاشاک؛) آدم هرجایی و لات

ئەژگەڵک: چڕ و چیلکە، هەژگ و بژاڵ، هەژگەڵ.ف خس و خاشاک

ئەژناس: ناسیاو، دیوناس، ئاشنا، ئەروو.ف آشنا

ئەژنۆ ڕووتە: قامکی ناوەڕاست، دۆڵە درێژە.ف انگشت وسطی

ئەژەسەرێ: نیوەشەو، شەو درەنگان.ف نصف‌شب

ئەژەسەرێ: نیوەشەو، شەو زرینگانەوە.ف نیمه‌شب

ئەساتیر: ئەفسانە و نەزیلە و سەرگوریشتەی پاڵەوان و دێو و درنج و خوداکانی کەونارا.ف اساطیر

ئەسارە: ئەستێرە. ☜ ئاسارە

ئەسپار: بڕینی چڵ و پۆپی دار، قەمچ کردن.ف هرس کردن

ئەسپڵ: سپڵ، گورگ نەخۆرە.ف طحال

ئەسپنگە بەنە: جۆرێک شنگی گەڵا باریکە لە شنگی دیکە تام خۆشترە.ف نوعی شنگ

ئەسپنگە ماینە: شنگە ماینانە، گیایەکە لەنێو مێرگ و وێنجەدا شین دەبێ شیرێکی ڕەشی هەیە لاسقەکەی دەخوری.ف نام گیاهی خوردنی

ئەستۆبەند: ملبەند، تۆق، گەردانە.ف گردنبند

ئەستوند: ئەستوون، کۆڵەکە، پاژەر، ئەستونگ.ف ستون

ئەستەمبوڵی:) تەشتێکی چکۆڵەیە لە کاری بەنایی و قوڕەکاریدا مالاتی پێدەکێشن؛) چێشتی برینج و هێرەڵماسی و گۆشت.ف) ظرف کشیدن مالات در کار بنایی؛) غذای استامبولی

ئەستەمبوار: بواری دژوار، شوێنی پەڕینەوەی ئەستەم لە چۆم.ف محل دشوار در رودخانه برای گذر کردن

ئەستێ: (+) ئاوگەردان، کەوچکی گەورە.ف ملاقه بزرگ

ئەستێرک: شوقەلەت، هەرزاڵ، پێڕک.ف سکوی چوبی در خانه برای اثاثیه.

ئەستیلکە: گۆلاوی بەر کانی، ئەستێر، هەسێڵ، ئاڤژێڵ.ف استخر

ئەستێولّک: ئەستوێڵک، ئاسنێکی درێژ و باریکە دەیخەنە سەر تەندوور و کوانوو کتری و قابلەمەی لەسەر دادەنێن بۆ کۆڵاندن (کێژی

www.perawipepwle.com

خەڵکی بۆمی ئاتۆمی دروست کرد و ئەتۆش/ هەر دەزانی ناوی ئەستێرۆڵک و دەرخۆنە و پنە «هـــێمن») .ف میلـــەای اســـت روی تنـــور می‌اندازند.

ئەسکوند: چاڵ، قوواڵک، کەند و لەند.ف چاله

ئەسکە: ئەوکاتە، ئەوساکە، ئەووەختە، ئاسا.ف آن زمان

ئەسڵەمەن: عەسڵ، ئەسڵ، رەسەن، نەجیم. *(فرە ژنێکی ئەجاودار و ئەسڵەمەنە.)* ف اصیل، نجیب

ئەسڵێرک: ئامڕازێکی دار تاشینه.ف وسیله‌ای برای تراشیدن چوب

ئەسمەرە: سەوزە، ڕەشئەسمەر، ڕەشتاڵە.ف سبزه‌رو، گندم‌گون

ئەسە: ☜ ئەسکە

ئەسەح: ڕاست و دروست. *(قسەکانی ئەسەح وایە.)* ف راست

ئەسەدوا: تکا، ڕەجا، خوایشت. *(ئەسەدوا دیرم ئیکارە ئەڕام ئەنجام بەی.)* ف خواهش

ئەشکەپووز: بریتی لە تەژەی ناقۆڵا، زەبەلاحی نابار، زلحۆرت.ف لندهور

ئەغد گرتن: ئەندازە گرتن. *(ئەغدی بگرە بزانە چەنی بەش کێگ.)* ف اندازه گرفتن

ئەغد: قاس، ئەندازە.ف اندازه

ئەفاقە کردن: ماریجە کردن، چارەسەر کردن.ف معالجه کردن

ئەفاقە: چارە، عیلاج، ماریجە. *(دەردێ گرتییە لای هیچ حەکیمێ ئەفاقەی نەوگ.)* ف علاج

ئەفرەس: ناوی داریکە هەمیشە سەوزە.ف نام درختی است

ئەقرەبا: خزم و کەس و کار، تایەفە.ف قوم و خویش

ئەقڵ: (+) فام، ئاوەز، هیر.ف عقل، فهم

ئەقڵدار: عاقڵ، فامیدە، بە ئاوەز.ف عاقل، فهیم

ئەقڵسووک: شێتۆکە، نەفام، بێمێشک.ف نادان

ئەکوان: زنجیرە چیا، کێوان.ف رشته‌کوه

ئەگلەنجە: شایی، گۆڤەند، حەپلە.ف رقص و پایکوبی

ئەگەرمەگەر: ئەگەرونەگەر، دووبەختەکی. *(هاتنیان ئەگەر مەگەرە.)* ف باید و شاید

ئەگەرونەگەر: ئەگەرمەگەر☜ ئەگەر مەگەر

ئەڵاجەو: سەیر و سەمەرە، عەجایب.ف عجیب و غریب

ئەلاحیدە: تایبەتی، جیاواز، بەجیا.ف علیحده

ئەڵاژیان: ڕاکشان، ڕازان، تخێڵ بوون، ڕەهێڵ بوون، خۆ درێژ کردن.ف دراز کشیدن

ئەلاسکە: نوقڵی دەسکدار، چوکڵەقنگە، شەربەتی لە پەرداخدا بەستووی دەسکدار کە منداڵ زۆری حەز پێدەکەن.ف آبنبات چوبی یخی

ئەڵبەت: هەڵبەت، ڕەنگە، وێدەچێ. *(ئەڵبەت کابرا خۆی ڕازییە.)* ف البته

ئەڵبەتە: ☜ ئەڵبەت

ئەڵبەکی: مەنجەڵ، قازان.ف دیگ

ئەڵپاچین: هەڵپاچین، قەڵت قەڵت کردن.ف برش نامرتب موی سر

ئەڵپڕووگیاگ: خەجڵاو، شڵەژاو.ف خجل شده

ئـەڵپڕووگیـان: خـەجـڵان، خـەجڵـین، شـڵەژان. *(ئەڵپڕووگیاو دەمی قسە نەکرت.)* ف خجل شدن

ئەڵپشانن: پڕژاندن، لێپڕژاندن. *(دیسان ئاوگە لێمان هەڵپشانی.)* ف پاشیدن

ئەڵپەڕ و داپەڕ: هەڵبەز و دابەز.ف جست و خیز

ئەڵپەڕگە: هەڵپەڕکێ، دیلان، گۆڤەند، شایی.ف پایکوبی

ئەڵپەڕین: هەڵپەڕین. شایی کردن.ف رقصیدن

ئـەڵتیزگـانن: هـەڵتیزاندن، *(قـاترەکـە باشـە بـەڵام ئەڵتیزگێنێ.)* ف رم کردن و فرار الاغ

ئەڵچاغ: ئاڵچـاغ، بـێئـابڕوو، بـێحـەیـاف بی‌حیا، بی‌آبرو

ئـەڵشکاگ: نـابووت بـوو، لـە دارایـی کـەفتگ.ف ورشکست شده

ئەڵشکانن: بـەرشـکەسـت کـردن، لـەنێو بـردن.ف ورشکست کردن

ئەڵشکیان: نابووت بوون، *(پارەکە ئەڵشکیا، وەلێ ئەمسال دەوڵەمەنە.)* ف ورشکست شده

ئەڵقەپانن: ڕفاندن، قاپاندن. *(کتـاوەکـە لـە دەسـتم ئەڵقەپان.)* ف قاپیدن

ئەڵڵاوەیسی: ناوی مەقامێکی گۆرانیی کوردییە. ف اسم یک آهنگ کردی.

ئەلوو: هەڵۆ، باز.ف عقاب

ئـەلهـا:) ئـارەزووی دیتنـی کـەسـێک لـە سەرەمەرگا) تاسە، ئیشتیا، مگێز، تامەزرۆیی.ف) آرزوی دیدار کسی در واپسین) اشتیاق.

ئەلەکە: هەلەکەسـەمـا، سـەقر، واشـە، باشـوو.ف چرخ، قرقی

ئەلەگەو:) نێوی گیایەکە؛) ناوی چیایەکە لە نزیـک ئـارارات.ف) اسـم گیـاهی اسـت؛) اسـم کوهی است

ئـەلـەنـد:) تیـشکی خـۆر، پڕشـنگی هـەتـاو؛) چۆمێکـە لـە نزیـک شـاری سـەلمـاس.ف) نـور خورشـید؛) رودخانـەای در نزدیکـی شـهر سلماس

ئەڵەند: کازیوە، ڕووناکیی بەرەبەیان.ف سپیده

ئەڵهێ: گۆڕیچە.ف لحد

ئـەلیـشیش: عـەلـەشـیش، قـەلـەموونـە، بۆقلـە.ف بوقلمون نر

ئـەمـری خـودا کـردن(بـەجـێ هێنـان) : مـردن، کۆچی دوایی کردن.ف وفات کردن

ئـەمـزووک: مۆدنـە، دەمنـە، دار سـیغار. *(جغـارە کێشـان بـەبـێ ئـەمـزووک خـاس نییـە.)* ف چـوب سیگار

ئەملەس: نۆکەر، کارەکەر.ف نوکر

ئەمناک: ئـەمـن، بـێترس، هـێمن. *(دنیـا ئـەمناکـەو بووگە.)* ف امن

ئەمەڵی: عەمبەڵی، کەسێ کە لـە خـۆراک و شـت و مـەک دووددڵ و بە بێزە.ف وسواس

ئـەمیرتـانج: خـەمیرێکـە بـۆ چـەور کردنـی رۆماتیسم.ف ویکس

ئەنایشتە: خۆراکی بەیانیان، ناشتا. *(ئـەنایشتەی شـەوەکییان سێ نانە.)* ف ناشتا

ئەنجگ ئەنجگ: ئەنجن ئەنجن، لەتلـەت. *(لـەشـی ئەنجگ ئەنجگ بووگە.)* ف پاره پاره

ئەنجەرە: گەزەنە، ئاڵۆشە، گیایەکە لاسقەکەی بە

شلکی دەخوریّ.ف اسم گیاهی است

ئەنگرۆزە: پارچەیەکی قەدیمی ژنانە بوو.ف اسم پارچه‌ای قدیمی

ئەنگژین: تووڕە بوون، عنرین، ڕق هەستان.ف خشمگین شدن

ئەنگلات: چاوەڕوان، چەمەڕا، چاوەنوار.ف چشم‌به‌راه

ئەننەهوو: هەروەک نەبێ، هەر دەڵێی. *(ئەننەهوو لەگەڵ تۆشم نییە.)* ف انگار

ئەنوا: (+) ماڵ، سامان، هەیی.ف ثروت

ئەنوابڕ بوون: هەژار بوون، فەقیر بوون.ف تهی‌دست شدن

ئەنوابڕ کردن: فەقیر کردن، ماڵ بەدەست نەهێشتن.ف غارت کردن

ئەنوو کردن: سواخ دان، ساف و لوس کردنی دیوار.ف گل اندود کردن دیوار

ئەنیا: هێز و گوڕ، وزە و توانا.ف رمق

ئەو: (+) وشەیەکە ژنان بەجێگەی وشەی مێرد بەکاری دەبەن، *(ئەو چۆتە سەفەر.)* ف کلمه‌ای در محاوره‌ی زنان به‌جای شوهر به‌کار می‌برند

ئەوانگەل: لەمەچێتر، جندۆکە، ف از ما بهتران

ئەوراد: ورتە ورت و دۆعا کردن لەبەرخۆوە، پاڕانەوە و دۆعا کردن.ف ورد و دعا

ئەورام: کەرەسە، کەل و پەلی پێویست.ف تدارکات

ئەوژوو: هێز و توانا، بڕشت، وزە.ف توان، رمق

ئەوناق: ئۆناق، بوغز، ڕق.ف بغض

ئەهوەن: ئاهۆن، ئەهۆن، هێدی، لەسەرەخۆ.ف آرام

ئەیا: دایک، دالّک، ئۆدا، داک.ف مادر

ئیبلیس: شەیتان، شەیتانی گەورە.ف ابلیس

ئیتۆن: کوێر، شڤرەشکی، کۆر.ف کور

ئیختیار: پیر، زورهان، بەسالاّچوو.ف آدم مسن، پیر

ئیدەرەم: ئیسەرەم، پێچەقاندن.ف پافشاری

ئیرشت: هێرش، ☜ ئریشت

ئیرنگە: هەنووکە، ئێستا، نهۆ.ف حالا، اکنون

ئیرەنگە: ئەلحان، ئێستا.ف حالا، اکنون

ئیزراب: خۆ نواندن، خۆ نیشان‌دان.ف خودنمایی

ئیستی: ئەستۆ، مل، گەردن.ف گردن

ئیستیفا:) موورووی جوان بە ڕەنگی سوور و پەمەیی وەک کارەبا وایە؛) ناوێکی ژنانەیە.ف) نوعی مهره‌ی زینتی؛) نامی زنانه

ئیسکە: ئێستاکە، ئەلعانەکە.ف هم اکنون

ئێسکی نێو برین: بریتی لە ملّۆزم، کەسێ کە دایمە مایەی دەردیسەری و ناڕەحەتییە.ف کنایه از کسی که همیشه مزاحم باشد

ئیسە: ئێستا، ئەلعان.ف اکنون

ئیسەرەم: پێ چەقاندن، حوکم کردن، ئیدەرەم، سوور بوون و پێداگری لەسەر کارێک. *(ئیسەرەمی کردووە دەڵێ هەر دەچم.)* ف اصرار کردن

ئیشک هەڵگەڕان: وشک هەڵاتن، وشک بوون.ف خشکیدن

ئیشکاوس: ئەستێور، ئاژەڵێ کە بۆ ئاوس بوون ساڵ بوێری کردووە.ف سترون یک ساله

ئیشکه پلاو: کەتە، پلاوی بێڕۆن.ف کتە
ئیشکه چۆم: وشکەڕۆ، چۆمێ کە هاوینان وشک دەکا.ف رودخانەای کە در تابستان می‌خشکد
ئیشکه داوەت: هەڵپەڕکێی بێ ژن.ف رقص گروهی مردان
ئیشکه سەما: خۆ شاد و بە کەیف نیشاندان لەخۆڕایی.ف اظهار شادی کردن بی‌سبب
ئیشکه وەرد: خەفتان، وشکەکێڵ.ف شخم در زمین خشک
ئیشکەبار: وشکەبار، میوەی وشکەبار وەک بادام و گوێز و مێوژ و ...ف خشکبار
ئیشکەچن: وشکە کەڵەک، دیواری بەردی بێقوڕ.ف دیوار سنگی
ئیشکەڕێ: ڕێگای سەخت و بەردەڵان و لێژ.ف راه سنگلاخ و ناهموار
ئیشکەشیو: وشکەخڕ، شیوێ کە هاوێنان ئاوی پێدا نایە.ف جویی که در تابستان آب ندارد
ئیشکەکەند: وشکەکێڵ، وشکە وەرد، شێوەردێک کە بە وشکی کێڵدرابێ.ف زمینی کە خشک شخم زده باشند
ئیشکیل: فێڵ، تەڵەکە، دەهۆ، ئاگوول.ف نیرنگ
ئیلاقە: بوختان، تۆمەت.ف بهتان
ئیلمە: پۆ، گرێی پۆ.ف پود
ئیلیگی: شێعر و گۆرانیی خەماوی، وایلۆک.ف مرثیه
ئیمان هەردە بوون: لە دین دەرچوون، بریتی لە زۆر تووڕە بوون.ف بسیار عصبانی

ئینکەبەرایەتی: ئینکەبەری، ڕقەبەرایەتی، ڕقەبەری.ف رقابت کینه‌توزانه
ئێوەت: بارهێنان، ڕاهێنان، عاملاندن.ف تربیت
ئێوەتکەر: بارهێنەر.ف مربی.
ئێوەر: بەڵگە، قەوالە، قەبالە.ف سند، قباله

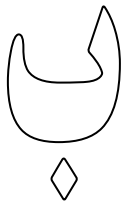

با تێکردن:) پێدا هەڵکوتن و فریو دان، تاریف کردنی بە درۆ. *(بە درۆ هێندەم تاریف کرد، بام تێکرد.)* ؛) داخ نانە سەر دڵ، تووشی خەفەت کردن.ف) تعریف دروغین از کسی؛) داغ روی دل کسی گذاشتن

بابادەم: بابەدەم، ئادەم.ف آدم

بابۆ: (+) بۆن هەڵگرتنی تولّە و سەگ لەدوای ڕاو.ف بو کردن سگ و یوز

بابۆس:) ناوی چیایەکە لە نزیک شاری بانە؛) ناوی خێڵێکە لە کوردستانی باکوور.ف) نام کوهی در نزدیکی بانه؛) نام ایلی در کردستان شمالی

بابەدەم: بابادەم. ☜ بابادەم

بابەڕۆ: باوکەڕۆ، وشەیەکە لە کاتی مردنی باوکدا دەیڵێن.ف کلمه شیون و عزا

بابەکۆش: دۆعایەکی ژنانەیە. *(یاخوا بابەکۆش بی.)* یانی قەت منااڵ نەیەتە کۆشت و وەجاخکوێر بی.ف نفرین زنانه، یعنی بچه در دامن خود نبینی

باپۆرە: غەوارە، لاوەکی، تاچیک، بێگانە.ف ناشناس، بیگانه

باپیلیک: گێژەڵووکە، گەردەلوول، بابلیسک، باگەڕ، گێژەبا، باهۆز، گێژەڵە، گەردەبل، گەژگەڕینگ، باگێژە، زەمەن، شایی جندۆکان، سایلکۆن، باگڕۆکه، گەڕەپێچ.ف گردباد

باتر: داریکە وەکوو سنگ سەرێکی تیژ دەکەن و لەجێگەی نەرم وەک نێزە لە زەویی دەدەن، باتری هەر کەس زیاتر لە زەوی بچێتە خوارێ بەرەندەیە.ف چوبی کوتاه، مانند نیزه در بازی از آن استفاده می‌کنند

باترێن: یارییەکی گەنجانی کوردەواریە بە باتر دەکرێ.ف بازی که با چوبی مانند نیزه انجام می‌شود و چوب هر کس بیشتر در زمین فرو رود برنده است

www.perawipepwle.com

باتل: باتر ☜ باتر

باتلاک: باتلاغ، زەلکاو، خمخۆرک، زۆنگ، زجاو. ف باتلاق

باتلێن: باترێن ☜ باترێن

باتووبەند: شتێکە وەک کەژوو ئاغزوونەی پێوەیە گونی قۆڕی پێ دەبەستن. ف خایەبند

باخ بوون: لەخۆبایی بوون، بادی هەوا بوون، غلوور بوون. ف مغرور شدن

باخچۆلە: باخچەی چکۆلانە. ف باغچەی کوچک

باخە: باقە، باغە، مەڵۆ گیای بەستراو. ف بستەی گیاە

باخەبێن: باقەبێن، باقەبەست، باقەبەس. ف گیاە مخصوص بستن علف و یونجە.

باخەخواز: کەسێ کە بە خەرماناندا دەگەڕێ و باخە گەنمی دەدەنێ. ف کسی کە خرمن بە خرمن می‌گردد و بستە گندم می‌گیرد

بادامێر: باڕووشە، پەنکە. ف پنکە

بادەقوش: بایەقوش، کوندەبوو. ف جغد

بادەڵان: دەسباد، دەستبڵاو، عەبلەخەرج، هەڵەخەرج. ف ولخرج

بار: مەیخانە، شوێنی سەما و هەڵپەڕکێ. ف کاباره

بارانڕست: نەوندە، گەنمی بە باران ڕواو. ف گندمی کە بوسیلەی باران می‌روید

بارانە ڕۆژ: ڕۆژێک کە لە بەیانییەوە هەتا ئێوارە باران بباریێ و تەڕ و تووشی بێ. ف روز بارانی

بارانی کڵاو بە سەرە: گۆپاڵەباران، بارانی دەنک گەورە و توند. ف رگبار شدید باران

باربەژن: موقوربباز، جادووباز، سیحرباز. ف جادوگر

باربەها: لە ژن بە ژنەدا هەرکام لە بووکەکان باربەهای ئەویترە. ف همتادرعروسی زن به زن

بارکوولە: کۆڵەبار، باریکی کەم. *(بارکۆڵەیەک چیلگ ها وە کوولیەو.)* ف کوله‌بار کوچک

بارودۆخ: چۆنییەتی ژیان و هەڵسووکەوتی خەڵک و کۆمەڵگا. ف وضعیت

بارۆژ: بای ڕۆژانە، *(بارۆژ هەڵناکا شەن بکەین.)* ف باد روزانه

بارۆف: گژەبا، بای توند. ف تندباد

باروو: دیوار، شووره. ف دیوار بلند قلعه، بارو

بارویت: بوختان، تۆمەت، هەڵبەستە. *(قسەگەت گشتی بارویتە.)* ف تهمت

بارەنداز: (+) دەلاقەیەکە کە کا وئالیک و گزرەی لێوە دەکەنە نێو کادێنەوە. ف دریچه‌ای که از آن کاه و علف در کاهدان می‌ریزند

بارهێنان: فێر کردن، راهێنان، عاملاندن. ف پرورش

باریکە پێدان: فیزمالێک، دەرەدزەدان، خۆ دزینەوە. ف جیم شدن، در رفتن مخفیانه

باریە: حەسیر، ڕایەخی لە جەگەن و قامیش. ف بوریا

باز لەسەر نیشتن: بریتی لە بەختەوەری ڕوو تێکردن، بریتی لە خۆشحاڵ بە دیتنی کەسێک. *(نەمردم ئەو بازەم لەسەر نیشت و تۆ بوویە میوانم.)* ف کنایه از نشستن باز برروی سر

بازقەپان: باسقەپان، جۆرێ ماری زەردی ئامالّ سوورە.[ف] نوعی مار زرد رنگ

بازمەلە: جۆرێ مەلەیە.[ف] نوعی شنا

بازنگ: بازن، بازنە.[ف] النگو

بازۆلّە: باسک، زەند، لە هەنیشک تا مەچەک.[ف] بازو

بازوو: (+) تاجیی ڕەش کە خەتێکی سپی بە بەر زگیدا هاتبێ.[ف] تازی سیاه که خطی سفید بر روی شکمش باشد

بازیار: ڕێبوار، ڕێڤینگ.[ف] رهگزر

باسترغە: برنج لە ئاو کردن بۆئەوەی چەقەرە بدا.[ف] آب کردن برنج برای جوانه زدن

باستۆن: باتۆم، پەیاغ.[ف] باطوم

باسخوون: پەلاماری کتوپڕ، هەڵمەتی خێرا و لەپڕ.[ف] پاتک

باسقول: دەور گرتن، ئابلۆقەدان، گەمارۆدان، دەست بەسەردا گرتن.[ف] محاصره

باسقەپان: بازقەپان، جۆرێک ماری پڕ مەترسییە.[ف] نوعی افعی

باسکار: هێز و توانا، وزە.[ف] توان، رمق

باسکە: ناوی باڵندەیەکە.[ف] اسم پرنده‌ای است

باسووڕە: باگەڕ، گەردەلوول، گەڕەپێچ.[ف] گردباد

باسەرەیی بوون: بادیهەوا بوون، باخ بوون، لەخۆبایی بوون.[ف] مغرور شدن

باشان:) ناوێکی ژنانەیە؛) باشەکان، ئەوانەی باشن.[ف]) نام زنانه؛) بهتران

باشبۆزغ: ڕێنیشاندەری بێگانە، سیخوڕ، جاش، خۆفرۆش.[ف] جاسوس، راهنمای خودی در میان دشمن

باشقە: هەڵبژاردە، سەرباشقە. *سەرتۆپ ، (ئەو میەی پەڕە باشقەی گشتیانە.)* [ف] ممتاز

باشمە: شەقڵ، شقڵ، مۆری دارینی خرمان.[ف] مهر چوبین خرمن

باشەواڵە: باشووک، واشە.[ف] باشه، پرنده‌ای شکاری

بافڕکە: فڕفڕەی کاغەزی.[ف] فرفره

بافرە: (+) بافیش، بادیهەوا، لەخۆبایی. *(گەلێ بافرە بووگە.)* [ف] مغرور

باڤی: (+) ناوی ئەشکەوتێکە لە نزیک مەرگەی قەڵادزێ.[ف] نام غاری است

باکۆ: گیشە. قۆری، تایە گیا و یۆنجە. .[ف] تودەی انباشتەی گیاه و علف

باگرتن: جووت بوونی نێر و مێی سەگ و تاجی.[ف] جفتگیری سگ و تازی

باگۆ: جواو، وەڵام. *(سەد جاری قاو لێکە باگۆ ناداتەوە.)* [ف] جواب

باڵ کردن: باڵ دەرهاوردن. *(وە چەن ڕۆژ مەل باڵ کێگ.)* [ف] پر درآوردن پرنده

باڵ کردن: بڕین یان هەڵکەندنی شاباڵی مەل بۆئەوەی نەتوانێ هەڵفڕێ.[ف] بریدن یا کندن شهپر پرنده برای اینکه پرواز نکند

بالّا به بالّا گرتن: خۆ بەقەد یەک گرتن. *(هاتە دەرکی دەروازە/ چاوی شەهێن و بازە/ داوام لێکرد بۆ ماچێک/ نەیدامێ مەکربازە/ بالّام بە بالّای گرتووە/ وەک یەکین بە ئەندازە*

«فۆلکلۆر».) [ف] مقایسه کردن قد با کسی دیگر

بـالّا: (+) لای سـەرووی کراسـی ژنانـه، بـەژن. *(کراسـەکـەم داوێنـەکـەی تـەواوە، بـەڵام بالّاکـەی گەورەیە)* [ف] از کمر به بالای پیراهن زنانه

بالّبـاز: جـۆرێ مراویـی بـاڵ بـەڵـەکـی مـەیلـەو قاوەییە.[ف] نوعی مرغابی

بالبالووکـه: تاژیلۆکـه، تـاژیی ئـەحمـەد ڕاوکـەر، تاجیلۆکه.[ف] آخوندک

بالّبەز: پیازه، تاوان، سووچ.[ف] گناه

بالّتووسـک: دش، خوشـکی مێـرد.[ف] خـواهر شوهر

بـالّزڕ: مـشکگره، بـالّزێڕ، مـەلێکی ڕاوکـەره.[ف] پرندەای شکاری

بـالّزێڕ: بـازڕ، بـالّزڕ، مـشکگـره.[ف] پرنـدەای شکاری مانند جغد

بالّشت: بالّنج، بالیف.[ف] بالش

بالّکۆک: بەڵگە، قەوالّە، ئێوەر، تاپۆ.[ف] قباله، سند

بالّگاشه: پڕوپاگەندە، پێدا هـەڵگوتنی بـه درۆ.[ف] تبلیغات دروغین

بالووفک: بالّنج، بالیف، بالّشت.[ف] بالش

بـالّوێز: نێـردراوی دوڵـەتێـک بـۆ کاروبـاری دەرەوەی لە وڵاتێکی دیکه.[ف] سفیر

بالّوێزخانه: شوێنی بالّوێز.[ف] سفارت

بالەقول کردن: تـاریف کردنـی فێڵاوی بـۆ فریـو دان، پێدا هـەڵگوتنی بە فێڵ بۆئەوەی لە خشتەی بەری. *(وای بالەقولی کـردووە هـەر کـارێکی بـوێ بۆی دەکا.)* [ف] تعریف کردن برای فریب دادن

بالّەوازه: پەڕەوازه، باڵ گرتنی بێچووە بالّندە.[ف] پرواز کردن جوجه پرنده

بالیک: بالووکه.[ف] زگیل

بالّینەک: فڕۆکه، تەیاره.[ف] هواپیما

بالّێنەوان: فڕۆکەوان، خەلەبان.[ف] خلبان

بام: (+) بم، ببم. *(فیدات بام ساقی تەڕ زوانم کـه/ مـن دەردی دیـرم دەوای گیـانم کـه.)* [ف] شـوم، بشوم

بامالّ: شوێنێک که با بـەفرەکـەی ڕادابێ، *(وەرە بەو بامالّەدا بڕۆێن لەبەفر ناچەقین.)* [ف] جـایی کـه باد برفش را مالیده باشد

بانبز: مامز، ئاسک.[ف] آهو

بـانـدڕ: داریـک کـه لـه دارەڕادا لـەوانـی دیکـه دڕێژتـرە و لـه دیـوارەکـه دێتـه دەرێ.[ف] تیـرگ سقفی که از لبه‌ی بام بیرون می‌آید

باندوور: نیلّه، نیری جووت.[ف] یوغ

بانکوت: باگردێن، باگردان.[ف] بام غلطان

بانکـه: بۆشـکەی چکۆلّـه، بـەرمیلـی گچکـه.[ف] بشکه‌ی کوچک

بانگلّۆز بوونەوه: خلۆر بوونەوه، تلار بوونـەوه.[ف] غلط خوردن

بانگلێن: باگردێن.[ف] بام غلطان

بانوان:) سەنگفەڕش؛) کۆلّانی باخ، ریزەداری وەک کـۆلّان.[ف]) سـنگچـین کوچـه و حیـاط؛) کوچه‌باغ

بانەناز: بانیژه، سەربانی نەوی.[ف] بام کوتاه

بانـەوسـان:) بـانکوت، بـانتلێن،) خـەوتـن لـه سـەربـان لـه هاویندا.[ف]) خوابیدن پشت‌بام در فصل تابستان) بام غلتان.

بانینەوە: بێچوو خستنەوە بەر مەڕی نەبان.ف عادت دادن دوبارەی دام که از بچه خود بیزار می‌شود

باوبۆ کردن: گەمەی سەگان لەدوای تێر خواردن. *(سەگەل تێریان خواردووە کەوتوونە باوبۆ کردن.)* ف بازی کردن سگها بعد از سیر شدن

باوخۆش: بریتی لە منداڵێک کە فێری گڕوگاڵ و تریقانەوە بووبێ. *(منداڵی جیرانەکەمان لە منداڵەکەی ئێمە باوخۆشترە.)* ف رشدیافته، برای کودک

باوشۆر: جاجمێک کە وەک تەلیس هەڵیدەدوورن و چۆلەکەی پێ دەگرن.ف جاجیمی که مانند گونی می‌دوزند برای به دام انداختن گنجشک

باوگەورا: باوەگەورە.ف پدربزرگ

باوە: بابە، بانگ کردنی باوک، باوکە.ف صدا کردن پدر

باوە: دێراو، بۆ، چاڵ کردنی عەرز بۆ بێستان بۆئەوەی ئاوی تێدا ڕاوەستێ.ف جوب آبیاری

باوەجەڕە: باوەخولێ، هەڵسووڕان بە دەوری خۆدا.ف چرخیدن به دور خود

باوەژۆ: ئاوارە، هەڵوەدا، دەربەدەر، ئاراگێڵ.ف آواره

باوەسیر: بێوەسیری، نەخۆشییەکە لە کۆمی مرۆڤ پەیدا دەبێ.ف بواسیر

باوەگەورە: باپیرە، باوگەگەورا.ف ☜ باوگەگەورا

باوەڵە: باول، باوله، جانتا.ف چمدان

باوین: باسکار، هێز، وزه، توانا.ف توان، رمق

بای دار ئاوس: بای شەمااڵی هەوەڵی بەهار کە هەڵیدەکات و دار چڕۆ دەردەکەن.ف باد بهاری که موجب شکفتن شکوفه‌ی درختان می‌شود

بای کەپۆ:) جۆرێ مارە لە تیرەی ئەفعی کاتی دیتنی دوژمن ملی هەڵدێنی و دەهووشێنێ؛) جۆرێ تەیری ڕەشە ئێواران بە پۆل بە ئاسماندا دەگەڕێن و دەنگێکی تایبەتیان هەیە و خەڵک لەسەر ئەو باوەڕەن کیسەیەک لە گەرووپاندایە، شمشێر باڵف) نوعی مار از خانواده افعی؛) پرستوی سیاه

باینە: بایەقووش، کوندەبوو.ف جغد، بوم، بوف

بای‌وادە: بای‌وەعدە، شەمااڵی سەرە بەهار کە بەفر دەتوێنێتەوە.ف باد بهاری

بایەدەس: دەستبااڵو، دەستباد، هەڵەخەرج، عەبلەخەرج. *(بایەدەس قەت دەوڵەمەن نیەوگ.)* ف ولخرج

بایەدەسی: عەبلەخەرجی، دستبااڵوی.ف ولخرجی

بایەشک: باوێشک.ف خمیازه

بایەڵان: بایەدەس.ف ☜ بایەدەس

بایەم: بایەو، بادام، بادم، بایەڤ.ف بادام

بایەمە: لووی بن پێست، گرێی ڕەقی بن پێست.ف غده

بترژم: ئافەرەم، بارەقەڵاڵا، ئەفەکەڵاڵا.ف آفرین.

بتۆ:) ڕێگای بنبەست؛) نەزۆک، قسر، ئەستێور؛) تات، تۆک، پەردەی کچێک کە

کرۆشکە بەری دەگرێ و نابێ بە ژن.ف) راە بـنبـست؛) نـازا، قـسر؛) پـردەی بکـارتی کـە غضروفی باشد

بتووی: بنبەست.ف بنبست

بچیـک: زارۆ، منـاڵ، منـدااڵی سـاوا.ف کـودک خردسال

بخـور: هـەراهـەرا و دەنگـە دەنـگ، زەنـازەنـا.ف سروصدای زیاد

بڕ خەلاس: جۆرێ کایەی منداڵانەیە.ف اسم یک بازی کودکانه

براڕۆ: وشەیەکە لە کاتی مردنی برا و دۆست و هاوڕێدا دەیڵێن.ف کلمه عزا و شیون

براندۆخ: کـەللـە ڕەق، خیـشەسـەر. *(مرۆیـەکـا گەلەک براندۆخە.)* ف خیره‌سر

برج: (+) جاسووسـی تفـەنـگ، دەرزیلـەی نیشانه گرتن لەسەر تفەنگ.ف مگسک تفنگ

بڕجڵانەکی: جۆلانێ، دنگڵاڤ، هەڵۆرتک، دیلانێ.ف تاب

برژنگ: مژۆڵ، برژۆڵ، بژانگ.ف مژه

برساق: (+) ڕوودار، ڕوو هەڵماڵدراو، بێشـەرم، بێئەدەب. *(فرە ئایەمێک برساقە.)* ف گستاخ

برسـاقی: ڕووداری، بـێئـەدەبـێ، ڕوو هەڵماڵدراوی.ف گستاخی

بڕشکان: تینوێتی شکان، *(هەرچی ئاو دەخۆمەوە بڕم ناشکێ.)* ف عطش

برشوو: برش، کەڕەکیفە، کەڕوو.ف کپک

برشیاگ: برژیاو، برژاو.ف برشته

برشـیان: بـرژان، *(سـزیام و برشـیام، بـووم وە کـۆی بریـان/ بـووم وە تـەمـاکوو سـەر سـختەی قلیان «فۆلکلۆر».)* ف برشته شدن

بڕک: (+) گیایەکی بۆنخۆشە زۆر بـەرز نابێتـەوە و گوڵێکی سپی دەردەکا.ف اسم گیاهی است

بڕکەمردە: ئەو تەڕە کاریـیەی *(کاڵەک و شـووتی وگڕکـە و خـەیـار و ...)* کـە بڕکـەکـەی لـەبـەر هۆیـەک وشـک دەبـێ و بـەرەکـەی زوو دەگـا و تامی ناخۆشە. سیس بـوونی بڕکەی بێستان.ف میوه‌ای که بوته‌اش خشکیده باشد

برگ: داریکی قوڵە بە ئەندازەی نیو مەتر وەکوو نێزە دەیهـاون، بـەتڵ، بـەتـر.ف چـوبی کـه ماننـد نیزه در بازی پرتاب می‌کنند

بڕگە: (+) هیجا، بڕگەی کێشیی شێعر.ف هجا

برنجداس: ناوی گیایـەکـە گـوڵێکی زەردی هـەیـە بـۆ دەرمـانی دڵ کـەڵکـی لـێ وەردەگـرن.ف برنجاسف

بـڕۆ: شـفرەی فیـل و بـەراز، شـرن، ددانـی زەقیـەکانە، بڕڕە.ف عاج فیل و گراز

بڕۆک: گەڕۆک، ڕانەوەستاو.ف سیار

برووک: خۆش کردنـەوەی باران بـۆ مـاوەیـەک.ف بند آمدن باران برای مدتی کوتاه

بڕهاڤ: کۆما، کۆگا، کۆ کردنەوەی شت لەسـەر یەک.ف انباشته روی هم

بڕیـار: (+) بڕینـی پارچـەی جلوبـەرگ *(مـن بڕیارەکـە دەکـەم و شـاگردەکـەم دەیـدووڕێ)* ف بریدن پارچه‌ی لباس در کارگاه خیاطی

بڕیارنامە: پەیمانـنامە.ف پیمان‌نامه

بڕێژە: بنێشت، جاچکە، جاجک، چەقە.ف سقز

www.perawipepwle.com

بریسوو:) برووسکە، هەورەتریشقە، بلاچە) ناوی گوندێکە لە ناوچەی بانە.ف نام روستایی در کردستان) آذرخش

بریڤ: وریا، وشیار، ئاگادار.ف آگاه

بریڤان: ئاگادار بوون، وریا بوونەوە.ف آگاه شدن

برینج: برنج، دانەوێلەیەکی سپیە بۆ پلاو دەبێ. ف برنج

برینجە:) بزە، گرژینەوە، زەردەخەنە) جوولەی بە ئاستەمی ئاو، شەپۆلی وردی چۆم. *(چۆمەکە برینجە دەکا.)* ف) لبخند) موج ریز بر بستر رودخانه

برینگچی: ئەو کەسەی کە بە برینگ مەڕ دەبڕێتەوە.ف پشم‌چین

بڕیەکار: کەسێک کە قەبالّ هەڵدەگرێ.ف پیمانکار

بڕیەکاری: کار کردن بە قەبالّ، قۆنتەرات.ف پیمان‌کاری

بزاوتۆکە: جوولەی کەم، نیمچە جوولە.ف حرکت آهسته

بزڕبزڕ: پارچە پارچە، لەتلەت، ونجڕ ونجڕف تکه تکه

بزرۆکە: (+) پیتی ساکن وەک *(مُـــرڈن ــ بُـزُن ــ شَـروە)* ف نمه

بزگـە: بـزە، زەردە. *(هاتـە نێـو شـار و کـەمـێ گەشتی کرد/ ڕوویی ڕوونـی دی و بزگـەی لێوان «سەید تاهیر هاشمی».)* ف تبسم، لبخند

بزمار بە گا: بریتی لە جێگای تەنگەبەر و پڕ لە حەشامات. *(لـەو ژووره چکۆلـەیـەدا بزمـار بـە گایـەکـە کـەس جێی نابێتـەوە.)* ف کنایه از جای تنگ و پر از جمعیت

بزمژنەک: بزنمژە، جۆرێ مارمیلکەی گەورەیە. بێرەبێرە.ف بزمجه

بزموک: بەستراوە، جوولّە نەکردن. *(لـەجێی خۆی وا ویشک بووە دەڵێی بزمـووک کـراوە.)* ف بسته شدن، پابند

بزنگرە: جۆرێک دڕکە لە کونجرە گەورەترە بەمەڕ و بزنەوە دەنووسێ.ف نوعی خار

بزنـــەڕێ: ڕێچکـەی ڕژد و باریـک بـەقـەدی کێوەوە.ف بزراه

بزنی قازی: گەمەیەکی لاوانەیە، دوو قولّە داری بـەقـەد بـستێک بـە دەسـتەوە دەگـرن و شەمچەیەک دوو مەتر دوور دادەنێن و دەبێ لەسەر لاق و ئەو دوو قولّە دارە وەک گاگۆڵکێ بڕوا و بە دەمی شەمچەکە هەڵگرێ، هەر کەس بتوانێ ئەنجامی بدا بەرەندەیە.ف نام یک بازی جوانان

بـزووتن: (+) هاتنـە خـوارەوەی بـێئیختیـاری شیری مەمک، بێئەوەی منداڵەکە بیمژێ تک تک دڕژێتـە خـواری، مـەمـک بـزووتن.ف ریختن ناخودآگاه شیر پستان

بـزوێن:) جوولّێنـەر، بزوێنـەر؛) پیتـی دەنگدار، وەک ئـا، ئـۆ، ئـی، ئـوو، ئـێ.ف) تکـان‌دهنـده؛) حرفهای صدادار

بزەخەنگ: زەردەخەنە، بزە، گرژینەوە.ف تبسم

بـزەلـەڕە: مـەلێکی لاق درێژە لـە قـەراغ ئـاوان

دەژی و ماسی دەخوا.[ف] نوعی مرغ ماهی‌خوار

بژبژۆکه: ناوی گیایەکە گوڵی سوورە.[ف] اسم گیاهی با گلهای قرمز

بژمێر: ژمێریار، کەسێ کە حیساب دەکا، حیسابگەر.[ف] حسابدار

بژوار: بژوێن، زەمەند، زەویی پڕ لە گیا و گژ. [ف] زمین پر از گیاه و علف

بژۆن:) وره و غیرەت، هێز و توانا.) برژانگ، مژۆڵ، برژۆڵ.[ف]) قدرت، توان.) مژه

بژوو: بژ، یاڵی ئەسپ، مووی سەر ملی ئەسپ و شێر.[ف] یال

بژی مەمر: نەمر نەژی. *(کارەکەمان بژی مەمرە.)* [ف] بخور نمیر

بستۆک: ☜ بستووک

بستووک: بستوو، ملەی کێو، زینوو. *(تۆی لە من دوور کردووە و منی لە تۆ دوور/ ئەو بستووکەی دوژمن ناوی نا سنوور «هێمن».)* [ف] گردنه‌ی کوه

بسته: (+) لقێکی باریکی پێچ پێچە بەسەر لقی بڕکە بێستانەوەیە لە گیا و گژی‌تر دەهاڵێ.[ف] شاخه‌ی پیچ پیچ بوته‌ی جالیز.

بسک‌دان: گەیشتنی کاڵەک و گڕکە بەجۆرێک کە لەبەر گەیشتن لە بڕکەکەی ببێتەوە. *(بێستانەکە کەس نییە لێی‌کاتەوە هەمووی بسکی داوە.)* [ف] میوه‌ای که به‌خاطررسیدن زیاد از بوته جدا می‌شود.

بسک‌وجاخ: ئەگریجە، بسکۆک، مووی سەر لاجانگ.[ف] زلف

بسکۆڵە: (+) بسکی چکۆڵە، ئەگریجەی قوڵە.[ف] زلف کوتاه

بسیلاک: زیخەڵان، خیزەڵان.[ف] ریگزار

بشتاڵ: لاکوت، لاپەرەسەن.[ف] فضول

بقوت باژۆ: ناوی کایەیەکی منداڵانەیە.[ف] اسم یک بازی کودکانه

بکەر: کەسێک کە کارێک دەکا. *(کەس بکەری ئیکارە نییە.)* [ف] فاعل

بگربگر: هەراهەرا، زەنازەنا، ڕەشبگیر، هەڵاوبگر.[ف] سروصدای زیاد

بلاتینک: پەپوولە، پەڕپەڕۆک، پەلپەلیسک.[ف] پروانه

بڵاجەو: سەیر، عەجایب. *(ئی کارە فرە بڵاجەوە.)* [ف] عجیب

بڵاچانن: بروسکەی هەور، هەورە تریشقە، هەورە بروسکە. *(ئاسمان بڵاچنێ.)* [ف] آذرخش

بڵاچوهۆڕ: هەورەگرمە، هەورەتریشقە.[ف] رعدوبرق

بڵاچە ئاگر: گڕی ئاور، بڵێسە.[ف] شعله

بڵاچە: بروسکە، بریقەی هەور.[ف] آذرخش

بلالک: بەڵاڵووک، بڵاڵووک.[ف] آلبالو

بڵاڵووکە کێوێلە: داریکی کورتە بنەیە بەرێکی وردی زەرد دەگرێ لە جێگای شاخ و بەردەڵان دەڕوێ.[ف] آلبالوی کوهی

بڵاوەند: ناوی تیرەیەکە لە هۆزی مامەش.[ف] نام طایفه‌ای از ایل مامش

بڵباس:) ناوی ناوچە و عەشیرەتێکی کوردە.) ئەڵماس، بەردێکی بەنرخە.[ف]) نام یک طایفه‌ی

کرد) الماس

بڵحەڕوو: مرۆڤی چاوحیز، تۆڵاز، ژنی حیز و خراپکار و خەنەڕوو.[ف] آدم بدعمل، فاحشه

بڵفەتە: نەخۆشیی تاعوون، چاوقوولکە.[ف] مرض طاعون

بڵقەتاف: ئەنگوستەچاو، تاریکەشەو، شەوەزەنگ.[ف] شب بسیار تاریک

بڵماندن: بڵمە، دەنگی وشتر و لۆک، وشتر دەبڵێنێ.[ف] صدای شتر نر

بڵند: بەرز.[ف] بلند

بڵنگۆ: بڵیندگۆ، بڵینگۆ.[ف] بلندگو

بلۆک: بلووک.[ف] بلوک

بڵووت: دەوریی دڕێژۆکەی گەورە بۆ پڵاو. [ف] دیس

بلووک: جۆرێ خشتی گەورەیە لە چیمەنتۆ دروستی دەکەن.[ف] بلوک

بلووکە: بەفری وشک، بەفرەلووکە.[ف] برف ریز و خشک

بلوێر ئەنگێو: شمشماڵژەن، بلوێرژەن.[ف] نی‌زن

بلەرزەک: بۆمەلەرزە، بوولەرزە، بوولەرە.[ف] زلزله

بلیاق: ڕەشایی نێو گلێنەی چاو.[ف] مردمک، عدسی چشم

بلیز: بڵێسە، بڵێزە.[ف] شعله

بڵێسک: جنچک، پلە گۆشت، چنچک.[ف] تکه گوشت کوچک

بلیمەت: (+) ناحەز، ناشیرین، دزێو.[ف] زشت

بڵیند: بڵند، بەرز.[ف] بلند

بڵینگۆ: بڵیندگۆ، ئامرازێکە بۆ بەرز بوونەوەی دەنگ کەڵکی لێ وەردەگرن.[ف] بلندگو

بمارکی: جۆرێک دمەڵی زۆر بە ژانە لە لەشی مرۆڤ دێ.[ف] نوعی دمل چرکی

بن‌ئامۆزا: ئامۆزازا، منداڵی ئامۆزا. [ف] فرزند پسرعمو

بناجانگ: لاجانگ، نێوان ڕوومەت و گوێچکە.[ف] عارض

بنار: (+) ڕێی هەوراز، ڕێگای سەراولێژ.[ف] راه شیب‌دار

بناژانگ: ☜ بناجانگ

بناورە: ئەو پووشە نەرمەی بۆ هەڵبوونی ئاور لە بن دەستە چیلەی دەنێن.[ف] خاشاک خشکی که برای روشن کردن آتش زیر چوبها قرار می‌دهند

بناوکەر: مەلەوان، سۆبا، مەلەزان، مەلەڤان.[ف] غواص، شناگر

بن‌پاژینە: بنژیل، خۆڵ و خاکی دانەوێلەی لە بێژنگ دراو، بن‌بێژنگە.[ف] ته‌نشین بیختن غربال

بن‌پشک: (+) قوڕەکەشی، تیروپشک.[ف] ☜ تیروپشک

بن‌تڕنە: ئەو تەختەی کە ڕایەڵی گوردە و شێرە لە فەڕشدا لێک جیا دەکاتەوە.[ف] تخته‌ای در میان تارهای فرش قرار می‌گیرد

بن‌تەمەڵە: بنچینە، هێم، بناخەی دیوار.[ف] شالوده، بنای زیرین دیوار

بندارۆک: (+) سەیران، سەیاحەت، رابواردن.ف تفریح

بندرپس: عەسڵ، رەسەن.ف اصیل

بـندنـۆ: پـووک، ئـەو جێیـەی ددانـی لـەسـەر دەڕوێ.ف لثه

بندۆک: (+) ئەو خوڕییە زبرەی لە شانە کردندا دەمێنێتەوە و بۆ ڕستن نابێ.ف باقیماندەی پشم هنگام ریسندگی

بندووره: میلاقە، ڕەبەنۆک.ف آلاله

بنڕچڵـەک: بنـەچـەکـە، ڕچـەڵـەک، باوبـاپیران.ف اجداد و نژاد

بـنعانـه: جـۆرێ پـێڵاوی قـەدیمـی ژنانـە بوودراوێکیـان لـە پاژنـەکـەی دەدا بۆئـەوەی تەقەی بێ.ف نوعی کفش زنانه

بنقرووژنـەک: ئـەوک، قورقوڕاچکـە، بینبینۆکـە، قورگ، تینتینۆکە.ف حلقوم

بنکرنـەک: بنکڕ، شـتێ کـە بـە بنـی مـەنجـەڵـەوە دەنووسێ.ف تەدیگ

بنکەوا: کورتەکی ژنان، شتێکی ئەستووره ژنان وەک شـۆرت لـەپێی دەکـەن بۆئـەوەی سـمتیان قەڵەو بنوێنێ.ف نوعی پوشاک زنانه

بنکەوش: (+) موورووه قاچـاخی، جـۆرێ خـشڵ و مـووروووی سـێ گۆشـەیـە ملوانکـەی پـێ دەگرنـەوە.ف نوعی مهرەی رەنگی برای بـافتن گرنبند

بنۆره: کوندەی چکۆلە، کوندەک.ف مشک چرمی کوچک

بنۆس:) بنەما، بناغە، بنێشە، هێم، بنچینـە) هـۆ، سۆنگە، هۆکار.ف) اساس، شالوده) سبب، علت.

بنەبان: میچ، لای ژووری مـاڵ.ف سـقف، قسمت بالایی خانه

بنـەبڕ: (+) بـەهانـەبڕ، گڕووشـکێن.ف وسـیلەای برای بریدن بهانه بچه

بنەتان: داری ژێـرەوەی فـەڕش کـە تـەونکـەر لـە سـەر ئـەو پـەراوێـزی هـەوەڵ دادەمـەزرێنـێ.ف چوب زیرین دەستگاه فرش بافی

بنەتوو: دابێکی ناحـەزە کـەسـێک کـە مـاڵی نیـیە ژن بێنێ، کچی کابرایـەک بـە بنـەتوو دەخـوازێ واتە هـەرچی منداڵی مێیینەی بوو دەبێ بیداتەوە بە ماڵی خەزووری و هیچ هـەقێکی بـەسـەریـەوە نابێ.ف رسمی ناشایست در فرهنگ عشایری

بنـەجـەرگ: گۆشـتی بـەنـدی دڵ، ئـەو ڕەگـە گۆشـتەی بۆتـە پێوەنـدی جـەرگ و دڵ.ف رگی که دل و جگر را به هم پیوند زده است.

بنەگر: جێگرتوو، جێگیر، مسۆگەر، سەقامگیر.ف جاگرفته، پایدار

بنەگۆگەم:) گۆگەم گیایـەکـە لـە بـووره و بـەیـار شـین دەبـێ گـوڵی زەردە بنـەکـەی وەک کۆڵـوو خڕ و ئەستووره بۆ سـووتاندن دەبـێ.؛) بریتـی لە مرۆڤی قوڵە و نالەبار. *(دەڵێی بنەگۆگەمـە پۆز و هـەواشـی هـەیـە.)* ف) ریشەی گیاه جـوجم؛) کنایه از آدم کوتوله

بنەما: (+) بناغە، بنێشە، بنچینە، هێم.ف شالوده

بنەوپاڵ: پەنا، تەنیشت. *(هـەر لـە بنـەوپاڵی خۆتـدا دانیشتووە.)* ف پهلو، بغل

بنەوەشی: جیددی، بەڕاستی.ف جدی

بنێس: لەڕ، لاواز، دالگۆشت، ڕیوەڵە.ف لاغر

بنێسین: ژاکان، وشک بوون، سیس بوون.ف پژمرده شدن

بنێشته خۆشکه: بریتی لەقسەیەک کە دەکەوێتە سەر زاری خەڵک و برانەوەی نییە. *(ئەم قسەیان کردۆتە بنێشتە خۆشکە.)* ف حرفی که در دهان مردم می‌افتد و تمامی ندارد

بنێشه: بناغە، بنچینە، هێم، بنتەمەڵە.ف زیربنا

بۆ هەڕنەهووت: بۆ ترشاو و گەنیو، بۆ گنخ، بۆگەنی زۆر پیس و ناخۆش.ف بوی بسیار بد

بواردوو: قاوت، گەنمی برژاوی لێکراو.ف قاووت

بوخت: بوختان، تۆمەت.ف بهتان

بوخچە: نێفەکی دەرپێی ژنان، گردەڵە. *(بوخچەی ئاوەڵکراسەکەم تەنگە.)* ف خشتک شلوار زنانه

بوخچەی نەکراوە: بریتی لە لاوێک کە ژنی نەهێنابێ. *(کورەکەمان هێشتا بوخچەی نەکراوەیە.)* ف کنایه از جوانی که هنوز زن نگرفته باشد

بۆخنک: بۆدڕ، بۆدڕن.ف بوی چرک بدن

بۆدرە: پۆتر، کرێمی چەور کردنی دەست و دەم و چاو.ف کرم

بۆدی پۆش: زرێپۆش.ف زره‌پوش

بۆدی: بەدەنەی ماشێن.ف زره

بۆڕ خواردن: بەزین، شکست خواردن. *(هێندە خوێرییە هەر لەڕێوە بۆڕ دەخوا.)* ف شکست خوردن

بۆران پێچ کردن: ڕاپێچەک دان، ڕامااڵین بە زۆر.ف غارت و چپاول

بۆران پێچ: باڕن و تۆف و بەند.ف کولاک

بۆربۆڕێن: ململانێ، گوڕڕە، ڕقە.ف مسابقه

بۆڕدان: بەزاندن، شکست پێدان. *(هەر کەس ململانێی لەگەڵ بکات بۆڕی دەدات.)* ف شکست دادن

بۆڕدراو: بەزیو، ترساو، شکست خواردوو، قژ بوو.ف شکست خورده

بۆڕدران: بەزین، شکست خواردن، قژ بوون.ف شکست خوردن

بۆرە خۆڵک: خۆڵک کردنێکی کەم و سارد و سڕ. *(وەک جاران خۆڵک خۆش نەبوو تەنیا بۆرە خۆڵکێکی کردین.)* ف تعارف کردن سرد

بۆرەتار: بوومەلێڵ، تاریک و ڕوونی بەیانی و ئێوارە.ف گرگ و میش

بۆرەکار: کاری سووک، ف کار اندک.

بۆرەکە:) گوێڵکی نێری دوو ساڵە، پارگوێر، گوێڵپار؛) بۆرە پیاو، پیاوی سووک و چرووک و بێبایخ لە تایەفەدا.ف) گوساله‌ی دو ساله؛) مرد بی‌شخصیت و بی‌ارزش در طایفه

بۆری: شووشەی لامپا، بۆق.ف شیشه‌ی چراغ

بۆزراق: ڕەنگی کەهووی مەیلەو سپی، سپی‌واش.ف رنگ طوسی مایل به سفید

بۆزقاجی: تاجی و حەیوانی بۆز و خەتخەت.ف تازی و حیوان بور با خط و خال سفید

بۆسۆ کردن: بریتی لە بوختان کردن، قسەی سووک وەدوای کەسێک خستن.ف کنایه از تهمت زدن

www.perawipepwle.com

بوغز له زگ: ☜ بوغزاوی

بوغزاوی: قین له زگ، ڕقاوی.ف کینەتوز

بوغمە: ئۆناق، بوغز، ف عقدە.

بوغور: (+)) لۆک، وشتری نێر) قەڵەو، یاخی، گوێ نەدەر.ف) شتر نر) یاغی

بوغە: جوانەگای مل ئەستووری نەخەساو.ف گاو اختە نشدە

بۆفڕە: بلۆق، بڵق، گۆمەزە.ف حباب

بۆق له زگ: بوغز لە زگ، غەزراوی، ڕکوونی، دخەزدار، قین ئەستوور.ف کینەتوز

بـۆق: (+) شووشـە لامپـا، شووشـەی چـرا.ف شیشە چراغ

بۆک ونابۆک: دووداڵی، دڕدۆنگی کردن. *(بۆک و نابۆک چوومە پێشێ.)* ف متردد

بۆکان: شارێکی کوردستانە.ف بوکان

بوکسەوات:خلیسکان و سەرنەکەوتنی ماشێن لەجێگای قوڕ و سەهۆڵ.ف بکسوات.

بۆکۆن:) ناوساجی، زرووبی؛) بۆنی شتێک کە کۆن بووبێ.ف) نان روغنی؛) بوی کهنگی

بۆگەنکە: (+) بوونەوەرێکی چکۆلەیە لە قالۆنچە بچووکترە، سن.ف حشرەی سن

بۆڵ: (+) هێشوو، زەنگەتە، تڵووتک، یەشوو.ف خوشەی انگور

بۆڵۆن: نالە، بۆ دەنگی گەورە دەگوترێ. *(دەنگی دەڵێی بۆڵۆنی دێوە.)* .ف صدا و نعرەی بلند

بووتگ: ڕێزە، زەڕپە، گەردیلە، هوورک.ف ذرە

بووج: گەوج، نەفام، ناهیر، حۆل.ف ابلە

بووجی: گەوجی، نەفامی.ف ابلهی

بـوودەڵـە: (+) کـودەڵـە، بـەچکـەی بـەراز.ف بچـە خووک و گراز

بووری: ڕابردوو، ڕابووری، ڕابوردە.ف گذشتە

بـووزەڵـە: بـەربینـک، بـەرهـەڵێنـەی بـووزوو.ف سینەپوش

بووژاندن: ڕنجاندن، دڵهێشاندن. *(گوڵی من وا سەرم دانا لەبەر پێت/ لەمە زیاتر مەبووژێنە دڵی شێت «ڕاوچی».)* ف رنجانیدن

بـووژەڵـە: تـازە پێ گرتـوو، منـاڵی خـرەکـە بـوو. *(کورەکەیان تازە بووژەڵە بووە و خـەخـل دەڕوا.)* ف بچه تازه پا گرفته

بووکـە باخـە: بـووکی نـایلۆنی.ف عروسـک پلاستیکی

بووکە بەفرینە: ئەو پەیکەرەی منداڵان بـە بـەفر دروستی دەکەن.ف آدم‌برفی

بووکە سوورە: مەڵێکی بەر زگ سـوورە بـەقـەد چۆلەکەیەک دەبێ.ف اسم پرندەای است

بووکە والا: بووکە شووشە.ف عروسک

بۆون: بەیار، زەویی نەکێڵدراو.ف زمین بایر

بوهتووم: بوختان.ف بهتان

بۆیرش: بۆشێ، بۆنی هەر شتێک کە لـە شـوێنی تەڕ داندرابێ و شێی هەڵێنابێ.ف بوی نم

بە ئاو کردن: زەرد بـوون و سـیس هـەڵگـەڕانـی گەنم و جۆ بەهۆی ئاوی زۆرەوە.ف زرد شـدن محصول براثر آب زیاد

بە بازو و برد: توند و تۆڵ، چوخت و چـالاک، ئازا لە هەڵاتن.ف چالاک

بـە بـای خـەیاڵـدا نـەهـاتن: گـوێ پـێنـەدان و

کەمتەرخەمی نواندن، *(تەواوی ماڵەکەی لەنێو بچێ بە بای خەیاڵیا نایە.)* ف اهمیت ندادن

به بەردا هەڵخوێندن: تاریف و پێدا هەڵگوتن و پاڕانەوە لە کەسێک بۆئەوەی کارێک جێبەجێ بکا. *(مانگێکە بە بەریدا هەڵدەخوێنم پێمل نابێ.)* ف خواهش و تعریف و تمجید

به بەژن بڕان: تایبەت بوون، ڕێک هاتنەوەی دوو شت پێکەوە. *(کوڵمەت گەش و ڕووناکە دەڵێی تیشکی هەتاوە/ جوانچاکی کراسێکە بە بەژنی تۆ بڕاوە «هێدی».)* ف چیزی کە مخصوص چیز دیگر باشد

به پێی فیلان: بریتی لە زۆر و زەوەند. *(هەر چییەکت بوێ بە پێی فیلانە.)* ف کنایە از بسیار زیاد

به تاڵپا: بەرەڵڵا و بێکارە، لات، کەسێک کە بێکارە و دەسووڕێتەوە. ف بیکار

بە تڕ بەند بوون: بریتی لە شتی ناقایم و خوڕانەگر. ف کنایە از چیز غیر مقاوم

به تەما: تەمادار، تەمایەر. ف خواهان

بە چەقی نەحلەتا چوون: ڕق هەستان و پێداگری کردن لەسەر کارێک. *(تازە بە چەقی نەحلەتا چووە بە قسەی کەس ناکا.)* ف یکدندگی و پافشاری

بە دەمدا ساوین:) بریتی لە شتی کەم بۆ پێخۆر. *(عالەمێکمان بەسەردا ڕژاوە ئەو تۆزە چێشتە بە دەمی کێدا بساوم؟)* ؛) لە دەم هەڵساوین. ف) کنایە از غذای کم برای افراد زیاد؛) به دهان ساییدن

به دەمدا هاتنەوە: جوابە جەنگی. *(وای بە دەمدا هاتەوە خەریک بوو بیخوا.)* ف جدال لفظی

به دەمەوە دان:) بریتی لە ڕوو پێدانی زۆر بە منداڵ. *(هێندەی بە دەمەوە مەدە دوو ڕۆژی‌تر چاوت دەردێنێ.)* ؛) بریتی لە پێ زیاد کردن. *(بڕێکی دیکەی لەو زەوییە بە دەمەوە بدە خانووبەرەیەکی باشی تێدا دەبێ.)* ف) رو دادن زیاد به بچه؛) اضافه کردن چیزی به چیز دیگر

به ڕقدا چوون: ڕق هەستان، تووڕە بوون. ف عصبانی شدن

به ڕووداناوە: به چاودا دانەوە، چاکە کردن لەگەڵ کەسێک و وەبیر هێنانەوەی. *(باشە هێندەت بە ڕووداینەوە کوێرت کردین.)* ف کنایە از منت گذاشتن

به ڕیشەوە بوون: به تووشەوە بوون. ف دچار شدن

به سەر چوون: بە سەر ڕۆیشتن، بە مەیل و ئارەزوو چوون بۆلای کەسێک. *(بۆ خزمەت مامۆستا هەر بە سەر دەچم.)* ف ☜ به سەر ڕۆیشتن

بە سەر ڕۆیشتن: بەسەر چوون، بریتی لە تامەزڕۆ بوونی زۆر. *(هێندەم پێخۆشە بچمە حوزووری بۆم هەڵکەوێ بە سەر دەچم)* ف با سر رفتن

بە سەرەوە نەچوون: ماوە پێنەدان، مووڵەت نەدان، *(هێندە بە تەماحە بەسەر ماڵی کەسەوە ناچێ.)* ف پرهیز نکردن از هر چیز

بە سەنگی سیا هەڵێنان: بە بەڵای گەورە

دووچار کردن، ئابڕوو بردن و تەمبێ کردن.ف
به خاک سیاه نشاندن

بـه شـەرمـا کـەوتـن: بـەڕوودا کـەوتـن، شـەرم کردنـی زۆر. *(وا بـه شـەرمـا کـەوت لـەڕووی هەڵنەهات نانەکەی بخوا.)* ف خجل شدن

به قێز و بێز: ☜ بێزەون

بـه کێودا کردن: شێت کردن، خوودار کردن. *(ناوێرم ئەو قسەیە بکەم بە کێومدا دەکات.)* ف
کنایه از دیوانه کردن

به گڕ: دڵتەڕ و ئاشق، هەوەسباز. *(هێندە بە گڕە بە دە شوو تێر ناخوا.)* ف هوسباز

به گژەوەنان: به گژدا کردن، پیا هەڵشاخاندن. ف تحریک کردن برای گلاویز شدن

بـه گۆڕێ وەر کردن: لەبەر یەک پڕژ و بڵاو کردن، جەرگ و ڕیخۆڵە دەرهێنان. *(تانجی و تۆڵە جەرگ و ڕیخۆڵەی ڕێوییان بە گۆڕێ وەر کرد.)* ف پاره پاره کردن و از هم پاشیدن

بـه مـۆر و مایـه: بـه پـۆز و دەمـار، خـۆگر و لەخۆبایی. *(هێندە بە مۆر و مایەیە دەڵێی کوڕی قـەڕاڵـی فـەرەنگـە.)* ف کنایـه از کسی کـه خیلی متکبرانه رفتار می‌کن

بـه مـەشکه دەرهێنـان: کەوڵ کردنی ئاژەڵ بۆ مەشکه.ف کندن پوست حیوان برای مشک

بەبا کردن: لاتیل، بە لێواری بێژنگ گەنم بە بادان ف به باد دادن غله با لبه‌ی غربال

بەبە: (+) باوک، باب.ف پدر، بابا

بەبەران: مەڕی بەران‌خواز.ف گوسفند قوچ‌خواه

بەپۆز: بەفیز، خۆبەزلزان، ترزل، قۆڕەدەماخ، قودە قوڕە.ف مغرور، متکبر

بەتاک: بەتاڵ، خاڵی.ف تهی

بەتاڵپە: ☜ بەتاڵپا

بـەتـر: بـەتـڵ، بـەش، مـاوە. *(بـەترێکـی شـەو چووبوو.)* ف قسمت

بەترەف: (+) زۆر، لەڕادەبەدەر، یەکجار زۆر.ف بیش از اندازه

بـەتـری: چـاو ئێشە، نـەخۆشـیی چـاو. *(چـاوی بەتری کردگە.)* ف چشم درد

بەتڵە: تەپکە، جۆرێک داوە لە تـەختـەی دەدەن و دەیخەنە بن بـەفرەوە دانی بـە سـەرەوە دەکـەن بۆ گرتنی باڵندە.ف نوعی دام برای پرنده

بەتەک: کوڕکوڕ، کەت، وەتەک، قەتێ.ف کوکر

بەتەگە: بزنی نێری‌خواز ف بز نرخواه

بـــەحـــاڵ و دووبـــەڵا: زووڕەک و دووبـــەڵا، بەحاستەم، بەئەسپایی.ف بسیار اندک، آهسته

بەحێشت: بەهەشت، بەحەشت، ف بهشت.

بـەخـاو کـەوتـن: لاق و قـول گیـران، لاق ئێشان بـەهـۆی بـەڕێدا ڕۆیشتنی زۆر.ف پا درد براثر پیاده‌روی زیاد

بەخۆدا شکانەوە: شـەرمـەزار بـوون، خـەجاڵـەت بوونەوە، تەریق بوونەوە.ف شرمسار شدن

بەدادایی: گریان و گوڕووی منداڵی چکۆلە کە لـە شـیری دەبڕنـەوە.(*مـادەری گێتـی لـە شـیری بڕیـەوە دەبڕێتـەوە/ فائیـدەی چـی شـەخـسی لێکـەوتـوو بـەدادایی بکـا «مـەحـوی».*) ف بهانـه و گریه کردن بچه *شیرخواره*

بەداری نەحلەتا چوون: ☜ بـه چـەقی نـەحلـەتـا

چوون

بەدانستە: بەتایبەت و لە ڕووی وریاییەوە. *(بەدانستە لامدا بۆلای و چاوم لە کارەکەی کرد.)* ف عمدا

بەدبەدە: کەڕەوالّە، هەوێردە. ف بلدرچین

بەدڕست: پێچەوانەی خۆشڕست، تاژییەک کە بە جوانی ڕست نادا. ف تازی که به خوبی با شکارچی همکاری نمی‌کند

بەدفەڕ: بەدئەتوار، ئاکار خراپ، ناڕەسەن. ف بدعمل، نامبارک

بەدگل: دزێو، ناشیرین، ناحەز. ف زشت

بەدگووز: مرۆی خیشەسەر و ناحاڵی، قین لە زگ و بوغزاوی، خیرەسەر. ف آدم کینه‌توز

بەدماژە: ڕووتاڵ، ڕووگرژ، دزێو، مڕومۆچ، خوێن‌تاڵ. ف اخمو، زشت

بەدەدایی: بەدادایی. ف ☜ بەدادایی

بەدەستەوە چوون: بەدەستەوە مردن، بەدەستەوە زایە بوون. ف کشتن کسی

بەدەستەوە هاتن: توانایی و سەرکەوتن لە کارێکدا. *(کارەکەم بە جوانی بەدەستەوە هات.)* ف توانایی انجام کاری

بەدەعیە: بە پۆز و هەوا، خۆ بە زل زان. ف متکبر

بەدەماخ: قەڵەو، گۆشتن، پڕگۆشت. ف چاق

بەدەماغ: ☜ بەدەماخ

بەدەنداز: دزێو، ناحەز، ناشیرین. ف زشت

بەدەهەن: ☜ بەدەهەند

بەدەهەند: دەست و دڵباز، دڵاوا. ف بخشنده

بەرئاویتن: ☜ بەرهاویشتن

بەرانگڕا بوون: بە گڕدا چوون، ئانگڕا بوون. ف گلاویز شدن

بەراو: (+) لای خواروو‌ی جۆگە ئاو کە شێلەگەی لێ هەڵدەبەستن، بەرانبەری پشتاو. ف طرف پایینی جوی آب

بەرایی: دەسپێک، سەرەتا، لەپێشدا. ف ابتدا

بەربجاڤ: سامناک، بەسام، ترسناک. ف بیمناک

بەربڕ: (+) پێش گرتن، بڕدان، بەرزەفت. ف ☜ بەرزەفت کردن

بەربۆغە: بەرخەبەبە، بەرچێڵە، غەوغەو. ف غبغب

بەربەتاو: بریتی لە ژن و پیاوی دڵتەڕ و بە گڕ، حەشەری. ف انسان بلهوس

بەربەڕەڵڵا: پێش ئاوەڵا، بەرنەگیراو، پاوان نەکراو. ف مکانی که انحصاری نباشد

بەربەڵا کردن: وەبەر بەڵا دان، قوربانی کردن. *(مانگایەکی بۆ بەربەڵا دەکەم ئەگەر بگەڕێتەوە)* ف صدقه کردن

بەربەڵا: لە بەڵاوە نزیک، کەسێک کە زۆری بەڵا بەسەر دێ. *(ئەو فەقیرە هێندە بەربەڵایە ڕۆژ نییە تووشی گرفتێک نەبێ.)* ف از بلا نزدیک.

بەربێر: شوان، شڤان، بەرڤان. ف ☜ بەرڤان

بەربێنک: بەرهەڵبێنە، پەڕۆیەکە بۆ داپۆشینی لاق هەتا پشتێنە لە کاتی کار کردندا. ف پیش‌بند

بەرپیوار: ون، نادیار، گوم، بزر، وندا. ف گم، ناپیدا

بەرتەک دانەوە: بەرپەرچ دانەوە، قسە پێبڕین.

ف در میان سخن دویدن

بەرجەڤان: خاوێن، پاڤژ، ئافیدە.ف پاکیزە

بەرجی: بێجگە، جگە.ف بەجز، غیراز

بەرچاکڵە: قڵفبەندێکە بە گوریس بۆ بەستنی باقەی چوارەمی شەغرەکێشان.ف نوعی گرە طناب در بار کردن علف

بەرچێڵەگە: بەرچێڵە، گۆشتی شۆڕی ژێر ملی گا و کەڵ و ...ف گوشت آویزان زیر گردن گاو و گاومیش و ...

بەرخ خنکێنە: گیایەکی قاڵچخ دارە لە مێرگ و گوێ جۆگە ئاو دەڕوێ، وەک گوڵە جۆ وایە.ف نام گیاهی است

بەرخۆدان: خۆڕاگری.ف مقاومت

بەرخوێن: دابێکی ناحەز و ناڕەوای کوردەواریە کەسێک کە پیاو دەکووژێ دەبێ کچەکەی یان خوشکەکەی لە تۆڵەدا بدا بە مااڵی کووژراوەکە. ف دادن دختر به جای خون بها

بەرخەتا: خەتابار، تاوانبار.ف مجرم. خطاکار

بەرخەاڵن: کۆزی بەرخ، تامانی جێگەی بەرخ و کاژیلە.ف محل نگهداری بره و بزغاله

بەرد بە با کردن: بریتی لە زۆر تووڕە بوون و ڕق هەستان. *(وای ڕق هەستا بوو بەردی بە با دەکرد.)* ف کنایه از بسیار عصبانی شدن

بەرد لەسەر دانان: بریتی لە شاردنەوەی ڕاز و نهێنی، *(ئەو قسەیە هەر لێرە بەردێکی لەسەر دادەنێین و لەبیری دەبەینەوە.)* ف نهان کردن راز

بەرد لەسەر مەڵۆ دانان: بریتی لە خاترجەم بوون، دڵنیا بوون. *(تازە بەردی لەسەر مەڵۆ داناوە خەمی هیچی نییە.)* ف کنایه از خاطرجمع شدن

بەرد هەڵگرتنەوە: بریتی لە زۆر تووڕە بوون و ڕق هەستان. سەگ کاتێک کەسێکی نەناس دەبینێ و پێی دەوەڕێ ئەگەر کەسەکە بەردی تێ هەڵکا وای ڕق هەڵدەستێ هەڕا دەکاتە بەردەکە و قەپی پێدا دەکا ف کنایه از بسیار عصبانی شدن

بەرداخستنەوە:) فەڕش کاتێک زۆری لێدەتەنن و بەرز دەبێتەوە بەنەکان شل دەکەنەوە و دەیگێڕن و تەندراوەکەی دەچێتە پشتەوە و لە خوارەوە دەست دەکەنەوە بە تەنین، بەو کارە دەڵێن بەرداخستنەوە.) تەکمیش کردنی دێراوی بێستان، بەرنانەوە، تەربیش.ف) برگرداندن قالی روی دارقالی) سست کردن خاک جالیز

بەرداس: دەغڵی ئامادەی دروێنە، گەنمێک کە وەختی دووریێنەوەی هاتبێ.ف محصول آمادەی درو

بەردۆ: (+) گادۆشکە، مەرکەنی، سەتڵی گەورە، مانگادۆش.ف سطل بزرگ

بەردە ئازەبە: بریتی لە کەسێک کە دەبێتە هۆی ئازار و خەمی خەڵکی. *(بۆتە بەردە ئازەبە و وەزاڵە هاتووین بەدەستییەوە.)* ف مایەی عذاب

بەردە بەلەک: بەردە جەرگە، جۆرێ بەردی سوور و لووسە وەک جەرگ وایە.ف سنگ شبیه جگر

بەردە جەرگە: بەردە بەلەک.ف ☜ بەردە بەلەک

بەردە کەچەڵە: بەردێک کە خەنەتیلکەی پێوەیە

www.perawipepwle.com

و کرێژی بەرداوە.[ف] سنگی کە گلسنگ گرفتە باشد

بەردە مووروو: بەرد یان ئاسنێکی قوولّە لە ژێرەوەی بەرداش تەوەرەی لەسەر دەگەڕێ.[ف] سنگمهرەی آسیاب آبی

بەردە موورەسەن: بەردێکی خڕی سەختە لە ئاشی ئاویدا بەرداش لە سەری دەخولێتەوە.[ف] سنگی گرد و سخت در آسیاب آبی

بەردە نەخشینە: ناوی گوندێکە لە ناوچەی فەیزوواڵا بەگی بۆکان کەوتۆتە بەر سەدی کۆرش و ئاسەواری نەماوە.[ف] نام روستایی کە زیر سد کورش رفتە

بەردەڕەوا کردن: بەردباران کردن. *(بەردەڕەوا کرپاگە.)* [ف] سنگسار کردن

بەردەڕەوا: بەردباران، کوچکواران.[ف] سنگسار

بەردەزەرد:) ناوی چەند چیایە لە کوردستان کە بەهۆی ڕەنگی بەردەکانییەوە پێیان دەڵێن بەردەزەرد؛) ناوی گوندێکە لە ناوچەی بۆکان.[ف]) نام چند کوه در کردستان؛) نام روستایی در نزدیکی شهر بوکان

بەردەستک: بەردەست، شاگرد، وڕوێڕکە، خزمەتکاری بەردەست.[ف] پادو، وردست

بەردەسمالّ: خشڵێکە ژنان لە دەسمالّی دەدەن لەبەر گەردنیاندا.[ف] از زیورآلات زنانه

بەردەق بەردەق: بیر کردنەوە و هێنان و بردن، بیر ئاڵۆز بوون و خەیاڵ کردنی زۆر. *(خەم دایگرتبووم و کەوتبوومە بەردەق بەردەق.)* [ف] فکر و خیال بیش از حد

بەردەڵا کەفتن: نەخۆش کەفتن، کەلەلا کەوتن، *(ئی بەدبەختە ئەیە سێ جارە بەردەڵا کەفێ.)* [ف] زلیل شدن

بەردەڵا: زەلیل، کەلەلا، نەخۆش و لەجێدا کەوتوو.[ف] علیل، زلیل

بەردەلینگ: پارچەیەکی باریک و قایم کە بە دەوری دەلینگی پاتۆڵیدا دەدوورن بۆئەوەی شی نەبێتەوە.[ف] ئاستری نوار مانند دور دمپای شلوار می‌دوزند

بەردەماو: بەرماو، بەرما.[ف] سئور

بەردەنگ: کەسی بەرانبەر لە ئاخافتندا، *(ئەو هەموو قسە دەکا و دەنووسێ بەردەنگی نییە.)* [ف] مخاطب

بەردەنووس: بەردێک کە نووسراوە و نەخشی کەونارای لەسەر هەڵکەندرابێ.[ف] کتیبه

بەردەنوێژ: تاتەنوێژ.[ف] سنگی که بر آن نماز می‌خوانند

بەردەوام: بێبڕانەوە، پەیتا پەیتا.[ف] پی‌درپی

بەردەوام: لەسەریەک، بێپسانەوە، *(بەردەوام خەریکی کارە.)* [ف] همواره

بەردیلزا: بەرخە نێری سێ ساڵە، شەک بەران.[ف] برەی نر سه ساله

بەرڕاو: لای خواروی ڕاوگە.[ف] طرف پایین شکارگاه

بەرزە حەوالکێ: کۆلارە، بەرزە حەوایلە.[ف] بادبادک

بەرزە حەوایی:) بەرزە حەوالکێ؛) بەردێکی درێژۆکەیە بە پەتێکییەوە دەبەستن و فڕێی

دەدەن بۆ حەوا زۆر دەڕواتە سەرێ و وەک مووشەک دێتەوە خوارێ.ف) بادبادک؛) ☜ بەرزە حەوایلە

بەرزەدەماخ: لووتبەرز، لەخۆڕازی، قۆڕەدەماخ. *(مەی حەڵاڵە بۆ منی دڵ پڕ لە داخ/ حەیفە لێی بخواتەوە بەرزەدەماخ «هێمن».)* ف مغرور

بەرزەفت کردن: پێش پێگرتن، بەرگری لێکردن.ف پیشگیری کردن

بەرژەوەن: ☜ بەرژەوەند

بەرژەوەند:) بەرجەوەند، بەرجەوەن، دیمەن، لەپێش چاو دیار؛) بەراورد، لێکدانەوە.ف) منظره؛) تخمین

بەرساوتە: بەرهەیوان، ژێرسابات، سێبەری کەپر.ف سایبان

بەرسۆلکە: بەرسوورکە.ف ☜ بەرسوورکە

بەرسوورکە: بەرسۆلکە، جۆرێ کارگی زەردی وردە لە مێرگان دەڕوێ.ف نوعی قارچ زرد رنگ

بەرسینچکە: نزگەرە، نزگرە.ف سکسکه

بەرڤان: شوان، شڤان.ف چوپان

بەرفرەوان: بەرفرە، هەراو، بەرفەریح، بەرین.ف وسیع

بەرفەریح: بەرفرەوان، هەراو، بەرین.ف وسیع

بەرقەد: لاپاڵی کێو، قەدی کێو، قەدپاڵ. *(مەڕەکان لەو بەرقەدە پەلیان هەڵخستووە.)* ف سینەی کوه

بەرک: (+) قایم، ئاسێ، سەخت، ئاز.ف سخت، محکم

بەرکۆ: پێشەکیی کارێک، پێچەوانەی پاشکۆ.ف ابتدای کار

بەرکوت:) خواردنێکی کەم نزیک نیوەڕۆ و شێو. *(تازە بەرکوتێکم کرد برسیم نییە.)* ؛) کوتانی کوڵۆشی گەنم پێش گێرەکرانی خەرمان.ف) خوردن اندکی غذا قبل از وعده‌ی نهار یا شام؛) کوبیدن ساقه‌ی گندم با چوب قبل از کوبیدن خرمن

بەرگیرفان: ئاسەڕی گیرفان.ف آستر جیبی

بەرگێڵە: هەیوانی بەردەم ئەشکەوت.ف سنگ ایوان مانند جلوغار

بەرلۆغە: بەرخەبەبە، بەرچێلە، بەرچەنە. *(هێندە قەڵەوە بەرلۆغەی شۆڕ بۆتەوە.)* ف غبغب

بەرلیکە: بەرسنگە، کوتێک پەڕۆیە بە بەر سنگی منداڵیدا شۆڕ دەکەنەوە وەک بەرهەڵبێنە بۆئەوەی سەر سنگی بە لیک و نان و چێشت پیس نەکا، بەروانکە.ف سینەپوش کودک

بەرماڵ لەسەر ئاو گەڕان: تاریفێکە بۆ موسوڵمانەتی، کەسێک کە سەری بچێ نوێژی ناچێ. هێندە موسوڵمانە بەرماڵی لەسەر ئاو دەگەڕێ.ف کنایه از مسلمان نمازخوان

بەرمیت: مێو، مۆم، شانەی هەنگوین کە دەیتاوێننەوە.ف موم عسل

بەرنانەوە: ☜ بەرداخستنەوە

بەرنیخ: بەرهەڵێخ، دیواری پاڕێزەری دیوار، ئەو دیوارەی کە لەبەر دیوارێکی درزبردوودا هەڵیدەچنن.ف دیوار محافظ دیواری که دارد فرو می‌ریزد

بەرۆدان: زاوومـاک، تێکەڵ کردنی مەڕ و بێچوو. ف قاطی کردن گوسفند و بره

بـەڕوودا کـەوتـن: بـە شـەرمـا کـەوتـن، لـەڕوو دامان. ف رودربایستی

بەرۆێ: بەرۆک، پێسیر، بەرۆ. ف گریبان

بەڕە لەسـەر هەتیو هەڵدانـەوە: لا لێکردنـەوە و چاکە کردن لەگەڵ کەسێکی لێقـەومـاو ف کمک کردن به فقیر و محتاج

بـەرهاوێشتن: بـەرخـستن، بـەرئـاویتن. ف سقط جنین

بـەرەبـەرە: (+) وشـەیـەکـە کـاتی جـووت بـە گـا دەڵێن بـۆ هاتنـەوە سـەر هێڵـی جووتـەکـە. ف کلمـەای کـە دهقـان هنگـام شـخم زدن بـەکـار مـیبـرد و گـاو را بـە طـرف خـط شـخم هـدایت میکند

بەرەجۆ:) ئەو چەند دێراوەی لە جۆگەلەیەکەوە ئاویـان بـۆ دەچـێ؛) نـاوی گونـدێکی ناوچـەی مەنگوڕی مـەهابـادە. ف) چند چالـەای از جـالیز که از یک جوی آب میخوردند؛) نام روسـتایی از توابع مهاباد

بـەرەچـاوە: بـەرێکـی کاریتـەی بـان کـە ڕیـزە دەستەکی دەخرێتە سەر. ف یک طرف شاەتیر

بـەرەدار: مـەودای بـەینـی دوو کاریتـە لـە میچـی خانوودا، *(نێومااڵەکەیان سێ بەرەدارە.)* ف ردیف تیرگ سقف

بـەرەدایـە: ڕەوا دیـتن، بـەرایـی. *(چـاوم بـەرەدایـە نادا ببینم.)* ف چشم دیدن کسی را نداشتن

بـەرەڤـاژێ: بـەراوەژوو، پێچـەوانـە، چـەواشـە. ف بلعکس

بـەرەڤـێ: کۆڕ، کۆی چـەند کەس لە دەوری یـەک. ف مجلس

بـەرەڵێخ: ☜ بەرنیخ

بـەرەنسکێ: هـەنیسک، هـەنسک، بـەرسینچکە. ☜ بەرسینچکە

بـەرهـەڵدا: بـەرەڵڵا، ئازاد کراو. ف رها

بـەرهـەڵستکـار: کـەسـێک کـە بـە دژی کارێک ڕادەوەستێ. ف مخالف

بـەرهـەڵستکـاری: ڕاوەسـتان بـە دژی کارێـک، هـەڵوێـست گـرتن لـە بـەرانبـەر کارێـک یـان کەسێکدا. ف مخالفت

بـەرێ: (+) بەچکەی ئاسک، کارمامز. ف برەآهو

بـەڕیـدە: ئـاواره، ئاراگێڵ، هـەڵـوەدا، بـاوەژۆ. ف آواره

بـەرێک: بەرۆک، پێسیر، بەرۆ، بەرۆێ. ف گریبان

بـەڕێـوەچـوون: ئـەنجـام درانـی کـار. ف انجـام گرفتن کاری

بـەزافتە: بریتی لە پیاوی بە هەیبەت و تووڕە کە ژن ومنداڵەکەی ناتوانن قسە لە قسەیدا بکەن. ف متضاد زن زلیل

بـەزگ: غەمگین، خـەمناک، خـەمبـار، پـەرۆش. ف حەزین. غمناک

بـەزمـوڕەزم: شـایی و داوەت، هـەڵپـەڕکـێ و شادی. ف شادی و پایکوبی

بـەزیبک و زاکوون: بەتوانا و قانوونزان، ئازا و یاسـازان *(ڕێبـوارێکم ئـازا و بـەزیبک و زاکـوون/ دەبـڕم چـۆڵ و چیـا و پێـدەشـت و بێـروون/*

بەرهەڵستم دەکە هەپروون بە هەپروون/ دەڕۆم بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون «هێمن») .ف توانا و قانوندان

بەژاقیت: بیانوو، بەهانە، پەڵپ، وڕک.ف بهانه

بەژکی: ناکۆکی، ناتەبایی، ئاژاوە.ف ناسازگاری

بەژن: (+) ☜ بالا

بەسالاچوو: پیر، گەڕاوە، زورهان.ف سالمند

بەستەڵان: بەستەڵەک، زەویی سەهۆڵین و بەستوو.ف یەخبندان

بەستێن: (+) سەد، بەربەندی ئاو، بەنداو.ف سد

بەسەر کردنەوە: (+)) بژاردنی مەڕ و مااڵت و سەر حیساب بوونیان کاتی هاتنەوە لە دەشت و سەحرا) سەر لێدان، سەردان کردن.ف) شمارش احشام هنگام برگشتن به خانه) ملاقات، دیدنی.

بەسەردا هاتن:) بەسەرا هاتن، ئامۆژگاری کردن؛) بەسەردا چوون. *(لەبن دارەکە خەریکی ماچ و مووچ بوون بەسەریانەدا هاتن.)* ف) نصیحت؛) هنگام کاری غیرشرعی کسی را دیدن

بەسیت: ئاسان، سانا، هاسان.ف آسان، راحت

بەشداری کردن: هاوکاری کردن، شەریکایەتی کردن.ف شرکت کردن

بەفا: وەفا، بەڵێن، پەیمان.ف وفا

بەفرکوش: شوێنی رژد و سەخت لە کوێستان کە بەفرەکەی درەنگ دەتوێتەوە و عەرزەکە ڕەق دەبێ. شۆنه. *(ڕەوەی جوانی دەبینی تۆ لەجێی مژ/ بەجێماوە لە ئارایش بەفرکوش «هێمن»)* .ف جایی در کوهستان که برف آن دیر آب می‌شود

بەفرەک:) پەڵە و زبرایی سەر شاشەی تەلەڤیزیۆن؛) سەهۆڵ و زوقمی نێو یەخچاڵ *(سەلاجە)* .ف) برفک تصویر تلویزیون؛) برفک یخچال

بەفری شادی: شتێکە وەک ئەفکەن کەفی گوڵاوی تێدایە و کاتی شایی و زەماوەند بەسەر بووک و زاوایدا دەپڕژێنن.ف برف شادی

بەقەم: گەنم و جۆی تەواو گەیشتوو بۆ دروێنە. ف گندم و جوی رسیده

بەکرە ژۆڤار: بریتی لە مرۆی ئاژاوەچی و ناپاک، ئەو کەسەی بووبووە دڕکی ئەوینی مەم و زین، نەیاری مەم و زین.ف کنایه از آدم ناپاک و توطئه‌گر

بەکرە: (+) کورت کراوەی ناوی ئەبووبەکر.ف مخفف ابوبکر

بەڵا لێبارین: بەڵا بەسەر هاتن، تووشی بەسەرهاتی ناخۆش بوون. *(چیمەن گوڵ و سەوزەپۆش و ئێمەش سەرخۆش/ پێمەوابێ بەهەشت وایە، بەڵام لێبارێ «خەیام»).* ف دچار بلا شدن

بەلادا شکاندن: هۆگری بە لایەک، لایەنگری لە کەسێک. *(هەر بەلای خزمەکانی خۆیدا دەشکێنێ)* ف طرفداری از کسی کردن

بەلاوەقە: بەلەباقە، نەخۆشییەکی بزنە.ف نوعی بیماری بز

بەلان کەوتن: خۆ مات کردنی کەرویشک و بەتەمالّ دەرنەپەرین لە لانەکەی(وادیارە کەرویشکە شین بەلان کەوتووە.ف کنایە از خرگوشی کە در لانە خودرا پنهان مکند و بیرون نمی جهد.

بەلبەشۆ: ئاژاوە، کەس لە کەس، ف جنجال و سروصدا

بەلبەلە شوانە: زرەمەندێ، زیزرەمەندێ، گیایەکی بونخۆشە گولّی سپی دەردەکا و گەلّا و لاسقەکەی تووکنە، تێکەلّ سیریژی دەکەن.ف اسم یک گیاه خوراکی

بەلّشاندەر: بزوێنەر، هاندەر، دنەدر.ف تحریک کننده

بەلّغی: سەرەتای چنینی تەون.ف ابتدای قالی‌بافی

بەلّکینە: زمانە چکۆلّە.ف زبان کوچک

بەلّگ: (+) نەرمانی گوێچکە، ئەو شوێنەی کونی دەکەن بۆ گوارە.ف نرمه‌ی گوش

بەلووتنەک: پێکی زۆرنا و نایە، زمانەی سەری زۆرنا، پیق، پیک.ف نرماده‌ی سرنا

بەلەتورکە: بەلەفیرە، زگچوون، تەقەفیرە.ف اسهال

بەلّەتین: گوریس، پەتێکی باریکە لە مووی بزن دروستی دەکەن بۆ بەستنەوەی گوێلک و کاژیلە و قایم کردنی چادری ڕەشمالّ، گوێلەوسار.ف ریسمان بافته شده از موی بز

بەلەچەق: بەلەچەک، کەلەپچە. *(گرتیان و بەلەچەقیان کرد.)* ف کلپچه

بەلەچەک: ☜ بەلەچەق

بەلەخەت: کووز، تۆمەشان.ف خطی که برای شخم زدن تعیین می‌کنند

بەلەریقە: تەقەفیرە، زگچوون، بەلەفیرە.ف اسهال

بەلەژنانێ: ☜ بەلەکناچی

بەلەکانەک: کوندەبوو، بایەقووش.ف جغد، بوم

بەلەکناچی: کوڕی خووخدە کچانە، ژنانیلە، ژنیلانە.ف مرد زن صفت

بەلەمرک: هەنیشک، ئانیشک.ف آرنج

بەلەمکێش: بەلەمئاژۆ، سەولّ لێدەری گەمیە، گەمیەوان.ف قایق‌ران

بەلەمیزکە: ☜ بەلەمیسکە

بەلەمیسکە: میزە چرکە، چرتکە میزە، میزە چورکی.ف چکمیزک

بەلەورەن: بزنە کێویی دو سالّە تا سێ سالّە.ف قوچ کوهی تا ساله

بەلی: (+) بەڕوو، بەرێکی دارمازووە.ف بلوط

بەمۆ: ناوی چیایەکە لە کوردستان.ف نام کوهی در کردستان

بەن پێ بادران (بانەدران) : دەرەقەت نەهاتن و پێنەوێران، ترسان لە دەمی کەسێک. *(من کوا بەنی ئەوەم پێ بادەدرێ؟)* ف کنایه از قدرت نداشتن در برابر کسی

بەنامییە: بەناوبانگ، ناودار، ناو بەدەرەوە، مەنشوور، بەناو.ف نامدار، مشهور

بەنپرچ: ئەو بەنەی کچان پرچی پێ دەبەستن.ف نخ بستن گیسو

www.perawipepwle.com

بەندروومان: بەندروو، گشتەکە بەن بۆ جەواڵ دوورین. ڤ نخ جوالدوزی

بـەنـدەوار: دیـل، ئـەسـیر، بـەردە. *(بـە دیـل و بەندەواری بەجێمام لەوێ.)* ڤ اسیر، گرفتار

بـەنـدیر: کـاوڕ، بـەرخـی دووسـاڵە.ڤ برەی دو ساله

بەنکاڵە: قەیتان، بەنی کاڵە لە پێ توند کردن.ڤ قیطان کفش

بەنگزی: قەشمەری، حەنەکچی.ڤ دلقک

بەنگەژ: روخسار، ڕەنگ و ڕوو، دیم، ئەدگار، دەموچاو.ڤ رخسار

بەنگین: (+) ئاشق، ئەویندار، دڵدار.ڤ عاشق

بەنۆڵ: گیایەکە گوڵێکی ورد و سپی دەردەکا.ڤ نام گیاهی است

بەنەورۆ: بە نێورۆ، مەیلی جووت بوونی پشیلە.ڤ میل جفتگیری گربه

بەنێورۆ: ☜ بەنەورۆ

بەوروو: بەورینگ، وردە سووتووی کە لەگەڵ دووکەڵ بەرز دەبێتەوە، پەپرووکە، بەورووک.ڤ خاکستر سبک که با دود بلند می‌شود

بەورووک: بەوروو. ☜ بەوروو

بـەورەڵـوو: وەروەرە، بـەورەمـاڵ.ڤ پـاروی برف‌روبی

بـەورەڵـوو: وەروەرە، شـاپاڵۆخ، شـاپاڵۆغ.ڤ داموز، برف‌روب

بەورینگ: بەورووک. ☜ بەورووک

بهوورانـدن: ڕابواردن، کات تێپەڕ کردن. *(لێرە ژیان خۆش دێتە بهوورانـدن.)* ڤ بەسر بردن، گذرانیدن

بـەهارنـارنج: گوڵێکی سپیيە لە پەڕۆ دروستی دەکەن بۆ سەری بووک.ڤ بهارنارنج

بەهارە: (+) نەخۆشییەکی چاوە لە کاتی بەهاردا.ڤ تراخما

بـەهـرە: (+) توانـایی و هونـەر لـە کارێکدا، مـرخ. *(شاعیرێکی بە بەهرەیە.)* ڤ استعداد

بەهەڵم: تاجیی ئازا و تیژ و چالاک لە ڕاودا.ڤ تازی چست و چالاک

بەیتوون: زەویی چۆڵ و کاکی بە کاکی کە بۆ کێڵان نابێ، بەیار.ڤ زمین بایر

بەیتوونی: بەیار.ڤ زمین بایر

بەیتەرە: ئاژەڵداری.ڤ دامداری

بەیتیبلە: بریتی لە قسە و باسی دوور و درێژ کە بڕانەوەی نییە.ڤ کنایه از سخنی که تمامی ندارد

بەیی: ناوی تیرەیەکە لە هۆزی مامەش.ڤ نام طایفه‌ای از ایل مامش

بەیی: برۆ، ئەبرۆ.ڤ ابرو

بێجیکەڵدان: کەم جیقڵدان، بریتی لە بێسەبر و تاقەت.ڤ کنایه از ناشکیبا

بێئامان: پڕ مەترسی، بریتی لە مرۆی هار و هاج، بێڕەزا. *(دەڵێی ئاوری بێئامانە، ئاو و ئاور بێئامانن.)* ڤ خطرناک، کنایه از آدم شلوغ

بیاز:) شوێنی چۆڵ و خەڵوەت؛) زەویی پان و بەرین، دەشت.ڤ) خلوت؛) زمین وسیع

بیاڤ: بوار، شوێنی پەڕینەوە لە چۆم، دەراو.ڤ گدار

بیانگە: بیانوو، پەڵپ، وڕک، بیانگ، بەهانە، هەنجەت. *(بیانگەی پێمان گرتگە.)* ف بهانه

بیبارە کێویلە: گیایەکە بەڕێکی ورد دەگرێ وەک بیبار وایە، وشکی دەکەن و دەیهاڕن بۆ زگچوون باشە. ف نوعی گیاه دارویی

بێبوار لە ئاو دان: بەبێ بیر کردنەوە و تێبینی کار ئەنجام دان. ف بی‌گدار به آب زدن

بی‌بی‌جان: بووکەڵەی شانۆ. ف عروسک نمایشی

بـی‌بـی‌چنـگ: بایەقووش، جۆرێ کونـدە لـە کاوڵاشدا هێلانە دەکا و خەڵک دەڵێن چونکە ناتوانێ ڕاو بکا لە لایەن خوداوە ڕۆژی دوو چۆلەکە دێن لە بەردەمی دەنیشنەوە و دەیانخوا. ف بوف کور

بێتاشا: بێباک، نەترس. ف بی‌باک

بیتانێ: ناوی گوڵێکە. ف اسم گلی است

بیجادە: جۆرە یاقووتێکە. *(سم وەکوو یەشم و لە پەشم و تـوکی پێدا سەرنگـوون/ چـاو وەکـوو بیجادە یا دوو شەوچراغـی شـوعلە ڕێژ «نـاڵی».)* ف نوعی یاقوت

بێچاوێنی بوون: بەچاوەوە نەبوون لە چاوی پیس بە دوور بوون. *(یاخوا بێچـاوێنی بێ زۆر ژیـانێکی خۆشـی هـەیە.)* ف دور بودن از چشم حسود

بیچکۆڵانە: ☜ بیچکۆڵە

بیچکۆڵە: چکۆڵانە، بچووک. ف کوچولو

بیچگ: ☜ بیچکۆڵانە

بێح: بێحانە، پارەی پێش کڕین. ف بیعانه

بێحانە: ☜ بێح

بێخود بوون: بوورانەوە، بێخودی. *(وەخت بوو دڵم بێخود بێ.)* ف غش کردن

بـێخـودا: کـافر، بـێدیـن، بـێبـەزەیـی. *(پیـاوێکی بـێخودایـە، بـەزەیـی وە کـەسـا نایـە.)* ف کـافر، بی‌رحم

بێ خودایی: بێ ڕەحمی، بێ بەزەیی بوون. ف ستمکاری، بی رحمی.

بـێخـەوش: بـێعـەیـب، بـێگـەرد. *(دەڵێی زێـڕی بێخەوشە.)* ف بدون عیب

بێدڵی کردن: دڵ شکاندن. ف دل شکستن

بـــێدەم و دوود: بـــێدەم و دوان، نـــەدوێـــن، کەمبڵێ. ف کم حرف

بێراخ: بەیداخ، ئاڵا، پەرچەم. ف علم، پرچم

بیرداڕێژەر: کەسێک کە بیر و ڕایەکی تازە بۆ کۆمەڵ دادەڕێژێ، بیرمەند. ف نظریه‌پرداز

بیرگە: دالّغە، زەین. ف حافظه

بێرم: زەلکاو، باتلاغ، زۆنگ، خمخۆرک. ف باتلاق

بیرۆڤ: (+) خونچە، پشکۆژ، چرۆ. ف غنچه

بیرۆکە: ئەندێشە، فکرە. ف اندیشه

بیرە بیرە: وازی وازی، کەسێک کە هەرتاوی لەسەر بڕوایەکە. ف آدم وسواس

بیرەخـەو: سـەرخـەو، چوونـە بیرەوە و هـۆش لێبڕان. ف فرو رفتن در خیال و اندیشه

بێزە: (+) بێزوو، مەگیرانی، مگێر، مژدی. ف ویار

بێزەون: قێزەون، بە قێز و بێز. ف وسواس در غذا خوردن

بیژمۆت:) بیژوو، زۆڵ؛) بریتی لە منداڵی زۆر هـار و بـزۆز و شـەیتان. ف) حرامزاده؛) کنایه

از بچەی شلوغ و شیطان

بێژمۆتــە: بیــژوو، زۆڵ، بێژمیلــەک. بــیچ.ف حرامزاده

بێژمیلەک: ☜ بێژمۆته

بێژی: یاڵ، بژ، مووی سەر ملی ئەسپ و شێر. ف یال

بێستانەمارە: گیایەکە وەکوو مالۆنچە وایە بە زەویدا پان دەبێتەوە و دەور و بەری خۆی دادەگرێ و بــەرێکــی وەک لیمــۆ دەگــرێ. کاڵەکەمارانە.ف هندوانەی ابوجهل

بێسەرەوبەرە: هەر کەس هەر کەس، تێکە و لێکە. *(مااڵێکی بێسەرەوبەرەیە.)* ف هرکی هرکی

بێقابیلەت: ناقابیل، *(لەسەر گرکەیەکی بێقابیلەت خەریک بوو لەگەاڵمان بە شەڕ بێ.)* ف بی‌ارزش

بێقسەیی کردن: جواب نەدانەوە، بەگوێ نەکردن.ف فرمان نبردن

بــێقــوڵاغ: ون بــوو، بــێســەر و شــوێن.ف مفقودالاثر

بێقوونەبان: تەمبەڵ، کار لە دەست نەهاتوو، دەستەوستان، زەغەڵ، تەوەزەل. ف تنبل

بێکش: بێدەنگ، مات.ف ساکت

بێکەسکوژ کردن: بریتی لە کەسێک کە بە تەنیا وەگیر دوژمن دەکەوێ و نامەردانە دەیکوژن. ف کنایە از کسی کە تنهایی بە دام دشمن می‌افتد و نامردانه او را می‌کشند

بێگــەرد: بــێخــەوش، پــاک و خــاوێن.ف ☜ بێخەوش

بیلاتەژبی: ☜ بیلامانێ

بــیلاخ: قامکــە گــەورە، کلکــەزلــە، تلیامــەزن، تلیابەرانکێ.ف انگشت شست

بیلامانێ: بیلاتەژبی، تەژبی بێ، دوور لە تۆ.ف دور از روی شما

بێلاندن: بێڵە، دەنگی کارژۆڵە، کاژیلە دەبیلێنێ. ف صدای بزغاله

بێلایەن: بێتەرەف. *(بێلایەنە کاری بەسەر هیچ لایەکەوە نییە.)* ف بی‌طرف

بیلبتــوون: بــەتێکــڕا، بــەتــەواوی، *(بــە گــەورە و بچووکــەوە بیلبتــوون هــاتبوون.)* ف همــە بــا هــم، همگی، بلااستثناء

بیلعــەت: کــاری ناحــەز، کــاری کوونییانــە، کــاری جڵفانه.ف کار زشت

بــێلووتــە: جۆرێ نۆکــە سپیلکەیــە بــۆ لــەبلــەبی دەبێ.ف نوعی نخود برای نخودچی

بیلــە: جۆرێک کــەوشــی قــەدیمــی ژنانــە بــوو.ف نوعی کفش قدیمی زنانه

بێڵــەبــاو: ڕادانــی قــوڕ و خــۆڵ بــەدەمــی بێڵ.ف روبیدن گل و لای با بیل

بێڵەســاو: خــاوێن کردنــەوەی کــەرێز و کــانی.ف پاک کردن کاریز و چشمه.

بێڵەق: تانه، تەشەر، لاتاو.ف طعنه

بێڵەقان: بێڵەکان، پیشکان.ف بیلک گیاەکنی

بیلەقدەر: تانەلێدەر، کەسێ کە هەمیشە خەریکی فڕ و لاتاوه.ف طعان

بیلەمڕ: ژیلەمۆ، خۆڵەمێشێک کە وردە پۆلووی لە ژێر دایە.ف آتش زیر خاکستر

بــین پێــوەنــان: دەم بــە ئــاوەوە نــان و چــۆڕە

لێبڕین.ف دهن در آب گذاشتن و نوشیدن

بین خواردنەوە: هەناسە کۆ کردنەوە لە سینگدا کاتی شمشاڵ لێدان.ف نگاه داشتن نفس هنگام نی زدن

بین کێشان: هەناسە کۆ کردنەوە لە سینگدا لەژێر ئاودا.ف نگاه داشتن نفس در زیر آب

بینبەر: دیمەن.ف منظره

بینبینۆکە: تینتینۆکە، قورقورۆاچکە، ئەوک.ف حلقوم

بێنەوبەرە: هێنان و بردن و ئازار دان، گێرە و کێشە. *(ڕۆزگارمان کە ئیتر ئەو بێنەوبەرەیەمان بۆ پێدەکەن؟)* ف اذیت کردن و آوردن و بردن کسی

بێــوان: بیــاوان، بێــرووون، جێگــەی درێنــدە و جانەوەران.ف بیابان

بێوەسیری: باوەسیر.ف ☜ باوەسیر

بێهۆ: بێهوودە، لەخۆڕا.ف بیهوده

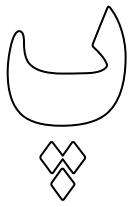

پا پیاگ: پیادە، بە پای پیادە. *(چوار سوار و دوو پا پیاگ بوون.)* ف پیادە

پا لێ نەبڕین: سەردانی بەردەوام. *(تۆخوا زوو زوو سەری بدە و پای لێ مەبڕە.)* ف دیدنی پیوستە

پاپا کردن: خۆ خافڵاندن، خۆ خەریک کردن. *(پاپا بکەن تا خەوەرێ ڕاسی تێی وەدەسمان.)* ف خود مشغولی و درنگ کردن

پاپارنجێ: یارییەکی منداڵانەیە، پشت بە پشتی یەکترەوە دەنێن و هەرکام بە نۆرە کۆم دەبنەوە و ئەوی دیکە بە پشتەوە دەکەوێتە سەر پشتی ئەوی‌تریان. لەکاتی یارییەکەدا ئەو شێعرە دەڵێنەوە. *(پاپارنجێ، کۆترە قرینجێ/ کۆترە قرینجێ، پاپارنجێ.)* ف اسم یک بازی کودکانە

پاپۆکە: تێک هاڵانی مار، قەف خواردنەوە، پەپکە. ف چنبرە زدن مار

پاپووچکە: پاپووچە، کەوشی منداڵانە، پاپەجانە. ف کفش بچە

پاپەل کردن: قرتاندنی گەڵای سیس و زەرد بووی لای خوارەوەی نەمام و بڕکە وتووتن. ف چیدن برگهای پایینی نهال و بوتە توتون

پاپێژ: جۆرێک دەوە یان تەپاڵە کە بە پا دەیپێژن، تەپاڵەی خڕ و گەورە. ف نوعی تپاله که با پا می‌سازند

پاترا: گوم، بێسەر و شوێن، *(مانگێکە پاترا بووە و بە هەواڵی نازانم.)* ف گمشده

پاتۆنیا: ناوی گوڵێکی دەرمانییە. ف گیاهی دارویی

پاتووک: شڕ و کۆنە، پڕتووکاو، پۆکاو، پواو. ف پوسیده

پاتیلۆک: کەباب، گۆشتی برژاو. ف کباب

پاچاندنەوە: پەرچ کردن، پەرچاندنەوەی تەنەکە

www.perawipepwle.com

و بزمار.ف پرچ کردن میخ و حلبی و...

پاچرا: پێچرا، ئەو پارەی لە قوماردا دەدرێ بە خاوەن قاوەخانە.ف پولی کە قماربازها بە قهوخانه می‌پردازند

پاچناڤ: نازناو، ناوی هەڵبژاردە.ف اسم مستعار

پاخس: ژەنگ، غەور.ف زنگ

پاخلێز: کاکڵە گوێز.ف مغز گردو

پارچک: چەکچەکیلە، شەمشەمەکوێرە.ف خفاش

پارچە پارچە بوون: لەتلەت بوون.ف تکه تکه شدن

پارچە پارچە کردن: لەتلەت کردن.ف تکه تکه کردن

پارچە پارچە: لەتلەت، پارە پارە، پاژپاژ.ف تکه تکه

پارچینە: پلیکان، قاڵدرمە، سولەم.ف پلکان

پارخان: پەراسوو، پارسوو.ف دەندەی سینه

پارخخە: لاق ئێشەی مااڵت، تەبەق. *(ئەڕا ڕێ نیەکەی، پارخخە گرتیدە؟)* .ف نوعی بیماری سم دام.

پاردە: (+) دیواری هەڵچنراو بە وشکە بەرد، وشکەچن، وشکە کەڵەک *(بەڵێنی ڕاگەیاندێ راسپاردە/ وتی بۆت دێتە بن ئەو پاردە، غار دە «مێمن»)*.ف دیوار سنگی بدون گل

پارزۆنگ: (+) پاڵوێنە، فلتێر.ف فیلتر

پاروو: (+)) قاڵبی سابوون؛) یەکەی بژاردنی سابوون. *(دوو پاروو سابوون بکرە.)* ف) قالب صابون؛) واحد شمارش صابون

پاروبژێر: بریتی لە مرۆی سەقیل و بەرچاوتەنگ، کەسێک کە حەزی لە میوان نییە و پێی خۆش نییە کەس نانی بخوا.ف کنایه از آدم خسیس

پارەدان: پووڵدانک، داخڵە، دەخیلە.ف قلک

پارەدێن: پارەدان، دەخیلە، پووڵدانک، داخڵە.ف قلک

پارەستوو: پەراسوو، پارخان، پارە هەستوو، پارسوو.ف ☜ پارخان

پارەش: پێڕەش، نەخس، سەرونەشەمە خراپ، بەدقەدەم، دژی قەدەمخێر.ف شوم، نحس

پارەکەوشانە: پارەیەک کە دەیخەنە نێو کەوشی بووکەوە کاتێک لە ماڵە باوانەوە بۆ ماڵی زاوا دەگوێزرێتەوە.ف پولی کە هنگام عروسی در کفش عروس می‌گذارند

پارەهەستوو: پەراسوو☜ پارخان

پازازک: پاسەوان، قەرەوڵ، کێشکچی.ف نگهبان

پاژنە تاقڕانی: جۆرێک کەوشی قەدیمی بوو، بنعانه.ف ☜ بن عانه

پاژنە فەڕشی: جۆرێ کەوشی پاژنە تەختە.ف کفش پاشنه تخت.

پاژنە مێشوولە: جۆرێ کەوشی نااڵچە باریکی ژنانەیە.ف نوعی کفش پاشنه باریک

پاژنەپڕ: ژنی قولاپە و پاژنە خرپن و قەڵەو. *(خودا ژنێکی پاژنەپڕت بداتێ.)* ف زن پاشنه و پشت پا چاق

پاژەر: کۆڵەکە، ئەستوون.ف ستون

پاساو دانەوە: بەرپەرچ دانەوە، هەس دانەوە،

تەست دانەوە.ف برگرداندن

پاستاو:) یەکەمین ئاو بۆ زەوی؛) کۆگا گڵ کە قووڵکێکی لەسەر دروست دەکەن و ئاوی تێدەکەن بۆ قوڕ لە کووڕەخانە.ف) اولین آبیاری مزرعه؛) جمع کردن توده خاک و آب ریختن در گودی آن و تبدیل کردن آن به گل در کوره‌ی آجرپزی

پاسرگیاگ: گڕ گرتوو، کڵپە کردوو.ف ملتهب

پاسرگیان: بڵێسە کێشان، گڕ گرتن.ف التهاب

پاشاو: قوونا‌و، خەساراو، ئاوێک کە لە گۆلاودا دەمێنێتەوە.ف مانداب

پاش‌بانگ: ماندوو بوونی کەو لە خوێندن کە دەنگێکی تایبەت دەردێنێ.ف صدایی مخصوص در خواندن کبک هنگامی که خسته می‌شود

پاشکرا: ڕەوا، حەڵاڵ.ف حلال، جایز

پاش‌کەل: دیاری کردنی گوێی بەرخ و کاژیلە کە لای دواوەی گوێچکەی تۆزێ هەدەدڕن.ف نشانه کردن گوش بره و بزغاله از طرف عقب

پاش‌مەڵا: کەسی دووهەم لە کایەی مێشێندا.ف نفر دوم در تیله‌بازی

پاش‌نوێژ: دوانێوەڕۆ، دوای بانگی نیوەڕۆ.ف بعدازظهر

پاشەکشێ:) پاشە و پاش کشانەوە؛) هاتنە دواوە لە شەڕدا، *(هێزەکانی دوژمن تووشی پاشەکشی بوون.ف)*) عقب عقب رفتن) عقب‌نشینی در جنگ.

پاشەڵپیس:) بریتی لە ڕابردوو ناشیرین، کەسێک کە لە ڕابردوودا کاری خراپی کردووە؛) کەسێک کە لای دواوەی جلەکانی پیسەف بدسابقه؛) کسی که عقب لباسش کثیف است.

پاشەوار: ئاسەوار، بەرهەمی دوای نەمان. *(گەر کەمێ نەخشت هەبێ بۆ پێکز و چینی هەژار/ پاشی مردن تۆ دەناسێنی بە کۆمەڵ، پاشەوار «ڕاوچی».)* ف آثار

پاک کردن: (+) بریتی لە دانەوەی قەرز و قۆڵە *(دوێنێ چووم قەرزەکەم لەگەڵ دووکانداره‌که پاک کرد)* ف تسویه حساب

پاکتاو: (+) بە تەواوی، بیلبتوون، *(مااڵەکە پاکتاو سووتا.)* ف به‌کلی

پاکژ: خاوێن، پاقژ.ف پاکیزه

پاکۆ: (+)) دوایی، کۆتایی، ئاکام) جۆرێک شەڕوالّی کوردییه.ف انجام، انتها

پاکی نەهاتن: دڵ پاک نەبوونەوە، ڕق لە دڵ دەر نەکردن. *(هێندە ڕق ئەستوور و دەخەزارە قەتی پاکی نایە.)* ف کسی که همواره کینه‌توز باشد

پاڵ گەڕان: لە گەڕ نەکەوتن، بەردەوام بوون. *(پاڵت بگەڕێ ئیشەڵاڵ.)* ف از پا نیافتادن

پاڵاوگە: شوێنی پاڵاوتن و هەڵگوێستنی نەوت. ف پالایشگاه

پاڵتمە: پاڵمە، پالمە، پاڵدرمە ☜ پاڵدرمه

پاڵتوو تەکانن: ڕیایی کردن، تەشی ڕێسی کردن، ماستاو کردن. *(بەسە کەم پاڵتوو بتەکنن.)* ف تملق

پاڵدرمه: جۆرێ شنگی گەڵا پانه، پاڵمه، پالمه.[ف] نوعی شنگ

پاڵدەر: پشتیوان، جێبـاوەڕ، بـاوەڕ پێکـراو.[ف] مرجع

پاڵگه: پاڵپشت، جێی پاڵ پێوەدان.[ف] متکا

پالمه: (+)) ئاڵەکۆک، هەڵاکۆک، گیایەکه بنەکەی خڕه و دەخـورێ) جۆرێک شنگی گەڵاپانه.[ف]) نام گیاهی است) نوعی شنگ.

پاڵنـەر: ئـەنگێـزه، دنـەدەر، هانـدەر.[ف] انگیـزه، محرک

پاڵۆش: تێکەڵ، ئاوێتە، ئامێتە.[ف] آمیخته.

پاڵۆشت: پاڵوپشت، پاڵگه.[ف] ☜ پاڵگه

پاڵوو: سووچ، گۆشـه. *(ژوورەکـه شـەش پاڵووه.)* [ف] ضلع

پاڵوێن: پاڵوێنکه، پاڵوێنـه، پارزۆنـگ، شـیرپاڵۆک، پەڕۆیەک شتی ئاوەکیی پێ دەپاڵێون.[ف] پالوونه

پاڵەرزه: لەرزینی لاق، وشەیەکه بۆ ژەمەخوێڕی و عـەسـرۆژه کـه ژەمێکـه لـەنێـوان فـراوێن و شـێودا، یـانی لـەو مـاوەیـەدا لـه برسـانا لاقیـان دەلـەرزێ و دەبـێ نـان بخـۆن.[ف] غـذا خـوردن گارگر و کشاورز هنگام عصر

پاڵەستۆ: پاڵەپەستێ، پاڵەپەستۆ.[ف] فشار

پاڵەکی: کەژاوەی سـەر ئـاوەڵا.[ف] کجـاوەی رو باز

پامل بوون: پێمل بوون، ناچار بوون. *(فره پاملی مەوە.)* [ف] مجبور شدن

پامل کردن: پێمـل کـردن، ناچـار کـردن. *(پاملی کرد تاچگ ئەولیا.)* [ف] مجبور کردن

پامل: پێمل، ناچار.[ف] مجبور

پامەله: مەلەپایه، مەلەپێیه، مەله کردن بـه پـێ.[ف] شنا با پا

پامێده:) جۆرێـک ئوتۆمـۆبیلی قـەدیمـی بـوو.) شـەک و کـاوڕی دابـەسـته و قـەڵـەو و جـوان. *(مریەمی چەندە جوانی/ چەند بەناز و عینوانی/ هەر دەڵێی پامێدەیە/ دێتەوە لە ڕێی کانی «برایم فەتاحی».)* [ف]) نوعی ماشین قدیمی.) بره‌ی چاق و چله و زیبا

پانتا: بۆشاییی ئاسمان.[ف] فضا

پانکه: جانەوەرێکی چکۆڵەی پانه وەک کەرەجنه وایه ڕەنگی قاوەییه بەسـەر پێستی لـەشدا بـڕوا لیرگی پێدەکا، گەنەکەوڵه.[ف] ساس

پانەڕێ: شەقام، شارێ، جادەڕێ.[ف] بزرگراه

پانەسێڵه: مرۆڤی پـان و پـۆڕ، شـتی پـان.[ف] هـر چیز پهن و بزرگ

پـاوار: مـسافیری دەسـتەنـگ کـه لـه ڕێـدا دەمێنێتـەوە.[ف] مـسافر تهـی دسـت کـه در راه می‌ماند

پاوزاخـه: چـاوزەقـه، دڕوویـەکـی تیـژه لـەنێـو مەزرادا دەڕوێ.[ف] نام گیاهی خاردار

پاومان: تەشک، داوێن، له پشتێنه بەرەوخـوار.[ف] دامن.

پاوەشانه: دیاریی زاوا بۆ بووک بـەرلـه چوونـه پـەردەوە.[ف] هدیـەی دامـاد بـرای عـروس قبـل از رفتن به حجله

پاوەشانی: پاوەشانه ☜ پاوەشانه

پاهـەڵەن: گیـای بـەهـاری، سـەوزه گیـای دەمـەو

بەهار، شینکە.ف گیاە بهاری

پایدۆزی: پایدۆس، دەست لە کار کێشانەوە.ف دست از کار کشیدن.

پایزە: (+)) شەختە، شەخسە، سەرمای پایز کە گڕ و گیا دەشەمزێنێ. *(گوڵەکەم باخی دڵم پایزە لێیداوە بڕۆ/ تۆ گەشی هەڵدەپرووکێی مەیە ئەمناوە بڕۆ «ئاسۆ».)*) مەقامێکی کۆنی کوردییە بە دەنگی زۆربەی بەیتبێژەکان تۆمار کراوە.ف) سرمای پاییزی آفت کشت) نام آهنگی قدیمی

پاینجە: پەیجە، پەینجە، پەیژە، ناردیوان، نیردیوان، سولەم، قاڵدرمە، قادرمە، سلەم.ف نردبان

پخ:) دەنگ دانی بەرخ؛) وشەی ترساندنی منداڵ.ف) صدا زدن بره؛) کلمه ترساندن بچه

پرتووکاو: داپۆکاو، ڕزیو، پواو. *(بۆ تێکۆشانی ڕۆژی ماسیڕاو/ نەختێ شریت و تۆڕی پرتووکاو/ لەگەڵ قولاپێ کۆن و ژەنگهێناو/ هێناوییە ئەمڕۆش بیانخاتە ئاو «شەریف».)* ف پوسیده

پرچگ و پلار: تیر و تانە، توانج و تەشەر.ف سرزنشت

پرچە: تروسکە، شەبەق، درەوشان.ف درخشش

پرچەماتێ: درەوشانەوە، تروسکانەوە.ف درخشیدن

پرزوولگ: پرزۆڵ، پرزۆڵە، بزگوڕ، تیتۆڵ.ف تکه پارچەی کوچک و کهنه

پرزە لێبڕان: لە تاقەت کەوتن، ماندوو بوون، هێز لێبڕان(هێندە ماندوو بووین پرزەمان لێبڕا.) ف از رمق افتادن

پرزە لێبڕاو: هێز لێبڕاو، شەکەت بوو.ف از رمق افتاده

پرزە لێبڕین: ماندوو کردن، بەزاندن، هێز لێبڕین.ف از رمق انداختن

پرسیارپێچ کردن: پرسیار کردنی زۆر لە کەسێک و بە پرسیار سەرلێشێواندنی.ف سؤال‌پیچ کردن

پرشکە: پڕیشکە، پشکی ئاو.ف پشنگ آب

پرشنگدار: بریقەدار، ڕووناک و درەوشاوە.ف درخشان

پرکە: پڕمە، دەنگی پێکەنین. *(دانەی لە پرکەی خەنگ.)* ف صدای خنده

پرنگانەوە: ☜ پرینگانەوە

پرینگانەوە: پرنگانەوە، سڵەمینەوە، سڵە لێ کردن. *(لە هیچ شتێک ناپرینگێنەوە)* ف پرهیز و دوری کردن

پرۆپاتاڵ: (+) ئاژەڵ و حەیوانی مااڵی.ف حیوان اهلی

پرۆپڕتۆخ: گێڕانەوەی بەسەرهات لە بنج و بناوانەوە، باس کردن بە تێر و تەسەلی. *(تەواوی ڕووداوەکەم پڕۆپڕتۆخ بۆ گێڕایەوە.)* ف تعریف کردن بی کم و کاست

پرۆپنجڵ: پیس و چەپەڵ، ناڕێک.ف کثیف و نامرتب

پرووزان: (+) بریتی لەو کەسەی لە کایەدا خەتا

دەکا و دەر دەکرێ. *(پێت لە خەتەکە نا پڕووزای بڕۆ دەرێ.)* ف خطا کردن در بازی و اخراج شدن.

پڕووش: ڕیشاڵی قەراغی پارچە. *(پەراوێزی دەسرەکەم پڕووشی هەڵداوە.)* ف پاره‌های باریک قماش

پڕووکان: هەڵپڕووکان، بزڕکان، پووکانەوە. *(شەو ڕاشکا / ئەژنۆم شل بوو /مانگ بە تاقی ئاسمانەوە هەڵپڕووکا «پەشێو».)* ف پژمرده شدن و رنگ باختن

پڕووکاندن: هەڵپڕووکاندن، بزڕکاندن. ف پژمرده کردن

پڕووکاو: هەڵپڕووکاو، بزڕکاو. ف پژمرده شده و رنگ باخته

پڕیچک:) پڕیشک، پڕیشکە، پشکی ئاو) پڕیشکی تۆپ و قومبەڵە و... ف) پشنگ آب) ترکش توپ و خمپاره و...

پڕێزگ: پڕێسکە، پریاسکە. ف صره، بقچه‌ی کوچک.

پڕێزە: سەلیقە، ڕێک و پێکی لە کاردا. ف سلیقه

پڕیشکە: ☜ پڕشکە

پڕیڤ: شەبەق، پڕشنگ، تروسکە. ف درخشش

پڕێمز: پەڕەمێز، پەڕامێز. ف نوعی چراغ نفتی تلمبه‌دار

پزلووخ: پووزلەخ، پووزەوانە. ف ساق‌بند

پزوو: (+) گیایەکە لاسقی برگە برگەی هەیە، کاتێک مەڕ نەخۆشیی پزوو دەگرێ (پزوو) لە ملی دەکەن و بروایان وایە چاک دەبێتەوە. ف اسم گیاهی است

پڕۆگ و بڵاو: پڕژ و بڵاو، تێکەڵ و پێکەڵ. ف پراکنده و به‌هم ریخته

پژگیر: خاولی، مەرحەمە، پشتەماڵ. ف حوله

پژلمە: سیس، ژاکاو. ف پژمرده

پژلمیان: ژاکان، سیس بوون. ف پژمردن

پژوو: لق و پۆپی دار، پەلوپۆی دار. ف شاخه و برگ درخت

پسووڵە: نووسراوە، کاغەزی چکۆڵەی یادداشت. ف نوشته‌ی کوچک

پسینچک: ناوی گیایەکە. ف اسم گیاهی است

پشاڕەش: جەرگ، کەزەب. ف جگر

پشاسپی: سیپەلاک، پیلاسپی. سیپەلک. ف ریه، شش

پشت بە خووسار: سیخوار لە پشت، بریتی لە کەرۆیشکی قەڵەوی پایزان. ف خرگوش چاق پاییزی

پشت دەرکانە: دابێکی کۆنی کوردەواری کاتی زەماوەند ژنێک دەچووە پشت دەرگای ئەو ژوورەی بووکی لێبوو، نەیدەهێشت بووک بێتە دەرێ هەتا شتێکیان پێنەدایە. ف یک نوع انعام هنگام عروسی

پشت ڕاست کردنەوە: بە بەڵگەوە سەلماندن. *(قسەی ئەوی پشت ڕاست کردەوە.)* ف تایید کردن سخن کسی

پشت ماسیلکە: جۆرێ دروومان. ف نوعی بخیه

پشتاو: (+) ئاوێکی کە لە پشتی جۆگەوە دادەشکێ و لە زەوی ئاژین دەکرێ. ف آبی که

www.perawipepwle.com

از پشت جوی به طرف زمین هدایت می‌شود

پشتک: شیتک، پشتوێن، پشتێند، پشتێن، شووتک.ف شال کمر

پشتگر: مامان، قابیله.ف ماما، قابله

پشتگورد: تەختەیەکی دریژە دەیخەنە نێوەڕاستی ڕایەڵی فەڕشەوە و تاڵەکانی پێ گورد و واز دەبێ.ف تخته‌ای دراز که در میان تارهای فرش قرار می‌گیرد

پشتوو: دەمانچە، شەشلوول.ف تپانچه

پشته پەڵە: دووهەمین بارانی پەڵە لە پایزدا.ف دومین باران پاییزی

پشته دەرێ: پشت دەرکانە.ف پشت دەرکانه

پشتەپەل وێستان:) ڕوو هەڵماڵدراوانە لە هەمبەر کەسێکی گەورەتر لە خۆدا ڕاوەستان؛) بریتی لە دەسکە پێمەڕەیەک کە تۆزێ بەلای پشتەوەدا خوار بێتەوە، پشته وشکێن.ف) پررو شدن در برابر بزرگتر از خود؛) دسته بیلی که در وسط اندکی خم شده باشد

پشتەپەل: ڕوو لێک کرانەوە، ددان لێک سپی بوونەوە. *(هێندە بە دەم کورەکەیەوە دا ئێستا پشتەپەل بوون.)* ف پررو شدن در برابر بزرگتر از خود

پشتەجووڕە: قنگەجووڕە، قوونەجووڕە، ئێسکی پاش قنگی مریشک.ف استخوان‌بندی تخمدان مرغ

پشتەڵ پشت: پشتاوپشت، پاشەوپاش ڕۆیشتن. *(وە پشتەڵ پشت هاتەو.)* ف عقب عقب راه رفتن

پشتەوقەفار: لەسەر پشت کەوتن، لەسەر پشت ڕاکشان. *(پشتەوقەفار خۆی ڕاکێشا بوو.)* ف به پشت خوابیدن

پشتێندە: (+) پشتێنە. *(پشتێندەیەک بەفر باریوە.)* ف کمر

پشتێنە: (+) نێوقەد، کەمەر، ناوقەد. *(هەتا پشتێنەی لە قوڕ هەڵکێشابوو.)* ف کمر

پشدێن: پشتێن، پشتوێند.ف شال کمر

پشقەڵ: پشکەڵ، کشپەڵ، پشقڵ.ف مدفوع گوسفند و بز و خرگوش...

پشکۆڵ: چۆڵەپێچەن، شەوژەن، داخستنی درگا بە داریکی گەورە. *(درگاکەیان لە ناوەوە گاڵە دابوو، پێموا پشکۆڵیان خستبوو.)* ف بستن در با تیر چوبی بزرگ

پشکووک: پشکۆژ، دوگمە، قۆپچە.ف دگمه

پشکیل: مازوو، ئەو شتە خڕەی گۆرەوی‌بازیی پێدەکەن.ف تیله‌ی جوراب‌بازی

پشکێنەر: ئەو کەسەی دەپشکنێ، پشکن.ف مفتش

پشیلۆکە: پشیلۆک، پەپوولە پایزە، پشیله پاییزه، باویلکە، شەلەمکەرە، شەلەمین‌کەرە.ف قاصدک

پشیلە کوەیلە: پشیلە کێوی.ف گربه‌ی وحشی

پشیلە کێوی: ☜ پشیلە کوەیلە

پفکە: بلۆق، پۆڕک.ف تاول

پڤڵە دان: هەڵتۆقان، بلۆق کردن. *(خارچک پڤڵە داگە.)* ف برآمدن

پڤڵە کردن: ☜ پڤڵە دان

پفەک: دروستکراوێکە لە گەرمەشانیی لێکراو و ڕۆن و خۆی و پەنیر کە منداڵ زۆریان

پێخۆشە.[ف] پفکنمکی

پلپۆسەکی: ڕزیو، گنخاو، پواو، پەڕپووت، پڕووکاو.[ف] پوسیدە

پڵتۆخ: (+) پیس، گەمار، چەپەڵ.[ف] کثیف

پڵتەخۆری: زۆرخۆری، خواردنی زۆر لەسەر یەک و نەخۆش کەوتن بەو هۆیەوە. *(هێندەی پڵتەخۆری کرد لەو باخە بۆیە نەخۆش کەوت.)* [ف] پرخوری

پلک و پلتوور: بە هەموو ئافرەتانی خزمی دایک و باوک دەگوترێ، یانی پوور و پوورزا

پلوورگە: پلووسک، لووساوک.[ف] ناودان

پلووک: کڵۆ، لەتی چکۆڵە. *(پلووکێ قەن بدە پێم.)* [ف] حبەقند

پلووکە بەرد: بەردی چکۆڵە، لەتی وردی بەرد، ورکە بەرد.[ف] خردە سنگ

پلیان: سووڕان، هەڵخولان. *(کەفتەسە پلیان وە دەور خوەیا.)* [ف] چرخیدن

پلیخاندنەوە: فلیقاندنەوە.[ف] لە کردن

پلیک: چڵکن، پۆخڵ، پیس، لەگەڵ چڵیک دی، چڵیک و پڵیک.[ف] کثیف و چرکین

پلیمۆت: بەد دیمەن، ناحەز، دزێو، ڕەزا گران.[ف] زشت رو

پلینکان: پێلپێڵک ☜ پیلپێلک

پنج بەستن: ڕیشە داکوتان، شین بوون و گەشە کردن.[ف] روییدن و ریشە دوانیدن

پنج و مۆر: (+) بە کەسێک دەڵێن کە لە ژوور کرا بێ و نەهێڵن بێتە دەرەوە. *(بێچارە لە ژوورێدا پنج و مۆر کراوە.)* [ف] زندانی کردن در خانە

پنجڵ: پیس و چەپەڵ، کەسێک کە هەمیشە شل و شەوێق و داوێن قوڕاوییە.[ف] کثیف

پنچک: (+) گیایەکە وەک قەیاغ وایە لە زەلکاو و قەراغ ئاو دەڕوێ، مەترێک بەرز دەبێتەوە و بۆ باقەبێن کەڵکی لێ وەردەگرن.[ف] نام گیاهی باتلاقی

پندڕ: درِاو، شڕ و پەتوڕ، ڕیشاڵ ڕیشاڵ، شندڕ و پندڕ.[ف] ☜ پەتوڕ

پندرحاڵی: ناحاڵی، لا، بەدگووز.[ف] لجباز

پندرە: بە ئەدەب، فەقیرۆکە، بێدەنگ و ئاقڵ.[ف] آرام و بی سروصدا

پندوو: ناوی گیایەکە.[ف] اسم گیاهی است

پنگەڵ: پنگەی پیر، پنکەیەک کە لاسقەکەی ڕەق بووبێ.[ف] پونەی پیر

پۆ باریک: بەنێکی باریکە وەک دەزوو لە تەوندا کەڵکی لێ وەردەگرن.[ف] پود باریک در فرشبافی

پوار: گیایەکی گەڵا باریکە بستێک لە زەوی بەرز دەبێتەوە و گوڵەکەی وەک گوڵە جۆ وایە.[ف] اسم گیاهی است

پۆپەشاخ: دوندی کێو، لووتکە، ترۆپک. *(هەور لە دەشت و کێو و پۆپەشاخان/ کردی بە تۆپ تەقاندن و چراخان «هەژار».)* [ف] قلەی کوه

پۆتر: کرێم، شتێکە دەست و دەم و چاوی پێ چەور دەکەن.[ف] کرم، پماد

پۆڕتووکاو: پڕتووکاو، پواو.[ف] پوسیدە

پۆرخس: پۆرخز، چەموش، سەرقورس.[ف]

خێرەسر

پۆز: فیز، دەمار، هەوا.ف تکبر

پۆزەتیڤ: ئەرێنی، موسبەت.ف مثبت

پۆشێنەر: داپۆشەر.ف پوشاننده

پوفەبا: نەرمەبا، شنەبا، سروە.ف نسیم

پۆڵاینە: پۆڵانیا، مانای هەنبانە بۆرینە ڕاست نییە، بە وەسەر خستنەوەی گاسن دەڵێن نەک دەمەزەرد.ف جوش کردن تکه‌ای آهن به نوک گاوآهن

پولپولۆز: ئاڵۆزاو، ئاڵۆزکاو. *(یەکی ناڤ گوندێ دەروێشێک ڤان ڤانایە/ سەری پولپولۆز ململانک عەبایە.)* ف پریشان

پوڵتۆخ: پڵتۆخ، *(ئاشقم زەردە ڕوخ و ئاشوفتەمە/ پیس و پوڵتۆخ و نەزارم تێمەگە «غەریب».)* ☜ پڵتۆخ

پۆڵکە حۆلە: پۆڵکە گایانە، جۆرێ پۆڵکەیە ئەگەر مرۆڤ بە کاڵی بیخوا گێژ دەبێ.ف نوعی خلر

پۆڵکە خاتوونە: جۆرێک پۆڵکەی خۆرسکە بە کاڵی دەخورێ.ف نوعی خلر

پۆڵکە ڕەشە: پۆڵکە مارانە.ف نوعی خلر

پۆڵکە گایانە: جۆرێک پۆڵکەی خۆرسکە گەڵاکانی پانە و گوڵی بنەوش دەر دەکا دانەکەی بە شلکی لە ئاو و خوێدا دەکوڵێنن و دەیخۆن، پۆڵکە گایانە.ف نوعی خلر

پۆڵکە مارانە: جۆرێک پۆڵکەی خۆرسکە ناخورێ.ف نوعی خلر

پۆڵۆتقە: کلکەسووتێ، ڕیایی، خۆشئامایی.ف ریایی کردن

پوورپنۆک: بریتی لە مرۆڤی گرینۆک و دڵناسک، کەسێک کە خێرا دەست دەکا بە گریان، پیرێژنی گرینۆک. *(پوورپنۆک لە بەهانە بەندە بۆ گریان.)* ف کنایه از آدم نازک‌دل که زود گریه می‌کند

پووزپووزێن:یارییەکە بە هەڵمات دەکرێ، قوواڵکێک هەڵدەکەنن و هەڵماتەکە بە پللە دەهاون هەرکەس بیخاتە قوواڵکەکەوە بەرەندەیە.) ف نام یک بازی با تیله.

پووزلەخ: پزلووخ، پووزەوانە، بەلەکپێچ.ف ساق‌بند

پووش لە کا بژاردن: بریتی لە چاک لە خراپ جیا کردنەوە.ف کنایه از جدا کردن خوب و بد

پووشکە بەفوو: کایەیەکی لاوانی گوندنشینە، هێندێک پووشکە یان گەسکێک بە تێلێکەوە هەڵدەواسن و ئاوری تێبەردەدەن لە چوار لاوە بە نۆرە فووی لێدەکەن هەر کەس بتوانێ بیکوژێنێتەوە بەرەندەیە.ف اسم یک بازی جوانان روستایی

پووشکە پسانێ: نێوان تێک چوون، خاک بوون، قسە لەگەڵ یەکتر نەکردن، دوو کەس کە دەنگ لە یەکتر دادەگۆڕن پووشکەیەک هەڵدەگرن و هەر یەکی سەرێکی دەگرن و دەیشکێنن و هەر یەکەیان لەتێکی بەدەستەوە دەمێنێ و ئیتر لەو کاتەوە لەگەڵ یەکتر قسە ناکەن.ف قهر کردن

پەپرووکە: بەورینگ، بەوروو، وردە سووتوویەک کە لەسەر ئاور بەرز دەبێتەوە.) ف خاکستر ریزی که با آتش و دود بلند

می‌شود

پەپی: پەپوولە، بلاتینک، پەڕپەڕۆک، پەڵپەلیسک. ف پروانە

پەت: (+) مۆڵەت، مەودا. ف مهلت

پەتا چەپەڵە: نەخۆشیی پڕمەترسی و گیرۆ. ف بیماری خطرناک و واگیر

پەتکینە: گۆرەوییەکی کە بە یەک شیش دەیچنن. ف جورابی که با یک میله می‌بافند

پەتۆر: درِاو، شڕ، شڕ و پەتۆر، لەتلەت بۆ پارچە. ف پاره و پوره

پەتەسوو: خۆڵەمێش، خۆڵەکەوە. ف خاکستر

پەتەڤینگە: قۆچەقانیی بەن، قەڵماسک. ف فلاخن

پەتی سەوەتە: بریتی لە کەسێک کە سووک و چرووک و بێدەسەڵاتە و لە مااڵێدا دەستی ناڕوا. *(کوڕە کەیخوادای چی پەتی سەوەتەش تەواو نییە.)* ف کنایه از آدم بی‌ارزش

پەتیتە: تۆبە، پەژیوان بوونەوە لە گوناح. ف توبه، ندامت

پەڕاڤ: قەراغ، ڕۆخ، کەنار، لێوار، دەم چەم. ف کناره رودخانه

پەڕامێز: ماتۆڕێکی نەوتییە ناسووس دەکرێ و چێشتی لەسەر ساز دەکەن. *(دوگمە و تاقڕانی و دەرزی/ خرمەی کرد کەوتە عەرزی/ پەڕەی دڵم ئاوی گرت/ میسالی پەڕامێزی «گۆرانی».)* ف چراغ نفتی تلمبه‌ای

پەرتاڵ: ئاکام، ئەنجام. *(ئیکارە پەرتاڵ نەیری.)* ف عاقبت

پەرتوبڵاو: پڕژ و بڵاو، پەرگەنە. ف پراکنده

پەرتەک: هێز، قەوە، وزە. *(پەرتەکی لێبڕیاگە.)* ف توان، رمق.

پەرتەک بڕیاگ: هێز لێبڕاو. ف از رمق افتاده

پەرتەک بڕیان: هێز لێبڕان. ف از رمق افتادن

پەرتەک بڕین: هێز لێبڕین. ف از رمق انداختن

پەرچان: تەیمان، تانۆک، پەرژین، تامان، تانۆ. ف پرچین

پەرچاندن: ☜ پاچاندنەوە

پەرچدانەوە: بەرپەرچ دانەوە، گێڕانەوە. *(کەس نیەتوونێ پەرچی ئیکارە بێگاوە.)* ف سرا راه قرار گرفتن و مانع شدن

پەرچم دانەوە: پەرچ دانەوە، بەرپەرچ دانەوە. ف در میان سخن درآمدن

پەرچە: (+) پەچە، جێگە مۆڵی مێگەل لە سەحرا. ف محل استراحت گله در صحرا

پەرچیم: ☜ پیم

پەردۆژ: دەرفەت، هەل. ف فرصت

پەردە لە چاودا نەبوون: بریتی لە ڕووڕاست و بێڕوودەربایستی. *(بە خوا پەردە لە چاوما نییە ئەوەی دەیزانم دەیڵێم.)* ف کنایه از رودربایستی نکردن

پەردە: (+) بن، کچێنی. ف پرده‌ی بکارت

پەردەگێڕان: لە بەینی دوو شتدا پەردە کێشان. *(لە ژوورەکەدا پەردەیان گێڕابوو ژن لە لایەک و پیاو لە لایەک دانیشتبوون.)* ف پرده کشیدن

پەردەی گوێ: پەردەیەک کە دەنگ دەیلەرێنێ. ف صماخ

پەرژان: (+) پەرژین، تەیمان، تانۆک. ف پرچین

پەڕش‌خۆرکە: مەلێکی بۆری چکۆڵەیە بەقەد چۆلەکەیەک دەبێ، سیچرە.[ف] نام پرندەای است

پەڕشکە: چێشتێکی تایبەتی هەڵامەت و سەرما بوونە، ماش و نۆک و پاقلە و بڕوێش و هەرشتە و بیبار پێکەوە دەکوڵێنن و دەیکەنە ئاشی پەڕشکە.[ف] آش

پەڕشەخۆرە: ☜پەڕش خۆرکە.

پەرکۆ: کوتانی ساواری خڕ هەتا تەواو تفرەکەی هەڵدەدا.[ف] کوبیدن بلغور برای جدا کردن پوستەی آن

پەرگر: گۆشەنشین، گۆشەگیر، دوورەپەرێز، *(پەرگر دانیشتووە و سەری داخستووە.)* [ف] منزوی.

پەڕگەنە: پڕژ و بڵاو، شپرزە، شپڕێو.[ف] پراکندە

پەرگین: گیایەکی کوێستانییە بۆ ڕەنگی ڕەش کەڵکی لێ وەردەگرن.[ف] اسم گیاهی کە برای رنگ سیاە مورد استفادە است

پەڕۆ لێ دادڕین: بریتی لە ئاوڕ لێدانەوە و یارمەتی دان. *(هیچ کەس پەڕوپەکمان لێ دانادڕێ.)* [ف] کنایە از کمک کردن

پەرواز: (+) تەختەی باریکی تاشراو بۆ قەراغی سندوق و دۆڵاب، زەوار.[ف] زوار

پەروازبەند: تەختەبەند، *(قەراغی ئەو دۆڵابەمان بۆ پەروازبەند کە.)* [ف] تختەبند کردن کنارەی صندوق چوبی و کمد

پەڕۆش کردن: ڕشانەوە، وەڕشان، هێنانەوە.[ف] قی، بالا آوردن

پەڕۆشان: دەسڕۆکەیەکە بە شانی منداڵیدا دەگڕن بۆ دەم و لووت سڕین.[ف] دستمالی کە برای پاک کردن دماغ و دهان بە شانەی بچە می‌دوزند

پەڕۆک:) فڕندە، باڵندە، باڵدار، پەلەوەر *(دەهاتنە سایەم نازێ و نازەنین/ لە سەرم دەنیشت پەڕۆکی باڵشین «بەیتی پیرەدار»)* ؛) پاتک، پارچەپینە، کنجک.[ف]) پرندە؛) تکە پارچە برای وصلە

پەروو: ☜ پەروە

پەڕووک: پەڕۆ، قوماش، کووتاڵ.[ف] پارچە

پەروە: خەڵات، دیاری، پێشکەشی.[ف] سوغات، مشتلق

پەڕە: پەلک، بەرگی گوڵ. *(هەر دەڵێی پەڕەی گوڵە، لە پەڕەی گوڵ ناسکترە.)* [ف] برگ گل

پەڕەژاڵ:) ناوی گوڵێکە؛) ناوی چیایەکە لە ناوچەی سەقز و بانە.[ف]) نام گلی است؛) نام کوهی در منطقەی سقز و بانە

پەڕەسیغار: کاغەزی جگەرە، کاغەزێکی ناسکە سیغاری پێ دەپێچنەوە.[ف] کاغەز سیگار

پەڕەشووت: چەتری خەڵەبان، چەتری چەترباز.[ف] چتر چترباز

پەڕەڵێڵ: تەریبی، دوو خەتی ڕاست لە پاڵ یەکدا.[ف] موازی

پەڕە مریشکە: قرژ بوونەوەی تووک و پێستی لەش لە کاتی سەرما و مۆچڕک پێدا هاتندا.[ف] مورمور شدن پوست بدن

پەڕەملە: گەردانە، بەرموور، خەناوک، ملوانکە، ملوێنک.[ف] گردنبند

www.perawipepwle.com

پەڕەمووچ: فڵچەی چکۆڵەی وێنەکێشان.ف قلم‌مو

پەرەوکێ: پەوکی، پەوکەی، بۆیە، لەبەر ئەمە.ف به این دلیل

پەڕەول: باڵندە، پەلەوەر، پەڕۆک.ف پرنده.

پەریشاخ: پەڕەسێلکە، پەڕەسلێرکە، حاجی‌ڕەش ف پرستو

پەری‌شارۆخ: زەردەولی، زەردەزیرە، زەرباڤ، زەرکتک.ف پرنده‌ای سینه زرد و سیه بال

پەڕیوە: ئاوارە، بەڕیدە. *(بوومە ئاوارە و پەڕیوەی دوور وڵات/ کەوتمە نێو وردە داوی ڕێی نەجات «هێمن».)* ف ئاواره، دربه‌در

پەریوەشان: گوڵێکی بۆنخۆشە.ف پرسیاوشان

پەزاج: مامان، قابیلە.ف ماما، قابله

پەزکۆ گورگ: ناوی کایەیەکی منداڵانەیە.ف اسم یک بازی بچه‌گانه

پەژارەوار: پەژارەدار، خەملەبەر، دڵتەنگ و خەمبار.ف اندوهگین.

پەژمینە: کەڕوو، برشوو، برش.ف کفک

پەژین: شاخ و کێو، هەرد و کۆ، کەژ، چیا.ف کوهسار

پەسا: قۆرغ، قۆپی، دارستانی کەناری چۆم. *(لەو پەسا چڕ و پڕەدا بزر بوو.)* ف بیشه‌ی کنار رودخانه

پەسپەزەکێویلە: هەڵەپەزە پەزپەزەکێولە.ف رتیل

پەستێوراو: ئاخندراو، شلێدراو، پەستواو.ف انباشته و سفت شده

پەسە و پووسە: شت و مەک، بارگە و بنە. *(پەسە و پووسەکەتان کۆ کەنەوە دەڕۆین.)* ف وسایل و خرت و پرت

پەسێر: پەسیو، پەنا، پاسار.ف پستوو، کنج

پەسیلە: بەرسیلە، قۆرەی ترێ، پەسێرە، هاڵە.ف غوره

پەگڕ: گەمڕە، کەمرە، گەڕمە.ف سرگین سفت شده‌ی زیر پای حیوان در طویله

پەل هاویشتن: ☜ پەل هەڵدان

پەل هەڵخستن: بڵاو بوونەوەی مەڕ و ماڵات بە کێودا بۆ لەوەڕین.ف پخش شدن گوسفندان برای چرا

پەل هەڵدان: لق و پۆپ دەرکردن، گەشە کردنی دار و گیا.ف رشد و نمو درخت و گیاه

پەلاتیقە: هەوڵ، تەقەڵا، حەول. *(زیاتر پەلاتیقە بکەن.)* ف کوشش، سعی

پەلارە: بۆڵ، هێشوو، زەنگەتە، تڵووتەک.ف خوشه انگور

پەلامپیتکە: پەلەپیتکە، پەلەپیتک.ف تلنگر

پەلاو: ئاوی تەنک، تەنکاو، بەرینی چۆم کە ئاوەکە بە زەویدا بڵاو دەبێتەوە.ف بستر رودخانه که آب آن زیاد عمق نداشته باشد

پەڵخور: (+) جۆی لێکراو کە دەدرێ بە ماڵات.ف جو خرد شده برای حیوان

پەلک ڕەیحان: جۆرێ کراسی قەدیمی ژنانە بوو.ف نوعی پیراهن قدیمی زنانه

پەڵەباقی: دووڕینەوەی گیا و دڕوو کە پەڵە پەڵە ڕوابێت و لە هەر شوێنێک باقەیەک دەدوورنەوە.ف درو کردن گیاه و خار که

پراکندە روییدە باشد

پەلەزێ: گوڵاڵە گەزیزە.ف زنبق وحشی

پەلەسۆ: گیایەکی گوڵ زەردە زوو هەڵدەوەرێ. ف اسم گیاهی است

پەلەسوانە: لقی داری گوێسوانە، داری سواندن. ف چوب لبەی بام

پەلەک بڕیان: جووڵە لێبڕان، لە هەڕەکە کەوتن. ف از حرکت افتادن

پەلەک: هەڕەکە، جووڵە، جمە. *(پەلەکم بڕیا فرە ڕا کردم.)* ف از حرکت افتادن

پەلەکانە: پەیژە، قادرمە، نێردیوان.ف نردبان

پەلەکڕن: پەلکێش کردن، ڕاکێشان. *(بچۆ پەلەکڕنی بکە و بارەی.)* ف به زور کشانیدن

پەلکێش: (+) پیل گرتن و ڕاکێشان بە زۆر. *(بە زۆر پەلکێشیان کرد و بردیان.)* ف بە زور کشیدن و بردن

پەلەمریشکە: میروولە کردن و قرژ بوونەوەی پێستی لەش بەهۆی سەرما و مۆچڕکەوە.ف مورمور شدن پوست بدن

پەلەواژ بوونەوە: بوورانەوە، بێخود بوون. *(لە برسانا خەریک بوو پەلەواژە بینەوە.)* ف از حال رفتن، غش کردن

پەنار: سەرچاوە، کانی.ف چشمە

پەناڤ: زەویی نەرمان، گۆشتە زەوی.ف زمین نرم و بی‌سنگ

پەنجە چۆلەکە: پێ چۆلەکە، گیایەکی لاسق قاوەیی بە عەرزیدا پان دەبێتەوە.ف اسم گیاهی است

پەنجەقازە: ناوی گیایەکە زۆر بەرز دەبێتەوە قالۆری سپیی هەیە و لە قەراغ چۆم و ئاوان دەڕوێ. ف گلپر

پەنجەقازی: گاسنێکە زۆری تیغە هەیە بە تەراکتۆرییەوە دەبەستن و جووتی پی دەکەن. ف پنجەقازی

پەنجەکەڵە: قامکە گەورە، تلیابەرانکێ، تلیامەزن، کلکە گەورە.ف انگشت شست

پەنجەوانە:) قامکەوانە، چەرمێکە دروێنەوان لە قامکی دەکا، ئەنگوستیلە، کلکەوانە.ف) چرمی کە دروگر بە انگشت می‌کند؛) انگشتر

پەنچەر: خاڵی بوون یان تەقینی تویبی تەگەر.ف پنچر

پەندەموووس:) پەنگڵەموووس؛) جنێوێکە. *(دەک پەندەموووس کەی.)* یانی ڕەبی بماسێی.ف) آماسیدن؛) نفرینی است

پەندیر: پەنیر.ف پنیر

پەنکوور کردن: وەشارتن، شاردنەوە، حەشاردان.ف نهان کردن

پەنکوور: نهێنی، شاراوە، ڕاز. *(هەرچک لە بەینی خوەیان بکەن پەنکووری کەن.)* ف سر، نهانی

پەنگرەئەستێرە: گوڵئەستێرە، پەنگەئەستێرە.ف کرم شبتاب

پەنگڵەموووس: با کردن، ماسین، پەنەمین.ف آماسیدن

پەنگەئەستێرە: ☜ پەنگرەئەستێرە

پەنەموووس: لە خەو ڕاچوون و هەڵنەستانەوە. *(یاخوا پەنەموووس کەی.)* ف به خواب ابدی فرو

رفتن

پەنی: (+) ون، نادیار، بزر، پیوار. *(نازانی خوەی بۆچە پەنی کردگە.)* ف پنهان

پەنێرکە: بۆقژە، نەخۆشییەکی زاری منداڵی شیرەخۆرە.ف مرضی در دهان کودک

پەوو: پی، ئاروو، پدوو، پووک.ف لثه

پەیار: چەواشە، سەرگەردان. *(هێند وردە ئەم وتارە/ بیر دەوێدا پەیارە «ڕاوچی».)* ف سردرگم، سرگردان

پەیاغ: تێڵا، دار دەستی لەبار و لەدەستان خۆش.ف چماق

پەیدۆز: پەیجۆر، تۆژەرەوە.ف محقق

پەیدۆزی: پەیجۆری، تۆژینەوە، لێکۆڵینەوە.ف تحقیق

پەیڤاژۆ: کەسێ کە مژولیایش دەکا، وتاردەر.ف سخنران

پەیوین: قسە کردن، پەیڤین، دووان. *(دەبێ بە کوێ بگەی؟ هێشتا نەگەیوی/ لە روخسارا بەهەشتی، ڕۆژی، هەیوی/ هەزاران داود و دەنگی زەموری/ دەبەر لێوەت مرن کاتێ دەپەیوی «هەژار».)* ف سخن گفتن

پێ بە جەرگی خۆدا نان: دەست لە دڵ بوونەوە، ڕازی بوون لەبەر ناچاری. *(ناچار بووم پێ بە جەرگی خۆمدا بنێم و بچم بۆلای.)* ف پا روی دل خود گذاشتن

پێ بە خەنە: بریتی لە نازدار و دەست و پێ سپیلکە. *(ئەو پێ بە خەنەیە کوا توانای کار کردنی هەیە؟)* ف نازنازی

پێ بە قوونە: جۆرێک مراویی چکۆڵەیە زۆرتر لە پەنا و پەسیوی چۆماندا دەژی.ف نوعی مرغابی وحشی

پێ پان: بە توانج بە کەسێک دەڵێن کە قەڵەو و لاق زل بێ. *(جا ئەو کچە پێ پانە کێ دەیهەوێ.)* ف کنایه از آدم چاق و پاگنده

پێ پڕکە: لاق لە عەرزی گیراندن و هەڵکەندنی لە کاتی ڕق هەستاندا، بۆ حەیوان بەکار دێ، زۆر جار گورگ کاتێک لەگەڵ کەسێک بەرەوڕوو دەبێ چنگ لە بەفر دەگیرێنێ و دەیکا بە سەر و چاوی کەسەکەدا بۆئەوەی چاوی پڕ بکاتەوە و بتوانێ هێرشی بۆ بەرێ.ف ☜ پێکۆڵ

پێ پشیلە: چنگە پشیلە، گیایەکە وەک پێی پشیلە دەچێ.ف نام گیاهی است

پێ پیرۆز: قەدەمخێر، کەسێ کە مایەی خێر و بەرەکەت بێ *(خدری پێ پیرۆز لە کوێیە بۆچی لێڵە ئاوی ژین؟/ خوێن لە پەلکی گوڵ دەچۆڕێ، بای بەهاران چوونە کوێ؟ «حافز بە کوردی، حەقیقی»)* .ف قدمخیر

پێ چەقاندن: پێداگرتن، سوور بوون لەسەر کارێک، ئیسەرەم کردن.ف اصرار

پێ فاماندن: تێ گەیاندن، حاڵی کردن.ف فهماندن

پێ کردنەوە: بانگهێشتنی بووک و زاوا، خزم و کەس بووک و زاوا بانگهێشتن دەکەن بۆئەوەی ئاشنا بن لەگەڵیان و بەو بانگهێشتنە دەڵێن پێ کردنەوە.ف دعوت کردن عروس و داماد

پێ گرتن: فێری ڕێگا ڕۆیشتن بوونی منداڵ. *(منداڵەکەمان پێی گرتووە.)* ف پا گرفتن بچه

پێ لێ نەبڕین: سەردانی زوو زوو، بەردەوام چوونە دیدەنیی کەسێک. ف همواره به دیدنی کەسی رفتن

پێ لێ هەڵبڕین: بریتی لە ئەوپەڕی بێحەیایی و دەمدڕێژی، بێشەرمیی لەڕادەبەدەر. *(تۆ بەجارێ وەک ژنی فاحیشە پێت لێ هەڵبڕی/ نەء گوتم خەیری نییە چاوێکی گەر لێ زەق نەکەم «شێخ ڕەزا».)* ف بی‌شرمی و زیاده‌رویی بیش‌ازحد

پێ لێ هەڵێنان: شوو لێ هەڵکێشان، چاو و ڕوو کرانەوە. ف ☜ پێ لێ هەڵبڕین

پێ لێنان: دان پیانان، ڕاستی گوتنی تاوان. *(ئاخری پێی لێنا تاوانبارە.)* ف اعتراف کردن

پێمەردە: عیزراییل، پێمێرد، ف عزراییل.

پێ و شوێن: سۆراغ. *(کەس بە پێوشوێنی نازانێ.)* ف اثر

پێوەعەرز نەکەوتن: بریتی لە شادی و خۆشیی زۆر. *(لە خۆشیانا پێی وە عەرزی ناکەوێ.)* ف کنایه از شادی زیاد

پی: (+) پووک. ☜ پەوو

پیازە:) تاوان، باڵبەز، سووچ، گوناح) ناوی چیایەکە لە هەورامان ف) گناه) نام کوهی در اورامانات.

پیازەخوانکە: گیایەکە گەڵاکانی لە پیواز دەچێ و لە کێو و شاخ شین دەبێ، سیرە سەگانە. ف نوعی سیر کوهی

پیاسکە: پریاسکە، پرێسکە، بوخچەی چکۆلە. ف بقچه‌ی کوچک

پیاوە بەفرینە: زەلامە بەفرینە. ف آدم‌برفی

پێبلقە: پەیژە، پەینجە، نێردیوان. ف نردبان

پێتبەر: (+) داگیرکەر، زاڵم، قاندڕ. ف ظالم، متجاوز

پێبەروانە: کێشکچی، قەرەوڵ، پازازک، حەسحەس. ف نگهبان

پێپاکی: پاکانە، تۆمەت لابردن لەسەر خۆ، فحێڵ. ف اثبات بێگناهی و دوری از اتهام

پێپەست: لەبەر پێ پەستواو، پێشێل کراو. *(چەند ساڵ گوڵی هیوای ئێمە پێ پەست بوو تاکوو پار/ هەر خوێنی لاوەکان بوو گوڵی ئاڵی نەوبەهار «پیرەمێرد».)* زیر پا له شده

پیتار: پیرەدار، داری کۆن و ڕزیو. ف درخت پیر و فرسوده

پێتاو: (+) میراوی برینج. ف آبیار برنج

پیتکە: قەڵەشینەوەی توێکڵە گوێز. ف ترک خوردن پوسته‌ی گردوی رسیده

پیتگە: نەعنا، مەرزە، جاترە. ف نعناع

پیتۆڵ: زیرەک، وریا، هوشیار. ف باهوش، زیرک

پیتوو: چەرخە، باشوو، واشە. ف باشه

پیتەڵووک: پیرەڵۆک، چرچ بوونی دەست لەنێو ئاوی شیلەوگەرمدا. *(دەستم پیتەڵووک بووە.)* ف چروک شدن پوست دست در آب ولرم

پێتەڵووکە: باپووک، باپووسکە. *(پێتەڵووکەی زستانێ بە باوە هەڵوەدایە/ سەهۆڵی دەرک و کۆڵان، کوڵۆڵی دەستی بایە «ڕاوچی».)* ف برف ریز و سبک

پێچ و کڵاو تێکەڵبوون: بریتی لە بە کێشەهاتن و تێکەهەڵچوون *(لە کۆڵم بەوە با پێچ و کڵاوەکەمان تێکەڵ نەبێ.)* ف کنایە از دعوا و زدوخورد

پێچ و مۆرە: جەڵ و مۆرە. ف پیچ و مهره

پێچبادەر: پێچکوشتی. ف پیچکوشتی

پێچڕ: گیانسەخت، زیندەوەرێک کە درەنگ گیانی دەردەچێ. *(هێندە پێچڕە سەد جاری بکووژی نامرێ.)* ف جانسخت

پێچرا: پاچرا، ئەو پارەیەی لە قومار دەدرێ بە خاوەن قومارخانە. ف پولی که طرفین قمار به صاحب قمارخانه می‌پردازند

پێچکوشتی: ئامرازی کردنەوەی پێچ. ف پیچکشتی

پێچکە ژاوقە: گیایەکی کوێستانی ف نام گیاهی است

پێچکە سوێرە: گیایەکی کوێستانییە وەک پیواز وایە دەخورێ. ف اسم گیاهی

پێچۆڵ: ڕان، مێگەڵ. ف گله

پێچووک: پێچۆڵەکە، گیایەکی گەڵا باریکە بە زەویدا پان دەبێتەوە. ف اسم گیاهی است

پێچەڵۆک: ئاڵۆزاو و پڕ پێچ و پڕ گرێ و گۆڵ، تێکهاڵاو، پێچەڵاوپووچ. ف پر پیچ و خم

پێ حاجیلە: نانە حاجیلەقلەق، تۆڵەکە. ف اسم گیاهی خوراکی

پێحەسان: هەست پێکردن. ف احساس کردن

پێخەسوو: مانای هەنبانە بۆرینە ڕاست نییە، بە ژنێک دەڵێن کە لە مااڵی زاواوە دەچێتە مااڵی بووک و شەوی خەنەبەندان لەوێ دەمێنێتەوە. ف زنی که از طرف خانه‌ی داماد شب قبل از عروسی در خانه عروس می‌ماند

پێخەسووڵە: قولە گیایەک کە بۆ قایم کردنی گرێی شەغرە کەڵکی لێوەردەگیرا و دەدرا بەر قولفەی گرێکە بۆئەوەی شل نەبێتەوە. ف یک دسته گیاه که زیر گره بار می‌گذارند که گره شل نشود

پێداکێشان: (+) زێدەڕەوی، پێی زیادی داکێشان. *(پێی زیادی داکێشی پێت دەشکێنم.)* ف زیاده‌روی در رفتار.

پێدەڤی: پێویست، لازم، پێویس. ف لازم

پیرایشۆکە: (+) درووە پوورایشێ، درووپەکی شینی سپیواشە پەپوولە پایزە دەردەکا. ف نام خاری است

پیرکوونی: کەسێک کە لە تەمەنی پیریدا تۆڵازی و کاری جلفانە دەکا. ف کنایه از کسی که در پیری هوسبازی می‌کند

پێڕۆ: پێڕەو، پیادە. ف پیاده.

پیڕۆز: پێوند، پێویست، پێوند کردنی دار، متوربە. ف پیوند.

پیرەکورە: گیاوگژی پیر بوو، گژوگیای هراش و ڕەسیدە.(گیاوگژ پیرەکورە بووە تازە بارانیش بباڕێ قازانجی نییە.) ف پیرشدن گیاه و علف

پێڕەوگە: پێیانەڕێ، شۆستە. ف پیاده‌رو

پیزڵخ: پیزەڵک، پیزەڵ، گیایەکە وەک کەرخنکێنە وایە بۆ باقەبێن دەبێ. ف اسم گیاهی است

پیزڵک: گیایەکە بە تۆپەڵ دەڕوێ و باڵا پیاوێک

www.perawipepwle.com

بـەرز دەبێتـەوە و گـوڵی سـوور دەر دەکـا و فەلایان بۆ باقەبێن کەڵکی لێ وەردەگرن پیزڵخ. ف نام گیاهی است

پیزەرۆک: جـۆرێ زیپکـەی بـە ژانـە لـە پێستی لەش پەیدا دەبێ.ف نوعی جوش پوستی

پیست: جێی خلیسکێن.ف پیست سرسرەبازی

پیستوور: زۆردار، زاڵم.ف ستمگر

پـێسـمۆرە: گیایـەکی گـەڵا باریکـە وەک شـیوت وایە.ف اسم گیاهی است شویت مانند

پـیش کـردن: مـووش کـردن، مـان کـردن، دۆش دابـــردن. *(بـــۆ وا پیـــشت کـــردووە، دەڵێـــی مـــەیموونـــەکـــەت تۆپێـــوە.)* .ف رنجیـــدن و خودخوری

پێشاوبڕدانەوە: وەدوای کـەسێک کـەوتـن و لـە لایـەکـی دیکـەوە هاتنـە پێشی و گرتنـەوەی.ف کسی را دنبال کردن و میانبر زدن و گرفتنش.

پێشبڕکێ: کێبـەرکێ، رقـە، ململانێ، گـوڕڕە.ف مسابقه

پێشکرێ: پێشمەرج، بێح، بێحانە.ف بیعانه

پیشکە قازان: پیشکان، بێلەکان، بێڵەقان.ف بیلک گیاەکنی

پێشکـەڵ: بڕینـی گوێچکـەی بـەرخ و کاژیلـە بـۆ دیـاری کـردن بـە جـۆرێ کـە بـڕدراوەکـەی لای پێشـەوەی گوێچکـەی بـێ.ف نشانه کردن گوش بره و بزغاله از طرف جلو

پێشمەرج: بێح، بێحانە.ف بیعانه

پێشەزا: منداڵی پیاوێک کە ژنی هەوەڵی نـەمـاوە و ژنی دیکەی هێناوە، ئەو منداڵانەی ژنی یەکەم بـۆ ژنـی دووهـەم دەبنـە پێشـەزا.ف بچـە نـاتنی برای زن‌پدر

پیقنە: فیتفیتە، فیقفیقە.ف صوتک

پێکدادان: پێکادان، بە گژ یەکتردا چوون.ف زد و خورد

پێکز: نەدار، هەژار، فەقیر.ف تهیدست

پێکۆڵ:) سمکۆڵ، سم لە زەوی کوتانی ئەسپ، سـمکۆڵان؛) سـم بـە عـەرزیـدا هێنـانی گـا و جوانـەگـا لـە کـاتی شـەڕدا.ف) سـم بـە زمـین کوبیدن اسب؛) سم بـه زمـین کشیدن گـاو نـر هنگام جدال

پێکەوتە: شیاو، هێژا. *(پیاوێکی پێکەوتە و زانایە.)* ف لایق

پێکێو: داوێنی کێو، پێدەشت.ف کوهپایه

پێگەرمۆک: پیاسە، ڕاوێچکە.ف قدم زدن

پیلاڕەش: ☜ پشارەش

پیلاسپی: ☜ پشاسپی

پێڵاومز: ☜ پێڵاومیز

پێڵاومیز: کاڵەدڕانە، هـەقی بـەڕێدا ڕۆیشتن بـۆ کاری کەسێک.ف پایمزد

پیلپێلک: پلیکان، قاڵدرمە، رازوونـە، پـەیژە.ف ☜ پاینجه

پیلۆز کـردن: پێوەنـد کـردن، لێـک قـایم کـردن، چاک کردنەوەی شکاو.ف بەهم چسپاندن و بند زدن اشیاء شکسته

پێلۆژە: کۆڵوو، پـەلـووژە، بنـی تـاڵوو.ف ریشەی کلفت گیاهی است

پێڵـە: (+) پیـر، بـێدان، زیـاتر بـۆ حـەیـوان

دەگـوترێ، *(گـا پێڵـە توانـاییی جـووت کردنـی نەماوە.)* ف پیر، مسن

پێڵەوژە: کۆڵـوو، بنـی تـاڵوو. ف ریشەی گیـاهی تلخ

پیلیسک: هەل، دەرفەت. ف فرصت

پـیم: پـەرچـیم، ئاسـنێکە وەک بزمـار وایـە دوو پارچە ئاسنی پێ بە یەکەوە دەبـەستن لـەپێشدا هەر دوو پارچە ئاسنەکە کون دەکەن و پیمەکە دەخەنە نێو کونەکانەوە و بە چەکوش دەیکوتن هەتا هەر دوو سەری پـەرچ دەخـوا و ئیتر دوو پارچـە ئاسـنەکـە یـەکتـری بـەر نـادەن، مـەگـین پیمەکە بشکێ. ف پیم

پێمـجیلکە: پێمریشکە، گیایـەکـە وەک گێلاخـە بـە زەویدا پان دەبێتەوە. ف اسم گیاهی است

پێمزک: کرێ، مزە، جەمەک. ف دستمزد

پێمل بـوون: ڕازی بـوون بـە ناچـاری. ف راضـی شدن از روی ناچاری

پێمل کردن: ڕازی کردن، ناچار کردن. ف مجبور کردن، راضی کردن

پێمێـرد: مـەڵکـەمـووت، فریـشتەی گیـانکێـشان، ئیزرائیل. ف عزرائیل

پینە: پەڵە، پینەهەور، پەڵەهەور. ف لکه، لکه ابر

پێوار: (+) پێوانە، ئامڕازی پێوان. ف پیمانه

پیـوازاو: ئـاو و تـام، شـۆرباو، چێـشتی ئـاو و پیواز و ڕۆن. ف اشکنه

پیوازە خووگانە: گیایەکی گەڵا پانە بنێکی خڕی هەیە لە ئاڵەکۆک گەورەترە. ف اسم گیاهی است

پیوازە سەگانە: گیایـەکی بۆگـەنـە وەکوو پیواز وایـە خۆڕسکە و بنێکی وەک پیـوازی هـەیـە. ف اسم گیاهی بدبوو شبیه پیاز

پێـور: (+) هـەسـارەی ڕاخوشـیو، نێـزەک، . ف شهاب

پێورمێزین: ئەستێرەکشان، ڕاخوشینی نێزەک. ف افتادن شهاب

پیوسۆز: چرای شیلەگەرچەک. ف پیەسوز

پێـوە بـوون: (+) بـەتـەمـا بـوون، قـەسـت کـردن. *(پێوە بووم بێم بۆلات.)* ف قصد کاری کردن

پێوە: لنگە، تـا. *(بـە پێوە کـەوش وەریگـەڕایـە.)* ف لنگه کفش

پێوەچاران: مشوور خواردن، چـارە کـردن، ئاگـا لێبوون. ف به فکر بودن و سرپرستی

پێـوەڕوان: جـووت بـوونی سـەگ و تـازی. ف جفتگیری سگ و تازی

پیـەرز: پـارێز، نـەخـواردنی هێندێ خـۆراک. *(لـە شیرینی پیەرز بکە.)* ف پرهیز

پیـەرز کـردن: پـارێز کـردن. *(پیـەرز کـردن لـەری ئایەم کێگ.)* ف پرهیز کردن

پێیانەڕێ: شۆستە، پێڕەوگە. ف پیادەرو

تئووک: چادر، تاوڵ، هۆبە، دەوار، خێوەت.ف چادر، خیمه

تابڵمە: تابلەمە، شتێکەپۆلووی پێ دەگەشێننەوە بۆ نێرگەله.ف آتش‌گردان

تابلەمە: پۆلگەشێن، بن‌چەرخێن.ف ☜ تابڵمە

تابوشت: تاقەت، توانا. *(لەوە زیاتر تابوشتم نییە کارەکە زۆر قورسە.)* ف رمق، توان

تابیر: لێکدانەوەی خەون، ف تعبیر.

تـاپووس: تـابووت، دارەمـەیـت، دارەتـەرم.ف تابوت

تاتک: پیتک، کوتک.ف پتک

تاتوولە: گاگلێنە، گیایەکی ژەهراوییە پاتاڵ بیخوا پێی دەمرێ.ف گیاهی سمی

تاتی‌پشت: مۆغـەرەی پشت، برپبراگـه، برپبرە، ف ستون‌فقرات

تاجیلۆکە: (+) گیایـەکی سـووک و پـەلـەپووشـی پایزییە.ف گیاهی خشک که در پاییز باد می‌برد

تاچیک: بێگانە، نامۆ، غەوارە، غەریبە.ف غەریبه

تاخچە: پەڵە نەرمـاییی نێو شـاخ و بـەردی چیـا، که گیای لێ شین دەبێ.ف زمین نرم در میان سخره‌های کوهستان

تاراوگـە: شـوێنێ کـە ئـاوارەی لـێ دادەنیـشێ، شـوێنی گیرسـانەوەی ئـاواره و شـاربەدەران.ف تبعیدگاه

تـارۆز: شـێعر و چیرۆکـی تـەوسـاوی، تـەنـز.ف طنز

تاریکەوانـی: تاریـک و ڕوون، سـپێده، کـازیوەی بەیان.ف گرگ و میش

تـازەسـوو: تـازەسـاو، تیغـی تـازه تیـژ کـراو.ف تیغی که تازه تیز کرده باشند

تازێ: پرسه، تازیه.ف تعزیه.

تازیـەدار: عازیـەتبـار، تازیـەبـار، ڕەشـپۆش.ف عزادار

تـاژان: (+) گوندێکـه سـەر بـه شـاری بانـه.ف روستایی از توابع بانه

تاژانـگ: شـێلاق، شـەلاخ، قـەمچـی، قـامچی.ف

تازیانه

تاژپڵنگ: تووڵەپڵنگ، جۆرێ پڵنگی باریک و تیژڕەوە.[ف] یوزپلنگ

تاژەنگ: (قامچی، شێلاق (. گوشار، تەوژم، زەخت. [ف](تازیانه (فشار

تاژیلکە: تاژیلۆکە، تاجیلۆکە، تاژیی ئەحمەد ڕاوکەر.[ف] آخوندک

تاسا: توانا، هێز، وزە *(تاسای دەست کردنەوەی نەبوو.)* [ف] توان، نا

تاسکە تاسک: بە ناز و لار و لەنجە ڕۆیشتن، چاوگێڕان و بە ناز ڕۆیشتنی کچ. *(هەڵیان ماڵیوە باسک/ باسکی قەڵەو و ناسک/ کە دەکەن تاسکە تاسک/ ڕەوەکترن لە ئاسک «هێمن».)* [ف] ناز و عشوه

تاسمە: قاشە گڕکە و کاڵەکی وشکەوە کراو) قایشی پەروانەی ماشێن و....[ف]) لواشک خربزه) تسمه

تاسەبار: تاسەمەند، بە ئاوات.[ف] آرزومند

تاسیان: تاسان، گێژ بوون.[ف] گیج شدن

تاشا: (+) مەیل و تاسە، تامەزرۆیی. *(دەبینی ڕۆژ بە تاشا سواری شەو بوو/ شەو ئاوس بوو سبەینێ کاتی زەو بوو «خاڵەمین».)* [ف] اشتیاق

تاشقەند: پەڕپەڕۆچکە، حەویق، تەشق، بەرزایی ئاسمان.[ف] اوج آسمان

تاعوون:) بڵفەتە، نەخۆشییەکی کوشندەیە. چاو قووڵکە؛) بریتی لە منداڵی زۆر بزۆز و هار. *(دەڵێی تاعوونە.)* [ف]) طاعون؛) کنایه از بچه شلوغ

تاف‌تافینه: تاقگە، سۆلاف، قەڵپەزە، ئاوهەڵدێر. [ف] آبشار

تاق‌وتراق: تاقولۆق، دانەدانە. *(تاقوتراق خەڵکی لێ مابوو.)* [ف] تک و توک

تاقەپووتە: پارچەیەکی قەدیمیی ژنانە بوو.[ف] اسم پارچه‌ی قدیمی زنانه

تاقیمانە: تاقیکاری، ئەزموون.[ف] امتحان

تاڵ قەشقە: بەرێکی دار بەڕووە.داری بەڕوو حەوت بەر دەگرێ.[ف] یکی دیگر از ثمرهای درخت بلوط

تاڵتۆز: گیایەکی بڵێندە وەکوو مۆسک وایە.[ف] اسم گیاهی ساقه بلند

تاڵحە: فاڵ، بەخت تاقی کردنەوە، تەلیعە.[ف] فال

تاڵخۆش: ئەو ئاوەی کە بە وادەی ڕۆژ و دانێک لە برینجی چاندراوی دەگرن.[ف] آبی که به مدت یک روز و نیم به شالیزار داده می‌شود

تاڵکێش: دەرهاتنی تاڵی گۆرەوی و بەرگی چندراو و بە بەرەوە چوونی. *(گۆرەوییەکەت تاڵکێش بووە تازە هەتا ئەوسەر دەدڕێ.)* [ف] پاره شدن تار جوراب و لباس دست‌باف

تاڵنگە: جەواڵ، تەلیسێ کە وەک بەڕە دەیتەنن. [ف] گونی دست‌باف

تاڵوار: شوێنێکی تایبەتە بۆ لە تەرە دانی تووتن، تەرە.[ف] گودالی که توتون در آن می‌گذارند

تاڵووجاڕ: جارە تاڵوو، جارێکی کە گیای تاڵووی زۆرە و لەبەر کۆڵوو ناکێڵدرێ.[ف] مزرعه‌ای که پر از گیاه« تاڵوو» است

تاڵیشار: گیایەکی گەڵا سەوز و پانە لاسقەکەی

سپیپه.[ف] اسم گیاهی است

تاماو: ئاووخوێ که دەدرێ به مالآت.[ف] آبنمک برای حیوان

تامڵ: تاقەت، سەبر.[ف] تحمل

تانجیلۆکە: تاجیلۆکە، تاژیلۆکە، تاژیی ئەحمەد ڕاوکەر، تانجیی پێغەمبەر، بالووک، حوشترحوا.[ف] آخوندک

تانگ:) دەبابە) ڕووبەڕوو، هەمبەر، بەرانبەر. *(مانگان لە تانگ مانگ ئەوانە.)* .[ف]) تانک) برابر، مقابل

تانۆ: ☜ پەرچان

تانی تێدان: دنە دان، هان دان. *(ئەو بۆ ئەوکارە تانی تێدان.)* [ف] تحریک کردن

تاوپەڕ: ڕۆژپەڕ، ڕۆژاوا.[ف] هنگام غروب

تاوپەڕان: کاتی ڕۆژئاوا بوون.[ف] هنگام غروب خورشید

تاوتا: پێوپێ، پاوپا، لینگاولێنگ لەپێ کردنی کەوش. *(کورە ئەوە بۆ کەوشەکانت تاوتا لەپێ کردووە؟)* [ف] کفش لنگه به لنگه

تاوتوو کردن: شی کردنەوە، توێ توێ کردن، لەبەر یەک هەڵوەشاندن.[ف] از هم باز کردن

تاوتوێ کردن: ☜ تاوتوو کردن

تاوکانەوە: تەکینەوە، تاسانەوە، کشانەوە لە کارێ.[ف] شانه خالی کردن

تاوگر: بەرڕۆژ، بەربەڕۆچکە، شوێنێ کە تیشکی خۆر دەیگرێ.[ف] جای آفتابگیر

تاوننە: تاعوون، بڵفەتە.[ف] تاعوون

تاووک: سێبەر، سابات، چارداخ، سەیوان، کەپر.[ف] سایبان

تاوەسووت: ئەو شتەی خۆر دەیسووتێنێ، دەم و چاوی ڕەش هەڵگەڕاو و پێست داماڵدراو بە تینی هەتاو.[ف] آفتاب سوخته

تاویار: (+)) تاوێرە بەرد، بەردی گەورە و تەختی قەدی کێو؛) کەسێک کە خۆرەتاوی خۆش دەوێ.[ف]) سنگ بزرگ و پهن کوه؛) کسی که به نور خورشید علاقه دارد

تڕ بە تاق نەهاتن: بریتی لە خۆشی و شادیی زۆر. *(لە خۆشیانا تڕی بە تاق نەدەهات.)* [ف] کنایه از شادی بیش از اندازه

تڕ لەخۆ دەرچوون: بریتی لە بادیهەوا بوون، غلوور بوون. *(ئەوتازە پیا کەوتووە وا تڕی لەخۆی دەرچووە قسە لەگەڵ کەس ناکا.)* [ف] کنایه از مغرور شدن

تڕ و تەوێڵە: قسەی بێتام و هیچ و پووچ، شتی هیچ و بێبایەخ. *(گوێی مەدەیە هەمووی تڕ و تەوێڵەیە.)* [ف] چیز و حرف بیارزش و الکی

تراوکە: جۆرێ بەردی بریقەدار و تەنکە.[ف] نوعی سنگ نازک و ساف

ترپە: (+) دەنگی بە ئاستەمی پێ، چرپە. *(ترپەی پێی دێ.)* [ف] صدای پا

ترتڕە: کرمی نۆک، ئافەتی نۆک *(ئەوەی کاری ئەمڕۆ بدا بە سبەینێ/ ترتڕەی دەکەوێتە ڕێنێ «پەندی پێشینان»)* [ف] آفت نخود

ترتفاق: شتوومەک، شمەک، کەلوپەل.[ف] وسایل و اسباب

ترسان: (+) سوور بوونەوە و ژان کردنی

www.perawipepwle.com

پێستی لەش بەهۆی پێداڕژانی ئاوی گەرم. *(خەمتان نەبێ نەسووتاوە هەر ترساوە.بڵۆقی نەکردووە، سوور بۆتەوە.)* ف سوزش پوست براثر ریختن آب گرم

ترسیاگ: ترساو، تووشی ترس و خۆف هاتک. ف ترسیده

ترشگیاگ: ترشاو، شتێ کە بە مانەوە ترش هەڵگەڕابێ. ف ترشیده

ترشگیان: ترشان، *(خەور فرە بمێنگەی ترشگێ.)* ف ترشیدن

ترشگیانن: ترشاندن، ترش هەڵگێڕان. ف ترشاندن

ترشۆکە خاتوون: ترشۆکە خاسە، جۆرێ ترشۆکەی ناسک و گەڵا پانە بۆ دۆکوڵیو دەبێ. ف ترشک

ترشۆکە خاسە: ☜ترشۆکە خاتوون

ترشە خاتوون: ☜ ترشۆکە خاسە

ترکزە: دڵەکوتە، دڵەڕاوکێ، دڵەخورپێ. ف نگرانی

ترگژۆک: تەرزە، تەیرۆک، گارسیۆک، تەزرە. ف تگرگ

ترمەوبۆڵە: پرتەوبۆڵە، ناڕەزایی دەربڕینی ترسەنۆکانە و بە پێچ و پەنا. ف غرولند

ترنیسک: کۆترەباریکە، یاکەریم. ف قمری

تڕوتۆپ: پۆز و هەوا، فیز و ئیفادە. *(لە مانایا نییە دەنکە بروێشێ/ لێفە شرێ نییە لاقی تێکێشێ/ تڕ و تۆپەکەی کەرێک ناکێشێ «فۆلکلۆر».)* ف تکبر

تڕۆڵ: ڕەشەکوژی، تیرۆر. ف ترور

تڕۆمتە: واشە، باشوو، مەلێکی ڕاوکەرە. ف قرقی

تڕۆنتە: ☜ تڕۆمتە

تڕووک: زۆر سڵۆک، تۆڕ، سڵ، سرک. ف رموک

تـرە: (+) کچۆڵە، کیژۆڵە، کناچە، کەنیشکە. ف دختر کوچک

تڕەشکە: بەڵای ئاسمانی، وەک هەورە تریشقە و تۆفان و ... ف بلای آسمانی

تڕی بن گۆم: بریتی لە بێسەر و شوێن بوون. *(وەک تـڕی بـن گـۆم بـزر بـوو.)* ف کنایە از گم شدن

تـرێ پەزان: بریتی لە مانگی خەرمانان، کاتی تـرێ گەیشتن. ف ماە شهریور، هنگام رسیدن انگور

تـرێ مارانـە: تـرێ مـارە، ڕێـزەڵـە مارانـە. ف تاجریزی

تـرێ مارە: ترێ مارانە. ف تاجریزی

تریشکدار: پرشنگدار، بە بریقە. ف درخشان

تریشکە: گیایەکە دەخورێ و لە قەراغ کانیاو دەڕوێ، ترشۆکە. ف گیاه ترشک

تریفە بوون: لە شیر بڕینەوەی بەرخ و کاژیلە و کـز بوونیـان. *(لـەوەتـا بـەرخـەکانمـان لـە شـیر بڕیوەتەوە هەموو تریفە بوون.)* ف لاغرشدن بره بەخاطر بریدن از شیر

تڕینگانـەوە:) بـزە گـرتن، گرژینـەوە، زەردە گـرتن؛) پـشکووتن، دەم کردنـەوەی گـوڵ. ف) لبخند زدن؛) شکفتن گل

تریواندن: ژان کردنی لەش. *(لـەبـەر ژان تـەواوی*

گیانم دەتریوێنێ.) ف درد

تریوه: تریفه، تیشکی مانگ.ف تابش ماه

تس‌کوڵیو: بریتی لە تەمبەڵ و تەوەزل، بە ساوە ساو، کەسێک کە لە کاردا زۆر بە شێنەییە، زۆر دادەنیشێ و لەجێی خۆی هەڵناستێ.ف کنایه از تنبل

تسڵە:جۆرێ کارگە زۆر نەرمە وەکوو قارچکی تر ژێرەکەی پەڕە پەڕە نییە، کاتێک وشک دەبێتەوە گەردێکی وردی تێدایە وەک خەنە وایە.ف نوعی قارچ

تسمۆرگ: گیایەکی چکۆلەیە وەک ئاڵەکۆک و شنگ وایە.ف اسم گیاهی است

تشپۆک: زیپکە، پیزۆکە، زووە.ف جوش

تفارۆک: منداڵ، زارۆک، زارۆ، منداڵ.ف کودک

تفر: (تێخوڵی برۆیش و ساوار. *ئەو پەڕشە بکوتەوە و تفرەکەی لێ جیا کەوە.)* (قەتماغە، پەترۆ ف(پوستەی بلغور (کبرەی زخم.

تفلیک: بەڵغەم، ئاختف، تفی زەرد.ف بلغم

تفەنگ بە تاریکییەوە نان: لە خۆڕا قسە کردن سەبارەت بە کەسێک، چێو لە تاریکی کوتان.ف سخن گفتن بدون دلیل

تفیلە: منداڵی ورد، زارۆک، ساوا.ف طفل

تلارۆکێ: خۆ تلاندنەوە بەسەر زەویدا.ف غلطیدن

تلاس: تەختەیەکە ناوەکەی قووڵ دەکەن سەگ ئاوی تێدا دەخواتەوە.ف آبخوری سگ که از تخته کنده می‌شود

تلاسکە بەستن: لاتراسکە بەستن، سەرەنگرێ بوون.ف سکندری خوردن

تلاسە: ☜ تلاس

تڵاشە: تەڵەزم، لەتی ورد و تیژی ئاسن و دار و بەرد و...ف تراشەی سنگ و آهن و چووب.

تڵپات: تڵتە، پڵتە، بریتی لە شتی بێبایەخ. *(تڵپاتی تەڕی تێدا نییە.)* ف کنایه از چیز بی‌ارزش

تڵخ: لۆدە، کۆگا، *(کۆڵان بە تڵخێت بەفر گیرایە.)* ف تودەی برهم انباشته

تڵنجک: تەپکە، داوێکە بۆ گرتنی باڵندە.ف دامی است برای شکار پرنده

تڵۆ: توڵە، تووڵە، قەندی.ف یوز، سگ کوچک شکاری

تڵووتەک: هێشوو، بۆڵ، زەنگەتەرێ.ف خوشەی انگور

تلووخانەوە: گنخان و فلیقانەوەی میوە.ف گندیدن و له شدن میوه

تلیا مەزن: قامکە گەورە، پەنجە کەڵە، کلکە گەورە.ف انگشت شست

تلیابەرانکی: قامکەگەورە، کلکە زلە.ف انگشت شست

تلیچاڤ: ئەنگوستەچاو، شەوەزەنگ، بڵقەتاڤ.ف شب بسیار تاریک

تلیسانەوە: تاوانەوەی کڵۆ قەند و گڵ و ... لە ئاودا.ف نرم شدن کلوخ در آب

تلیسک: (+) تەڕ، خووساو، *(باران تەڕ و تلیسکی کردووە.)* ف خیس

تڵیشیاگ: تڵیشاو، دادڕاو.ف پاره شده

تلیفسق: پتە، پەلەپیتکە، چەقوونە، چەقەنە. *(دەس*

کردن به تلیفسق لێدان.) بشکن زدن

تلیقانن: فلیقاندن، پلیشاندن.ف له کردن

تلیقیـاگ: فلیقـاو، پلیـشاو. *(تـەماتـەکـە گـشتی تلیقیاگە.)* ف له شده

تلیقیان: فلیقان، فلّێقان، پلیشان.ف له شدن

تلیلیلان: هـەرا و هوریـا و شـایی و هـەڵبـەزین. *(پشیلە دیار نەبێ مشک تلیلیانیانە.)* ف سر و صدا و شادی کردن زیاد

تمتیل: تەمتیل، بیچم، ئەدگار.ف سرو سیما

تنگس: داریٚکی کورتەبنـە و چاڵوولّەکـە بـەرێکی وەک بـادامی پێـوەیـە. (تنگـسـە هـەژارەی پـا لـەموغـار بـەنـد/کـێ تـۆی بۆپـەرژیـن لـەڕیـشـە هەڵکەند؟) ف بوتەای خـاردار بـرای پـرچین روی دیوار از آن استفاده میشود.

تۆپڵاخ: (+) گیاسـنده، گیایـەکـە وەک کـەرخنکێنـە وایـە بـۆ باقـەبـێن دەبـێ، پیـزەڵـک، پیـزەڵ.ف ☜ پیزلّخ

توپڵاخه: تویٚخڵ، تێکوڵ، تۆخڵ.ف گلوله‌گل.

تۆپڵاغ: تۆپڵاغه.ف ☜ تۆپڵاغه

توپڵاغه: تۆپڵاغ، پێکەوه نووساو، تۆپڵاخـه قـوڕ، گڵمەت.ف گلوله گل

تۆپه: یەکسم جاری وایـه لـه برسـان یـان لـەبـەر خۆشەویستی یەکتردەلێسنەوه و مـووی زیـادی بـه زمانیانـەوه دەنووسـێ و قـووتی دەدەن، لـه ئاکامدا لـه زگیانـدا لـەسـەر یـەک گڵۆلّـه دەبـێ و وەک تـۆپێکی پتـەوی لێـدێ و دەبێتـه هـۆی ناڕەحەتیی یەکسم.ف مرض اسب و الاغ براثر خوردن مو هنگام لیسیدن یکدیگر

تۆپی ناوخـەتێن: یاریـیەکـی منداڵانـەیـه بـه تـۆپ دەکرێ.ف نام یک بازی کودکانه با توپ

تۆت: کڵۆر، خلۆر.ف غلطیده

تۆتەڵاش: تەڵاشەدار.ف تراشه

تۆخ: دەوڵەمەند، خاوەن دارایی.ف ثروتمند

تۆخمـاخی سـەر کـردن: پێستی سـەر دامـاڵین، سـەرپـان کردنـەوه. *(بزانـی تۆخمـاخی سـەرمـان دەکا.)* ف پوست سر کندن

تۆر: جێپێ، شوێن پێ.ف ردپا

تۆراخ: ☜ تۆراغ

توڕاسک: گیایەکه بەرێکی وەک قۆره دەگرێ.ف اسم گیاهی است

تۆراغ: *(مانای هەنبانه بۆرینه هەڵەیە.)* دۆی خوێ تێکراوی ئاو لـێگیراوو خـەستەوه بوو دەبێتـه تۆراغ، دۆسۆڵ، دۆسوێر.ف دوغ آب گرفته شده و نمک ریخته و غلیظ

تۆرتان: مقەست، دوارد، دوێردک، مەگرپێچەنـی.ف مقراض، قیچی

تورڕەهات: قسـەی هیچ و پووچ و بێمانا. *(شـێخ و تـورڕەی مێـزەرو نـەقڵ و نقـوڵی هیچوپـووچ/ مـن بـه تـورڕەی یـار ئـەسـیرم، ئـەو بـه کـۆڵێ تـورڕەهـات «مـەحـوی».)* ف حـرف پـووچ و بی‌معنی

تـۆرکردن: تـۆران، زیـز بـوون، مـان کـردن و هـەڵاتنی کـەری نێر، کـەرتـۆر.ف فرار کردن و قهرکردن الاغ.

تۆرکـه: جـۆرێ سـەوزیـی خواردنـه.ف نـوعی سبزی خوراکی

تورە: پێوانەیەکە تا ٥ مەن گەنم دەگرێ.[ف] واحد پیمانه‌ای است که تا ٥ من گندم می‌گیرد

تۆزتەکین کردن:) تەکاندنی شت بە تۆزتەکێن؛) بریتی لە لێدان بە ئارامی. *(ئەوە لێدان نییە تۆزتەکێنی دەکەی.)* [ف]) گردگیری؛) کنایه از کتک زدن به آرامی

تۆزتەکێن: ئامرازی تۆز تەکاندن، پەڕۆیەک بە قوڵە داڕێکەوە دەبەستن و تۆزی سەر کەلوپەلی پێ دەتەکێنن.[ف] گردگیر

تۆسن: (+) تووڕە، قەڵس، تووڕە و تۆسن.[ف] عصبانی

تۆشکیر: تۆێشتیر، گیسک، بزنە کێوی دوو ساڵە.[ف] بز ماده‌ی دو ساله

تۆق: (+) پەڵە، توقەن.[ف] ☜ توقەن

تۆقە: دەست و مشتاخ، دەست لێکدانەوە.[ف] دست دادن

تۆقەدیوار: دیوارێک کە چین چین بەقوڕ هەڵیدەچنن و لەژێرەوە ئەستوورە و هەتا بەرزتر بێتەوە، باریکتر دەبێتەوە بۆ حەساری باخ و خانووی دروست دەکەن [ف] دیوار سنگی.

تۆقەن: پەڵە، تۆق. *(تۆقەنێک لە بەفرەکەی توابۆوە.)* [ف] قطعه

تۆک: (+)) تات؛) شتێک کە هیچ کاری لێ ناکا. [ف]) زنی که استخوان، مجرای رحمش را گرفته باشد؛) چیزی که سخت است و چیزی در آن فرو نمی‌رود

تۆکلیجە: گیایەکی وەک کەرتەشی خڕ و تووکنە دڕووی نییە و لە عەرزی کەم بەرز دەبێتەوە، وەک چایی دەمی دەکەن بۆ ژانی جەستە باشە.[ف] اسم گیاهی دارویی

تۆلتۆلە: جۆرێک نانە وەک کەلانە وایە لە جیاتی پیواز و سەوزی ڕۆن دەکەنە نێوییەوە و بە تەندووریيەوە دەدەن.[ف] نوعی نان روغنی

تۆڵە شکاندن: بن پژاندن، کچێنی بردن.[ف] پاره کردن بکارت

تۆڵە شکاو: بنپژاو.[ف] دختری که بکارتش پاره شده باشد

تۆڵە: (+) گڕکە، گندۆڕە.[ف] گرمک

تۆڵەکە: (+) تەشتی گڵین، سوێنە.[ف] تشت سفالین

تۆلێ: گیایەکە گەڵا پانە دەخورێ، تۆڵەکە.[ف] پنیرک

تۆمارگە: شوێنی تۆمار کردن، دووکانی شریت و سی‌دی تۆمار کردن.[ف] استریو

تومان: (دەرپێ، ئاوەڵکراسی ژنانە(تەمومژ.[ف] (شلوار زنانه (مه.

تۆمەت: بوختان، ئیفتیرا، بوختان.[ف] بهتان

تۆمەتبار: بوختان پێکراو، تاوانبار کراو.[ف] متهم

تۆمەشان: کووز، هێڵ، بەشێک لە زەوی کە بە خەتێک دیاریی دەکەن و تووی پێوە دەکەن بۆ کێڵان.[ف] قسمتی از زمین تخم پاشیده شده برای شخم

تۆناژ: بەندەنی ڕژد و چڕ، شاخی ئەستەم.[ف] کوه‌صعب‌العبور

توند: (+) مەییو، دژی شل، خەست.[ف] غلیظ

تونکە: شۆرت.[ف] شرت

تۆو: ☜ توو

توو: (+)) تۆم، تۆڤ، تۆو؛) تۆو، تۆتخمی مرۆ. *(تۆزێکی لەو شیرینییە بەش بدە تووی دەتکی.)* ف) بذر؛) نطفه

توو و فەراقەت: یارییەکی منداڵانەیە وەکوو قەرێ قەرێ وایە. ف نام یک بازی

تووتار: مەرایی‌کەر، ڕیایی‌باز، خوڵتەکەر، تەشی‌ڕێس، هێلکەکەر، ماستاوکەر ف چاپلوس

تووتر: سیکەتۆرە، سیقەتۆرە. ف سنگدان مرغ

تووتڕکە سەر: بریتی لە سەربزێو، نەحەجمیو، هار و هاج. ف ناآرام و شلوغ

تووتەک: (+) تاقتاقکەرە، باڵدارێکی شەو بێدارە. *(تووتەک و گوێن و کوند بێکارن/ ڕۆژ وچانیانە، بە شەو بێدارن «هەژار».)* ف بوم

تووداییە: ئەو شێعر و گۆرانییەی کابانی شیردۆش لە کاتی مانگا دۆشین‌دا دەیڵێ. ف شعر و آهنگی که کدبانو هنگام دوشیدن گاو زمزمه می کند.

تووردێلک: تەرزەلووکە. ف تگرگ ریز و خشک

تووردی: بنەوەشی، جیددی. ف جدی

تووڕگ: چەقەڵ، جانەوەرێکە وەک ڕێوی وایە. ف شغال

تووڕەلەم: گوڵە گەنم کە هێشتا لە ساقەکەی نەهاتوتە دەرێ. گەنم و جۆی کاتی قەفوگوڵ. گەنمێک کە هێشتا نێر نەبووە. ف خوشه‌ی گندم که هنوز در داخل ساقه و برگ قرار دارد

تووسکوول: بەری دار شەکی، وەک فندق وایە. ف ثمر یک درخت

تووشی گون ڕەشی خۆ هاتن: ☜ تووشی نێری شەش گون هاتن

تووشی نێری شەش گون هاتن: بریتی لە کەسێک کە ماوەیەک بە کەیفی خۆی ڕایدەدا و ترسی کەسی نییە، بەڵام لەپڕ دژێکی بەهێزی لێ پەیدا دەبێ و زەلیل دەبێ بە دەستییەوە. ف کنایه از کسی که مدتی یاغی می‌شود و عاقبت به‌دست رقیبی توانا شکست می‌خورد

تووقاڵە:) تۆقڵە، بلۆق) پۆرگ. ف حباب؛) تاول

تووکە مردارە: ئەو تووکە نەرم و وردانەی بە زەڕنەقووتەوەیە و هەڵدەوەرێ پاشان پەڕ و پۆ دەردەکا. ف موی نرم جوجه که بعدا پر جای آن را می‌گیرد

تووکەمندارە: تووکە مردارە. ☜ تووکە مردارە

تووڵازم: دەردە باریکە، نەخۆشینی سیل. ف مرض سل

تووڵە: ڕکە، قەفەز. ف قفس

تووڵەکی: کاسە سەر، کاژەڵاک. ف جمجمه

تووڵەوەن: نەمامی وەن. *(لە چەقەی چەوماخ کەڵەیلە و ڕەمین/ تووڵەوەن لەژێر ماردەمان چەمین «فۆلکلۆر».)* ف نهال وَن

تووڵێن: بازەڵێن، قەمچان، ڕێخان. ف یەقول دوقول

تووناو: پاراو، تەڕوبڕ. ف سیراب

تووڵکە: شۆرت. ف شرت

تۆونە: بەراز. ف گراز

تووﻧەوان: ئاورچی، ئاگرچی حەمام، کوورەپەز. ف تونچی حمام

www.perawipepwle.com

تووني ته‌به‌س: ☜تووني‌ته‌ته‌ر

تـووني‌تـه‌تـه‌ر: ده‌ره‌ک، قيروو‌سيا، جـه‌هـه‌نـده‌م، تـووني تـه‌بـه‌س، *(به تـووني‌تـه‌تـه‌ر ده‌ڕۆی هـه‌ر بڕۆ.)* ف به درک، جهنم

تـووِيـل زه‌ڕيـن: کۆلکـه‌زێڕينـه، کـه‌سکاسـۆر، پەلکه‌ڕه‌نگينه.ف رنگين‌کمان

تووێناواره: ئاواره، به‌ڕيده، ده‌ربه‌ده‌ر.ف آواره

تـوێ:) به‌ين، نێو *(به ڕۆژ ده‌گه‌ڕێ به که‌تانی/ به شه‌و ده‌چێته توێی کورتانی «پەندی پێشينان»*) توێ شير، سه‌ر توێ.ف (ميان) سرشير

تـويچ: پڕژ و بڵاو، شێواو، په‌رگه‌نه.ف پراکنده

تـوێخ بردن: ئازار دانی زۆر، ماندوو کردنی له ڕاده‌بـه‌ده‌ر. *(هێنـده‌ی هـه‌ڵـسووڕاندين تـوێخی بردين.)* ف کنايه از زحمت زياد

تـوێخ چـوون: زه‌حمـه‌ت کێشانی زۆر، بريتی له کاری زۆر سه‌خت. *(هه‌تا له‌و کاره ته‌واو بووين توێخم چوو.)* ف کنايه از زحمت زياد

تـوێشک: توێ، سه‌رشير، تۆ.ف سرشير

تـويشک: کاژيله‌ی مالّی يان کێوی له سێ مانگان تا يه‌ک ساڵه.ف بزغاله در سه ماهگی تا يک ساله

تـوێکـاری:لـه‌شـکۆڵين، نـه‌شـته‌رگـه‌ری لـه سـه‌ر جه‌سته به وردی.ف کالبد شکافی.

تـه‌بـاره: گه‌نم وجۆيه‌ک که هێشتا نه‌دووراببێته‌وه و هه‌ر به پێوه مابێ.ف گندم درو نشده

تـه‌باشير: گه‌چی نووسين.ف گچ تحرير

تـه‌بـه‌ق: (+)) پـه‌ڕه کاغـه‌ز، وه‌ڕه‌ق. *(تـه‌بـه‌قـێ کاغـه‌زم هێنـا و نامـه‌م نووسـی.)* ؛) پارچـه شووشه. *(ته‌به‌قێ شووشه‌م بۆ په‌نجه‌ره‌که‌مان کڕی.)* ف) ورق کاغذ؛) قطعه شيشه

تـه‌پتـه‌پـه: زه‌نگوڵه‌ی گه‌وره که به‌جێی زرينگه تـه‌پـه‌ی لـێ‌دێ و لـه ملـی بـزن يـان مـه‌ڕی سه‌رگه‌له‌ی ده‌که‌ن.ف نوعی درای

تـه‌پڵدڕان: ئابڕوو چوون، عـه‌يب و عـار وه‌ده‌ر که‌وتن، بێئيعتبار بوون.ف رسوا شدن

تـه‌پـه: (+) سله شياکه، تۆپـه‌ڵـه شياکه. *(تـه‌پـه‌يـه‌ک شياکه‌ی کرد مانگاکه.)* ف برهم انباشته

تـه‌پـه‌دۆره: فيبری سپی بۆ ڕاگرتنی سـه‌هـۆڵ و ساردەمه‌نی ف يونوليت

تـه‌پـه‌سـوڕی: وڕ بـوون، تـرس لـێ نيـشتن، دڵه‌خورپه.ف نگرانی

تـه‌پـه‌سـه‌نه: هه‌وڵدانی خۆڕايی، هه‌وڵدانی بێهۆ.ف تلاش بيهوده

تـه‌تڵه‌زوان: لاڵه‌پته، که‌سێ که قسه‌ی چاک بۆ نايه، تور.ف الکن

تـه‌تڵه‌مێوه: که‌لووی کرمی هه‌وريشم، قۆزاخه.ف پيله‌ی کرم ابريشم

تـه‌تـه: (+) ناوی چيايه‌که له هـه‌ورامـان ف کوهی در اورامانات

تـه‌تـه‌رێـچ: پێچانی لاق و به‌له‌ک به پـه‌ڕۆ و بـه‌ن کـاتی سـه‌فـه‌ر له بـه‌فر و سـه‌رمـادا.ف پيچيدن ساق پا از زانو و به پايين با نوار پارچه‌ای

تـه‌تـيايـن: دۆزينه‌وه، په‌يدا کردن.ف پيدا کردن

تـه‌خـچـک: شيو، گه‌ڵی، دۆڵ، خڕ.ف دره

تـه‌دار: تادار، نه‌خۆش، که‌سێ که تووشی تاوياو بووه.ف تبدار

تـەڕ و وشـک هـەڵخـستن: دوو کـەس کـە دەیانهەوێ یاری بکەن بۆئەوەی کەسی یەکەم واتـە مـەڵـلا دیـاری بکرێ لـەتـێ سـوالّەت یـان بەردێکی پان دیوێکی تەڕ دەکەن و هـەڵیداوێن، دیـوی تـەڕی هـی یـەکیان و دیـوی وشـکی هـی ئەوی دیکەیانە.ف شیر و خط

تەڕازەن: ☜ تەڕەزەن

تەربیش: تەکمیش، بنکۆڵی رەز و بێستان.ف پی زدن و سست کردن خاک جالیز

تەرت: (+) (کلّۆشـی گێرە کراو کـە هێشتا شـەن نەکراوە.(هەڵدێر، هەڵەت، ڕژد ف(خرمن کوبیده شده‌ی هنوز باد داده نشده(پرتگاه.

تـەرتوتـەلان: هـەڵدێر، هـەڵـەمـووت، رژد، *(مامـە ڕاوچیـی ڕەوەز و تـەرت و تـەلان/ ئێستە کـەی کاتی لە خـەو ڕاچوونـە/ کـە دییان کۆتـەڵی بـاڵات ڕووخا/ داڵە کەرخۆر لە وڵات بەربوونـە «ئـەمین گەردیگلانی».)* ف سربالایی صعب‌العبور

تەرچک: (+) شلک، ناسک، تورت.ف ترد و نازک

تـەڕەمـاخ: کـەیـفـخـۆش، بـە کـەیـف، دڵـشاد، دەماخچاخ، دەماختەخت.ف شاد و شنگول

تەڕەماخی: کەیفخۆشی، شادی و دڵخۆشی. ف دماغچاقی

تەرشک: قەڵشت، درزی گەورە.ف ترک، شکاف

تـەرفـتـین: شـپرزەیـی، ئاڵۆزکـاوی.ف از هـم پاشیدگی

تـەرک: (+) تـەخت، ژێر. *(تـەرکی ژوورەکـەیـان فەرشێکی لێ ڕانەخراوە.)* ف کف

تەرکەندە: هەوەڵ، سەرەتا. *(لـە تـەرکەندەوە وا هاتووە.)* ف نخست

تەرکی ژێر بەڕە: گەمەیەکی لاوانی گوندنشینە دوو کـەس دەچنـە ژێر بـەڕەیـەکـەوە کـەیـەکیان پێشتر ئـەو گـەمـەیـەی نـەکردبـێ و نـەیـدیبێ، ئەوەی پێشتر ئەو یارییەی کردووە بـەدزییـەوە شـووڵکێک بـەدەسـتەوە دەگـرێ و دەیباتـە ژێـر بەڕەکەوە، هەر شووڵکێک لەهاوگـەمـەکەی دەدا و شـووڵکێکیش لـەعـەرزەکـە دەدات و هـاوار دەکا؛ هاوگـەمـەکەی پێی وایـە لـە هـەردووکیـان دەدەن.) ف نوعی بازی جوانان روستایی.

تەرکی: زەبەلاح، تەژە، تاژان.ف لندهور

تـەرمـەک: تـەرمـەگ، مـەڵـۆی دڕک و داڵ.ف پشته‌ی خار.ف

تەرمەگ: ☜ تەرمەک

تـەڕە بـازاڕ: بـازاڕی میـوە فرۆشـتن.ف میـدان تره‌بار

تەڕەبار: (+) ☜ تەڕەوار

تـەڕەبـن: تـەڕەون، نـاوی بنچکێکی کوڵـەبنـەیـە چاڵووکی هەیە و وەک زی وایـە.ف نـام بوتـه‌ای است خاردار.

تەڕەبنە: ☜ تەڕەبن.

تـەڕەز: تـەرزە، گارسـێۆک، گـژل، تـەیـرۆک، ترگژۆک، گژلووک، تەزرە.ف تگرگ

تەڕەزەن: (+) گیایەکی کوێستانییە گەڵاکەی وەک پیـواز وایـە مـاڵات زۆر چـاکی دەخـۆن، هـەتـا زسـتان سـەوزە و زەرد نـابێ.ف اسـم گیـاهی است

تـەڕەکـەبـاب: شـۆرباوی گۆشـتی مریـشک کـە

ترشی سماقی لێدەدەن.ف آبگوشت مرغ

تەرەکەمە: ئاوارە، شار بە دەرکراو. *(بۆ هەڵوەدا و تەرەکەمان/ بۆ ڕووتەڵ و دڵبەخەمان. «ڕاوچی»)* ف آواره، دربدر

تەڕەکی: تەڕ بوونەوەی مالّات، واتە خواردنی گیا شینی بەهاری و تەقەفیرە گرتنی. *(مانگاکان هەموو تەڕەکییان گرتووە.)* ف اسهال حیوانات

تەرەکیوەن: بەنتەرکی، پەتێک کە بە تەرکی زینەوەیە و شتی پێدەبەستن.ف فتراک

تەڕەوار:) میوەی تەڕ و تازە؛) باقە یا مەڵۆ گیایەک کە دەیهێننەوە بۆ ماڵ.ف (میوەی تازه) علوفەی تروتازه.

تەرەوڵ: باڵندە، فڕندە، پەلەوەر، پەڕۆک.ف پرنده

تەریب: تەقەڵی ڕاست و میزان، *(کڵاوەکە تەقەڵی تەریب و جۆدانم لێداوە.)* ف بخیه‌ی راست در کلاه

تەریبوجۆدان: جۆرێ تەقەڵی درشتە لە کڵاوی دەدەن و دوایی بەن دەکەن بە بەینی تەقەڵەکاندا بۆئەوەی کڵاوەکە ڕەق بێ.ف نوعی بخیه‌ی کلاه

تەریبە: چەتە، ڕێگر، جەردە.ف راهزن

تەزبی: ☜ تەزبێح.

تەزبێح: تەسحێب، تەسبێح.ف تسبیح

تەزحێب: تەسبێح، تەزبێخ.ف تسبیح

تەزوێح: تەسبێح، تەسحێب.ف تسبیح

تەڤ: کاریتە، شاتیر.ف بالار

تەسبێح: تەزحێب.ف تسبیح

تەست دانەوە: هەس دانەوە، بەرپەرچ دانەوە، پاساو دانەوە.ف ☜ پەرچم دانەوه

تەسحێب: تەسبێح.ف تسبیح

تەسلەخ: ناماقوولّ، سووک و چرووک.ف هرزه.

تەسلیم بە خاک کردن: بریتی لە ناشتنی مردوو. *(هەر شەوێ تەرمەکەی تەسلیم بەخاک کرا.)* ف دفن کردن

تەسوق: نۆبەرە، شتێک کە تازە هاتبێ و تا ماوەیەک خۆشەویست بێ.ف نوبر

تەشمەلیچ: ☜ ئاگرمەلووچ

تەشەخوس:هەوا، فیز، دەمار. *(هێندە بە تەشەخوسە دەماری ناهێنێ قسە لەگەڵ کەس بکا.)* ف متکبر

تەشەنگ: پڕاوپڕ، کەیل، لێواولێو. *(قاپەکە وا تەشەنگ بووە لێی دەڕژێ.)* ف لبریز، پر

تەشی تەشی: گەمەیەکی لاوانی گوندنیشینه.ف نام یک بازی جوانان

تەشیشی: چاوەڕوانی کردنی کەسێک بە دڵنیگەرانییەوە.ف انتظار پر از تشویش و نگرانی

تەفتە: چەفتە، چەفیە، جۆرێ دەسماڵە لە ملی دەهاڵێنن.ف چفیه

تەفروتوونا: تەرتووتوونا، هەرنەماو، لەنێوچوو، فەوتاو بە یەکجاری.ف تارومار و نابود

تەڤزین: (+) نەخۆش کەوتن و کەلەلا بوون .ف بیمار شدن و از پا افتادن

تەقاندن: هەڵبڕین، ڕاونان، ڕەپێنان، ڕەتاندن. *(دەمتەقێنن چەشنی ڕێویی بەندەنێ/ ئەو*

کەسانەی لای کونێشم نادەنێ. «هێمن».) [ف] دنبال کردن.

تەقتەقان: ڕەقەن، زەویی بەردین، کێوێک کە سەرەکەی تەختەبەرد بێ.[ف] زمین یکپارچه سنگ

تەقتەقە تاوێر: تەختە بەرد، تاوێرە بەرد.[ف] تخته سنگ

تەقەقە:) تەقە، وێک کەوتنی دوو شتی ڕەق؛) دەنگی تفەنگ.[ف]) صدای بەهم خوردن دو چیز سفت؛) صدای تفنگ

تەقلان: شۆڕش، ڕاپەڕین، ڕاسان. *(خەڵکەکە گشتی تەقلان کردن وە دژی شا)* .[ف] قیام.

تەقڵوشەقەڵ: بێگار. ڕەتاندن و کار پێکردن بە زۆر و بەلاش.[ف] بیگار

تەقڵۆکە: گیایەکە نیو مەتر لە زەوی بەرز دەبێتەوە لاسقەکەی سپییە و گوڵی زەردە، گیا ترۆقەشی پێدەڵێن.[ف] اسم گیاهی است

تەقلە: گیا ترۆقە، گیایەکە وەک گوێ بەرخۆلە وایە بەرێکی ورد دەگرێ دەستی پێدا بێنی دەتەقێ، تەلۆکە.[ف] اسم یک گیاه

تەقڵەدەو: تەقڵەکوت، هەڵاتن بە پڕتاو.[ف] با سرعت دویدن

تەقەتۆرە: تەقەفیڕە، بەلەفیڕە، سکەشۆرە.[ف] اسهال

تەقەز: تەنانەت، تەنانە، هەتاکە.[ف] حتی

تەقەڵ ترۆزی: تەقەڵی خراپ و درشت و خواروخێچ لە درومانداا، ترتەقەڵ.[ف] بخیەی درشت و کج و کوله در دوزندگی

تەقەوەستان: ئاگربەس، تەواو بوونی شەڕ.[ف] آتش‌بس

تەقین: (+) هەڵاتن، ڕا کردن.[ف] فرار کردن

تەکاری: چارۆکە، کۆڵوانە، پارچەیەکی چوارگۆشەیە ژنان بە شانیا دەدەن.[ف] پارچه‌ی چهارگوشه‌ای که زنان بر دوش می‌اندازند

تەکمیش: (+) پەڕازێتی ڕادیۆ و تەڤی.[ف] پارازیت رادیو و تلویزیون

تەکوو: وچان، پشوودان، سانەوە. *) فرە مانوو بووگین چکێ تەکوو بەین خاسە.)* [ف] استراحت

تەگرەجیلە: تەرزەلووکە، تەرزەی ورد.[ف] تگرگ ریز

تەگەر: تایە، چەرخی ئوتۆمۆبیل.[ف] چرخ و لاستیک اتومبیل

تەڵان: کۆڵانی باخ.[ف] کوچه‌باغ

تەڵچن: گوڵبژێر، هەڵبژاردە.[ف] گلچین

تەڵخەک: بریتی لە قەڵەو و ناقۆڵا، شلەپەتە و قەڵافەت ناڵەبار.[ف] کنایه از سنگین و شل وول

تەلدڕوو: ئاسندڕک، تێلی وارشی دڕکدار.[ف] سیم خاردار

تەڵوەنە بوون: شەڵاڵ بوون، خووسان. *(سەری تەڵوەنە بووگە لە خوون.)* [ف] آغشته شده

تەڵوەنە کردن: شەڵاڵ کردن، شڵتانی خوێن کردن، خووساندن.[ف] آغشته کردن

تەڵوەنە: شەڵاڵ، شڵتان، *(تەڵوەنە بووگن لە خوونی خوەیان.)* [ف] آغشته

تەڵە کردن: هەڵچەقینی بەرد لە بنی پێی یەکسم لە کونی ناڵەکەیەوە. *(ماینەکە تەڵەی کردووە*

بۆیە دەشەلێ.) ف فرو رفتن ریزە سنگ در پای اسب و الاغ

تەلەسەنگ: تەختە بەرد، بەردی پانی گەورە.ف تخته سنگ

تەلیزە: تەلیس. گۆنیە.ف گونی

تەمایر: تەمایەر، بەتەما، بەهیوا.ف خواستار، مشتاق.

تەمایەر: ☜ تەمایر

تەمبار:(بەرزایی کەم، تەپک، تیرەگ.(تەم لێنیشتوو (بەفری تواوەی سەر شاخی تەمبار/دەبێ بەفرمێسک چۆڕچۆڕ دێتە خوار«ڕەحیم لوقمانی».) ف(تپه (مه گرفته.

تەمباسک: تەپۆلکە، تەپۆکە، کۆگای گڵ.ف تپەی کوچک

تەمتێل: تمتێل، سەر و پۆتراک، بیچم، سەر و سەکوت. (بەڵاڵەی تەمتێڵەت وارێ.) ف سروسیما

تەمدار: داری قاڵی، دار تەون، دار هەنە.ف دار قالی

تەمساڵ: تەنبەڵ، تەوەزەل، لەشگران، تەمەڵ، تەپ.ف تنبل

تەمسالّی: تەمەڵی، تەوەزەلی.ف تنبلی

تەمۆرێ: کاکۆڵ، قژی چەپک کراو. ف گیسوی دسته شده

تەموورکە دان: ئاپۆڕە دان، کۆزیلکە بەستن، تەموورە دان، (خەڵکێکی زۆر لە دەوری کانییەکە تەموورکەیان دابوو.) ف ازدحام مردم

تەمەڕێ: شەڕەکەڵ.ف جدال گاومیش نر

تەمیرە: تەنبوور، سازێکە وەک سێتار وایە دوو سیمی هەیە و سازی مەزهەبیی ئەهلی هەقە.ف تنبور

تەنتەنە: پووڵەکە، ئۆییە، خشل و زمبەر.ف زیورآلات.

تەندووراو: گیژاوی گۆمی زۆر قووڵ.ف گرداب

تەندووەرەزەنە: بە پێچ و لێک هاڵان وەسەر کەوتن وەک دووکەڵ و گێژەڵووکە.ف بەهم پیچیدن و بلند شدن گرد و خاک و دود

تەنکە بە دۆ: دۆیەک کە لە تۆراغی وشکی ساز دەکەن و دەیخۆنەوە.ف دوغ کشک.

تەنگ پێ هەڵێنان: تەنگ پێ هەڵچنین، زۆر بۆ هێنان. (خەیاڵ و خەون و تاسە هاتوونە ژوانگە بۆ دڵ/ هومێد و شادی تەنگی بە ژان و خەم هەڵێنا «ئەمین گەردیگلانی».) ف در تنگا قرار دادن

تەنگاوەر: دۆڵ، گەڵی، شیو.ف دره

تەنگە ئەستوور: زگزل، زگهانک، گەدەزل.ف شکم گنده.

تەنگەبان: تەقڵەباز، (کۆترێکی تەنگەبانم هەیە.) ف معلق‌زن

تەنگەزکری: تەمبەڵی، تەمسالّی، لەشگرانی. (چەنێ لەکار تەنگەزکری کەیت.) ف تنبلی

تەنگەلان: تەنگەبەر، شوێنی تەنگ و چکۆڵە. (لەو ژووره تەنگەلانەدا شەش کەس دەخەون.) ف مکان تنگ و کوچک

تەنگەوتیلکەدان: شەتەک دان، توند بەستن (کۆڵەکەی لەپشتی تەنگەوتیلکە داو وەڕێ کەوت.) ف محکم گره زدن بار

www.perawipepwle.com

تەنگ:) تەنک. *(ئاوەکە تەنگە.)* ؛) ناسک. *(پارچەکە تەنگە.)* ف) آب کم عمق؛) نازک

تەنەشۆر: تاتەشۆر، ئەو تەختە بەردەی مردووی لەسەر دەشۆن.ف تخته سنگی که روی آن مرده را غسل می‌دهند

تەنەوە: بڵاو بوونەوە، تەنینەوە، پەرە گرتن.ف سرایت

تەنیۆک: قورم، دوودەی بنمیچ و دیواری سەر تەندوور.ف دوده

تەوازوو: تەوازی، عوزرمایی، داوای لێبوردن.ف معذرت خواهی.

تەون: بەرد، کوچک، سەنگ.ف سنگ

تەوەرە: (+) مێحوەر.ف محور

تەوەکل: ئاونگی لە دار دورست کراو بۆ کوتان و ورد کردنی دانەوێلە.ف آونگ چوبی

تەوەلا: لانەواز، تەرە، دەڵە.ف پرنده‌ای که از لانه‌اش گریزان است.

تەوێشق: تەشق، حەوێق، پەڕپەڕۆچکە، بەرزایی ئاسمان.ف اوج

تەهلووکەڕێ: ڕێگای سەخت و هەڵەموت، ڕێگای هەوراز و ئەستەم.ف راه سخت

تەیاخ: کۆپارە، شانی بەرزەوە بووی گا و جوانەگا.ف گرده‌ی پشت گردن گاو

تەیروتوالْ: پەلەوەر، تەرەوڵ، باڵندە بە گشتی.ف طیور

تەیڤەز: ساز، تەیار، ئامادە. *(خەڵکی بۆ ئەوکارە خۆ تەیڤەز کرن.)* ف حاضر

تەیڤەزین: خەبابەت، ساز بوون، خۆ تەیار کردن.ف حاضر شدن

تێ تووڕاندن: فوو کردن بە شمشاڵدا. شمشاڵ لێدان. *(تێ تووڕێنە لەو شمشاڵە.)* ف نی زدن

تێ ڕاخوڕین: بە سەردا نەڕاندن و لێ تووڕە بوون. *(هەرکە چاوی پێم کەوت تێم ڕاخوڕی.)* ف داد کشیدن بر سر کسی

تێ قڵماندن: تێ قوڵپاندن، لە سەرەوە تێڕژاندنی ئاو.ف از بالا ریختن آب در چیزی.

تێ قووچاندن: بە پڕتاو هەڵاتن و خۆ دەرباز کردن. *(فیزمالْکێکم لێدا و بە دوڵێدا تێم قووچاند.)* ف با سرعت دویدن و در رفتن

تێ قوولاندن:) بریتی لە هەڵاتن، تێ قووچاندن. *(بە پڕتاو تێی قوولاند.)* ؛) هاوار کردن، نەڕاندن. *(کاتێک چاویان بە گورگەکە کەوت تێیان قوولاند و هەڵیانبڕی.)* ف) با سرعت دویدن؛) با صدای بلند داد کشیدن

تێ گرتنەوە: سەرلەنوێ تێ هەڵکردنەوە، هاویشتنی دووبارە.ف پرتاب کردن دوباره

تیا هێشتنەوە: کەسێک کە زۆر تووڕە دەبێ لە شەڕدا و قسەی پیس دەکا، پێی دەڵێن بە تاقەت بە شتێکی تێدا بێڵەوەف اندازه نگاه داشتن.

تیاح: وشەی واقوڕمان و سەرسووڕمان. *(تیاح لەو فیلەتەنە.)* ف کلمه‌ی تعجب

تیانە: (+) وانی حەمام، حەوزی چکۆڵەی حەمام.ف وان حمام

تیتاڵ: (+) شیتاڵ، کوتە پەڕۆ. *(تیتاڵێ پەڕۆ دەس ناکەوێ.)* ف تکه پارچه

تێچزان: تێزان، *(بەردێکم دا بە قامکی خۆما*

خوێنی تێچزا.) ف خون دویدن زیر پوست براثر ضربه

تێخوڵ: تووێکڵ، تووێخڵ، تێکوڵ.ف پوست

تیخه: تیغه، دیواری تەنکی نێوانکەر.ف تیغه.

تیخه کردن: تیغه کردن، دیواری تەسکی نێوان دوو هۆدە. *دیوەکەمان لە نێوەڕاستدا تیخە کراوە.)* ف تیغه کردن دیوار.

تێدا چوون: فەوتان، لەبەین چوون.ف از بین رفتن

تێر و پڕ: تەواو تێر. *(تێر و پڕمان گرچکە خوارد لە بێستانەکە.)* ف سیر شدن

تێڕامان: چاو لێ کردن و بیر لێ کردنەوە. *(ماوەیەک بوو تێم ڕامابوو.)* ف نگاه کردن و اندیشیدن

تێربەز: قەڵەو، گوشتن.ف چاق، قربه

تیرفڕنگ: پەلەپیتکە.ف تلنگر

تێڕۆ هاتن: رفاندن بە پەلە، پەلامار دان. *(خۆی لە هەر دۆڵ و دەرااڵێ مات بکا کەرووێشکی قوز/ بێئەوی مەودای بدا تێی ڕۆ دێ دااڵشی گونم.)* ف ربودن با شتاب

تیروپشک: قورچکەشی، پسوولەی بەخت تاقی کردنەوە.ف قرعه

تیروچەقەڵ: شتێک بووە وەک خێشک بە گا یان وڵاخ ڕایاندەکێشا بۆ ڕاگوێستنی شتی قورس، وەک بەرداش و هتد و ...ف نوعی سورتمه برای جابجا کردن وسایل سنگین

تیروژک: تیشک، پرشنگ.ف نور

تیروو: تووڕگ، چەقەڵ.ف شغال

تیرهاوێ: تیراوێ، سیخوڕ، جۆرێ ژیشکی گەورەیە کاتێک خۆی وێک دێنێتەوە دڕووەکانی وەک تیر دەهاوێ و دەڵێن لە هەر کەس بدرێ دەبێتە برین و چاک نابێتەوە، بە برینەکەش دەڵێن تیراوێ. ف جوجه‌تیغی بزرگ

تیرەشان: گردەشان، لاپاڵی کێو، قەدی کێو. *(بە تیرەشانەکەدا داگەڕاین.)* ف سینه‌کش کوه

تیرەگ: یاڵ، کەڵک، ترۆپک.ف تپه

تیری لێدان: وەردێنە لێدان، نان کردنەوە.ف نورده زدن در نانوایی

تیری لێدەر: وەردێنەچی، نانکەرەوە.ف نورده‌چی در نانوایی

تیری نەبەدی: گوللەی وێڵەکی، گوللەیەک کە بەبێ ئامانج دەهاوێژرێ و لە کەسێک دەرێ.ف گلوله‌ی بدون هدف‌گیری شلیک شده.

تیزوفیز: ئەستوونی یەکتر بڕ، دوو هێڵی ڕاست و چەپ، عەلامەتی زەرب.ف دو خط متقاطع

تیزماڵ: ☜ تیزماڵک

تیزماڵک: لەتە پەڕۆ، تیسماڵک.ف تکه پارچه

تیژەمار: تووڵەمار، جۆرێک ماری باریک و درێژە زۆر بە تووندی دەخوشێ.ف نوعی مار که سرعت زیاد دارد

تیسقوفلاسق: بەرگی شەڕکەر و ڕاوچی.ف وسایل و برگ شکارچی و جنگجو

تیسماڵک: ☜ تیزماڵک

تێسووەبزنە: تووێسییە بزنانە، جۆرێ تووێسیی لاسق باریکی سپی واشە.ف گیاهی خاردار

تێسووەکەرانە: تووێسییەکەرانە، جۆرێ تووێسیی

لاسق ئەستوور و مەیلەو سپیە.[ف] گیاهی است خاردار

تێسووەگایە: جۆرێ تووێسییە لاسقەکەی پاک دەکەن دەخورێ، زۆرخۆشە و تامی جەعفەری و گێزەر دەدا.[ف] گیاهی خاردار و خوراکی

تێشتەچا: قاوەڵتوون، قاوەڵتی، قاوەتوون، نان و چایی بەینی بەیانی و نیوەڕۆ.[ف] چاشت هنگام

تیشک: (+) تویشک. ☜ تویشک

تیشکەڵە: مرۆی قەد باریک و لەبار، بەلەباریک. [ف] باریک اندام

تیشەشاخ: بەردی زەق و دەرپەڕیوی کێو، زنار. [ف] سخره

تێغەرە: بڕبڕەی پشت، مۆغەرە، بڕبڕاگە.[ف] ستون فقرات

تیفیک: کوورەی ئاسنگەر، مووشەدەمە، دەمەی ئاسنگەر.[ف] کوره آهنگری

تێک قرمان: تێک ڕووخان، تێک تەپین.[ف] ویران شدن

تێک قرماو: تێک ڕووخاو، تێک تەپیو.[ف] ویران شده

تێک قژقژان: بە یەکدا دران و تێک هاڵان، ورووژان و تێکەڵ بوون، *(ئاپۆرەی خەڵک لەو مەیدانە تێک قژقژا بوون.)* [ف] به هم پیچیدن جمعیت

تیک: (+) بریسک، تەزووی بە ژان.[ف] درد زیاد

تیک: (+) میتکە، میتک، بەلوو[ف] چوچوله

تێکست: داڕشتنەوەی دەقی نووسراوە، نووسینەوەی دەق.[ف] ساختار

تێکەلقان: بەنێو یەکدا چوون، تێک پەڕین، پێکدا چوون.[ف] در هم فرو رفتن

تێکۆڵ: تێخوڵ، تووێخڵ، تووێکڵ، تۆکڵ.[ف] پوسته

تیکە خۆشە: تیکەی دوایی لە نان خواردندا کە شتێکی خۆش دەخۆن بۆئەوەی تامی زار خۆش بێ. *(جنچکێ گۆشت بێڵەوە بۆ تیکە خۆشە.)* [ف] خوردن لقمه‌ی لذیذ بعد از غذا

تێلەکێش: کارەکەر، کرێکار، ناوەکێش، کرێکارێک کە تەشتە قوڕ دەکێشێ.[ف] کارگر

تیلەگ: کێوی چکۆڵە، تیرەگ.[ف] تپه

تێلیسان: تەیلەسان، قایشێکە وەک پێشی شەپکە بۆ خۆ پاراستن لە تیشکی خۆر لە نێو چاوی دەبەستن.[ف] سایەبانی که مانند لبه‌ی کلاه پیشانی دارد

تیمان: کەوپێچ، ئەو شوێنەی پۆلی کەو پێیدا دەڕۆن و ڕاوچییان ڕاویان دەکەن.[ف] محل عبور دسته‌ی کبک

تینتینۆکە: ئەوک، قوڕقوڕاچکە، قورگ.[ف] حلقوم

تینی: (+) گەروو، ئەوک، قوڕگ، قوڕوو.[ف] گلو

تیوار: تەنگ، دژی گوشاد، تەنگ و تیوار.[ف] تنگ

تیووز: کاژیلەی یەک ساڵە کە ئاوس دەبێ، بیژووکەزا.[ف] بزغاله‌ی یک ساله که بچه بزاید

تێوەچوون: دەم بە دەمە کردن، شەڕە قسە. *(لەگەڵی تێوە مەچۆ، بۆ لەگەڵ ئەوە تێوە دەچێ؟)* [ف] جدال لفظی

تیەنگ: تینوو، تووتی.[ف] تشنه

تیەنگی: تووتییەتی، تینوێتی.[ف] عطش، تشنگی

تێهەڵکردن: (+) بۆهاویشتن، تێگرتن. *(بەردێکم تێهەڵکردن داخەم نەیگرت.)* [ف] پرتاب کردن

جابە: دۆڵ و شـیوی قـەدی کێـو. *(بـە ڕەشـە ڕێحانێ کە شین دەبوو لە جابە جابەی دەلەندی «فۆلکلۆر».)* ف دەرە

جاجوو: نەیار، دوژمن، *(ئەر دوو برایە بوونـە وە جاجووی یەکتری.)* ف دشمن

جـاڕوجڕ: زەوییەک کـە دووسـاڵ لـەسـەر یـەک بکرێ بە گەنم.ف زمینی کە دو سال پشت سر هم گندم بکارند

جاڕەوجاڕ: بریتی لـە چاندنی دووبارەی جاڕە گەنم بە گەنم.ف کنایه از کاشتن مکرر

جاش: (+) مەوج، جاجم.ف جاجیم

جاش‌کەوش: کەوشی لە چەرم دروست کراوی هەرزان بایی، کاڵە.ف کفش ارزان قیمت

جاعێر: جحێڵ، هەرزەکار. گەنج، لاو.ف جوان

جـافی: پـاتۆڵی فـشوفۆڵ، جۆرێـک شـەروالّـی تایبەتی جافان.ف نوعی شلوار مخصوص جافها

جـاقی:) لـووس، بریقـەدار، سـواو؛) بریتـی لـە منداڵێک کە زۆری لێدرابێ و بە لێدان ڕاهـاتبێ. *(بە لێدان چاک نابێ تازە جاقی بووە.)* ف) سـاف شدە؛) بچە بد ادا

جامـەلووسـکێ: زمـانلووسـی، جامـەلووسـی، دەمتەڕی.ف چاپلووسی

جامـەمـەڕی: جـامی مـەڕ دۆشـین، مـەڕدۆش، جۆرێ سەتڵی چکۆڵە بوو بێڕی دەیبرد بۆ مـەڕ دۆشین.ف سطل

جـانبێزار: نـاوی جـۆرێ تفـەنگی قـەدیمـی بـوو، ڕەشاش. *(دۆست ئـەو دۆستەیە حـەساوی ڕێک بـێ/ وەک تیـر جـانبێزار یـەک لـەدوای یـەک بـێ «فۆلکلۆر».)* ف نوعی اسلحه قدیمی

جانیـک: جوانـوو، جـانی، بـەچکـەی مـاین.ف کرەاسب

جـاوەجـاو: ژاوەژاو، هـەرا هـەرا، گـاڵوبوغر.ف سروصدا

جببە کردن: جەریمە کردن، تاوان لێ ساندن.ف جریمه کردن

جڕوجانـەوەر:) (+) گیانلـەبـەری ورد و درشـتی زۆر، *(وڵات پڕ بووە لـە جڕوجانـەوەر.)* ؛) بریتـی لە خەڵکی ناحاڵی و خراپ و بێڕەحم. *(پیاو لـەو بازارەدا لـەگـەڵ ئـەو هـەمـوو جڕوجانـەوەرە پێوە دەبێ.)* ف) جمع جانوران؛) کنایه از مردم بد و حیوان صفت

جڕ: گیانلەبەری وردیلە و بێخوێن.ف حشره

جـرپن: (+) تڕکـەن، تـڕن.ف کـسی کـە زیـاد مـی‌گوزد

جڕەو: تووڕە، ئاڵەتی، قەڵس.ف عصبانی

جریت: (+) فیچقە، فیشقە کردنی شتی ئاوەکی.ف فوران و بیرون زدن مایع از سوراخ کوچک

جزیا: عازاو، ئازار، عەزاو.ف عذاب

جسان: زستان، زمسان.ف زمستان

جـسانەزێ: بـەرخـێ کـە لـە زسـتاندا لـەدایـک بـووبێ.ف برەای کە در زمستان بەدنیا آمدە باشد

جستان: زستان، ئەستان.ف زمستان

جستانە: زسـتانە، جستانی، شـتێ کـە تایبـەتـی جستان بێ.ف زمستانی

جفتـوو: گـوڕڕە، کـێبـەرکـێ، ڕقـە، ململانـێ.ف مسابقە

جفنە: تەشتی دارین بۆ هەویر شیلان.ف ظرفی چوبی برای خمیر کردن آرد

جککـە: چۆلـەکـە، چێشکە، چـووک، مـەلووچـک، مەلیچک، پاساری، سواندووکەف گنجشک

جگەرەی قامیش: جۆرێ جگـەرەیـە لـە کاغـەزی تایبەتی دروست دەکرێ قونچکەکەی کاغەزێکی نـەختـێ ئـەسـتووری تێدەخـرێ. هـەر دە دانـەی لـەنێـو یـەک ڕا دەکـرێ و وەک قـامیش دەچـێ، دوای پـڕ کردنـی لـە تـووتن دەبێتـە جگـەرە.ف نوعی سیگار دست‌پیچ.

جڵغە:(شوێنی پێوندیی تیغ و مشتووی خـەنجـەر و شمشێر.(جەغەتە، ئاوێک کە تـەواو نـەبـووبێ بـە سـەهـۆڵف (محـل بـەهـم رسـیدن تیـغ و دەستەی شمشیر(آبی کە هنوز منجمد نشدە است

جلە: (+) گیایەکی ئافـەتـە وەک داموسکی زەرد وایـە لـە گـژ و گیـا ودڕووە شـینە دەهـاڵێ وزەردی هەڵدەگیڕێ.ف یک آفت گیاهی

جلـەگـوێنی: جۆرێـک گـوێنیی دڕوو وردە بـە عـەرزدا پـان دەبێتـەوە و لـە دووڕەوە هـەر لـە ژیشک دەچێ.ف نوعی گون

جلەلاوێن: گیایەکی زەردە وەک داموسک وایـە لـە گـەڵا و لاسـکی وێنجـە و بێستان دەهـاڵێ و وشکی دەکا.ف انگل نباتی

جنچـک: چنچـک، بڵێـسک، پلـە گۆشـت.ف تکـە کوچک گوشت

جنێـر: ئاسـۆ، ئاسـۆگ، سـوێ. *(مانـگ تـازە لـە جنێرەوە سەری دەرهێنا بوو.)* ف افق

جۆ ڕووتـە: جـۆرێ جۆیـە. گوڵـەکـەی قـەڵتاسـی نییە.ف نوعی جو

جۆ هەشت دان: جۆی هەشت پەڕ، جۆرێ جۆیە گوڵـەکـەی چوارسـووچە.ف نـوعی جـو کـە خوشەاش چهارگوشه است

جـوانپـەرسـت: کـەسـێ کـە شـەیدای جوانییـە. *(جوانپەرستم، جوانپەرستم/ بە دیداری جوانان مەستم «هێمن».)* ف زیباپرست

جوانکیلە: جوانکیلانە، جوانکەڵە.ف زیبای کوچک

جوانەزمە: جوانەزووە، جوانەژۆ، زیپکەی دەم و چاوی تازە لاو.ف جوش صورت جوانان

جوانەژۆ: جوانەزمە.ف ☜ ئازەوانە

جـوانی‌ناسـی: لـە ئیستلاحی هونـەریدا بـەکـار

www.perawipepwle.com

دەبڕێت.واتە ناسینی جوانییەکان لە هونەر و ئەدەبدا.ف زیبایی‌شناسی

جۆخۆر: ناوی تیرەیەکە لە هۆزی مامەش.ف نام یک عشیره‌ی کرد

جۆدان: (+) تەقەڵی درشت و قیچەلفاچ، جۆرێ تەقەڵە لە کڵاوی دەدەن و بەن لە بەینی تەقەڵەکان هەڵدەکێشن.ف نوعی بخیه در کلاه

جودایەز: جیاواز، جیاکار.ف جداگانه

جودایەزی: جیاوازی، جیاکاری.ف متفاوت

جۆرابێن: گۆرەوی‌بازی، گۆرەوابازی، کاڵەمستێن.ف جوراب‌بازی

جۆراوێن: ☜ جورابێن

جوربزە: غیرەت، ورە، نەترە.ف غیرت

جورپرە ماسی: جۆرێک ماسی.ف نوعی ماهی

جۆرپرە قازاخی: جۆرپرە قازڵاخی، جۆرێ چۆلەکەی کێوییە لە جورپرە کڵاونە گەورەترە و دەنگی زۆر خۆشە.ف چکاوک

جورپرە مێرگی: جۆرێک جورپرەیە لە جورپرە کڵاونە و جورپرە قازڵاخی چکۆلەترە و کڵاوی نییە.ف نوعی چکاوک

جورپرەنااڵ کردن: بریتی لە فێڵ و گزەی یەکجار زۆر. *(هێندە فێڵاوییە لە مامەڵەدا جورپرەنااڵ دەکا.)*ف کنایه از کلاهبرداری در معامله

جۆش: (+) خشتی زۆر برژاوی نێو کوورەخانە، گووراسن.ف آجرجوش

جۆشقان: گۆرتێن، گۆرتە، جۆرێ مێشێنی بە هەڵماتی زۆر گەورە.ف نوعی تیله‌بازی با تیله‌ی بسیار بزرگ

جۆفا: مەیل، مگێز، ئیشتیا.ف اشتها

جۆڤان: پەیمان، بەڵێن، قەرار، وەعدە.ف پیمان

جوققە: جوقنە، مەلێکی بۆرە لە چێشکە بچووکترە. زیاتر لەنێو قۆرغ و قۆپیدا دەژی.ف پرنده‌ی کوچک که در بیشه زندگی می‌کند

جۆگەت: ڕچە، ڕێچکەی نێو بەفر.ف راه میان برف

جۆلین: جاجم، مەوج، جاش، چارشێونوێن.ف جاجیم

جومێ تەنکە: جاڵجاڵووکە، داوەتەنە، داپیرۆشک.ف عنکبوت

جۆمیلکە: قاناو، جۆگە ئاوی قەراغی شەقام.ف جوی کنار خیابان

جووت پەروانە: جۆرێک هێلی‌کوپتەرە دوو پەروانەی هەیە.ف نوعی هلی‌کوپتر که دو پروانه دارد

جووت‌بازن: کەلەپچە، دەستبەندی ئاسنی تاوانباران.ف دستبند زندانی

جووتە کردن: شوێنی کەرۆێشک لەسەر بەفر کە دوو جێ پێ لە پێشەوەیە و جێگا پێیەک لە دواوە.ف ردپای خرگوش روی برف که روی هم افتاده باشد

جووتە لە ئەستێرە دان: ☜ لەقە لە ئاسمان دان

جووتەی خێر و شەڕ: بریتی لە دوو هاوڕێ کە هەمیشە پێکەوەن و بەبێ یەک هەڵناکەن.ف کنایه از دو رفیق که همیشه با هم هستند

جووکی: فیسقەڵ، کەسێ کە ترسەنۆکە و لە کاتی شەڕدا دەنەڕێنێ و هاوار دەکا.ف ترسو

جووڵەوەر: زیندەوەر، جانەوەری ورد، جرِ.ف حشره

جۆیەلە: جۆگەلە، جۆگەی چکۆلە.ف جوی کوچک

جەبوون: سەقیل، ڕژد، چکووس، قڕنیس، چکوود، چرووک، نینۆک وشک، دەس قووچاو.ف خسیس

جەتان: چەقەن، ڕەقەن، تەتمان، بووره.ف زمین سنگلاخ

جەجاڵ: مرۆڤێکی خەیاڵییە دەڵێن لە کاتی دنیا ئاخر بووندا دێ، کەڕێکی پێیە و کەرەکەی هەر تەرسەقول دەکا و خەڵکی وە دەزانن خورمایە و وەدوای دەکەون، جرجاڵ، ججاڵ.ف دجال

جەخار: (+) داخ، مخابن.ف افسوس

جەخماخە لێدان: چەغماغە دان، بروسکە.ف آذرخش

جەڕ دان: بەستنی ئاو بە تەوژمی سەرما. *(سایەقەیەکە ولات جەڕی داوە.)* ف انجماد آب براثر سرمای شدید

جەڕ لە دەم: بریتی لە تازە و دەست لێنەدراو.ف کنایه از تازه و دست‌نخورده

جەرجەه: کارچاک، شارەزا، لێزان.ف ماهر

جەرگ ئاوس بوون: بریتی لە داخ لە دڵدا کۆ کردنەوە، کۆ کردنەوەی داخ و ڕق لە ناخدا (ئەو هەتیوە بەو کارانەی جەرگ ئاوسی کردووم.) ف خودخوری و حرص و جوش

جەرگە گڕە: تەبی زۆری جەرگ.ف التهاب جگر

جەرگە: (+) دەستە، تاقم.ف گروه

جەڕمەجووڕێ: دەمەقاڵێ، دەمقرە، چەلەحانێ شەڕەچەقە.ف جدال لفظی

جەڕە: (+)) چەپکە، دەستە، جەڕەچێو، زیاتر بۆ دەستە چیلکە و دار و ... دەگوترێ؛) تاقمێ لە خەڵک، دەستەیەک پیاو، جەڕە ئایەم.ف دسته‌چوب؛) گروه مردم

جەز: کۆی گەنمی سوور، کۆ. *(بێژی ئەم جەزە چەند تەغار ببێ؟)* ف گندم برهم انباشته

جەزیا: ☜ جزیا

جەغجەغە: کۆل و بیر، چەرخ و تەنافی ئاو هەڵگوێستن لە بیر.ف چرخ آبکشی از چاه

جەغەتاو: ئاوی چەوری قاورمە. *(تۆزێکم لەو جەغەتاوەی بۆ تێکە.)* ف آب چرب قورمه

جەغەتوو:) جەڵغە، جڵغە، ئاوی نیوە سەهۆڵ؛) ناوی چۆمێکە لە کوردستان کە ناوچەی هەوشار و فەیزوڵڵابەگی لێک جیا کردۆتەوە.ف) آب نیمه یخ؛) نام رودخانه زرینه

جەغەتە:) جەغەتوو، ئاوی نیوە سەهۆڵ؛) خوێنی مەییو، قەتماغە، *(خوێن بە دەستییەوە جەغەتە بووە.)*) آب نیمه یخ؛) خون کبره شده

جەڤلاندن: هەژاندن، داچڵەکاندن. *(بەو دەنگە هاتینە جەڤلاندنێ.)* ف ترساندن

جەفلین: سیس بوون، ژاکان، وشک بوون.ف پژمرده شدن

جەفەنگ: گاڵتە و شۆخی، ڕابواردن. *(بۆ دەبێ بێت و بکا مەیخانە تەنگ/ شوێنی دیکە زۆرە بۆ گاڵتە و جەفەنگ «هێمن».)* ف شوخی

جەفەنگباز: شۆخیباز، کەسێک کە گاڵتە و گەپی

پێخۆشە، قسەخۆش.ف شوخیباز

جەفەنگ لێدان: گاڵتە کردن، شۆخی کردن.ف شۆخی کردن

جەڵد: (+) چالاک، گورجوگۆڵ.ف چابک.

جەلسە: جەرسە، جلسە، پارچەیەکی قەدیمی بوو ژنان دەیان کردە کڵۆنجە.(جەلسە کاری تارانێ/تەڕ نابێ بە بارانێ/جەلسە کاری میاندواوێ/تەڕ نابێ لە بن ئاوێ«فۆلکلۆر») ف نوعی پارچەی قدیمی

جەمات گرتن: کۆڕ بەستن، کۆ بوونەوە.ف تشکیل جلسە

جەماڵە: ناوی تیرەیەکە لە هۆزی مامەش.ف نام یک عشیرەی کرد

جەمبوورە: دەورە گرتن، ئاپۆرە، .ف ازدحام

جەمجاخ: حەشامەت، ئاپۆرە، کۆمەڵی خەڵک، جڤات.ف جمعیت مردم

جەمخۆنە: شوێنی کۆ بوونەوە و ڕێ و ڕەسمی ئایینی ڕێڕەوانی مەزهەبی یارسان.ف عبادتگاه پیروان اهل حق

جەموجۆر: ڕێک و پێک، بەجێ و لەبار.ف جمع و جور

جەمە خوێڕیلە: ژەمە خوێڕی، عەسرۆژە، نان و چایی خواردنی دوای بانگی عەسر.ف خوردن غذا هنگام عصر

جەمەک: کرێ، مزە، پێمزک.ف دستمزد

جەنجەنەک:نقوستان، ئیفلیج، مجرۆ.ف فلج.

جەنگەری: شەڕانی، شەڕاشۆ.ف جنگجو

جەوجەوێن: هەیجۆ هەیجۆ. تووت و فەراقەت، خازەڵێ، هەیجۆ هەیجۆیێن.ف نام یک بازی بچەها مانند قایموشک

جەور: زەحمەت، ئازار.ف جور

جەوگ: جیوە، جەوی، شیلەی دار.ف انگم

جەهەنگ:جۆرێک کوانی گەورەیە لە لەشی وڵاخ دێ.ف نوعی دمل پوستی حیوان.

جەیران: (+) کیسەڵ، کیسۆ، کسڵ.ف لاکپشت

جیاخواز: مەیل بە جیایی.ف جدایی طلب

جیاخوازی: مەیل بە جیایی کردنف جدایی طلبی

جیاوازی کردن: فەرق لە بەین دانان. فەرق خستن. *(ئەورا جیاوازی لە بەین کورەکانت کەی؟)* ف فرق نهادن

جیاوازی: فەرق، جودایەز. *(هیچ جیاوازییەک لە بەیناندا نییە.)* ف تفاوت

جێژنی بەرانان: جێژن و شادیی کاتی بەران تێ کردن.ف جشن و سوری کە هنگام جفتگیری قوچ و گوسفند برپا میکنند

جێژوان: ژوانگە، ئەو شوێنەی دوو دڵدار یەکتری لێ دەبینن.ف میعادگاه

جیفڕک لەخۆ دان: دەرپەڕین، هەڵبەزین و هەڵاتن.ف پریدن و فرار کردن

جیفنە: تەماح، چاوچنۆکی، چاونەزێری، چاو برسییەتی.ف آز و طمع

جیک جیکە: شیر شیرە، جانەوەرێکی چکۆڵەی باڵدارە وەک کوللە وایە بە گیا و گژەوە دەنیشێ و دەجیکێنێ.ف زنجره

جینات: ☜ جەمجاخ

جینگز: جینگن.[ف] لجاج

جینگنۆکــه: شــەڕانــی، جیــنگن، شــەڕاشــۆ، شەڕخواز.[ف] لجاج

جینۆک: کوان، دمەڵ، زیپکەیەکی بە ژانە، قونێر. [ف] دمل چرکی

جیـواز بـوون: گۆڕان، جێگۆڕان. *(شـوونەکـەم جیواز بووگە.)* [ف] عوض شدن

جیواز کردن: گۆڕین، جێگا گۆڕین. *(کی جیوازی مێزەگەم کرد؟)* [ف] عوض کردن

جێـوان: جێوبـان، لێفـە و دۆشـەک و سـەرینـی خەوتن، پێخەف.[ف] رختخواب

جیوه تێکران: بریتی لە هەدا نەدان و نەحەجمین لــە شــوێنێک. *(سـرەوتنـی نییـە دەڵێـی جیـوەی تێکراوە.)* [ف] کنایه از آرام و قرار نداشتن

چاپانەسەرێ: گیایەکە وەکوو کەرتەشی وایە بەڵام درووی نییە.ف نام گیاەی است

چارشا: داهاتوو، ئایندە.ف آینده

چارشێوشان: کۆڵوانە، چارەکە، چارۆکە.ف رودوشی زنانه

چارشێونوێن: جاش، جاجم، مەوج.ف جاجیم

چارقەڵەمباز: ئەسپی دەست و پێ سپی.ف اسب چهار دست و پا سفید

چارۆخ: کەوش، پێڵاو، سۆل، پێتاو.ف کفش

چارێز: چایی دان، قوتووی چایی وشک. *(چاوت چارێزی چایی/ بۆ خۆم دەتبەم بۆ شایی/ دەست و پەنجەی زۆر جوانە بۆ گۆرەویی میرزایی «گۆرانی».)* ف قوطی چای

چاڤشەیتانۆک: قەرا قەرا، خۆشارکێ، ڤەشارکۆ، چاوشارکێ.ف قایم‌وشک بازی

چاکەکار: کەسێک کە پیاوەتیی لەدەست دێ.ف نیکوکار

چاڵ و بلۆق: چاڵوچۆڵ، کەندولەند. *(زەوییەکە چاڵ و بلۆقە.)* ف چال و چوله

چالاغ: (+) داریکی درێژە گەمیەوان لەنگەری گەمییەی پێ دەگرێ.ف چوب مخصوص لنگر گرفتن قایق

چاڵوزەقێن: کایەیەکە بە دوگمە دەکرێ وەک شێروخەت وایە.ف بازی مانند شیرو خط که با دگمه انجام می‌دهند

چاڵە پیرۆشک: قوولکە پیرۆشک، قوولکەی پیریژنۆکە.ف چاله خرخاکی

چالەکە: چوالوو، چوارلوو.ف گورکن

چامە: یەکێ لە قاڵبە شێعرییەکانە، قەسیدە.ف قصیده

چاو بە بەفر کەوتن: تاریک بوونی چاو لە زستاندا، کەسێک کە لە دەرێ پا دەچێتە ژوورێ لە زستاندا چاوی نابینێ، دەڵێن چاوی بە بەفر کەوتووە.ف تاریک شدن چشم براثر سفیدی برف در زمستان

چاو بە پۆرگ: بەر چاو هەڵمەساو، چاو ماسیو.

www.perawipepwle.com

ف چشم آماسیده

چاو بە مۆلەق وێستان: ڕەنگی مردن لە ڕوو نیشتن و زەق و سپی بوونەوەی چاو لەبەر نەخۆشی. *(هەتا نەمردووم ماوم، وەرە هێزی هەناوم/ کەوتوم لە نەخۆشخانە چاو بە مۆلەق وێستاوم «مامڵی».)* ف باز ماندن و سفید شدن چشم براثر بیماری

چاو پڕ بوونەوە: خیز و خۆڵ لە چاو کەوتن، *(گێژەڵووکەیەک هات و چاوم پڕ بۆوە.)* ف افتادن خاک و شن توی چشم

چاو داهاتن: چاو یەشە گرتن و سوور بوونی چاو بە تیشکی خۆری هاوین. *(مەهێڵە ئەو کوڕە چکۆڵە بچێتە بەر خۆر چاوی دادێ.)* ف چشم درد براثر نور خورشید

چاو ڕاخستن: ڕوانین بە وردی، بە وردی چاوگێڕان. ف به‌دقت دنبال چیزی گشتن

چاو سپیلکە: جۆرە دڕوویەکی سپیواشە گوڵەکەی زەردە و نێوەڕاستی گوڵەکەی سپییە. ف نام یک خار که گل زرد دارد

چاو سوور:) (+) بریتی لە پیاوکوژ، هاربوو، یاغی و لەخۆبایی. *(لەبەر تووڕەیی چاوی سوور بوو.)* ؛) کەسێک کە چاوی سوور بێ. ف) کنایه از کسی که یاغی شده و ممکن است کسی را بکشد؛) کسی که چشمش سرخ باشد

چاو کونە شووژن: چاو چکۆڵە، خووتەکە، چاو مژمۆر. ف کوچک چشم

چاو کونە مەتە: بریتی لە مرۆڤی چاو چکۆڵە، چاو مژمۆر. ف کوچک چشم

چاو لە چاو هاتن: بریتی لە نەدیتنەوە، چاو پێ نەکەوتنەوە. *(دەبڕۆ با چاوم لە چاوت بێ.)* ف دوباره ندیدن

چاو لەسەر هەڵنەگرتن: چاوەدێری کردن، لەسەر قاسید بوون، ئاگاداری لێ کردن.*(خەمت نەبێ چاوی لەسەر هەڵناگرم.)* ف چهار چشمی مواظب بودن

چاو لێ هاتن: بریتی لە بەغیلی پێبردن. *(چاوت لێدێ توانیومە ئەو کارە بکەم؟)* ف حسادت

چاو نووساندن: کاری ناتەواو و دەغەڵانە. *(هەروا چاوی نووساند و دایەوە دەستی.)* ف کنایه از کار ناتمام و دغلکارانه

چاو و ڕوو نەهێشان: شەرم نەکردن، بێچاو و ڕوویی، ڕوو هەڵماڵدراوی *(چاو و ڕووی لە کەس ناهێشێ)* .ف کنایە از رودربایستی نداشتن

چاوپانکە: چاوکوتکە، ناوی گیایەکی گەڵا خڕە گوڵی زەردە بە سورەوەکراوی دەخورێ.ف نام گیاهی خوراکی

چاوتێر: دەوڵەمەند، بێنیاز، دژی چاوبرسی.ف بی‌نیاز، متضاد حریص

چاوچوو: بریتی لە بەخیل، چاوبرسی، بەتەماح، چاوچنۆک.ف حریص

چاوزەقە: چاوپانکە، چاوکوتکە، گیایەکی گەڵا پانی گوڵ زەردە وەک قازیاخە و گێلاخە دەخورێ.ف نام گیاهی خوراکی

چاوزەقە: ناوی یارییەکی لاوانە، هەر دوو سەری پشتێنێک بە یەکەوە گرێ دەدەن، دوو

کەس ڕووبەڕووی یەکتر دادەنیشن و پشتێنەکە لە ملیان دەکەن و بەری پێیان بە یەکەوە دەنێن، هەر کەس بە هێزتر بێ ئەوی دیکە هەڵدەستێنێ و دەیکێشێ بۆلای خۆی.ف نام یک بازی جوانان

چاوغاین: چاوحیز، کەسێک کە بە چاوی خەیانەت و حیزانە تەماشای مااڵ و ناموسی خەڵک دەکا.ف هیزچشم

چاوقایم: کەسێک کە گوێ ناداتە خەڵکی و ئەوەی پێی خۆش بێ دەیکا. *(لەبەرچاوی خەڵکی لەو کۆڵانەدا لەگەڵ کچە قسەی دەکرد هێندە چاوقایم بوو پێی وابوو کەس دیار نییە.)* ف نترس

چاوکەسک: گیایەکی گەاڵ پانە وەک سێوەڕە وایە بنجی بە زەویدا پان دەبێتەوە.ف نام گیاهی است

چاومێڵ: کلچێوک، کلچۆک، مێڵ، میل، کلج، میلچۆک.ف میل سرمەکشی

چاوەجاخ: ئاگردان، کوانوو.ف اجاق

چاوەچرێ: چاو لەوەڕاندن، تۆاڵزی.ف چشمچرانی

چاوەڕاو: چاوگێڕان، ڕوانین بۆ دۆزینەوەی شتێک.ف نگاه کردن برای پیدا کردن چیزی

چاوەڵچاو: چاوەچاو، چاوەڕوانی، چاوەچرێ.ف به هر سو نگریستن

چاوی ڕەش کاڵ بوونەوە: بریتی لە خەجاڵەت بوونەوە، تەریق بوونەوە و ناهومێد بوون. *(بە هیوا بووی کارەکەت بۆ بکا چاوی ڕەشت کاڵ بۆوە.)* ف کنایه از شرمنده و ناامید شدن

چپخوز: دەست قووچاو، چرووک، چکووس، ڕژد، قڕنیس، سەقیل.ف خسیس

چپڕ: چڕ، لێڕەواری پڕ لە دار و دەوەن، چڕ و پڕ.ف بیشەی انبوه

چراغ پێ: بریتی لە تووڕە بوون و ڕق هەستان. *(بۆ خێرا چراغ پێ دەبی؟ تۆزێ تاقەتت بێ.)* ف کنایه از عصبانی شدن

چراوگ: چۆڵەچرا، چراوڵە، ئەختەرمە، میڵەدە.ف مشعل

چرپا: قەرەوێڵە، تەختی خەو.ف تختخواب

چرچسین: داچڵەکین، ڕاچەنین لەبەر ترس.ف یکه خوردن

چڕدێ: مانگایەک کە کاتی دۆشین گوانی توند دەکا و بە باشی شیرەکەی دانادا.ف گاو مادەای که به خوبی شیر نمیدهد

چڕدەرپێ: بریتی لە ژنی سارد و سڕ کە درەنگ ڕازی دەبێ. *(هێندە چڕدەرپێیە هەتا دەیدا دێق دەکەی.)* ف زن سردمزاج

چرژانە: گەرم بوونەوە لە پاش سەرمای زۆر، میلوورە کردنی پێستی لەش لەدوای گەرم بوونەوەی لەش. *(سەرما وای کار تێ کردبووم دوای ڕۆژێکێش لەشم هەر چرژانەی دەکرد.)* ف مورمور کردن پوست بدن

چرڤ: بااڵو، پڕژ و بااڵو، شێواو. *(هەمی لاپەڕەکان چرڤ کرن.)* ف برهم زدن

چرکەژمێر: میلەی سانیەژمێری سەعات.ف ثانیەشمار

چڕگـەن: (زەویـی پـڕ گـژ و گیـا و فریـزوو کـە بـەزەحمـەت دەکێڵـدرێ(شـوێنێ کـە گیـا و گـژی لێکی دابێ. *(لـەو چڕگـەنـە دەرناچین)* .ف(زمینـی کە برای شخم زدن دشوار باشد(علفزار انبوه.

چرنـووک: چڕنـووک، نینـۆکی تیـژی دڕنـدە و فڕندە.ف چنگال

چڕنـووک گـرتن: ڕنـین، چڕنـووک لێـدان، وەک پشیلە چڕنووک دەگرێ.ف خراشیدن با ناخن

چڕنـە و پڕنـە: هـەرچـی و پـەرچـی، تێکـەڵ و پێکـەڵ. *(چڕنـە و پڕنـە تـێ ڕژاون.)* ف نـاچیز و بی‌ارزش

چڕنەمـوورە: نـاوی دێـوێکی ئـەفسانەییـە دەڵێن هەزار جاری بکوژی دڵۆپێ خوێنی برژێتە سەر عەرز زیندوو دەبێتەوە.ف نام دیوی افسانه‌ای که می‌گویند اگر هزار بار کشته شود یک قطره از خونش روی زمین بریزد زنده می‌شود

چرۆکـۆ: بێـشە، دارسـتان، لێـرەوار، مێـشە.ف جنگل، بیشه‌زار

چرووسـاوە: (+) کڕووسـاوە، ڕووت و قـووت بوونەوەی دار و گیا.ف ریختن برگ درخت

چرووسـکە ڕاو: جـۆرێ ڕاوە کـەو، بـە شـەودا ئـاور دەکـەنـەوە و کاتێـک کـەوەکـان دێـن بـۆ دەوری ئـاورەکـە شـەواره دەبـن و دەیـانگرن.ف نوعی شکار کبک

چرەوە: چرۆ، شکۆفەی دار.ف شکوفه

چـرێش: گیایـەکـە شـەش حـەوت گـەڵای بـەقـەد قامک پان دەردەکا، بستێک بڵێندە سرێشی لێ دروست دەکەن.ف گیاه سریش

چریکە: ژانی پەیتا پەیتـای لـەش. *(تـاو نـا تاوێک چریکەیەک لـە پشتم هـەڵدەستێ.)* ف تیر کشیدن بدن

چغۆ: چەقۆ.ف چاقو

چڤاتگە: کۆمەڵگە.ف جامعه

چفتەلێس: چڵپەخۆر، کاسـەلێس، زگـەڕۆ، چڵـێس، زگهانک.ف شکمو

چقیر: چەقەرە، چەکەرە. *(پیازەگە چقیر داگـە.)* ف جوانه

چک: چەکەرە، چەقەرە.ف جوانه‌ی تازه‌ی گیاه

چکر: نینۆخ، نینۆک، نووخان.ف ناخن

چکرە: منداڵ، زارۆ.ف کودک

چکڵ لـە قنگـە: پـووش‌بـەقوونـە، پـووش‌بـەقنگـە، زەلبەقوونە.ف سنجاقک

چکڵ: چقڵ، دڕوو، درک.ف خار

چکنەر: چەوەندەر، چۆنەر.ف چغندر

چل تیکـە:) جـۆرێ پـادەرییـە لـە کـاموای چـەند ڕەنـگ یـان پـەڕۆی ڕەنگـاوڕەنـگ دروسـتی دەکـەن؛) ڕانک و چۆخـەی پارچـەیـی کـە وەک بووزو شـوێن شـوێن دەکـرێ؛) هـەر شـتێک لـە پەڕۆی ڕەنگاوڕەنگ و لەتوکوت دروست کرێ وەک: لێفـە و پـەردە و سـەرچـادان و پـادەری و ... ؛ ٤) جۆرێ نارنجەک، نارنجەکی چل تیکە.ف) پـادری درسـت شـدە بـا پارچـەی رنگارنـگ؛) لباسـی کـە ماننـد شـال تکـەتکـە بدوزنـد؛) هـر چیزی که از پارچه‌ی رنگارنگ درست کنند؛ ٤) نوعی نارنجک.

چڵاک: ڕەختـاوێز، تـەختـەیـەکـە قیتکـە و قـولاپی

پێوەیە جل و بەرگی پێدا هەڵدەواسن.ف لباس‌گیر

چڵپەخۆر: بریتی لە خۆفرۆش و نۆکەری بێگانە. ف کنایە از آدم خائن و خدمتگذار بیگانە

چڵدرۆ: بریتی لە کەسێک کە زۆر درۆ دەکا، درۆزنی گەورە.ف دروغگو

چلقڵۆک: بەتروسکە، تریشکدار، پرشنگدار، بە بریقە، درەوشاوە.ف درخشان

چڵک: (+) ماکەو، کەوێ مێ.ف کبک مادە

چڵکبەر: ئەو دەرمانەی چڵک و تەشەنی لەش یان برین دەڕەوێنێ.ف آنتی‌بیوتیک

چڵکتاو: چڵک هەڵگر، جلکی ڕەش و شین و بۆر کە چڵکیان پێوە دیاری نادا.ف چرکتاب

چڵکن دەوڵەمەند: دەوڵەمەندی پیسکە و ڕژد و شڕەپۆش.ف ثروتمند خسیس

چللک: پۆڵا، ئاسنی ئاودیدە.ف فولاد

چڵمە چڵم: فمەفم، چڵم هەڵووشینی زوو زوو . ف بالا کشیدن پی‌درپی خلم

چلمێردە: شەوژەن، چۆڵەپێچەن، داری پشت درگا بۆ قایم کردن، شەوبەن.ف چوبی کە پشت در نهند برای بستە شدن

چلوان: چلەکانی سااڵ، چلە گەورە و چلە چکۆڵە. *(مانگی کانوونێ بە چلوان دەرکرام/ وەک برایمۆک لەو وڵاتە ڕاونرام «هێمن».)* ف چلە

چڵۆسک: چلووسک، چڵیسک.ف هیزم نیمە سوختە

چلۆنک: چڵەپۆپەی دار، ترۆپکی دار. *(سێوێک بەسەر چلۆنکی دارەکەوە مابوو.)* ف شاخەی بالایی درخت

چلوورە: (+) چیلکەی سەر بە ئاور، چلووسک، بزووت، سەلکەبزووت، داری نیوە سووتاو.ف چوب نیم‌سوز

چلووگیر: نەخۆش کەوتنی منااڵی ساوا لە تەمەنی چل ڕۆژەدا.ف مریض شدن طفل در چهل روزگی

چڵەپاندن: دەم تەقاندن بە دەم خواردنەوەی شتی ئاوەکییەوە. ئاو خواردنەوەی سەگ. *(دەمی لە ئاوەکە ناوە و دەیچڵەپێنێ.)* ف خوردن مایعات و صدای لب و لوچه

چڵیتاو: بەفر و قوڕی تێکەاڵو.ف برف و گل قاتی شده

چمچمەکۆڵە: کەوچکە قوڵە، کلکەتەشی، بەچکە بۆقی الق دەرنەهاتوو.ف بچه قورباغه‌ی دست و پا درنیاورده

چنارەکەڵە: چنارەکڵە، گیایەکە گەاڵکەی وەک چنار وایە دەیکوتنەوە و لەسەر بیرۆی دادەنێن بە تەواوی شوێنی برینەکە دەسووتێنێ و پێستی دادەمااڵێ و دوایی چاک دەبێتەوە. چەپچەپی.ف اسم گیاهی دارویی

چنجری: خانەخانە، پارچەی دامەیی.ف پارچه‌ی شطرنجی

چنگ لە ئاسمان گیر کردن: بریتی لە ڕق هەستان و تووڕە بوونی زۆر *(وا ڕقی هەستابوو چنگی لە ئاسمان گیر دەکرد)* ف کنایه از عصبانیت زیاد

چنگانە: درمەغ، گوڵکێش، درمغ.ف چنگک علف

جمع کردن

چنـگڕەش: دەسڕەش، کـەسـێک کـە خێـری بەدەستەوە نییە و کەس خێری لە دەس نابینێ. ف کسی که برای مردم منفعت ندارد

چنگـڵ: (+) خیـز و بـەردی بنـی چـاڵاو، *(بیـرەکـە گەیشتۆتە چنگڵ شوکور ئاوی زۆر دەبێ.)* ف شن و ریگ کف چاه

چنگوڕک: چڕنووک، چنجڕووک. ف پنجول

چنگە پڕماسکێ: ☜ چنگە پڵماسکێ

چنگە پشیلە: ☜ پێ پشیلە

چنگە پەڵماسکێ: دەستبازی و یەکتر تلاندنـەوە. *(خەریکی چنگە پەڵماسکێ بوون.)* ف دست‌بازی و غلطاندن یکدیگر

چنگـە پـەڵماسـێ: چنگـە پـەڵماسـکێ، چنگـاوەش، دەستبازی و یەکتر تلاندنەوە. ف دسـت‌بـازی و غلطاندن یکدیگر

چنگە فلیقێ:) فلیقاندنەوەی میوە و شتی ئاودار بـە دەسـت؛) چنگـە پـەڵماسـێ، یـەکتـر خرەپاندنەوەی دوو کەس بە شەڕ یان بەیاری ف (لە کردن میوە و چیزهـای آبدار بـا دسـت؛) بر زمین زدن و غلطاندن یکدیگر

چوارمێلکـە: چـوار مێردەکی، چـوار مـەشـقی. ف چهار زانو نشستن

چوانـدن: لـە کایـەی گـۆرەوی‌بازیـدا بـە ئـەو گـۆرەوییانـە دەڵـێن کـە شـکیان لێیـان نییـە پشکیلەکەی تێدا بێ و دەستی پێدا دەنێن. *(ئـەو سێ گۆرەوییە بچێ، ئەوەش گوڵ.)* ف جورابی که در جوراب‌بازی گمان نمی‌کنند تیله در آن باشد و حذف می‌کنند

چۆحـەل: داری هەلووکێن، دار هەلووک. ف چوب بلند الک دولک

چۆحـەلێن: هەلووکێن. ف الک دولک

چوخساندن: ئەنگاوتنی مـەڕمـەڕ لـە مێشێندا بـە جۆرێـک کـە مـەڕمـەڕی هاوشـێتراو لـەجێگـەی مەڕمەڕی داکراو ڕاوەستێ، بریتی لـە دەرکـردن و جێگـە گرتنـەوە. ف در اصـطلاح تیلـەبـازی بـە تیلەای گفته می‌شود که تیلـەی رقیب را مـی‌زنـد و جای او را می‌گیرد

چۆخەبازەڵە: خەزایی، عـەینـەمـەل، مـەلێکـە وەک سـێروو وایـە بـەڵام ڕەنگـی بـەڵـەکـە. ف سـار ملخ‌خوار

چور: میز، گمیز. ف ادرار

چـۆڕاڵ: چۆرقـاڵ، چۆڕکـاڵ، ئـاوێکی کـەم. ف جرعه

چۆرقاڵ: چۆرێ، نەختێ ئاوەکی. *(چۆرقاڵێ ئاوی نەدانێ.)* ف جرعه

چۆرکاڵ: ☜ چۆڕاڵ

چۆڕکە: ☜ چۆڕاڵ

چورن: میزکەر، دەڵەمیز، کەسێک کە هـەمیشە میز دەکا بە خۆیا. ف شاشو

چورۆ: ☜ چورن

چورەقازڵاخ: چورەگەڵوازە. ف چکاوک

چورەگەڵوازە: چۆڕەقازڵاخی، جۆرێ چۆلـەکەی کێویـیە. ف چکاوک

چـوزەمـار: سـوجەمـار، مـارێکی سـەرپـشت سـووری بـن زگ سـپییە. *(خـۆت تـووخنی مـار*

www.perawipepwle.com

نەکەی کەم و زۆر/ مار مارە چوزە و سپی و ڕەش و بۆر «مەم و زین».) [ف] نوعی مار

چوس‌گورگ: پیرایشۆکە، پیرۆشک، جڕێکی بۆری چکۆلەیە قووڵکێکی گڵە نەرمە و لووس ساز دەکا و لەبن گڵەکەیدا خۆی مات دەدا، هەر جانەوەرێکی ورد وەک میروولە و خاڵخاڵۆکەی تێکەوێ ناتوانێ بێتەوە دەرێ و دەیگرێ دەیخوا.[ف] خرخاکی

چۆڤان: ناوی گیایەکە کەف دەکا و بۆ شتنی قاپ و قاچاخ کەڵکی لێ وەردەگرن.[ف] نام گیاهی است

چۆکشکێنە: جۆرێ درووی سەخت و تیژە، واتە ئەگەر بە لاقدا بچێ هێزی ڕۆیشتنی لێ دەبڕێ.[ف] نوعی خار

چوکلێت: شەگەڵات، نوقڵ و مینوو.[ف] شکلات

چۆڵاو: ئەو چیلکانەی دوای پڕ کردنی سەوەتە لە کا و وێنجە و ... لە دەورەکەی دەچەقێنن بۆئەوەی زیاتر بەرێ. *(سەوەتەکە زۆر قورس نییە چۆڵاوی بۆ بکە با زیاتر بەرێ.)* [ف] فرو کردن چوب در سبد برای اینکه بیشتر جا بگیرد

چۆڵەپێچ:) ڕاوی ئەو دەمەی کەو خەریکی هێلکە کردنە و نێرە کەو و ماکەو زۆر جار خەریکی جووتگیری دەبن و لەو کاتەدا نێرەکە نزیکەی چارەگە سەعاتێک لە شوێنێک بە دەوری ماکەودا دەخولێتەوە ڕاوچی لەو هەلە کەڵک وەردەگرێ و ڕاویان دەکا؛) شەوژەن، چۆڵەپێچەن، چۆڵەچەپێن، داڕێکە شەوانە دەیخەنە پشت درگا بۆ گاڵەدان؛) تووڵەپێچ، دەرهێنانی کەرۆێشک و ڕێوی لە کون بە داڕێکی سەردووهاچە کە دەیکەن بە کونەکەدا و نووکی دووسەری دارەکە لە پێستی کەرۆێشکەکە هەڵدەچەقێنن و بایدەدەن و دەیهێننە دەرێ؛ ٤) شەتەک دانی بار و شەغرە لەسەر پشتی یەکسم و توند کردنی بە داڕێکی چکۆلە، جەڕەبابەدان، واتە دارەکە لە بەینی گوریسەکە دەخەن و بایدەدەن هەتا بارەکە بە تەواوی توند دەبێ.[ف] شکار کبک هنگام جفتگیری؛) بستن در خانه با چوبی بلند که به پشتش می‌اندازند؛) بیرون آوردن خرگوش و روباه از سوراخ با چوب؛ ٤) محکم کردن بار با چوبی کوتاه

چۆڵەپێچەن: ☜ چلمێردە

چۆڵەکە سەیدانە: جۆرێ چۆلەکەیە.[ف] نام پرنده‌ای است

چۆڵەکەمشکە: جۆرێک چۆلەکەی زۆر چکۆلە و بۆرە لەنێو لقوپۆپی دارانداا دەژی.[ف] گنجشکی کوچک که در میان بیشه زندگی می‌کند

چۆڵەوانی: چۆڵی، چۆڵگە، بێئاوەدانی.[ف] بیابان

چۆڵی: (+) ژیشک، ژیژۆ، ژیژی، ژژوو.[ف] جوجه‌تیغی

چۆڵی: چکۆلە، چووکە، بچووک.[ف] کوچک

چۆماو: چۆمەڵ، چۆمی کەم ئاو.[ف] نهر

چۆمەڵ: چۆمی چکۆلە و کەم ئاو. *(شاهۆ ڕێخنە دەگەڕێ وا لە دەراوی چۆمەڵ/ دینی، دینی گوڵە ئەو بولبولی دڵ پڕ لە ئەوین «هەڵمن».)* [ف]

رودخانەی کوچک

چووچەڵەزڕێ: ناوی یارییەکە.ف نام یک بازی

چووکڵــەقنگــە: (+) نــوقڵی دەســک دار، نــوقڵی ئەلاسکە.ف آبنبات چوبی

چوونــە حاشــا: حاشــا کــردن، دەسـت لــە شــوو بەردانی ژن بۆ پیاوێکیتر.ف جدا شدن زن از شوهر و رفتن به خانەی مردی دیگر

چوونە سەر بەڕە: بریتی لە چوونە خوازبێنی. *(چــەنــدجار چووینــە ســەر بــەڕەکــەی کچــەکــەی نەداینێ.)* ف کنایه از خواستگاری رفتن

چــووە: مــووی تــازە ڕواوی ســەر و روخــساری گەنج. *(تــازە پشت لێوی چــووەی لــێ هــاتووە.)* ف موی تازه روییدەی رخسار جوانان

چــویر: (+) گیایەکی کێویــیە وەک ڕازیانــە لــەنێو بەفردا دەڕوێ و بونێکی خۆشی هــەیــە .ف نام گیاهی است

چوێلــەکــە: چۆلــەکــە، ســواندووکە، پاســاری، مەلووچک.ف گنجشک

چەپارە: غیرەت، وڕە، *(چەپارەم نەمــا درێژە بــەو ڕێگایە بدەم.)* ف غیرت

چەپچەپی: چنارەکەلە، گیایەکە لــە مێرگان شــین دەبێ لاسقی هڵۆڵە و گوڵێکی زەرد دەردەکا.ف نام گیاهی

چەپرەک: کۆن، لە کار کەوتوو.ف قرازه

چەپڵەک: چەپرەک.ف قرازه

چەپنگ: گیل، گەمشۆ، گەلحۆ، خول.ف ابله

چــەپــۆق: دەســکە قــەننــە، لوولــەی ســەبیلــە.ف دستەی پیپ

چــەپۆکــە ســەر: ژێر چــەپۆکــە، دەســت بــەســەر، بن‌دەست.ف تحت سلطه

چەپۆکە سەری: ژێر چەپۆکەیی، چەوسانەوە.ف تحت سلطه بودن

چەپۆڵە داداڵ: هەڵتووتەکانی ڕێوی و گــەمــاڵ و ....ف چمباته نشستن سگ و روباه و ...

چەپووک: چەپۆک، چەپەڵۆک.ف توسری

چەپەتروووک: گیایەکە لەنێو گەنمدا دەڕوێ وەک بڕوێش وایە.ف گیاهی بلغور مانند

چەپەلووش: هەڵمەقووت، لووش کردن.ف قورت دادن

چــەتــەوڵ: پاســەوان، کێــشکچی، قــەرەوڵ.ف پاسبان

چــەخــس: ڕادە بــۆ لێــدان، چــین، چــەســپ، *(چــەخسێکی چــاکی کوتــا.)* ف انــدازه بــرای کتک زدن

چەخماخ ســارم: جــوڕێ تفــەنگی قــەدیمــی بــوو.(ســەردەمێکــی ڕاوچــی بــووم دەگــەڕامــەوە لــە ڕاوێ/ ڕاوی خۆم داویشتەوە سەری قــەپــەکیان بنــەبنــی مــام خــاڵێ/ هــەڵمــدەســتاندوە کــارێ کارمــامزێ دڵم نــەدەهــات بــە شــینکی چــەخماخ ســارمی پێوەنێم، دەمداوە بــەر هــەڵات هــەڵاتــی ســواران خــڕەی ئــاوزەنگیان / دامــدەگێڕاوە بــۆ بەر دەغڵ و دانەکەی پیرە خاڵوانێ. «فۆلکلۆر») .ف نوعی تفنگ قدیمی.

چــەدان: (+) شــوێنی کــۆ کردنــەوە و لــەتــەڕەدانــی تووتن.ف محل جمع‌آوری توتون

چــەرخــە: (+) واشــە، باشــوو، ســەقــر، مــەلێکــی

ڕاوکەرە.ف قرقی

چەرداوەڕوو:) چاردراوەڕوو، مەڵبەندێکە لە کوردستان؛) بریتی لە مرۆی بێشەرم و حەیا. ف) چرداول، منطقه‌ای در کردستان؛) کنایه از آدم بی‌شرم

چەرمپیس: بریتی لە ڕژد و سەقیل و گوونەکەر، چرووک و مستقووچاو.ف کنایه از آدم ناخن‌خشک و خسیس

چەرمی ئاوەسوو:) چەرمی ئاوەسوو چەرمێکە لە چەرمی دیکە قایمتر و باشترە و بۆ کاڵە و پێتاو زیاتر بەرگە دەگرێ؛) بریتی لە کەسێک کە عەیبەی پێ عەیب نییە و زۆر ڕوو هەڵماڵدراوە.(بریتی لە مرۆی خاوەن ئەزموون و سەختی دیتوو، *(هێندە گەڕاوە بۆتە چەرمی ئاوەسوو).* .ف) چرمی محکم و بادوام؛) کنایه از کسی که بسیار رودار و بی‌شرم است(کنایه از آدم سختی دیده و باتجربه.

چەرەخۆرە: (+) بریتی لە مرۆی زۆرخۆر و زگزل، کەسێک کە تێر خواردنی نییە.ف کنایه از آدم شکمو.

چەرێ: برینگ، مقەستی خوری هەڵپاچین.ف دوکارد، قیچی پشم چینی.

چەژگە: چێژگە، چەشکە، چێژ کردن، چێشتن.ف چشیدن

چەژگە کردن: چێشتن، چەشکە کردن.ف چشیدن

چەسپ لێدان: ڕێزی نیزامی، سڵاوی سەرباز لە فەرماندەرەکەی. *(سەرگەورەکەی دی چەسپێکی بۆ لێدا).* ف احترام نظامی

چەسپ: (+) ڕادە بۆ لێدان، چەخس، چین. *(دەبێ چەسپێکت بکوتم)* ف اندازه برای کتک زدن

چەعڤنەبار: چاونەزێر، چاوچنۆک، چاونەبار، چاوبرسی، چاوچوو.ف حریص

چەغماغە دان: چەخماخە دان.ف آذرخش

چەفتی: حارزجواب، وریا و بە دەمودوو، کەسێک کە بۆ وەڵام دانامێنێ.ف کسی که برای جواب دادن درنمی‌ماند

چەڤەر: ناوی داریکی نێو قۆپی و قەراغ ڕووبارە.ف نام درختی است

چەڤەنگ: ئاڵا، بەیداخ، دروشم.ف علم

چەڤین: سەرچاوەی کانی، چەمە.ف چشمه

چەق و نیرە: هەرا و کێشە، زەنا زەنا، گاڵۆبوغر.ف سروصدا هنگام جدال

چەقبەستن: جێ کەوتن، شتێک کە بە یەکجاری دەبێتە باو، شکڵ و شێوە گرتن و نەگۆڕان.ف جا افتادن

چەقچەقۆک: چەقەنە، چەقچەک، ئامرازێکە لە ئاشدا.ف وسیله‌ای در آسیاب آبی

چەقچەقە: مەکینەی خەیاتییە دەزووی پێوە دەکرێ و هەڵبەز دابەز دەکا.ف شیطانک

چەقرۆزە: ناوی گوڵێکە.ف نام گلی است

چەقرە: گا و کەڵ و گامێشی نێوچاوان سپی، بەش، قەشان قەشقە، ف حیوان پیشانی سفید

چەققەلۆ: چەقەش، جۆرێ شنگی شاخییە چەققەی لێدەگرن، گەڵاکەی وەک لۆ وایە.ف اسم گیاهی است

چەقولوور:) سەگوەڕ و لووڕە لووری زۆری سەگەل. *(سەگەل لە دەوری مااڵن چەقولووریانە.)* ؛) بریتی لە نەڕەنەڕ و هەڵاڵوبگری زۆر. *(ئەڕێ تاوێ بێ دەنگ بن ئەو چەقولووڕەتان لە چییە؟)* ف) صدای پارس و زوزەی چند سگ با هم؛) کنایه از سروصدای زیاد.

چەقەدووکەڵ:چەڕەدووکەڵ، چەڕەچەمان ف دود غلیظ

چەقەسرۆ: چەقاوەسوو، زۆربڵێ، چەنەوەر، دەمەوەر. ف پرگو

چەقەش: گیایەکە وەکوو گیا کوڵکنە وایە بنەکەی دەبڕن و چەقەی لێ دەگرن. ف نام گیاهی

چەقەڵۆ: گیایەکە وەکوو لۆ وایە ساقەتەکەی زەردە، مااڵت نایخوا. ف نام گیاهی است

چەقەنە: داڕێکە لەسەر بەردی سەرەوەی ئاشی ئاوی لەنگەر دەگرێ و هەڵبەز دابەز دەکاو دەبێتە هۆی داڕژانی دانەکە. ف وسیلەای در آسیاب آبی.

چەقی ڕەش کردن: بریتی لە زۆر هەوڵ دان، ئەختوچار کردن. *(چەقی ڕەشم کرد لەگەڵم نەهات.)* ف کنایه از کوشش کردن زیاد.

چەکچەکوولە: چەکچەکیلە، شەمشەمەکوێرە، پارچک ف خفاش

چەکچەکی: (+) قۆچەقانی، قەڵماسک، بەردەقانی، کەهنیک. ف فلاخن

چەکچەکیلە:) چەقچەقە، گیایەکە؛) بریتی لە ملی زۆر باریک، ملی دەڵێی چەکچەکیلەیە. ف) کاسنی؛) کنایه از گردن باریک و لاغر.

چەکمە سوورە: باڵداڕێکی الق درێژ و سوورە لە کەنار چۆم دەژی. ف نام پرندەای

چەکمەجە: داخڵەی مێز، خوانچەی مێز. ف کشو میز

چەکمەڕەش: گیایەکی کوێستانییە چڵەچڵە دەڕوێ گەاڵکەی وەک چنوور وایە و الستقی وەک کەما دەچێ، ڕەنگی الستقەکەی مەیلەو ڕەشە. ف نام گیاهی است

چەکوچۆڵ:تفەنگ و کەرەسەی شەڕ، چەک و تەقەمەنی. ف سلاح و وسایل جنگ.

چەکە: بەستە پووڵ، بەستەی پارە. *(چەکەیەک هەزار تمەنیی شینی لە گیرفانیدا بوو.)* ف *بستەپول.*

چەکەخاڵانە: دابێکی کۆنە لەنێو هۆز و عەشیرەتەکاندا باو بوو کاتی ژن خواستن دەبوو دیارییەک وەک ئەسپ یان چەک بدەن بە خاڵی بووک بۆئەوەی ڕازی بێ. ف رسمی کهنه میان عشیرتها که هنگام خواستگاری از یک دختر باید یک اسب یا تفنگ به دایی عروس می‌دادند که راضی شود

چەکەرە لێ کردن: بریتی لە سڵ لێ کردن و مەترسی لە کارێک. *(چەکەرە لە هیچ کارێک ناکا.)* ف پرهیز کردن از کاری

چەلەبان:) چەلەوان، هاروهاج، شەیتان؛) تەنافباز، کەسێک کە بەسەر تەنافدا دەڕوا. ف) ناآرام و بازیگوش؛) طنابباز

چەلەحانێ: دەم بە دەمە، : شەڕەدەندووکە،

دەمقرە، شەڕە قسە.ف جدال لفظی.

چەڵەگە: (چەڵاگ، داری دریژی مێوە تەکاندن. (داڕێکی دریژە لە نێوەڕاستی خەرمان دەیچەقێنن.ف (چوبی که در وسط خرمن قرار می‌هند(چوب بلندمیوه چینی.

چەلینگ: گۆچان، وەکاز.ف عصا

چەماوەسوو: بەردی لووسی چۆم کە ئاو سوویەتەوە، ئاوەسوو.ف سنگ صاف شده‌ی رودخانه

چەمچارکی: ☜ چیەمچارکی

چەمچڤین: چاوپەڕین، پیلوولەرینی بێئیختیار.ف لرزش پلک

چەمرە: بنتا، وەچی شلک و نەرمی دارەبی، کە دوای بڕین هەڵدەداتەوە.ف جوانه‌ی نرم و تر درخت که بعد از بریدن شاخه می‌روید.

چەمرە: چەمیلە، ترۆزی.ف چنبر خیار

چەمک: (+) سووچ، گۆشە. *(بەڵام کاتێ کە با چەمکی عەباکەی لادەدا تاوێ/ دەڕێژێ پووزی نایابی لە سیحری خوایی لافاوێ «هەردی».)*ف گوشه

چەمەرچۆپی: هەڵپەڕین و گۆرانیی خەماوی لە دەوری مردوو، چەمەری.ف مرثیه و نوحه‌خوانی برای مرده.

چەمەرگە: شیوەنگا، جێگای شین و زاری.ف شیونگاه.

چەمەرگیڕ: شینگێڕ، عازیەتبار، تازیەبار.ف عزادار

چەمەڕێ: چەمەڕا، چاوەڕێ، چاوەڕوان.ف چشم به‌راه

چەمەڵۆکە: چەپۆک.ف توسری

چەمیاگ: چەماوە، خوارووی.ف خمیده

چەناکە: چەناگە، چەنە، ئارچەن.ف چانه

چەناگە: چەنە، چەناگە، ئارچەن.ف چانه

چەناگە دڕێژ: ☜ چەناگە شکاو

چەناگە شکاو: چەناگە دڕێژ، بڕیتی لە زۆربڵێ، چەنەوەر.ف وراج

چەنەبەچەنە وێستان: دەمبەدەمە کردن و جوابەجەنگی، (گەورە و چکۆڵە نازانێ چەنەبەچەنەی باوکیشی دەوێستێ.)ف جدال لفظی.

چەنەبەری کردن: جوابە جەنگی کردن، شەڕە قسە کردن.ف جدال لفظی

چەنەبەرنەهاتن: دەرەقەت نەهاتن، کەسێک کە زۆر دەم پیس و بێ حەیایە وقسەی لەگەل نایە.ف کسی که بسیار دهن کج است و نمیتوان حریفش شد.

چەنەوێرغە: چەنەوەر، هەڵەوەڕ، دەمەوەر، چەقەسرۆف وراج

چەوان: گیایەکە وەک قومام وایە بۆ باقەبێن دەبێ.ف نام گیاهی است

چەوبازە: چاوبازە، چاوپانکە، چاوکوتکە.ف نام گیاهی خوراکی

چەوبەس: چاوبەست، چاوبەند، دەستبڕ، فێڵباز، خاپینۆک.ف حیله‌گر

چەوبەن: چەوبەس.ف حیله‌گر

چەوپیس: چاوپیس، چاڤینۆک.ف شورچشم

www.perawipepwle.com

چەوچە: نەزیلە، مەتەڵۆکە، مەتەڵ.[ف] معما، چیستان

چەورینە: ناوی گیایەکە دەخورێ، چەورۆکە، چەورچەورۆکە.[ف] اسم گیاهی خوراکی

چەوماخ: چەخماخ، چەخماخی تفەنگ.[ف] گلنگدن تفنگ

چەوەندەر بە ترش: چێشتێکە لە چەوەندەر و سماق ساز دەکرێ.[ف] غذای چغندر و سماق

چەوەندەرە کێویلە: جۆرێک گیا دۆکوڵیوە وەک گەڵاچەوەندەر وایە.[ف] نام گیاهی است شبیه برگ چغندر برای آش دوغ.

چەوەنوور: چاوەنۆر، چاوەڕێ، چاوەڕوان.[ف] چشم‌به‌راه

چەوین: ناوی گیایەکی بۆن خۆشە.[ف] نام گیاهی خوشبو

چیالیک: شلیک، تووفەرەنگی.[ف] توتفرنگی

چیاو: چیاگ، ئاوی سارد، ئاوی چیاو.[ف] خنک

چیتاڵ: چێوشەق، شەقە، دارشەق.[ف] چوب پا

چیچک: چیکڵ، جیکڵ، جیقڵ.[ف] چینەی هەضم نشده در سنگلاخ مرغ

چیچگدان: جیکڵدان، جیقڵدان. *(چەنێ بێ چیچکدانی.)* [ف] سنگدان

چیچیلە: چیچڵە، بەڵگی گوێ، شلکەی گوێ، بەلگ.[ف] نرمه‌ی گوش

چیرتۆق: ڕیپۆق، چڵکی چاو.[ف] ژفک

چێرگ: (+) بڕینگ، مقەستی مەڕ بڕینە.[ف] دوکارد.

چێرە: چەرێ، بڕینگ، مقەستی خوری هەڵپاچین.[ف] دوکارد

چیق: ترس، خۆف. *(تۆ چیقچەتە ناوێری تەکمانا بێی؟)* [ف] ترس، یارا

چیق چوون: زاور چوون، زۆر ترسان، زیلک ڕژان، بریتی لە زۆر ترسان و تۆقین.[ف] بسیار ترسیدن، زهره‌ترک شدن

چێکرۆک: دروست کراو، داتاشراو، چێکراو.[ف] درست شده

چێکولانە: چوکلێت، شەگەڵات، نوقڵ و مینوو.[ف] شکلات

چیڵک: (چڵک، ماکەو، ژەرەژی مێ. (دەرزیی گەورە، تەبەنە. .[ف] (کبک ماده) سوزن بزرگ

چیم: چاو، چیەم، چەعڤ.[ف] چشم

چین:) تاقم، بەشێک لە کۆمەڵ، چینی کرێکار، چینی بازاڕی و ...؛) چەخس. ڕادە بۆ لێدان. *(دەبێ چینێکت بکوتم.)* [ف]) قسمتی از اجتماع؛) اندازه برای کتک زدن

چێنک: ناوکی میوە. *(ئەو خورمایەی تۆ خواردووتە من کایەم بە چێنکەکەی کردووە.)* [ف] هسته‌ی میوه

چێو لە تاریکی کوتان: لەخۆڕایی قسە کردن و لانی کەسێک گرتن. *(تۆ خۆ خەبەری هیچت نییە لەخۆڕا چێو لە تاریکی مەکوتە.)* [ف] بدون آگاهی داوری کردن

چێوار: چۆدار، چێودار، کەسێک کە مەڕ و مااڵت دەکرێ و دەفرۆشێ. *(خااڵی نێو سینەی کەوتەسە قەتار/ ئەیژی پەزێکە تێ لەدوای چێوار «فۆلکلۆر».)* [ف] چوبدار

چێوپاساری: گوێسوانە، سواندان، گوێسەبانە، داری ڕەت بووی لێواری سەربان.ف چوب بیرون آمده‌ی لبه‌ی بام

چێوەچزە دان: جەزرەبە دان، ئازار دان.ف اذیت کردن

چێوەخرتە دان: دواندن، سەر خستنە سەر کەسێک بۆئەوەی قسە بکا، *(هەرچی چێوەخرتەمان دا قسەیەکی نەکرد.)* ف سربەسر کسی گذاشتن برای اینکه به حرف بیاید.

چیەرگ: برینگ، مقەستی مەڕ بڕینەوە.ف دوکارد

چیەم: چەم، چاو، چەعڤ، چاڤ.ف چشم

چیەمچارکی: چاوەچڕێ، چاولەوەڕێنی، تۆلازی.ف چشم‌چرانی.

چیەم دەژین: چاو یەشە، نەخۆشیی چاو.ف چشم درد.

چییەتی: ئەسڵ و ڕیشەی شتێک.ف ماهیت

حاپوولـک: دەرفـەت، نـۆرە، نۆبـە لـە کایـەدا. *(حاپوولکی تۆپە کایەت بکە.)* ف نوبت در بازی

حاتە: گەمارۆ، ئابلۆقە، دەورەدان. ف محاصره

حـاجیلۆکـە: گیایـەکـە گـوڵی زەردە کاتێـک پیـر دەبێ نێو گوڵەکەی شتێکی وەک لۆکە دەردەکا. ف نام گیاهی است

حازر بەدەست: ئامادە و لـەبـەر دەسـتدا، شـتێک کە لەبەر دەستدا بێ و بۆی مـەحتـەل نـەبی. ف در دسترس

حاست: حاند، حەنا، ئاست، شوێن، هەندەر. *(لەو حاستە دانیشە.)* ف مکان، جا

حاسێ:) عاسێ، وەڕەز، جارِز؛) ناوە بۆ ژنـان. ف) عاصی؛) نام زنانه

حاشـاحازری: دوور بـێ لـە ڕووی حـازران. *(حاشاحازری دەڵێی کەرە دەلەوەڕێ.)* ف دور از روی حضار

حاشار: ☜ ئاشار

حالۆری: بەران و نێرییەک کە لە کاتی وەبـەران و وەتەگە هاتنی مەڕ و بزندا لـەنێو مێگـەلێکـەوە دەچێتـە نێـو مێگـەلێکـی تـر؛) بریتـی لـە پیـاوی تـۆلاز و بـەڕەڵـلا. ف) قـوچی کـە از گلـەای بـە گلەی دیگر مـیورد هنگام جفتگیری؛) مـردی که هیز و لاابالی و بیکاره است

حـاوێن: ڕاهێنـەر، کـەسـێک کـە دەبێتـە هـۆی حەوانەوەی کەسانێکی دیکە. ف پرورش‌دهنده

حـدوود: مـەرز، کـەوشـەن، سـنوور، تخـووب، تخووم، سەرحەد. ف مرز

حسری: تووني، تینوو. ف تشنه

حللیر: باڵداڕێکە لـە لـەقڵـەق چووکـەتـرە، لاق و دەنـووکی قوڵـەتـرە و ڕەنگـی بـۆرە. ف نـام پرندەای شبیه لکلک

حمێز: ئامێز، باوەش. ف بغل

حـودوود:) حـدوود، سـنوور؛) نـوعی اسـب اصیل. ف) مرز؛) نوعی اسب

حورمـەت گـرتن: ڕێـز گـرتن، قـەدر گـرتن. ف احترام گذاشتن

حورمەتدار: بەڕێز، بەقەدر. ف محترم

حوسکە: ناوی جۆرێ تفـەنگی قـەدیمی بـوو. ف نام یک تفنگ قدیمی

حۆقەباز: فێڵەباز، گزەون، ف حقه‌باز، مکار

حوکم کردن: پەڵپ گرتن، پێ چەقاندن. *(حوکمی کردووە دەڵێ هـەر دەمهـەوێ.)* ف دستور، حوکم

کردن

حوکمات: دەولەت، حوکوومەت.ف حکومت

حولووربا: کونەبا، خەفەنگ، کونی دیوار و سەربان بۆ هەواکێش. *(حولووربایە/ رووی لە خوایە (کولاوکە) «مەتەڵ».)* ف هواکش

حەپوولک کێشانەوە: لە کایەی مێشێندا ئەگەر هەڵمات لە لاقی کەسێک بدرێ سەرلەنوێ دەیهاونەوە و دەڵێن حەپوولک دەکێشێتەوە.ف اصطلاحی در تیله‌بازی

حەپوولک: دوپات کردنەوەی کایە. *(دەست پێبکەوە حەپوولکی تۆیە.)* ف دوباره بازی کردن

حەپەحۆل: حەپۆل. گەمژە، گەلحۆ، خول، هەپلەگون.ف ابله

حەپەمێشخۆر: بریتی لە مرۆڤی گەلحۆ و گێژ و وێژ، خول و حۆل.ف کنایه از آدم ساده‌لوح و گیج

حەپەنۆت: حەپەنتی، زەبەلاح، تەژەی پان و پۆڕ، حەیتە.ف لندهور

حەپەنووس:) بەردێکی ڕەشی بە نرخە؛) بریتی لە زۆر ڕەش.ف) آبنوس؛) کنایە از بسیار سیاه

حەتحەتۆک: گەڵوازە، ئەو مووروو و لەیستۆکەی بە لانکەوە هەڵیدەواسن بۆئەوەی مندااڵەکە پێی ژیر بێ.ف اسباب‌بازی که به گهواره آویزان می‌کنند

حەجمان: حەجمین، ئۆقرە، تاقەت. *(لە تاوی سەرم حەجمانم نییە.)* ف آرام و قرار

حەجمەت: حەژمەت، حەیبەت. *(لە حەجمەتان وەختە بوو شێت بم.)* ف افسوس

حەجمین: حەجمان، داسەکنین. *(کوانێ ئەو شەوگارە بێدەنگەی لە ژوانگەی جێ هەوار/ کچ ڕەوەک بوو، من گوتم: هێدی بە! حەجمینم دەوێ «هێمن».)* ف آرام و قرار

حەدوسەد: هەڕەت، جنگە، کات. *(حەدوسەدی ئەوەیە بێتەوە.)* ف موسم

حەرام کردن: خەسار کردن، لە حەرام گێڕان.ف هدر دادن

حەڕی ئاو: قوڕاو، لیتەزیلاقە، چڵپاو.ف گل آبکی

حەزرەت:) تاسە، ئارەزوو؛) بە پیاوی گەورە دەڵێن، حەزرەتی عیسا، حەزرەتی...ف) اشتیاق) حضرت

حەزرەتمەن: تاسەمەند، تاسەبار، تامەزرۆ.ف مشتاق

حەزەنگ: خەم، خەفەت، کەسەر.ف غم، اندوه

حەژبەت: حەژمەت.ف غصه.

حەژمەت: (+) حەجمەت.ف غصه.

حەسەنئاوا: دوو گوندی ناوچەی فەیزوڵڵابەگی بۆکان بوون کەوتنە بەر سەدی کورش کەبیر.ف دو روستای منطقه فیض‌الله‌بگی بوکان زیر سد کورش کبیر رفتند

حەفار: (+) هەڵم، بوغ، هوڵم.ف بخار

حەفت تۆخە: پیفۆک، کیفۆک، فیشۆک، پیشۆک.ف گیاهی با پیازه‌ی خوردنی

حەگاڵ: لەچکە، سەرپۆشی ژنان.ف روسری

حەل: (+) هەلووک.ف چوب کوتاه الک دولک

حەلاڵ و حازر: شتی لەبەرچاو و بێتاریف لێ

کردن. *(حەڵال و حازر ئەوە شتەکەیە.)* ف حی و حاضر

حەلاوحەلاو: هان دانی سەگ بۆسەر گورگ، تێبەردانی سەگ لە گورگ و درندە، حەلەلە. ف تحریک کردن سگ برای راندن گرگ

حەللوو: هەلووکێن، چۆحەلین. ف الکدولک

حەلمەت: هەڵمەت، هێرش، هۆمەن، ئیرشت. ف یورش

حەلەمقەلەم: ئەدا و ئەتوار، کار و قسەی تەشەراوی. ف رفتار و ادای تشرآمیز

حەلەوێن: مێشێن، کەلایین. ف تیلەبازی

حەمباز: قەڵەمباز، خۆ هەڵدان و بەرز بوونەوە لەسەر زەوی. ف پرش

حەمرین: ناوی زنجیرە چیایەکە لە باشووری شاری کەرکووک کە ئەم زنجیرە چیایە بە سنووری کوردستانی باشوور دادنرێ. ف نام کوهی در جنوب شهر کرکوک که مرز جنوب کردستان است.

حەمزەڵێن: حەمزەل، یاریەکە دەستەیەک دادەنەوێنەوە و دەستەیەکیتر بە سەریاندا باز دەدەن. ف نام یک بازی

حەوابڕ: وە حەوا کەوتوو، لە زەوی جیا بۆوە. ف معلق در هوا

حەواتیلکە: بەستنی پەتێک بە بەردێکی چکۆڵەی دریژۆکەوە و هەڵدانی بەرەو حەوا. ف بستن نخ به سنگی باریک و پرتاب کردن به طرف بالا

حەوت ترینگە: چێشتێکی کوردەواریە حەوت شتی تێدەکرێ، شەلەم، نۆک، میۆژ، گۆشت، چەوەندەر، بڕوێش، رۆن. ف یک نوع آش محلی کە با شلغم ونخود و کشمش و گوشت و چغندر و بلغور و روغن می پزند.

حەوتاو کردن: گڵاو کردن، شتنەوەی جێ دەمی سەگ بە قوڕاو و ئاوی خاوێن، واتە حەوت جار ئاوی پێدا دەکەن

حەوتگرێ: گیایەکی وردە زۆر بەرز نابێتەوە جومگە جومگەیە. ف نام گیاهی

حەوتوێلکە: جۆرە کوانێکی بە ژانە لە جەستە دێ و تا حەوت توێخ فڕی نەدا دەرکی نابێ. ف نوعی دمل

حەوتەوانان: حەوبرالە، حەوتەوانە. ف هفت برادران

حەوجۆشی: جۆرێ کوولەکەیە وەک کوولەکە سەراوی وایە. ف نوعی کدو

حەوجێ: حەوجە، پێویست، حەوج. *(خەوجێی بەخێراتن نییە.)* ف نیاز

حەودەم: بریتی لە مرۆڤی چەنەوەر و بێحەیا، دەم چەپڵە. *(حەودەمێکە لەوانەیە پیاو بخوا.)* ف وراج

حەول و دەول: هەوڵ و تێکۆشان. *(لە حەول و دەولی ئەوەدا بووم کارێکی بۆ بدۆزمەوە.)* ف تلاش و کوشش

حەیابەخۆ: بەحەیا، بەئەدەب. ف باادب

حەیات لێ برپین: کوشتن، سارد کردنەوە، لەنێو بردن. ف کشتن

حەیادار: بەحەیا، شەرمن، بە شەرم، فەدیۆک. ف شرمو

www.perawipepwle.com

حەیس‌وبەیس: لەسەر قسە ڕۆیشتن، شەڕەقسە. *(ئەو حەیس و بەیسەی ناوێ خەتای هەر دووکیانە.)* .ف بحث و جدل

حەیلانکێ: جۆلانێ، دنگلاف، هەلۆرتک، دیلانێ. ف تاب

حیزەفێڵ: فێڵ و گزی کردنی ترسەنۆکانە و خوێڕییانە.ف کلک زدن بزدلانه

حیزەڵە: حیزەڵ، ترسەنۆک، بێغیرەت.ف ترسو، بزدل

حیلاندن: حیلە، دەنگی ئەسپ، کۆڕژن. *(ئەسپەکە حیلاندی.)* ف شیهه اسب

خاپینۆک: گەوج، حۆل، گەمژە، هەقمەق، گەلحۆ، گەمشۆ.ف ابله

خاتر گەرد گرتن: زیز بوون، رەنجان، تۆران. *(ناوێری بڵێی کشەمەمرە، خاتری گەرد دەگرێ.)*

ف رنجیدن، دلگیر شدن

خاتردار: بەڕێز، بە حورمەت.ف محترم

خاتوو زەمهەریر: پیرێژنی ئەفسانەیی کە دەڵێن خوشکی چلەگەورە و چلەچکۆڵەیە و دوای نەمانی چلەکان شین دەگێڕێ و باران و بەفر دەباڕێنێ، دە ڕۆژ بەر لە نەورۆز.ف زمهریر

خاتوون سێمانکە: پەپوسلێمانکە، شانەسەرە.

ف هدهد

خاجە نشین: خواجە نشین، سەکۆی بەر درگای ماڵ بۆ دانیشتن.ف سکوی جلوی خانه

خاچپەرست: ئەرمەنی، عیسایی، پێڕەوی دینی حەزرەتی عیسا.ف مسیحی

خادان: هێلکەدان، تۆمەدان.ف تخمدان

خارچک تەقیلە: کارگ، جۆرێ قارچکە وەک کڵاو دەچێ.ف نوعی قارچ شبیه کلاه

خارچک جووینە: جۆرێ کارگە لەنێو جارپە جۆدا هەڵدەتۆقێ.ف نوعی قارچ

خارچک سەگانە: کارگە گولانە، قارچکە گولانە.

ف نوعی قارچ سمی

خارچک گەنمینە: جۆرێ کارگە لەنێو گەنم جارپدا هەڵدەتۆقێ.ف نوعی قارچ

خازیک: داخ، مخابن، حەسرەت.ف افسوس

خاسەخۆر: خۆشخۆراک، تایبەتیخۆر.ف خوش‌خوراک

خاسەسی: سیخاسە، قازی دەشتی.ف غاز خاکستری

خاسەکەش: زەوییەک کە باش ئاو درابێ و جێگای وشکانی نەمابێ.ف زمینی که برای شخم زدن به خوبی آبیاری کنند

خاشاک: خاشاڵ، چیلکە و چاڵ، پڕ و پووش.ف

خار و خاشاک

خاشخاشکه ماره: جۆرێک گوڵە خاشخاشکە گوڵەکەی گەورەترە لە خاشخاشکی ئاسایی و ڕەنگەکەشی سووری مەیلەو نارنجییە، کەلووی گوڵەکەشی بەر لە پشکووتن درێژۆکەیە و. بەقەد قامکە تیتۆلە دەبن و زیاتر لە بووورە و بەر کەندەڵان و شوێنی بەردەڵان دەڕوێ.ف نوعی شقایق

خاشخاشۆکێ: خاشخاشک، چارەچەقیلە.ف شقایق

خاشەبڕ کردن: لە ڕیشە دەرهێنان، بنبڕ کردن، دوایی پێهێنان.ف از ریشه کندن

خاکاو: ئاودانی دێراوی تازە هەڵدراو بەر لەوەی شەتڵ و تووەکەی تێدا بچەقێنن.ف آب دادن خاک جالیز قبل از کاشتن

خاکەر: هێلکەکەر، مریشکی هێلکەکەر.ف مرغ تخم‌گذار

خاکەڕا: خۆ بە کەم زان، بێدەمار.ف متواضع

خاکەڕایی: خۆ بە کەم زانین، بێپۆز و هەوا بوون.ف تواضع

خاڵخاڵۆکە: (+) شنگە ماینانە، ئەسپنگە ماینە.ف نوعی گیاه خوراکی

خاڵۆزە: خاڵخاڵۆکە، خاڵخاڵۆک، خاڵخاڵک.ف کفشدوزک

خاڵوڵەد: ☜ خاڵەوڵەد

خاڵەخشکێ: خلیسکێن، خشخشانکێ.ف سرسره‌بازی

خاڵەوڵەد: منداڵێک کە زۆر لە خاڵی دەچێ، یان ئاکاری وەک خاڵی وایە.ف بچه‌ای که بیشتر به داییش رفته

خاڵەوما: جۆرێ کۆتری کونجی کونجی جوانە.ف کبوتر خال خال

خامووت: قایشی عارەبانە کە لە ملی چارەوێ دەکرێ بۆ ڕاکێشانی.ف لاستیک پیوند اسب و گاری

خانە خشتوور: خانە خراپ، ماڵ وێران، ماڵ کاول.ف خانه ویران

خانەمیری:) ناوی هەوایەکی گۆرانیی کوردییە) ناوی هەڵپەڕکێیەکی کوردییە.ف) نام یک آهنگ کردی) نام یک نوع پایکوبی کردی.

خاو شکاندن: دەر کردنی ماڵات لە بەهاردا بۆ ماوەیەکی کورت و هێنانەوەی بۆ ماڵێ.ف به صحرا بردن حیوانات اهلی در فصل بهار برای مدتی کوتاه و برگرداندنش به خانه

خاوبەستن: بریتی لە فرێو دان، هەڵخەڵەتاندن. *(وریابە خاوت نەبەستێ.)* ف فریب دادن

خاوە: چەرمێکی نەرم کە شەنەی داری پێ دروست دەکەن.ف نوعی چرم نرم برای درست کردن چنگک

خاوەماست: ماستی شل و ئاو تێ کراو بۆ مەشکە، خاوەمێ.ف ماست آبکی برای مشک

خاویلکە: تەمبەڵ، کار نەکەر، دەست و پێ سپیلکە، خاو و خلیچک.ف دست و پا چلفتی

ختوورە: بە دڵدا هاتن، بە خەیاڵدا هاتن، غایلە. *(دڵی ختوورە دەکا.)* ف خطور

ختی‌متی: ختیلکە، ختووکە، قانەقدیلە.ف غلغلک

خدوو: خووی سروشتی، تەبیعەت.ف غریزه
خدووک:(+) کوڵی گریان، ئۆناق.ف بغض
خدووک هەستان: کوڵی گریان هەستان، ئۆناق. *(زۆری خدووک هەستابوو.)* ف بغض کردن
خـڕ هـەڵـدان: کـۆ کردنـەوە، خـڕ کردنـەوە. *(گارانەکەی خـڕ هـەڵدا و بەرەو مـاڵی ڕایدان.)* ف جمع کردن
خراپۆچکە: بێکەڵک، کەمبایەخ.ف بی‌ارزش
خربرۆشک: چیـرۆک، خـەبـەرۆشـک، هـەقایـەت، قەواتی.ف افسانه
خرپەک: دغڵی تەنک، دەغڵی لاسک باریک کە لە شـوێنی کـڕاڵ دەڕوێ.ف مزرعـەی گنـدم کـە خاکش ریگزار باشد
خرت: نێری و بەرانی چـوار سـاڵە.ف بز و قوچ چهار ساله
خڕتـک: کـەندڕ، ئـاودڕ، بـوودڕ، شـیوی قـووڵی تەنگ.ف آبکند
خرمچوو کردن: چوار پـەل بـەستنی مـاڵات بۆ سەر بڕین و بـە عـەرزدا دانـی. *(گوریسێک بێنن خرمچـووی کـەن دەنـا ناکـەوێ.)* ف بستن و به زمین زدن حیوان برای سر بریدن
خرمژن: دەنگی لەرانەوە و خرمەخرمی کرمـەک و بـەرمـوور و ژێـر چـەنـە. *(ڕێکتـر لـە گـەڕی ڕەشـبەڵـەک/ خۆشـتر لـە خرمژنـی کرمـەک «هێمن».)* ف صدای زیور آلات
خڕناک: لووت، کەپۆ، دفن.ف بینی
خڕۆکە: گردیلەی زۆر وردی نێو خـوێن کـە بـە زەڕەبین دەبیندرێ و چوار لە دەی خوێنی لەش لـەو پێـک هـاتووە و بـە هـۆی سـپڵ و مێـشکی یەسقان دروست دەبن و دوو جۆرن: خڕۆکـەی سـوور و خڕۆکـەی سـپی، خڕۆکـەی سـوور تۆزێ پانکەڵەن و ژمـارەیـان لـە لـەشدا یـەکجـار زۆرە و لە هەر میلیمـەتری مکـەعـەبی خوێندا پێنج ملـوێن خڕۆکـەی سـوور هـەیـە. لـە خـوێنی ئاژەڵدا ژمارەیان جیاوازە. هـەر کاتێک ژمـارەی خڕۆکەی سوور لـە خوێندا کـەم بێتـەوە مـرۆڤ تووشی کەمخوێنی دەبێ و ڕەنگی هەڵدەبزرکێ. خڕۆکـەی سـپیش سـلوولگـەلێکن لـە کۆمـەڵێک پێرتۆپلاسـم و ناوکـەیـەک پێـک هـاتوون و ژمارەیان لە خڕۆکەی سوور کەمترە و لـە هـەر میلیمەتری مکەعەبی خوێندا شەش هەتا حەوت هەزار دانە هەیە.ف گلبول
خڕوگـز: کتومـت، هـەروەک، عـەینـەن. *(عـەلـی خڕوگـز هـەر باوگییـە.)* ف درسـت مثـل، شـباهت زیاد.
خـرەپاندنـەوە: کایـە کـردن و دەسـتبازی و تلاندنـەوە. *(یـەکتـری دەخـرەپێننـەوە.)* ف بـازی کردن و غلطاندن کسی.
خـڕەکـە: (+) قوڵـە داریکـی بـەقـەد بـستێکە نەقیزەیەکی پێوە بوو بـە پـەتێکەوە، سـوار لـە مەچەکی دەکرد بۆ لێخوڕینی یەکسم.ف چوب کوتاه نوک تیزی که سوارکار با ریسمانی به دست می‌کند و با آن اسب و الاغ را می‌راند
خرەنگێز: هەنگەژاڵە، زەردەواڵە.ف زنبور زرد
خرێنگ: کرۆشکە.ف غضروف
خڕێنـەبـڕە: چـوار ددانـە گـەورەی پێـشەوەی

مرۆڤ.ف دندان نیش

خزمەت کردن: کار بۆ کەسێک کردن، ڕێز گرتن و بە دەوردا هاتن.ف خدمت کردن

خزیلک: (+) جۆرێ کرمی لووس و زەردە لە جێگای شێداردا دەژی.ف نوعی کرم

خشتوور: خاپوو، کاول، وێران.ف ویران

خشتە: (+) چوارخانە، جەدوەل.ف جدول

خشتەی لێکدان: جەدوەل زەرب.ف جدول ضرب

خشخشانکێ: خلیسکێن، خاڵەخشکێ.ف سرسرەبازی

خشکە: (+) بەو هەڵماتە دەگوترێ کە لە مێشێندا بەسەر زەویدا دەڕوا، پێچەوانەی هەڵگرتە.ف راندن تیله بر روی زمین در تیله‌بازی

خلخل: (+) جۆرێ مراوی کێوییە.ف خوتکای سفید

خڵم: چڵم، ئاوی لووت. *(خڵمی لووتت بسڕەوە.)* ف آب دماغ

خڵمن: چڵمن، چڵمە.ف خلمو

خلدۆر: گیایەکە دەکرێ بە چێشت، گیایەکە لە لۆرکی دەکەن.ف نام گیاهی

خڵیفە: پاپۆکە، پەپکە. *(ئەوڕوو مارێکم دی خڵیفە دابوو.)* ف چمبره

خڵیفە خواردن: خڵیفە دان، پاپۆکە خواردنەوە، قەف خواردنەوە، ف چمبره زدن

خڵیفەدان: پاپۆکە خواردن، پەپکە کردن، قەف خواردنەوە.ف چمبره زدن

خڵیڵە: غایلە، دڵەخورپە. *(دڵم خڵیڵە دەکا و ناحەسێتەوە.)* ف دلواپسی

خلێنە: کاکیلکە، کاکیلە.ف دندان آسیاب

خمام: تەمومژ، تەمتومان، دومان، ف مه

خملّ: پێشبینی، مەزندە کردن بە چاو.ف تخمین

خملّ خستن: مەزندە کردن بە چاو، پێشبینی کردن.ف تخمین زدن

خملّخەر: پێشبینیکەر.ف تخمین‌زن

خملّکەر: خملّخەر.ف تخمین‌زن

خنجوولک: خنجیلە، خنجیلانە.ف کوچولوی دوست داشتنی

خندرک: بوودر، کەندڕ، ئاودڕ، شیو.ف گودال

خنۆک: ئەوک، تینتینۆکە، قورقوراچکە، بینەقاقا قورگ، قورووە، گەروو.ف گلو، حلقوم

خۆ بادان:) خۆ هەڵسووڕاندن؛) سەرپێچی کردن لە کار، *(کەم خۆت بادە ئەگەر بشمری دەبێ ئەوکارە بکەی.)* ف) تاب دادن خود؛) سرپیچی کردن از کار

خۆ بە ئاو و ئاوردا دان: بریتی لە حەولدانی زۆر. *(بۆ پاروویەک نان خۆ بە ئاو و ئاوردا دەدا.)* ف خود را به خطر انداختن

خۆ بە زل زانین: لەخۆبایی بوون، غللور بوون، بادیهەوا بوون.ف خود بزرگ‌بینی، تکبر.

خۆ بەدەستەوە دان: خۆ تەسلیم کردن، خۆ خستنە بەردەست.ف تسلیم شدن

خۆ تێگەیاندن: خۆ نیشان دان، سەر لێ هەڵێنان. *(خۆی لە کەس ناگەیێنێ، پێم وا ئەو خۆی تێ نەگەیاندی.)* ف خود را نشان کسی دادن

www.perawipepwle.com

خۆ تێوەردان: خۆ لە کارێک هەڵقوتاندن.[ف] مداخله

خۆ جوان: ژیکەڵە، جوان، ژیگوڵ، جوانی سروشتی.[ف] زیبای طبیعی

خۆ دۆڕاندن:) وەرە بەردان، دەست لە خۆ بەردان، ناهۆمێد بوون؛) خۆ فرۆشتن.[ف]) نومید شدن؛) خود را باختن و مزدور شدن

خۆ ڕانان:) خۆ کێشان بەرەو پێشەوە، هێز لەخۆ دان بۆ ڕۆیشتن؛) خۆ هەڵکێشان، خۆ نواندن و پۆز لێدان.[ف]) کشیدن خود به جلو و راه رفتن؛) فخر کردن

خۆ ڕێک خستن:) خۆ شیرین کردن، خۆ یەک خستن لەگەڵ کەسێک؛) خۆ لە یەکتر هەڵساوین.[ف]) خودشیرینی؛) خود را به یکدیگر ساییدن

خۆ فرۆشتن: خزمەت کردن بە بێگانە، جاشییەتی.[ف] خودفروشی

خۆ گنخاندن: خۆ مات کردن و کار نەکردن بۆئەوەی کات بگوزەرێ.[ف] وقتکشی

خۆ لە تەپڵی گوڵێ دان: خۆ ڕازاندنەوە، خۆ جوان کردن. *(کچێ ئەوە بۆ وا خۆت لە تەپڵی گوڵێ داوە؟)* [ف] کنایه از آرایش کردن زیاد

خۆ لە خوارەبایان گرتن: بریتی لە خۆ لێنابەڵەد کردن، خۆ لێنەدان. *(زۆر زیرەکە خۆ لە خوارەبایان دەگرێ و ئەنەهوو هەر نەیدیوە.)* [ف] خود را نابلد جا دادن

خۆ لە دەسک نان: خۆ حازر کردن بۆ جێگایەک، خۆ بە کەسێکەوە هەڵواسین و بە زۆر لەگەڵی ڕۆیشتن بۆ سەفەر. *(خۆی لە دەسک ناوە لەگەڵیان بڕوا.)* [ف] خود را بر کسی تحمیل کردن.

خۆ لە قەرە (نە) دان: تخون کەوتن، خۆ نیشان کەسێک دان. *(ئاوێزێ خۆ لە قەرەم دا، خۆ لە قەرەی کەس نادا.)* [ف] به کسی نزدیک شدن یا نشدن

خۆ لە ماڵ خستن:) حاشا کردن. *(ژنەتیوە خۆی لە ماڵی خستووە و بۆی چۆتە حاشا.)* ؛) بۆ ئاشت بوونەوە چوونە ماڵێک بۆئەوەی تاوان یان خەتاکەی ببەخشن. *(تازە هاتووە و خۆی خستۆتە ماڵت دەبێ لەگەڵی ئاشت ببیەوە.)* [ف]) زنی که شوهر خود را ترک می‌کند و به خانه مرد دیگری می‌رود؛) برای آشتی کردن به خانه‌ی کسی پناه بردن

خۆ لەگەز دان: بریتی لە خۆ دڕێژ کردن، تخێڵ بوون، ڕاست ڕاکشان، ڕەهێڵ بوون.[ف] دراز کشیدن

خۆ لێ بواردن: چاو لێ قووچاندن، خۆ لێ گێل کردن.[ف] اغماز

خۆ لێ بە پشتدا خستن: حاشا لێ کردن و خۆ بە خاوەن نەکردن، گوێ پێنەدان.[ف] خود را صاحب نکردن

خۆ لێخۆش کردن: خۆ بەتەمای شتێک کردن، کەوتنە سەر تەماح. *(خۆم لێخۆش کردبوو ببیەم بۆ خۆم.)* [ف] به‌امید چیزی بودن

خۆ لێدان (نەدان) :) خۆ پێدادان، *(گیانم خۆڵاوییە خۆتم لێمەدە پیس دەبی.)* ؛) خۆ لە

کار شاردنەوە. *(خۆ لە هیچ کارێک نادا.)* ف) برخورد؛) از زیر کار در رفتن

خۆ مەڵاس دان: خۆ حەشار دان، خۆ مات کردن.ف ساکت و بی‌حرکت شدن

خۆ هەڵداشتن: خۆ فڕیدان، خۆ لە بەرزایی ڕا حەوا دانە خوار.ف خود را پرتاب کردن

خو هەڵشەنگاندن: شانازی بە خۆوە کردن.ف به خود بالیدن

خواتیەلە: خوێ تاڵە، خوێی تاڵ.ف نمک تلخ

خوارک: پوور، پلک، میمک.ف عمه، خاله

خواروا: بنژیل، بن‌بێژنگە.ف تەنشین غربال شده

خوازبێنی کردن: داوا کردنی کچ بۆ کوڕ، خوازمەنی کردن.ف خواستگاری کردن

خوازمەنیکەر: خوازبێنیکەر، داواکار.ف خواستگار

خواژن: پەیکەرەی جوان بۆپەرەستن.(ڤینووس خواژنی جوانییە.ف الاهه.

خواسایی: ئاسایی، عادەتی.ف معمولی

خواله: (+) بت، خوای دەستکرد.ف بت، صنم

خوالینە:) خوێڵێن، کانگەی نمک؛) کانیاوی سوێر، سوێراو.ف) معدن نمک؛) چشمه‌ی آب شور

خوباب: بەرخەبەبە، غەوغەو، غەبغەب، پێستی داکەوتووی بەر مل.ف غبغب

خۆبزێو: شتێک کە خۆی کار دەکا، مەکینەیەک کە خۆی هەڵدەبێ و دەکوژێتەوە، ئوتۆماتیک.ف اتوماتیک

خۆبێژ: خۆوێژ، کەسێک کە گۆرانییەک ڕێک دەخا و هەروا لەبەر و خێرا خێرا دەیڵێ.ف ترانه‌خوانی که فی‌البداهه می‌خواند.

خۆترێن: کارێک کە پیاو بە زەرەدی خۆی بێ. *(شەڕی خۆترێن نەیکەی چاترە.)* ف کاری که به زیان خود باشد

خوتن: (+) ڕژد، چکووس، ڕەزیل، قڕنیس، پیسکە، چکوود، چرووک، دەستقووچاو، سەقیل.ف خسیس

خوچک: خوشک، خوار، خویشک.ف خواهر

خودا خودا: بە تاسەوە ویستن، خۆزگە خواستن. *(خودا خودامە جارێک ببینم.)* ف آرزو کردن

خوداوڕاستان: ئەزقەزا، قەزائەن، بەڕێکەوت.ف ازقضا

خودری: خۆڕست، خۆدەر، خۆڕسک.ف خودرو

خورده بوون: دانەخۆرە بوون، دەمەچێشتە بوون.ف چشته‌خوار شدن

خوردە کردن: دانەخۆر کردن، دەمەچێشتە کردن.ف چشته‌خوار کردن

خۆرکە: خۆرە، مۆرانە، مۆریانە، جانەوەری دارخۆر.ف موریانه

خورمەچیچان: گوڵە میلاقە، ڕەبەنۆک.ف آلاله

خوری‌شۆر کردن: بریتی لە کوتانی زۆر، بە دار لە کەسێک دان.ف کنایه از چوبکاری کردن

خۆڕێکخەر: خۆ شیرین‌کەر، کەسێ کە جێی خۆی لە دڵی خەڵکدا دەکاتەوە.ف خود را شیرین کردن

خورێنی: خورێن، دوای لە خەو هەستانی

بەیانی هیچ نەخواردن. *(ئەم دەوایە بە خورێنی بخۆ.)* ف ناشتا

خوزرە: زیندوولە، مێکڕۆب.ف میکروب

خوزە: خۆ مات دانی کەرۆشک لەنێو بەفردا. *(کەرۆشکەکە خوزەی کردبوو.)* ف پنهان شدن خرگوش میان برف

خوزەدان: بە پێدزکە دەرباز بوون، ڕۆیشتن بە ئەسپایی و دەرە دزە پێدان.ف جیم شدن

خۆزەو: خۆزگە، خۆزی، خۆزیا.ف کاش

خوزیلێک: قوز، کوز، خەمشە.ف آلت تناسلی زن

خوسپە: کەسەر، خەفەت، خەم.ف اندوه

خوسەند: جنێو، جوێن، دژمان، ف فحش.

خوش دادان: مانگایەک کە بە جوانی شیرەکەی دەدۆشرێ. *(ئەو مانگایە هەتا گوێلکەکەی نەلێسێتەوە خوش دانادا.)* ف گاوی که شیری به خوبی دوشیده شود

خۆش هەڵکێشە: یانجووز، گیایەکە وەک تاڵوو وایە بەڵام گەڵاکەی پانترە لاسقی سپییە و گوڵی زەردە لەنێو گەنمجارپدا شین دەبێ.ف نام. ف نام گیاهی است

خۆشئاژۆ: ئەسپی خۆشڕکێف و تیژڕۆ.ف اسب خوش‌رو

خۆشارۆکی: قەرێ قەرێ، چاوشارکێ.ف قایم‌وشک

خۆشامایی کردن: ڕیایی کردن، کلکەسووتێ، خۆ شیرین کردن، ماستاو سارد کردنەوە، تەشیڕێسی.ف تملق و خود شیرینی

خۆشداکەنە:) بریتی لە ژنێک کە زوو خۆ بەدەستەوە دەدا و دەرپێکەی دادەکەنێ؛) نارنگی، میوەیەکە وەک پرتەقاڵ وایە تیخوڵەکەی بە ئاسانی پاک دەکرێ.ف) کنایه از زنی که زود همخوابه می‌شود؛) میوه‌ی نارنگی

خۆشدڕ: بریتی لە کەسێک کە جلوبەرگی باش لەبەر دەکا. ف کنایه از کسی که لباس شیک می پوشد.

خوشدەر: ئافتاوە، لوولێنە، مەسینە.ف آفتابه

خۆشڕست: تاجییەک کە بۆ ڕست کردن ڕام و دەستەمۆیە. پێچەوانەی بەدڕست.ف یوز شکاری که خوب رام شده باشد

خۆشکوڵ: شتێک کە باش دەکوڵێ، بۆ لەپە و نۆک و باقلە دەگوترێ. *(کیلۆیەکم لەپەی خۆشکوڵ کڕیوە.)* ف حبوباتی که به خوبی پخته می‌شود

خۆشگلەیی: کەسێک کە هەمیشە گلەییی بەدەستەوەیە. *(هێندە خۆشگلەییە ناوێری سڵاوی لێ بکەی دەست دەکا بە گلەیی.)* ف کسی که همیشه گله دارد

خۆشمەشرەب: ☜خۆشمەشرەف

خۆشمەشرەف: خۆشمەشرەب، گاڵتەچی، زمانخۆش. *(پیاوێکی خۆشمەشرەفە.)* ف خوشرو، شیرین زبان

خۆشە کردن:) تێک هەڵشێلانی قوڕ بۆئەوەی خۆشە بێ بۆ دیزە و گۆزە و کۆتەڵ و تەندوور و...؛) ڕاهێنانی منداڵ بۆئەوەی لە کار کردن ڕابێ؛) کولاندنی نێوکه چەقاڵەی تاڵ بۆئەوەی

ببێته خۆشه.ف) بەهم زدن گل رس برای کوزه و تنور و مجسمه و ...؛) پرورش دادن فرزند برای اینکه کار یاد بگیرد؛) جوشاندن هسته‌ی تلخ زردآلو برای اینکه شیرین شود

خۆفرۆش: سیخوڕ، جاش، بێشەرەف، فسۆس. ف خودفروش

خۆفک: ڕەحەتی، ئامڕازێکی زار گوشادی بن تەنگە شتی تراوی پێ دەکەنە دەفرەوە.ف قیف

خۆفیە: ئیشی سیخوڕ، کاری جاش، کردەوەی خۆفرۆش ف جاسوس

خۆفیەگەر: سیخوڕ، جاش، خۆفرۆش ف جاسوس

خۆفیەگەری: جاشێتی، سیخوڕی ف جاسوسی

خۆڵ لە پاروویی خۆ کردن: بریتی لە زەرەد لە خۆ دان، خۆ تاڵ کردن.ف کنایە از بە ضرر خود کاری کردن

خۆڵ لە چاو کردن: بریتی لە فریودان، بە فریو بردن، کڵاو لەسەر نان.ف کلکل زدن

خول هەڵبوون: بریتی لە خۆ بادان و بە پەلە ڕۆیشتن بەرەو کارێک. *(خێرا لەو لاوە خول هەڵبوو هات بۆ لامان.)* ف با عجله رفت

خولامانە: (+) پەلکی گوڵی گوڵەبەڕۆژە.ف گلبرگ آفتابگردان

خولقەت: خووخده، ئاکار، تەبیعەت.ف عادت

خولقێنەر: بەدیهێنەر، داهێنەر.ف خالق، آفریننده

خولگە: جەغز، گردی، بازنە. *(لە خولگەیەکی تایبەتدا هەڵدەسووڕێن.)* ف دایره

خۆڵەپۆک: بێستانێ کە گیای هەرزەی تێدا نەمابێ و بە تەواوی بژار کرابێ.ف جالیزی که از گیاه هرزه پاک شده باشد

خۆڵەخۆڵە: بانگ کردنی بەرخ.ف صدا زدن بره

خولەک:) عەقرەبەی سەعات؛) دەقیقە.ف) عقربه ساعت؛) دقیقه

خۆڵەکوو: خۆڵەکەوە، خۆڵەمێش.ف خاکستر

خۆڵەمژ: خۆڵەمێش، خۆڵەکەوە. .ف خاکستر

خۆلی کردن: ترساندن، تۆقاندن.ف ترسانیدن

خونچ: قوون، کۆم، کونگ.ف مقعد

خۆواو: ئاوێ کە لە مەزرا دەگیری و بێ ئاودێر خۆی لە زەوییەکە ئاژین دەبێ.ف آبی که به صورت طبیعی زمینی را آبیاری می‌کند

خوودار: شێت، دەلوو، لێوە، دین. *(بەجارێ خووداری کرد.) (هێندە ترسام لەوانە بوو خووداربم.)* ف دیوانه

خووزە: خۆ شاردنەوەی کەرۆێشک لەبن بەفردا، کاتێک هەست بە مەترسی دەکا دەچێتە بن بەفرەوە و تەنیا لای لووتی زەرد دەبێ و بەفرەکە دەتاوێنێتەوە. *(کەرۆێشکە شین لە خووزەدا بوو تاجی هەڵیانساند.)* ف پنهان شدن خرگوش میان برف

خووگەملە:گەمەیەکی لاوانەیە دوو کەس بەری پێیان بە یەکەوە دەنێن و گورپس یان پشتێنێک دوو سەرەکەی گرێ دەدەن و لە ملی دەخەن هەرکامیان بە هێزتر بێ ئەوی تر هەڵدەستێنێتە سەر پێ.ف اسم یک بازی جوانان

خوێچێژ: تام کردنی چێشت بۆئەوەی کابان

بـۆی دەرکـەوێ چێـشتەکـەی بـێخوێیـە یـان سوێرە. .ف چشیدن غذا

خـوێڕی: (+) تـەمبـەڵ لـە دەرس‌خوێندن. *(هێنـدە خوێرییە هیچ فێر نابێ.)* ف تنبل

خوێڕیگر: خوێڕی ویست، لایەنگری لە خـوێڕی، پشت بە خوێڕی بەستن. *(چەن چکۆڵەن پەلەوەر لەو بەرزە/ ئاخ کە چـەن خـوێڕیگرە ئـەم عـەرزە «سواره».)* ف پست‌خواه

خوێڕیگەری: خوێڕییەتی کردن، کاری حیزانـە و پەست، سووک و چرووکی.ف فرومایەگی

خوێڕیلـە: لات، بـۆرەکـە، بێکـارە، بـۆرە پیـاوی خوێڕی و بێکاره.ف بیکاره، فرومایه

خوێڕییـەتـی: خوێڕیگـەری، پـەسـتی، چرووکـی، خێڕی سفەتی.ف فرومایەگی

خوێژنگ: هەڵە، سووچ، نەزانکاری.ف اشتباه

خوێگە: شوێنی خـوێ پێدانی ئـاژەڵ. *(مێگـەڵـەکـە ڕاده بۆ سـەر خوێگـە.)* ف محلی که نمک برای گله می‌ریزند

خوێن بـەری چـاو گرتن: بریتی لـە زۆر تـووڕه بوون، چاو سوور بوون لەبەر ڕق و تووڕەیی. *(خـوێن بـەری چـاوی گرتـووه حـەتمـەن کـەسـێک دەکوژێ.)* ف کنایه از عصبانیت زیاد

خـوێن‌بـڕی: خـوێن‌بـایی، خـوێن بـڕاردن، قـەره بووی خوێنی کوژراو.ف خونبها

خوێندکار: قوتابی، دەرس‌خوێن.ف محصل

خوێن‌ڕێژ: قاتڵ، پیاوکوژ، خوێن‌خۆر.ف سفاک

خوێن‌سـۆل: خوێنبایی، خوێن‌بڕی، خوێن بڕاردن ف خون‌بها

خـوێن‌سـووک: سـەحـەت‌سـووک، ڕەزا شـیرین، *(چەندی لە کچ و ژن و لە بەربووک/ چـەند لاوی لەبار و قۆز و خـوێن‌سـووک «مـەم و زین»)* . ف زیبای دوست‌داشتنی

خەبابـەت: خـۆ ئامـاده کردن، حـازر بـوون، خـۆ تەیار کردن.ف مهیا شدن

خەپ خەپێن:ناوی یارییەکی لاوانی گوندنشینە، شەوانە لە کۆڕەکەیاندا چـرا دەکوژێننـەوە هـەر کـەس مـست بـۆ کـەسـێک دادێنێتـەوە، جـا هـەر کـەس وریـا بـێ جـێ خـاڵی دەکـات بۆئـەوەی مستی هاوڕێکەی وە عەرزی بکەوێ.ف نام یک بازی جوانان

خەپان: خەپە، خەپەتۆڵە، جوان و نـەرم و نۆڵ. ف تپل

خەپلەخڕێ: کایە و دەست بـازیی ژن و مێرد و یـەکتـر تلاندنـەوە.ف بـازی زن و شـوهر و غلطاندن یکدیگر

خەپۆڵە: کولێرە، ئەستووورک.ف نان‌بربری

خەپە: (+) جۆرێ شەنەی گەورە و پانە کـای پـێ تێدەکەن.ف نوعی چنگک چوبی.

خەپەخان: شەڵتان، شەلاڵ، خـەڵتان. *(خـەپـەخـان بووگە لە خوون.)* ف آغشته

خـەپـەخـان کـردن: لـە خوێنـا شـەلاڵ کـردن. *(خەپەخانی کرد لە خوون.)* ف آغشته کردن

خـەت خـەت: ڕێ ڕێ، خـەتـدار. *(پـانتۆڵی خـەت خەتم کڕیوه.)* ف راه راه

خـەت کێـشان:) خـەت پێـدا هێنـان *(مامۆسـتا مەشقەکەی بۆ خەت کێشام.)* ؛) شـوێن و کـار و

www.perawipepwle.com

بار بۆ دیاری کردن. *(ئەوە خەتیان بۆ بکێشێ تەواوی دەکەن!)* ؛) لێگەڕان، کار پێنەبوون. *(ئەوە هەر خەت بکێشە، پیاوەتیی لەدەست نایە.)* ف) خط کشیدن مشق؛) نقشەی کاری کشیدن؛) کسی را خط کشیدن، انتظار از او نداشتن

خەتابار: تاوانبار، خەتاکار.ف خطاکننده

خەتاکار: خەتابار.ف خطاکننده

خەتخۆش: کەسێ کە خەتی خۆشە، خۆشنووس.ف خوش‌خط

خەتسین: خنکان، خەفە بوون.ف خفه شدن

خەجاڵەت بوونەوە: شەرمەزار بوون، تریق بوونەوە.ف خجل شدن

خەجاڵەت کردن: شەرمەزار کردن، تریق کردنەوە.ف شرمنده کردن

خەجاڵەتبار: شەرمەزار، شەرمەندە، فەدیکار.ف شرمسار

خەجاڵەتی کێشان: هەست بە شەرمەزاری کردن.ف شرمسار شدن

خەجڵان: عەبەسان و دەست تێکەڵ هاتن، حەپەسان و سەرلێشێوان. *(هەر چاوی بە وەستاکەی دەکەوێ دەخەجڵێ.)* ف دست و پا گم کردن

خەرتۆڵە:) سەگی چکۆڵەی قەڵەوە، سەگی خرپن؛) منداڵی جوان و خڕکەڵە، منداڵی خەپەتۆڵە.ف) سگ کوچک و تپلی؛) بچه تپل و زیبا

خەرسەخول: تەرسەقول، تەرسی یەکسم.ف مودفوع اسب و الاغ

خەرسەک: تەوەزل، قون قورس و لەش گران. *(دەڵێی خەرسەکە لەجێی خۆی نابزوێ.)* ف تنبل

خەرگە: (+) دۆشەکی ئەستوور و گەورە لە پەڕۆپاڵی کۆن.ف تشک کلفت و بزرگ از پارچه و لباس کهنه

خەرمانەستێر: تەرازووکۆ، کۆتەرازوو، پۆڵێ ئەستێرە.ف خوشه‌ی پروین

خەرمێز:) کەرمێز، لە شوێنێک کە گویدرێژێک میزی کردبێ، هەتا ماوەیەک هەر کەرێک بەوێدا بڕوا ئەویش میز دەکا؛) بریتی لە کەسێک کە زۆر چاوليێکەری دەکا و لاسایی ئەم و ئەو دەکاتەوە.) ف) جایی کە الاغ ادرار می‌کند و بقیه الاغها تا مدتی در آن محل ادرار می‌کنند؛) کنایه از آدم چشماچشم

خەرنووک:خڕنووک، بنچکێکی درکاوییە بەرێکی وەک قەزوان دەگرێ.*(خەڵکی گەییە جەلبی ڕۆح و ئەم خەریکی شانەیە/ حەز لە تەسبیحی گڵین و خەرنووک و قەزوان ئەکا «قانع».)* ف بوته‌ای خاردار

خەرووک: خڕنووک، بەرێکی دار مازووە.ف نوعی ثمر درخت مازوج

خەروەن: خەربەنگ، خەربنگ، ناوی گیایەکە، قاپقاپۆکە.ف اسم گیاهی است

خەرەزەنگ: غەرەزەنگ، خەرەزەن، قامچی کەڵ و گا ئاژۆتن.ف تازیانه

خەزخۆ: خەزگان، قازان، بەرۆش، مەنجەڵ.ف دیگ مسی بزرگ

خەساراو: قوونـاو، پاشـاو، ئاوێک کە لە زەوی

ئاژین دەکرێ و لەو سەری دەردەچێ و بە فیڕۆ دەڕوا.ف آبی که از زمین بیرون می‌رود و ضایع می‌شود

خەسجر: شێواو، ئاڵۆز، شپرێو.ف آشفته

خەسووتەقینە: ناوی کراسێکی ژنانەیە.ف اسم پیراهنی زنانه

خەشەخوری: گۆنییەی زۆر گەورە کە خوریی تێ دەخەن، هۆر.ف گونی بسیار بزرگ برای پشم

خەشەماسی: ماسییە خاتوون، جۆرێ ماسیی پنۆک پنۆک.ف نوعی ماهی

خەفۆک: (+) کەسێ کە هەمیشە خەواڵووە و لە وەخت و بێوەختا دەخەوێ، خەوخەو.ف خواب‌آلود

خەفەتخان: خەفەتبار، خەمبار.ف اندوهگین

خەفەنگ: هەواکێش، پەنجێرەی چکۆلە لەلای سەرەوەی ژوور بۆ هەواکێش، دەلاقە.ف هواکش

خەڵاتی: کفن، بەرگی مردوو.ف کفن

خەلەسکوو: ئامانج، ئاوات، هیوا.ف آرمان، آرزو

خەمسارد: خەمسار، گوێ نەدەر، کەمتەرخەم، کەترەخەم. *(ئەرا ئی قەرە خەمساردی؟)* ف لاقید

خەمساردی:کەمتەرخەمی، بێموبالاتی.ف لاقیدی

خەمەرە: گرفت، ئینتەلا، نەخۆشیی هەزم نەکردنی خۆراک.ف بیماری امتلا

خەنگ: خەندە، کەنین، پێکەنین.ف خنده

خەنەپووڵی: خەنەبەندان، شەوی بەر لە گوێستنەوەی بووک کە قاپێ خەنە لەسەر کەشفێک دادەنێن و دەیگێڕن، هەر کەس بە پێی خواستی خۆی بەری دەستی لە خەنە دەدات و بڕێ پارە دادەنێ.ف حنابندان.

خەنەپێچ: دەسماڵێکی سێگۆشەیە کاتێک ژنان سەریان لە خەنە دەدەن لە سەری دەپێچن.ف دستمالی که هنگام حنا زدن به سر می‌پیچند

خەنەتیلکە: خەنەتیڤک، کرێژەبەرد.ف گلسنگ

خەنەزاری: شەرمەزاری، تریق بوونەوە، خەجاڵەت بوونەوە.ف شرمسار

خەنەک: (+) نیری شل کە ملی کەڵ و گا ئازار دەدا. *(نیرەکە خەنەک بووە ملی گایەکەی هەموو بریندار کردووە.)* ف یوغی که شل شده باشد و گردن گاو را آزار دهد

خەوپەرژێن: لێکدەرەوەی خەون.ف معبرخواب

خەور: (+) هەویر، هەڤیر.ف خمیر

خەورترش: هەویرترش.ف خمیرمایه

خەوڕۆ: کەسێ کە بە دەم خەوەوە دەڕوا.ف کسی که در خواب راه می‌رود

خەوەر: خەبەر، هەواڵ.ف خبر

خەوەردار: خەوەردار، هەواڵ پێ گەیشتوو. *(کەس لەی کارە خەوەردار نەوو.)* ف باخبر

خەوەردان: خەبەردان، هەواڵ پێدان. *(کەی خەوەردان پێمان.)* ف خبر دادن

خەوەردەر: هەواڵدەر، کەسێ کە خەوەر دەدا. ف خبررسان

خیچەهێڵ: خەتی خوار، هێڵی خوار و خێچ.ف خط خمیده

خیزخوڕ: خوڕین، بەستێنی چۆم کە ئاوەکەی

خـوڕە و خیـزی وەســەر کـشاوە.ف جـایی از رودخانـه کـه جریـان آب سـریع اسـت و شـن و ماسه بیرون زده است

خیزکەڵان: خیزەڵان، زاخێر، زیخەڵان.ف ڕیگزار

خیزگـان: خلیـسکێن، قوونـه خلیـسکێ، *(لـەسـەر بـەفـرەکـە خـەریکـی خیزگـان کـردنن.)* ف سرسرەبازی.

خێزەر: (+) بەزین، بۆڕ خواردن، *(کەڵەپیرە لە خێزەرە.)* ف شکست خوردن

خیسکان: خیزەڵان، زیخەڵان.ف شنزار

خیسکن: ڕەنگی خیز، گڵێک کە بەشی زۆری خیز بێ.ف خاکی که بیشترش شن باشد

خێشمە خێشم: خێشەخێش، ڕاکێش ڕاکێش، (بە نهـێم ڕاکێـشان بـەســەر زەویـدا.) ف کـشیدن برروی زمین

خیشەسەر: سەرقورس، ڕق ئەستوور و دەغەڵ.ف خیرەسر

خێڵخانە: بارگە و بنـه. *(ئەو خێڵخانەیە بۆ کوێ دەبەن.)* ف بار و بندیل

خیلەسەر: خیشەسەر، سەرقورس.ف خیرەسر

خێوان: گونجان، ڕێک و پڕ بە پێست، شتێک کە بیخـەیتـە جێیـەک یـان نێـو شـتێکی تـرەوە بـە تەواوی جێگیر بێ. دەڵێن بە باشی خێوایتێ، ئەگەر جێگیریش نەبێ دەڵێن نایخێوێتێ.ف در هم جا گرفتن

خێواندن: لێدان، داهێنانەوەی زەبر. *(زللەیەکی خێواندە لا ڕوومەتی.)* ف زدن.

د

داباش: (+) ئامۆژگاری، مۆجیاری.ف نصیحت

دابەستن: (+) شەڕە قسە، شەڕە چەقە. *(لەگەڵم دامەبەستە/ دەمت دەڵێی مەقەستە.)* ف جدال لفظی

داپچکۆڕان: ژاکان، بزرکان، زەرد هەڵگەڕان.ف پژمرده شدن

داپۆکان: پڕووکان، ڕزین، پرتووکان.ف پوسیده

داتووکان: هەڵتروشکان، هەڵتووتەکان، وشەیەکی ناحەزی فەرمان پێدانە بۆ دانیشتن. *(وەرە لێرە داتووکێ.)* ف بتمرگ

داچکە: بنێشت، جاچکە، چەققە.ف آدامس

داخ پێڕشتن: ڕق پێڕشتن، لێدانی کەسێک کە زۆرت ڕق لێی هەستابێ. *(خۆ دیقی پێ کردبووم، وەڵا داخی دڵی خۆم پێڕشت.)* ف کتک زدن کسی که داغ توی دل ریخته

داخدار: ☜ داغدار

داخستن: بەرگرتنی بێستان. *(بێستانەکە دایخستووە.)* ف به بار نسشتن جالیز

دادڕەمردم: پارچەیەکی ژنانەی ڕێڕێ بوو دەیانکردە کراس. *(یارم گورووی لێ گرتووم بۆ کراسی دادڕەمردم.)* ف نوعی پارچه‌ی زنانه

دادیار: دادوەر، قازی.ف دادستان

دار هەنە: ئەو دارەی تەونی لەسەر دەچنن، داره تەون.ف چوب قالیبافی

داربەلەک: داهۆڵ، داوەڵ.ف مترسک

دارپیتار: پیتار، داری بە تەمەن و نێو هەڵۆڵ، پیرەدار. *(خەمین و بیکەس داخ لە دڵ بار بی/ قامەت خەم وێنەی داری پیتار بی.)* ف درخت کهن سال و پوسیده

دارجۆخین: داری چەقێندراو لە نێوەڕاستی خەرمان کە گێرە بە دەوریدا دەخولێتەوە و کاری گای بنە دەکا.ف چوبی که در وسط خرمن به زمین می‌کوبند

دارچەڵە: چەڵەک، قیسپ، ئەو داره ئەستوورەی چیغی پێوە دەبەستن.ف میله‌ی چوبی

دارکلۆرە: دارکونکەرە.ف دارکوب

دارگوڵە: تیرەگی چادر، ئەستوندەکی خێوەت، گەورەترین ئەستوندەکی ڕەشماڵ.ف تیرگ چادر

دارمێشە: جۆرێکە لە دار بەڕوو.ف نوعی درخت بلوط

دارنووک: قەڵەم، پێنووس، قەڵەمی دار.[ف] مداد

داروبـار: (+) نیـر و ئـامووڕ، یـەرەق و نێڵـە.[ف] خیش

دارەبـۆق: داریٚکـی دڕکاوییـە وەک شـۆڕەتـوو وایە.[ف] نام درختی خاردار

دارەت: بـوار و مـەسـەلـە، بـارودۆخ. *(خـۆی لـەو دارەتە نەدا.)* [ف] مورد

دارەتەرم: دارەمەیت، تابووت.[ف] تابوت

دارەتەڤێنە: دارکونکەرە، دار کلۆرە.[ف] دارکوب

دارەڵۆسـک: دەسـت پێـوە گـرتن و هـەسـتان. *(منداڵـەکـە تـازە خـەریکـە پـێ دەگـرێ و بـە دار و دیوارەوە دارەڵۆسک دەبـێ.)* [ف] دست بـە چیـزی گرفتن و برخاستن

دارهـەنە: کەوانی پەڕەکـەر، کـەوانـی هـەلاجی.[ف] کمان حلاجی

داژەن: خەسوو، دایکی ژن.[ف] مادرزن

داسـاکین: داسـەکنـین، هـەدا دان، ئـۆقرە گـرتن، داسرەکان.[ف] آرام گرفتن

داسرەکان: داسـەکنـان، داسـرەفتن، داسـرەوین، داساکین.[ف] آرام گرفتن

داشـقە:) هێلینگـە، گـاری، عـارەبانـەیـەک کـە یەکسم ڕایدەکێشێ؛) عـارەبانـەی دەسـتی، ئـەو عارەبانەی کەلوپەلی پێدەگوێزنەوە و بەدەست پاڵی پێوە دەنێن.[ف]) گـاری کـە بـا اسـب کـشیدە مـی‌شود؛) گاری دستی

داخ لە دڵ:) ڕق لـە زگ، دڵ بـە داخ، *(زۆری لـێ داخ لـە دڵـە بیگـرێ هـەر دەیکـوژێ.)* ؛) خـەمبـار، داغـدار، دڵبـەسـۆ، دڵبرینـدار.[ف]) کینـەتـوز؛) داغدار

داغدار: داخدار، دڵبەسۆ، دڵبریندار.[ف] اندوهگین

داغە:ناوی هـەڵپـەڕکێیـەکـی کوردییـە.[ف] نـام یـک رقص کردی.

دالّ دالّ کـردن: لـەت لـەت کـردن، بـەش بـەش کردن، دالّبەخش کردن.[ف] تکه تکه کردن

دالّبـەخـش: دابـەش، بـەسـەردا بـەخـشینەوە.[ف] تقسیم کردن

دالّغە: زەین، بیرگە، فکر.[ف] ذهن

دالّقان: شۆڕ بوونەوە.[ف] آویزان شدن

دالّکـەپیـران: کـەنگـری لاسـق باریـک و تـاڵ. *(دالّکەپیران/ بۆ دەزگیران.)* [ف] کنگر تلخ با ساقەی باریک

دالگۆشت: کز، لاواز، بنێس.[ف] لاغر

دالّـەڕووچکـە: خـۆ پێـوە هـەڵواسـین، پیـا هەڵڕووچکان.[ف] خود را به چیزی آویزان کردن

دالیـا:(گـوڵێکی خۆمـاڵی کـراوە لـە باخچـەی ماڵەکاندا دایدەچێنن.(ناوی کچانە[ف](نـام گلی است(نام دخترانه.

دامـردوو:) دامرکـاو، داسـەکنـاو؛) کـوژاوە، خامۆش کراو.[ف]) آرام گرفته؛) خاموش

دامرکاو: ☜ دامردوو

دامژین: هەناسە دەردانەوە، پشوو لە سینەدا کۆ کردنەوە و دەردانەوە.[ف] پس دادن نفس

دامسقە: داموووسک، داموووس، مووی بادراوی کلکی یەکسم.[ف] موی دم الاغ و اسب

داموووسک: (+) بەنێکی پلاستیکی باریکە چەند لۆ بایدەدەن دەبێتە شریت و کەندر.[ف] نخ رشتەی

www.perawipepwle.com

بەهم تابیدە

داناش: گەنمێک کە دەیبەن بۆ لێ کردن لە ئاشی[ف] گندمی که برای آرد به آسیاب می‌برند

داناو: (+) یەکەم ئاو کە لە مەشکەی دەکەن.[ف] اولین آب که در مشک می‌ریزند

دانپەڕ: ئاژەڵێک کە ڕۆژێک نەیدۆشی یا بێچووەکەی نەیمژێ و وشک بکات پێی دەڵێن دانپەڕ بووە.[ف] خشکیدن شیر گوسفند یا گاو

داندۆقە: کەرەکێوی، خەرگوێلک، کەرەکێفی.[ف] گورخر

دانگۆیی: بە تێکڕایی، بە گشتی، نان خواردنی چەن کەس پێکەوە.[ف] غذا خوردن چند کس با هم

دانە لەقڵەق: تۆڵەکە، کولێرەی حاجی لەقڵەق، نانە حاجیلە.[ف] گیاه پنیرک

دانەبێرە: کاتی نیوەڕۆ کە شوان مەڕ دێنێتەوە بۆ دۆشین. *(مەشکەبژێ چ خێرە/ مەڕ گەییە دانەبێرە/ کابان دەڵێی کەنێرە «فۆلکلۆر».)* [ف] آوردن گله از صحرا هنگام ظهر برای دوشیدن

دانەپاڵ: (+) گوناه پێوە بەستن. *(بێچارە بێتاوان بوو، تۆمەتیان دایە پاڵی.)* [ف] تهمت زدن به کسی

دانەڕووتە: دانەڕۆکە، دانوولەی نۆک و گەنم دروست کردن بۆ دەرهاتنی دڵدانی منداڵ. *(کورەکەت خەریکە ددانی دێ دانەڕووتەی بۆ بکە.)* [ف] گندم و نخود آب‌پز

دانەڕەشکە: گیایەکە گەڵاکەی وەک گوێ بەرخۆلە وایە بستێک لە زەوی بەرز دەبێتەوە و گوڵی چێرەیی دەر دەکا و دانەکەی وەکوو ڕەشکە وایە.[ف] نام گیاهی

دانەکەوە: دانەخۆرە، چەشە خواردوو، دەمەچێشتە.[ف] چشته‌خوار

دانی خێر پێدا نەهێنان: بە چاکە باس نەکردن، بە خراپە نێو بردن.[ف] خوب تعریف نکردن

دانیغڵان: خپ بوون، بێدەنگ و جووڵە، کڕوکپ، مات بوون.[ف] مبهوت شدن

داواکار: خوازبێنی. *(کچەکەمان داواکاری هاتووە.)* [ف] خواستگاری

داوڵ:) داوەڵ، داهۆڵ؛) چڵە گەنمی بەجێماو لەپاش درووێنەوان.[ف]) مترسک؛) شاخه گندم درو نشده در عقب دروگر

داوداوە کۆستە: شوان هەڵخەڵەتێنە، شوان خەڵەتێنە.[ف] بوتیمار، پرنده‌ای است

داوک: بۆسە، کەمین، ڕەبەت.[ف] کمین

داوک: دەزوو، بەنی بادراو. *(ئای لە بێوەژن دەڵێ بێ داوکم/ کیرێکم دەوێ بگاتە ناوکم «فۆلکلۆر».)* [ف] نخ

داوکە: داوگە، شوێنی داونانەوە.[ف] دامگه

داوەتەنە: جۆڵاتەنە، جاڵجاڵووکە.[ف] عنکبوت

داوەڵ: (+) ☜ داهۆڵ

داوێن: (+) دامێن، بناری کێو، پێدەشت.[ف] دامنه‌ی کوه

داوێنشل: بریتی لە ژنێک کە زوو خۆی بە دەستەوە دەدا و دەرپێکەی دادەکەنێ، خۆش داکەنە.[ف] کنایه از زنی که زود برای هم‌خوابگی تسلیم می‌شود

داهاتوو: (+) ئایندە.[ف] آینده

داهۆ: دهۆ، فێڵ، گزی.[ف] حیله، نیرنگ

داهـۆڵ: (+) لقـه گـەنمـی بـەجێماو و بـه پێوه و درووێنه نەکراو.[ف] گندم جا مانده از دروگر.

داهەژ: تەقگەڕ، جوواڵە.[ف] تکان

داهێنەرێتی: توانایی داهێنان.[ف] خلاقیت

دایکبرا: برایەک کە دایکیان یەکە و باوکیان جیایە.[ف] برادرانی که مادرشان مشترک است

دایەمەمدە بەگورگێ: ناوی یارییەکی منداڵانەیە.[ف] اسم یک بازی بچەگانه

دایەگەورە: نەنک، دایکی دایک و دایکی باب.[ف] مادربزرگ

دایـەنگـە: شـوێنی پـەروەردە کردنـی منـداڵان، دایەنخانە.[ف] مهدکودک

ددان بـە جـەرگدا گـرتن: سـەبر کـردن، پـشوو درێژی، دان بەخۆدا گرتن.[ف] کنایه از تحمل و صبوری زیاد

ددان بە جەرگدا نان: ددان به جەرگدا گرتن.[ف] کنایه از تحمل زیاد

ددان شاش: کەسێک که ددانی کەڵێنی هـەیـه و لێـک دوورن.[ف] کـسی کـه دنـدانهایش از هـم فاصله دارند

ددان گڕسـاندن: ددانـه چیـرە، چیرکردنـەوەی ددان لەبەر ڕق و قینی زۆر.[ف] دندان کروچه

ددانـە: (+) ئـامرازێکی مـەکینـەی بـەرگـدرووە پارچەکە ڕادەدا.[ف] کار پیش‌بر

دانـــی خێرپێدانـــەهێنـــان: ☜ ددانـــی هـــەق پیدانەهێنان.

ددانی هەق پێدا نەهێنان: دانی خێر پێدانەهێنان، بە چاکە باس نەکردن. *(هیچ کەس ددانی هەقی پێدا نامێنێ.)* [ف] به خوبی از کسی تعریف نکردن

دڕپێدان: خۆ بەنێو ئاپۆرەی خەڵکدا کردن و ڕێ بـازکردن. *(دڕی بـه خـەڵکـەکـەدا و هاتـه ژووڕێ.)* [ف] توی انبوه مردم راه بازکردن

درکـان: لاراو، دژاو، زەوینـی نابـار و لێـژ کـه ئاوی پێوه گیر نابێ.[ف] زمین ناهموار

دڕکەڵان: دڕکەجار، مەزرای دڕوواوی.[ف] زمین پوشیده از خار

درگاوان: دەرکەوان.[ف] دربان

درگاوبـان: دەرک و بـان، دەوروبـەری مـاڵ.[ف] اطراف خانه

درگەنە: کەلله ڕەق، ڕقئەستوور، خیشەسەر.[ف] لجباز

درماز: بەرانی پێنج ساڵە.[ف] قوچ پنج ساله

درمناسی: پەتاناسی[ف] آفت‌شناسی

دروشـــم: (+) شـــوعار، شـــێعری دژایـــەتـــی وبەرخۆدان.[ف] شعار

درۆکامین: به درۆ، درۆیین، درۆپینه، بەدەڵ.[ف] دروغین.

دڕوو ماميلکـه: گیـا دڕوو، وەسـتا مـستەفـا، نەرمەبەدۆ، گیایەکە بۆ دۆکوڵیو دەبێ دڕووی هەیە.[ف] نوعی سبزی برای آش دوغ

دڕوولە: ☜ نەرمەبەدۆ

دڕووە پووڕایشێ: دڕکێکی شینه پەپوولە پایزە دەردەکا.[ف] نام خاری است

دڕووە زەرکە: دڕووە زەردە، دڕووە کاخڵی

دڕووە کـاخڵی: دڕوویـەکـی زەردە گوڵـەکـەی

وەک کاخڵی وایە.[ف] نوعی خار

دڕووە کەڵەوە: چۆکشکێنە، سەپانترێنە، ناوی دڕوویەکە لە بەراوان شین دەبێ دڕکەکەی زۆر سەخت و تیژە.[ف] نوعی خار

درۆیینە: درۆکامین.[ف] دروغین

درەبا: ڕەشەبا، بای تووش.[ف] طوفان

درێژنە: ڕۆچنە، کولاوکە، کلاوڕۆژنە، کولانچکە، کولانجە.[ف] روزنه بام

دز کۆشکە: (+) دزی خۆمالّی، خاوەن مالّی شەریکە دز.[ف] عضو خانواده و شریک دزد.

دزاودز کەوتن: پێک گەیشتنی دوو دز لە شوێنێک و لە یەکتر ترسان و هەلاتن. *(هەر تۆ قەولت دا من شەو نەخەوتم/ هاتمە درگاکەت دزاودز کەوتم «فولکلۆر».)* [ف] به هم رسیدن دو دزد در یک محل و از یکدیگر ترسیدن و فرار کردن

دزەباوانی: دابێکە لە هێندێ شوێنی کوردەواری کاتێک بووک باوەخوێن دەکرێتەوە شتێک لە مالّی باوکی دەدزێ.[ف] رسمی که دختر بعد از عروسی به خانەی پدر برمی‌گردد و چیزی می‌دزدد

دڕ کردن: (+) قرتاندنی مووی کلکی جوانووە ئەسپ بۆ ئەوەی پڕ و جوان بێ.[ف] بریدن دم کره‌اسب برای اینکه پر پشت شود

دڕ کردەوە: هەڵوێست گرتن لە بەرانبەر کارێکدا.[ف] مخالفت

دژاو:(کەسێک یان حەیوانێک کە زۆر کەم ئاو دەخواتەوە، دووەڵ لە ئاو خواردنەوە. (لاراو زەویی لێژ و نابار کە ئاوی تێ ئاژین ناکرێ.[ف] (زمین ناهموار (مردد در آب خوردن

دژدانەوە: ڕەنگدانەوە بەشێوەی سەلبی، ڕەنگدانەوەی نیگەتیڤ.[ف] تاثیر منفی

دژکار: نەیار، دوژمن، دژ.[ف] مخالف

دژواز: پێچەوانەی ڕازی، ناکۆک، دژایەتی. [ف] تضاد

دژوێن: (+) جنێو، دژمان، دژمێن، جوێن.[ف] فحش، دشنام

دفنان: خێرکردن بۆ مردوو، هەقی کفن‌دروو و گۆڕهەڵکەن.[ف] پول گور و کفن و دفن

دگلدگانە: وشەیەک بۆ هاندانی کەڵەشێر دەیڵێن لە کاتی شەڕدا. *(دگلدگانە، دگلدگانە/ گەڵەشێرە سوور شەڕە مەیدانە.)* [ف] کلمه‌ای که برای تحریک خروس هنگام جنگ می‌گویند

دڵ ئاوخواردنەوە: دڵ حەسانەوە.[ف] خاطرجمع شدن

دڵ بە سێڵەوە دان: دڵ بە کوچکەوە دان.[ف] داغ روی دل گذاشتن

دڵ بە کوچکەوە دان: داخ لەسەر دڵ دانان، دڵ سووتاندن.[ف] داغ به دل گذاشتن

دڵ بە گەرداو: دڵ بە خەم، دڵ نیگەران، *(ئای لە خۆم غەریب و دڵ بە گەرداوێ/ من دەڵێم سووک بڕۆ سووک شەقاوان باوێ/ دەس بدەوە گۆزەڵە بە بیانووی سەر ئاوێ/ مەمکۆڵانت بە من بمێنێتەوە بە باغی میرانی بایزبەگی/ کە بەرانبەر و پێشاوپێشە لەگەڵ کاوڵە شەقڵاوێ «حەیران».)* [ف] اندوهگین، نگران

دڵ پێدان: (+) گوێ پێدان، *(دڵ ناداتە هیچ کارێک بۆیە فێر نابێ.)* ف توجه کردن

دڵ تێک هاڵان: دڵ تێکەڵ هاتن.ف دل به هم خوردن

دڵ خاو بوونەوە: دڵ بوورانەوە، بریتی لە برسییەتی زۆر.ف کنایه از گرسنگی زیاد

دڵ سوار: دڵەدوا، نیگەران نگران.ف دلواپس

دڵ سوار بوون: خەمباری، دڵەدوا بوون. *(لەو کاتەوە ڕۆیشتووە دڵم سوارە.)* ف دلواپسی

دڵ لە بوورەوە چوون: دڵ لە خۆ بوونەوە، لە سەرخۆ چوون لەبەر برسییەتی، بوورانەوە.ف از حال رفتن بر اثر گرسنگی

دڵ لە ژێڵاڵا هاتن: هێڵنج دان، ڕشانەوە، دڵ لە خێڵەوە هاتن.ف دل به هم خوردن

دڵ لەخۆ بوونەوە: بوورانەوە، لە هۆش خۆ چوون.ف غش کردن

دڵاودڵ بوون: دوودڵ بوون، خاترجەم نەبوون.ف تردید داشتن

دڵاودڵ کردن: بیرەبیرە، دوودڵی، دڵەدڵ دان.ف تردید

دڵبەسۆ: دڵسووتاو، خەمبار، جەرگ سووتاو.ف دلسوخته

دڵخەسانەوە: خاترجەم بوون، دڵ ئاو خواردنەوە، ئەرخەیان بوون، دڵنیابوون.ف خاطرجمع شدن

دڵدۆز: کار لە دڵ کەر، دڵ ئازار دەر.ف آزارنده دل

دڵسان: بەخشندە، دەهەندە.ف بخشنده.

دڵفەرێح: جێگای با سەفا و دڵکەرەوە *(دەشتێکی خۆش و دڵفەرێحە.)* ف دلگشا

دڵقایم: بەئیمان، بەورە، بەتاقەت.ف باارادە

دڵکۆچەر: بێدین، بێباوەڕ.ف بی‌دین

دڵکەر: کەردڵ، کەسێ کە خەمی هیچی نییە.ف خردل

دلمج: بازنەی شووشە.ف النگوی شیشه‌ای

دلۆف: خەونووچکە، کوتکە خەو، وەنەوز، پینەکی.ف چرت زدن

دڵەخورپە: دڵەوڕێزە.ف نگرانی

دڵەشێر: گیایەکە دوو گەڵای پان دەر دەکا و لە بەینی گەڵاکانیدا دوو دەنک تۆو دروست دەبێ بە یەکەوە دەنووسێن.ف نام گیاهی است

دڵەوڕێزە: دڵەخورپە، دڵەخورپێ، دڵەلەرزە.ف نگرانی

دڵەیسۆ: پێکەوە ڕوان، پێکەوە ڕوانی سەگ و تازی لە کاتی جووت بوندا.ف بهم چسپیدن سگ و تازی هنگام جفتگیری

دڵیمە: کەڵە، گیایەکی بێگەڵای گوڵ شینە لەنێو بێستاندا دەڕوێ و بێستانەکە وشک دەکا.ف نام نوعی انگل گیاهی در جالیز می‌روید

دڵینی: دڵداری، ئەشقێنی، حەز لێکردوویی.ف عشقبازی

دماز: پاشەبەرە، دوایین منداڵی بنەماڵە.ف آخرین فرزند خانواده

دماوەر: دمپاراو، زمانپاراو، قسەزان.ف سخندان

دمبەڵ: دمەڵ، کوان، قونێر.ف دمل چرکی

دمپاراو: دماوەر.[ف] سخندان

دمقورس: دەمقورس.[ف] رازدار

دملەقووت: لە خواردن دابڕان.[ف] از خوردن افتادن

دمەچێشتە: دەمەچێشتە، دانەخۆرە.[ف] چشتەخوار

دمەداچەقە: دەمەداچەقێ، ئاویلکە دان، بریتی لە کاتی سەرەمەرگ. *(کەوتۆتە دمەداچەقێ لە گیانەڵڵدایە.)* [ف] کنایه از هنگام مرگ

دمەک دڕاو: ناو زڕاو بە خراپە و دەنگ دانەوە. ☜ تەپڵ دڕاو

دند: دەندە، ئەو دارەی ئامووڕە کە گاسنی پێدا دەکرێ.[ف] وسیلەای درخیش

دندووک سوور: جۆرێک باڵدارە لاق و دەندووکی سوور و درێژە لە گوێ چۆمان دەژی و ماسی دەگرێ.[ف] صدفخوار

دنگلاڤ: دنگهلەڤ.[ف] تاب

دنگهلەڤ: هەلۆرک، جۆڵانێ، دیلانێ، هێزۆک، هێلەکان.[ف] تاب

دنیا بە کۆڵەوە گرتن: بریتی لە دڵ بە دنیا خۆش کردن و تەماحی زۆر.[ف] کنایه از دوست داشتن دنیا و آز و طمع زیاد

دنیا قوونە کەو کردن: بریتی لە تاقیکاری و ئەزموونی زۆر.[ف] کنایه از جمع کردن تجربه

دۆ هەڵێنانەوە: کوڵاندنی دۆ بۆ کەشک.[ف] جوشاندن دوغ برای کشک

دوامەتی: کۆتایی، ئاکام.[ف] عاقبت

دوای کلاوی با بردوو کەوتن: دوای کلاوی لار کەوتن.[ف] دنبال کار بی‌سرانجام رفتن

دوای کڵاوی لار کەوتن: بریتی لە قوون بە گێچەڵ و دوای فێڵ و تەڵەکە و کێشە کەوتن، وەدوای کاری نابەجێ کەوتن.[ف] دنبال کار بی‌سرانجام رفتن

دۆبڕاو: ئاژەڵێک کە شیرەکەی وشک دەکا *(مانگا مرد و دۆ بڕا.)* [ف] مردن گاو شیر ده.

دۆبردە: جۆرێک نەخۆشیی پاتاڵە.[ف] یک مرض احشام

دۆپ: (+) مێرگ، لەوەڕگە.[ف] چراگاه

دۆتەڵەمیران: دەرووێشەمارە، کرمەتوکنە، تەتەڵەمیران.[ف] نوعی کرم گیاهخوار کرک‌دار

دۆچن: تووڕەکە دۆ، کیسە دۆ، تووڕەکەیەکە دۆی تێدەکەن و دەیپاڵێون.[ف] پالونه

دۆخەستە: دڕوولە، گیا دۆکوڵیوێکە.[ف] نوعی سبزی برای آش دوغ

دوڕاج: کەو، ژەرەژ، دورگ، کوەک.[ف] کبک

دوڕاجی:) کەوباز؛) قەرەچی، دۆم. *(مەسخەرەی دۆم و دوڕاجی ئەو سەر و ئەو خوارە خوم «ئاوات».)* [ف]) کبک‌باز؛) کولی

دوربە: قوژبن، پەنا، پەسیو.[ف] پستو

دورج: مجری، سندوقی چکۆلە کە شتی بایی‌داری تیا هەڵدەگرن.[ف] صندوقچه

دورچ: قەفەز، ڕکە، تووله.[ف] قفس

دورگ: کەو، ژەرەژ، دوڕاج.[ف] کبک

دوڕووبا: بەردێکی قیمەتییە ڕەنگەکەی قاوەییەکی تۆخە.[ف] سنگی قیمتی به رنگ قهوه‌ای

دۆزەر: کەسێک کە شتێک دەدۆزێتەوە.[ف]

www.perawipepwle.com

کاشف

دۆژ: دۆزەخ، جەهەندەم، دۆژەخ. ف جهنم.

دۆسۆڵ: تۆراخ، دۆسوێر، تۆراغ. ف دوغ آب گرفته شده

دۆسوێر: ☜ دۆسۆڵ

دۆشدابردن: مووشکردن، دۆشدامان، مانکردن پیشخواردنەوە ف مات و پکر ماندن

دۆشدابردوو: مووشکردوو، دۆشداماو، پیشکردوو. ف مات و پکر شده

دوشمین: دوژمان، جوێن، جنێو، دژوێن، دژمێن. ف دشنام

دۆقڵێشە: گیایەکە وەک ئاڵەکۆک وایە بزن لە چیا تووشی بێ بە سمی دەیداتەوە بنەکەی دەردەهێنێ و دەیخوا. ف نام گیاهی است

دۆک: ئەو خڵتەی وەک کەفەڵووکە وایە لە کەرەی تاواوە دەگیرێ. ف تفاله‌ی کره

دۆڵاب: (+) خشڵێکی بەرۆکی ئافرەتانە. *(دوگمە و دۆڵابی زێڕین لەسەر دوو سێوی کاڵە.)* ف نوعی زیور زنانه

دۆڵاو: (+) ئەو ئاخوڕەی لە دار یان لە تەنەکە دروستی دەکەن بۆ ئاو خواردنەوەی مااڵت. ف آخور آب

دۆڵدر: پڕ، لێواولێو، لیپاولیپ. *(ئەستێرەکە دۆڵدر بووە کەلاو دەکا.)* ف لبریز

دۆڵکێش کردن: بریتی لە بەزین و بە سەرشۆڕی گەڕانەوە. *(دۆڵکێشیان کرد و حیزانە ڕۆیشتن.)* ف کنایه از شکست خوردن و دور شدن

دۆڵوۆێز: هەڵواسراو، ئاوێزان. ف آویزان

دۆڵەدۆڵە: وشەیەکە بۆ ڕاداشتنی منااڵن دایک دەیڵێ بۆ ئەوەی میز و گووەکەی بکا. ف کلمه‌ای که مادر هنگام گرفتن بچه برای دفع ادرار و مدفوع می‌گوید

دۆڵەمە: دەڵەمە، دەڵەمێ، پەنیری هێشتا نەگوشراو. ف لخته، دلمه

دۆمبەران: دۆمبەاڵن، دمەاڵن، گیایەکە بنەکەی وەک سێبنەعەرزیلە وایە دەخورێ. ف نام گیاهی است

دومەرکۆڵ: دەمارەکۆڵ، دووپشک. ف عقرب

دۆنقە: جگی ڕەشە ولاغ. ف شتالنگ گاو

دوو ئاژۆ: پاشەنگ، کەسێک کە لە دواوەی کاروان دەڕوا. ف کسی که در عقب کاروان می‌رود.

دوو ئاو بوون: مااڵتێک کە کاتێک دەم بە ئاوەوە دەنێت ناهێڵن تێر بخواتەوە و لە ئاوی دەکەن، جاری دووەەم کە دەیهێننەوە سەر ئاو، ناتوانێ بە جوانی ئاوەکەی بخواتەوە. *(لێیگەڕێ با تێر بخواتەوە دوو ئاو دەبێ.)* ف حیوانی که بار اول نمی‌گذارند سیراب شود و برای بار دوم دیگر نمی‌تواند به خوبی آب بخورد.

دوو چاوەکی: ڕقەبەرایەتی، ڕەقەبەری، ئینکە بەرایەتی. ف چشم هم چشمی

دوو قامکە: جۆرێ مێشێنە بە هەڵماتی گەورە دەکرێ و بە دوو قامک دەیهاون. ف تیله‌بازی با نوعی تیله‌ی بزرگ

دوو قوز و دوو قنگ: ☜ دوو قوز و دوو

قوون

دوو قـوز و دوو قـوون: بریتـی لـه مـرۆی دووڕوو و دووزمـان.ف کنایـه از آدم دورو و متملق

دووات: داوەت، زەماوەند، شایی.ف عروسی

دوواتوونـه: پۆیلانـه، کـادۆ، دیـاریی شـایی.ف کادوی عروسی

دووبنـەکی: کەسێک کە مـاڵی هـەم لـه شـارە و هەم لە دێیە. کەسێک کە لـه دوو شـوێن مـاڵ و مەزڵی هـەیـە.ف کسی که در دو مکان خانـه و کاشانه دارد

دووبەدەر: دیواودەر، کوناودیو.ف دیوار سوراخ شده

دووپشکە: دووپشک، دەمـارکۆڵ، دمـارەکۆڵ.ف عقرب

دووچک:) کلک، دۆڤ؛) جووچک، جووجەڵە.ف) دم؛) جوجه

دووحاچە: دووپەل، دووهاچە، دووفلیقانه. *(سەر مەخمەری بن دووحاچە/ پەلەپیتکەی هـەیە وەک دەمانچە «قوز» "مـەتـەڵ".)* ف دوشـاخەی نزدیک بەهم

دووخۆر: چەقەڵ، تیروو، تووڕگ.ف شغال

دووەدەسـرۆکە: دووەدەسـماڵە، جـۆرێ سـەمـا کردنه به دوو دەسره.ف نوعی رقص

دوورنە: چەڵتووک، دەنکێکی بۆرە لەنێو برنجدا دەبیندرێ.ف دانه‌ای شبیه شاهدانه که در میان برنج دیده می‌شود

دووره زەین: شـتێک کـه جێی بـاوەڕ نییـه و لـه زەین دووره.ف باور نکردنی

دۆوک: (+) سپیایی ئارەقە که له جلوبـەرگ دێتـه دەرێ، دۆکە.ف سپیدک عرق بر روی لباس.

دووکان: (+) کەرتە زەویی ڕێک و چوارگۆشـەی سەوزی و پیـواز و ... *(سـەوزی‌خانـەکـەم دوازده دووکانه چواریانم کردووه به تەرەتیزه.)* ف زمین سبزی‌کاری

دووکەڕێسە: گۆرەویلکە، گۆرییەچنـە، باڵداڕێکی چکۆلـەیـە لـه بولبـول چکۆلـەتـرە هێلانـەی وەک گۆرەوی سـاز دەکـا و بـه لقـه دارانـەوه شـۆڕی دەکاتەوه.ف پرنده‌ی چرخ‌ریسک.

دووکـەڵ ئاوســە: جۆرێـک قالۆنچـەی وردی باڵداره له دەوری دووکەڵ و ئـاور کۆ دەبنـەوه.ف نوعی سوسک بالدار که به دود آتش نزدیک می‌شود

دووکـەڵ ژۆ کـردن: قانـگ دان، دووکـەڵ کردنـه نێو کونـه ڕێوییـەوه بۆئـەوەی بێتـه دەرێ.ف پر از دود کردن جایی

دووکەڵدان: (+) ئیکسۆزی ماشێن و تـەراکتۆر و ...ف اکسوز

دووگ قەڵـەشێنە: گیایـەکی شـینی مـەیلـەوسـپیه وەکوو وێنجه وایه و خۆڕسکه مالات بـەتایبـەت مـەڕ چـاکی دەخـوا و پێی قـەڵـەو دەبـێ.ف نـام گیاهی است

دوولینگە: شاڕوالّی عەجەمی، پانتۆڵ.ف شلوار

دووندا: عەولاد، ڕۆڵە، ئۆجاخ.ف فرزند

دوونیا: چاڵایی، زه‌ویی ناته‌کووز، زه‌وییه‌ک له چاڵاییدا هه‌ڵکه‌وتبێ. *(ئه‌م زه‌وییه دوونیایه تۆوی زۆر ده‌وێ.)* ف زمین ناهموار

دووبینه: دوودانه‌یی، دووشتی پێکه‌وه نووساو، ف دوگانه.

دووه: به‌رانی قۆڕ، به‌رانی گون داچۆڕاو. ف قوچ فتقی

دووهاچه: دووفلیقانه، دوولک، دووفلیچقانه. ف دوشاخه

دووه‌له‌قێ: کلکه‌سووتێ، ڕیایی کردن. ف تملق

دوێر: ژووری دانیشتن، وه‌تاغ، ژوور. ف اتاق

دوێز: دز، چه‌ته، جه‌رده. ف دزد

دویکێل: دووکه‌ڵ، کادی. ف دود

دویندان: دووندا. ف فرزند

دوینه: (+) دوێنێ، ڕۆژی ڕابردوو. ف دیروز

ده‌ئیفه: ده‌عبا، دێو، مێرده‌زمه، دێوه‌زمه، ڕموزن. ف هیولا

ده‌بار: (+) ئاڵف و کاوتفاقی وشککراو بۆ زستان. ف علف و کاه برای زمستان

ده‌بنه کردن: نیشانه کردن، شوێن په‌یدا کردن. *(وه‌ره با برۆین له‌و قه‌دی کێوه ده‌بنه‌م کردووه.)* ف نشانه کردن

ده‌بنی: چه‌شنی، وه‌کوو، وێنه‌ی. ف مانند، مثل

ده‌بۆتخانه: ده‌بۆخانه. ف انبار مهمات

ده‌بۆخانه: ده‌بۆتخانه، هه‌مباری چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نی. ف انبار مهمات

ده‌به: (+) گایه‌ک که یه‌خته کرابێ. ف گاو اخته شده

ده‌به‌ر: ده‌ڤه‌ر، ده‌وه‌ر، ناوچه، ناوه‌قه. ف منطقه

ده‌به‌گولوو: شتێ که له دوو به‌رابه‌ره‌وه بووبێ به چه‌ند به‌رابه‌ر. ف چیزی که از دو برابر به چند برابر رسیده باشد

ده‌بیه کردن: ده‌به کردن، گزه‌کردن، فێڵ کردن. ف کلک زدن

ده‌بیه: ده‌به، فێڵ، ته‌ڵه‌که، گزه. ف کلک

ده‌بیه‌کار: فێڵه‌باز، گزیکار. ف کلک‌باز

ده‌پیس:) چکووس، قرنیس، ڕژد؛) دز، خاین به ئه‌مانه‌ت. ف) خسیس؛) خائن به امانت

ده‌حه: جار، که‌ڕه‌ت، چه‌ل، *(دوو ده‌حه چووم جواویان نه‌دامه‌و.)* ف دفعه

ده‌خۆ نووسان: له‌خۆ نووسان، فشار بۆ خۆ هێنان، قه‌وه‌ت له‌خۆ دان. ف به‌خود فشار آوردن

ده‌خووس گرتن: ده‌خووس نان، خووساندن. ف خیساندن

ده‌خووس نان: ده‌خووس گرتن *(مه‌شکه‌که‌مان ده‌خووس ناوه نه‌رم بێته‌وه.)* ف خیساندن

ده‌خه‌ن: ڕق، قین. ف کینه

ده‌راندن: (+) درکاندن، ئاشکرا کردن. ف افشا کردن

ده‌راو: (+) جۆری ڕاوێژ، هه‌وای ده‌م *(بیدوێنه بزانه ده‌راوی ده‌می چۆنه.)* ف طرز ادای کلمات

ده‌رج هاتن: چاره هاتن. *(ئه‌وانه ده‌رجیان دێ، ده‌ردی گه‌وره‌تر هه‌یه.)* ف چاره شدن

ده‌رد تێدا نه‌بوون: بریتی له ڕق هه‌ستان و داخ و حه‌سره‌تی زۆر. *(له داخانا ده‌ردم تێدا نه‌بوو.)* ف کنایه از حسرت زیاد

دەردەس: دەسگیر، دیل، گیراو.ف اسیر

دەرزیقژ: دەرزیلە، قردیلە.ف سرخارە

دەرک بوون: (+) دەر هاتنی چلّک و کێمی برین و دمەڵ. *(برینەکەی دەرکی بووە.)* ف بیرۆن آمدن چرک دمل

دەرکەزا: خانەزا، نۆکەرێک کە لە مالّی ئاغاکەیدا لەدایک بووبێ.ف خانەزاد

دەرمالّە: موچە، هەقدەست.ف حقوق

دەرمەجێلّە: چەپەر، دەرمەنجلّە، درگای بە تووڵ تەنراو.ف درب چپر

دەرنارد: ئەو کالّا و کووتالّەی دەنێردرێ بۆ دەرەوەی وڵات.ف صادرات

دەروون کۆڵی: پشکنینی بیر و باوەڕ و ناخ ف تفتیش عقاید.

دەرۆێشەمارە: کرمەتووکنە، جۆرێ کرمی تووکنە بەسەر یەکدا ئاپۆرە دەدەن و تۆڕێکی تەنک بەسەر خۆیاندا دەکێشن.ف کرم کرکدار

دەرە دزە پێدان: خۆ دزینەوە، خوزەدان.ف جیم شدن

دەرە: (+) چەقۆی گەورەی قەسابی، کێرد.ف چاقوی بزرگ قصاب

دەرەبوار: سەرەتای بەهار.ف اول بهار

دەرەتان: مەودای دەرباز بوون، دەرفەتی ڕزگار بوون. *(چاوم لە لکی هومێدە بۆم دانایە/ ئەی خۆزگە کە داش‌دەهات بەری هەبوایە/ زیندانە ژیانم دەرەتان نابینم/ ئاڵۆز و گرێپووچکەیە ئەم هەوایە «خەیام».)* ف فرصت رهایی

دەرەدزە پێدان: خۆ دزینەوە لە کار. *(نیو سەعات کار دەکا و بە پەنایەکدا دەرەدزەی دەداتێ.)* ف جیم شدن هنگام کار

دەرەڤۆک: هەقایەت، خەبەرۆشک، خربرۆشک، ئەوسانە.ف افسانه

دەرەوشار: شاربەدەر، لە شار وەدەرنان بە زۆری *(بۆ دەرەوشارم دەکەن لە سەر هیچ و خۆڕایی؟)* ف نفی بلد

دەرەوێر: درۆزن، چەلدرۆ، دەرەوێن، دەلەسەباز.ف دروغگو

دەزوولە: (+) مۆخی نێو مۆغەرەی پشتی مرۆڤ.ف نخاع

دەژین:) ئێش، ئازار، ژان؛) یەشان، ژان کردن. ف) درد؛) درد کردن

دەس قوچیاگ: مست قووچاو، رەزیل، قرنیس. ف خسیس

دەس لەوەڕ: بەدەست لەوەڕدان بە حەیوان *(ئەو بەرخە وا دەستەمۆ بووە بە دەس لەوەڕ نەبێ دەم بۆ گیا نابا.)* ف دادن علف به حیوان

دەسبار: دەست پێکەوە دانی دوو کەس بۆ هەڵگرتنی تا گەنم و...، بار کردن. *(وەرە با بە دەستبار تایەکە سەرخەین.)* ف دست به هم دادن برای بار کردن بار سنگین

دەسپیچک: (+) بەهانە، پەڵپ، بیانوو، وڕک.ف بهانه

دەستاژۆ: (+) فەرمانی ترۆمبیل و پاپوڕ و...ف

سکان، فرمان.

دەستاونگ: دەستاونگ، ئاونگ بە دەسکەکەیەوە، ف هاون با دستەاش.

دەستاوێژ: (+) بەڵگە، دەلیل.ف مستمسک.

دەست بە دەم ڕانەگەیشتن:) کەسێ کە کاسپی باشی نییە و بەشی خەرجی خۆی پەیدا ناکا؛) کەسێ کە زۆرخۆرە و تێرخواردنی نییە.) کسی که دخلش کفاف خرجش را نمی‌کند؛) کنایه از آدم شکمو

دەست بە زەرەد: کەسێک کە دەست بۆ هەر کارێک ببات خراپی دەکا.ف کسی که هر کاری بکند ضرر می‌زند

دەست تێکەڵ هاتن: سەرلێشێوان، هەوڵبوون. ف هول شدن

دەست چەور کردن: دەم شیرین کردن، بەرتیل پێدان، دەم چەور کردن، سمێڵ چەور کردن. *(تا دەستی چەور نەکەی کارەکەت بۆ جێبەجێ ناکا.)* ف رشوه دادن

دەست خەرۆ: بەردەست بوون، خۆ بەدەستەوەدان.ف تسلیم شدن

دەست ڕاست: کەسێک کە لە تیرەندازیدا بە باشی نیشانە دەپێکێ، ئەنگێوە. *(هێندە دەستی ڕاستە موو دەپێکێ.)* ف تیرانداز ماهر

دەست ڕۆیشتن: دەسەڵاتداری، دەست ڕۆیین *(دەستم کە بڕۆیشتبا خودا ئاسایی/ گەردوونێ ترم دەخستە ڕوو سانایی «هەژار».)* ف قدرت

دەست ڕۆیشتوو: بە دەسەڵات.ف مقتدر

دەست ڕۆیین: دەست ڕۆیشتن.ف قدرت

دەست ڕەقاس بوون: ڕاهاتنی دەست بە کار. *(دەستم ڕەقاس بووە.)* ف مهارشدن دست درکار

دەست سارد بوونەوە: ناهومێد بوون لە کار *(کە ئەو قسەم بیست، دەستم سارد بۆوە)* ف سرد شدن در انجام کاری

دەست شل بوونەوە: ناهومێد بوون و سارد بوونەوە لە کار، دەست بۆ کار نەچوون. *(کە ئەو قسەی کرد دەستمان شل بۆوە.)* ف نومید شدن از کاری

دەست فریای دەم نەکەوتن: ☜ دەست بە دەم ڕانەگەیشتن

دەست گرۆیی: یارمەتیدان، یاریدەدان، هاریکاری.ف امداد

دەست لە دڵ (نە) بوونەوە: ڕازی (نە) بوون، مل (نە) دان. *(هێندە سەختە دەستی لە دڵی نابێتەوە.)* ف کنایه از تردید زیاد

دەست لە دەست نان:) تۆقە کردن، دەست و مشتاخ؛) مارەبڕینی کچ لە کوڕ، *(نەمرم دەستتان دەنێمە دەستی یەک.)* ف) دست دادن؛) عقد کردن دختر برای پسر

دەست لە ڕەش و سپی نەدان: بریتی لە کار نەکردن، بێکار دانیشتن *(هەمیشە لە مااڵێ دانیشتوە و دەست لە ڕەش و سپی نادا.)* ف بیکار و تنبل

دەست لە گۆزەدامان: بریتی لە هیوابڕاو بوون. ف کنایه از نومید شدن

دەست لە هەمبانە بەر بوون: ناهومێد بوون، هیوابڕاو بوون.ف ناامید شدن

www.perawipepwle.com

دەست لەدڵ بوونەوە: دڵ نەرم بوون، ڕازی بوون بۆئەوەی کارێک بکەی. *(دەستی لە دڵی نابێتەوە خێرێک بکا.)* ف کنایه از راضی شدن.

دەست لەڕوو نان: داخوازی کردن، داواکاری *(من قەت دەست لەڕووی پیاوی وا نانێم.)* ف خواهش کردن

دەست لێ داشتن: ناهومێد بوون، هیوا پێنەمان. *(تازە بە هیوای نیم دەستم لێ داشتووە.)* ف از چیزی دل کندن

دەست لێ ساندن: بەزاندن *(بەجارێ دەستی لێ ساندووە.)* ف شکست دادن

دەست لێڕاگرتن: مۆڵەت پێدان، لەسەر ڕاوەستان. ف مهلت دادن

دەست لێوەرێنان: باوەش پێداکردن، لە ئامیزگرتن *(وەرە کوڵمەم لە کوڵمەی تۆ خشێنم/ وەرە با دەست لە باڵاکەت وەرێنم«هێمن».)* ف درآغوش گرفتن

دەست لێهەڵێنان: بریتی لە پەلە کردن لە کار *(ئەگەر دەستی لێهەڵێنن بۆ ئێوارێ تەواو دەبێ.)* ف عجله در کار

دەستبار: بار هەڵگرتن بە دوو کەس کە دەستیان پێکەوە دەگرن و تایەکەی دەخەنە سەر و بەرزی دەکەنەوە(شەنگەبێری یار و دەستباری کوڕی کۆچەر نەبێ/چۆن دەگاتە جێ هەوار و هۆبە، ئەو بارگەوبنە. «هێمن») . ف برداشتن بار به وسیله‌ی دو نفر

دەستبەند: (+) دەستەوانە، دەستبەندی زێر. ف دستبند طلا

دەستتێژ: دەستێژ. ف ثروتمند

دەستحیز: دەستپیس، دز. ف دزد

دەستدا: ژێرچەپۆکە، ملکەچ، ژێردەستە، ف زیردست

دەستدرێژ: دەستدرێژ، داگیرکەر. ف متجاوز

دەستدرێژی: دەستدرێژی، زۆرداری کردن. ف تجاوز

دەستمژ: دەستبڵاو، دەست شاش، هەڵەخەرج، دەسباد. ف ولخرج

دەستودڵباز: دڵاوا، دڵفراوان ، بەخشندە، سەخی. ف سخاوتمند

دەستەچێ: تێ هەڵچەقان، دڕوو لە دەست هەڵچوون. ف خلیدن

دەستەخۆ: دەستبەجێ، خێرا، لەڕێوە. ف فوری

دەستەسڕ: دەسڕۆکە، دەسماڵدەست. ف دستمال کوچک

دەستەک: (+) دەست نیشانکراو، دیاری کراو. ف نشانه شده

دەستەکوتکێ: دەستەکوتێ، پەل کوتان، بەکوێرەکوێرە بۆشتێک گەڕان. ف کور مانند با دست جستجو کردن.

دەستەڵێن: دەستەمۆ، دەسەڵێن، کەوی. ف رام

دەستەملە: زۆرانی دەست، زۆرەزمێ. ف پنجه انداختن و امتحان قدرت.

دەستەوا: (+) خوازە، ئیستعارە، ناوی خوازراو لە شێعردا. ف استعاره

دەستەوام: دەستەوا، یاریدەدانی یەکتر بە نۆبە. *(مامە مامە دنیا دەستەوامە.)* ف کمک کردن به

همدیگر

دەستەوانە: (+) دەستبەند، لیزگە مووروویی کە لە دەستی دەکەن.[ف] دستبندی که با مهره‌های رنگی به دست می‌کنند

دەستەوبەجێ: دەسبەجێ، لەڕێوە.[ف] فوری

دەستەوخۆ: دەستەخۆ.[ف] فوری

دەستەوداوێن: پاڕانەوە، تکا و ڕجا *(دەستەوداوێنی مەلا و شێخ بووم.)* [ف] خواهش و تمنا، دست به دامن شدن

دەسەوستان: (+) دەسەوسان، سست و تەمبەڵ، بەساوە ساو(ئەی میللەتی مەزڵووم و فەقیر و دەسەوستان/ ئەی کوردی پەڕاکەندە لە گەرمێن و لە کوێستان «مەلا مارف کۆکەیی») .[ف] سست، ناچار، لاعلاج.

دەستی تەڕ لە دوو دان: بریتی لە فریو دان و بە ناهومێدی بەڕێ کردنی کەسێک.*(دەستێکی تەڕی لە دوودا و بەڕێی کرد.)* [ف] کنایه از فریب دادن رد کردن کسی.

دەستێر: دەستپڕ، دەوڵەمەند، بێنیاز.[ف] دارا، ثروتمند

دەسچن:) بەدەست چندراو؛) میوەی بەدەست لە دار کراوە.[ف]) دستباف؛) دست‌چین

دەسچێن: شیناوەردی تۆم وەشاو، بەرانبەری خۆڕست.[ف] کاشته شده

دەسحیز: ☜ دەستحیز

دەسدار: سەیدا، مامۆستا.[ف] معلم

دەسرازە: ئەو پەتە پانەی بە بەنی ڕەنگاوڕەنگ وەک کەژوو دەیهۆننەوە بۆ بەستنەوەی دەست و لاقی منداڵ لە لانکەدا. *(لەنێو کورد نەبێ دەسرازە نییە/ ئەو بەند و قوڵف قەڕازە چییە؟* [ف] *نواری پشمی دستباف برای بستن نوزاد در گهواره.*

دەسرە: (+) شاشک، میزەر، پێچ *(دەسرەکەت لە سەرت پێچە با برۆوین.)* [ف] دستار

دەسڕەش: ☜ چنگڕەش

دەسگرۆ:) دەستەمۆ، کەوی؛) یاریده، یارمەتی، دەستگرتن.[ف]) رام؛) کمک، یاری

دەسگۆڕ: دەسەنقەس، بەقەستی، ئانقەست.[ف] عمدا

دەسمییەت: یاریدە، یارمەتی *(مەمنوونم لەی کارە دەسمییەتم دان.)* [ف] کمک

دەسنیا: دانان لەسەر کار، دامەزراندن، کەسێکی کە بە تایبەتی لەسەر کارێکی دادەنێن. *(هیوا دەسنیای خۆمە لەو ئیدارەیە.)* [ف] دست‌نشانده

دەسەبەر:) زامن؛) ناوە، ئەستەملّی، دەفری قورکێشان، تەشتی قور؛) عەرەبانەیەک کە بەدەست لێی‌دەخورێن.[ف]) ضامن؛) ظرف گل‌کشی؛) گاری دستی

دەسەر: دەستاڕ، دەساڕ، بەردی دانەوێڵە هاڕینەوە.[ف] دستاس

دەسەک: (+) بیانوو، بەهانە، پەڵپ، وڕک.[ف] بهانه

دەسەڵێن: دەستەمۆ، دەس گورۆ.[ف] رام

دەسەنقەس: بە ئانقەست، لە قەستی، هەڵە لە ڕووی ئاگادارییەوە.[ف] عمدا

دەسیاو: دەستخۆشانە، پاداشی کاری جوان.[ف] انعام

دەشپوول: پێشی شووشەی ماشێن، جەعبەی بەردەمی شۆفیر.ف داشبرد

دەغەز:) وەرهەم، گریمانەی سەر دڵ؛) رق، قین.ف) ورم؛) کینە

دەغەزدار: وەرهەم هەڵێناو؛) رق لە زگ.ف) ورم کردە؛) کینەتوز

دەغەڵکار: گزیکار.ف کسی کە وجدان کاری ندارد

دەفڕێکەوە چوون: ☜ دەکورێکەوە چوون

دەڤن: لووت، کەپۆ.ف بینی

دەفە: (+) کەرکیت، خەپە، ئامڕازی کوتانی پۆی فەڕش لە تەوندا، هەپە، هەپک.ف شانەی پودکوبی در فرشبافی

دەقن: قوڕ و زیلاقە، باتڵاق، زۆنگ. *(لەو دەقنەدا کەوشەکانم بەجێما.)* ف باتلاق

دەقودۆغر: قسەی ڕاست و تەواو، ڕاست و بێپەردە قسە کردن. *(ڕووداوەکەم دقودۆغر بۆ گێڕایەوە.)* ف حرف رک و پوستکنده

دەکودەهو: فێڵ و تەڵەکە، فڕوفێڵ، گزە.ف کلک.

دەکورێکەوە چوون: سڵەمینەوە *(کە چاوی پێمان کەوت دەکورێکەوە چوو.)* ف رم کردن

دەگەڵە: کەپەنکی لە بەڕە دروست کراوف پالاپوش درست شده از گلیم

دەلا: هەڵماتی گەورە، مەڕمەڕی زەلام، دووقامکە.ف تیلەی بزرگ

دەلان: ناودەلان، پلەی پەیژە.ف پلەی نردبان

دەلانە: پلەی نیردیوان، پلەی پەیژە.ف پلەی نردبان

دەلدەلەکانێ: هەقلیمەقۆ.ف الاکلنگ

دەللە: (+) ئامڕازی کون کردنی کراس و بەرگ بۆ قرتێنە.ف وسیلەای برای سوراخ کردن پارچه برای قرته

دەلم: دۆڵچە، دەولک، سەتڵی جیر.ف دلو

دەڵنگان: پلەندەر، بێئابڕوو، بێناموس، ڕووسیا.ف بی‌آبرو

دەلۆ: ناوی هۆزێکی کوردە.ف نام یک ایل کرد

دەڵە: (+) تەوەلا، لانەواز.ف پرندەای کە از لانەاش بیزار می‌شود

دەڵەشڕ: بە تانە و تەشەرەوە بە کێچ دەڵێن. *(قوڕ بە سەرە بە چوار دڵەشڕەوە چبکا.)* ف کنایه از دختر

دەڵەمە: (+) وڵوڵە، هێلکەی تێکوڵ نەکردوو کە زووتر لە کاتی خۆی مریشک دەیکا.ف تخم‌مرغ بدون پوسته که مرغ زودتر از وقت می‌گذارد

دەڵەمیز: کەسێک کە میزی بۆ ڕاناگیرێ و زوو زوو دەیکا بە خۆیدا، میزەڵ.ف کسی کە بسیار بشاشد و خود را خیس کند

دەلین: سەرسام بوون، سەرسووڕمان، واقوڕمان.ف متعجب

دەم بە قوتەوە گرتن:) هیچ نەخواردن، دەم لە هیچ نەدان؛) قسە نەکردن، ڕاوەستان لە قسەکردن یان نان خواردن *(بیرت لە کوێیە ئاوا دەمت بە قوتەوە گرتووە.)* ف) لب به غذا نزدن؛) حرف نزدن

دەم بە هاوار: کەسێک کە هیچی لە دەمدا ڕاناوەستێ، دەم ڕانەوەستاو. *(هێندە دەم بە*

هاواره بۆئەوە نابێ هیچی لەلا بدرکێنی.) ف کسی که راز نگهدار نیست

دەم پان کردنەوە: بریتی له پێکەنینی گەوجانه و حیزانه. *(داوەشێی مەگین هەر دەمت پان کەیەوە.)* ف تبسم هیزانه

دەم تەشی: بریتی لە دەم باریکی زۆربڵێ، دەم تیژ و چەنەوەر. ف دهن باریک وراج

دەم چەپڵە: دەم شڕ، زۆربڵێ، زۆر وێژی قسه پیس. ف وراج

دەم چەورکردن: دەم شیرینکردن، سمێڵ چەورکردن، بریتی له بەرتیل پێدان. ف کنایه از رشوه دادن

دەم کردنەوە: پێشکەش کردنی مەڕ یان بزن لە لایەن خەزووڕەوە بۆ بووکەکەی بۆئەوەی قسه بکا. *(مەڕێکم پێدا دەمی بکاتەوە دوو مەڕی دەدەمێ بیبەستێتەوە.)* ف هدیه‌ای از طرف پدرشوهر برای عروس که شروع کند به حرف زدن با پدرشوهرش.

دەم گاوس: بریتی لە دەم زل، *(دەمی دەڵێی گاوسە/ لە عالەمێ ئاوسە.)* ف کنایه از آدم دهن گنده

دەم گەنیگ: زار بۆگەن، دەم بۆگەن. ف کسی که دهنش بو می‌دهد

دەم گیرفان: کەنارەیەکی پارچەیە کە بە قەراغی زارکی گیرفانی پاتۆڵیدا دەدروون. ف نواری که دور دهنه‌ی جیب شلوار می‌دوزند

دەم لە پووش: ناهومێد، ناکام، بەئاوات نەگەیشتوو. *(لە ژیانێ دەمێنەوە کە چووشن/ بێچارە بەجارێ دەم لە پووشن «مەم و زین».)* ف ناامید

دەم لە جەرگ نان: بریتی لە زۆربڵەیی و مزاحیم بوونی زۆر، چەقەسرۆیی زۆر کە دەبێتە هۆی ئازاری گوێگران. *(دوو سەعاتە دەمی ناوەتە جەرگم. هەر دەیڕێسێ و دەمی شل نابێ.)* ف کنایه از وراجی زیاد

دەم لە دەم نان: شەڕە دەندووکێ *(کوڕە دەم مەنێ دەمی ئەو هەرزەیە.)* ف دهن به دهن شدن

دەم لەسەر پشت: ☜ دەم لەسەر قنگ

دەم لەسەر قنگ: دەم لەسەر پشت، هەڵبڕین و وەدوا کەوتن. *(دەم لەسەر قنگ لەولاوە هێنای.)* ف دنبال کردن

دەم مردوولە:) منداڵێک یان بەرخ و کاژیلەیەکی کە ناتوانێ و هێزی مژینی دایکی نییە؛) کەسێک کە زۆر شەرمێونە و نازانێ قسه بکا) بچه‌ای که نمی‌تواند پستان مادر را بمکد؛) کسی که نمی‌تواند حرف بزند

دەم هەپک: دەمەوەر، چەنەوەر، چەقەسرۆ، دەم هەراش. ف وراج

دەم هێنانە پێشێ: بریتی له خۆ تێ هەڵقووتاندن و قسه کردن. *(تۆ چکارەی ئەوەندە دەم دێنییە پێشێ؟)* ف مداخله کردن

دەمار فرۆش: به پۆز و هەوا، بادیهەوا، بەفیز. ف متکبر

دەمباریک: جۆرێک ئاموورده‌ستی نووک باریکه ف دم‌باریک

دەمبڕ: گۆتره، گۆترمه. *(هەر دەمبڕ بیلێ بزانم*

نەزەری چەندت هەیە.) ف تخمین بدون اندازەگیری

دەمبزێو: بریتی لە کەسێک کە دەمی ڕاناوەستێ و قسە دەکا، دەمچەپڵە.ف وراج، پرگو

دەمبۆر: ناوی تیرەیەکە لە هۆزی مامەش.ف نام طایفه‌ای در ایل مامش

دەمبەڵ: دەمەڵ، کوان، قونێر، دەمەڵ.ف دمل

دەمپەڵوڵە: قسە نەزان و گێژوولکە، کەسێک کە دانی لە دەمدا نییە و قسەی بۆ نایە.ف کنایه از کسی که حرف زدن بلد نیست

دەمحیز: کەسێک کە هەمیشە قسەی سووکی لەسەر دەمە و بەدەم ئەم و ئەوەوە پێدەکەنێ.ف کسی که همواره می‌خندد و حرف زشت می‌زند

دەمدەمان کردن: دەم لەنێو دەم نان بۆ ماچ کردن. *(دەمەکت بێنە دەمدەمانی کەم/ دەم و ساحەب دەم بە قوربانی کەم.)* ف دهن در دهن گذاشتن

دەمڕووت: بریتی لە لاوی موو لێ نەهاتوو، لووسکە، هەرزە.ف کنایه از جوان

دەمڕەش: کەسێ کە قسەی باش ناکا و شوومی باش نییە.ف کسی که گفتارش شوم باشد

دەمسارد: (+) تاجییەک کە کەرێشکی بۆ هەڵناگیرێ بیهێنێتەوە بۆلای ڕاوچی.ف تازی که نمی‌تواند شکارش را بردارد

دەمسپی: کەسێک کە قسەی جوان دەکا و قازانجی خەڵکی تێدایە.ف حرف آدم خیرخواه

دەمشڕ:) جنێوفرۆش؛) کەسێک کە قسەی لە دەمدا ڕاناوەستێ.ف) بد زبان؛) دهن لق

دەمقڕە: دەمە قاڵێ، شەڕە دەندووکە.ف جدال لفظی

دەمقورس: ڕاز هەڵگر، کەسێک کە ڕازی کەس ئاشکرا ناکا.ف رازدار

دەمکوت بوون: بێدەنگ بوون، مت بوون.ف ساکت شدن

دەمکۆڵ: دەم قوڵە، دەم بچکۆڵانە. *(شەوە لەو سەوزەزارە لەو دەم ئاوە/ مەکۆی خەم لاچووە دەمکۆڵ چماوە؟/ مەکەو لاچۆ دەمانبینن بیانوون/ بەیانە دەم بنێ دەم، دەم نەماوە «هەژار».)* ف کوچک دهان

دەمکون: بریتی لە کەسێک کە دانی پێشەوەی کەوتبێ.ف کنایه از کسی که دندان نیشش افتاده باشد

دەمگۆ: واتەوات، دەنگۆ.ف شایعه

دەمە تێخەڵە: دەمی چەقۆی دەسک شکاو.ف چاقوی دسته شکسته

دەمە دەمە: دەم بە دەمە، کێشە و هەرا، شەڕە دەندووکە، دەم لە دەم نان.ف جدال لفظی

دەمەچێشتە: چەشەخواردوو، دانەخۆرە. *(دەمەچێشتە بووە دەست هەڵناگرێ.)* ف چشته‌خوار

دەمەداس: لەتکی تیغی داس کە پەڕیبێ.ف تیغ شکسته‌ی داس

دەمەدۆ: ئاژەڵێک کە ڕایگرن بۆ شیرەکەی. *(مانگایەکیان هەیە بۆ دەمەدۆ.)* ف نگهداری گاو

www.perawipepwle.com

ماده برای استفاده شخصی از شیرش

دەمەژەنی: چێژکردن، چێشتن *(دەمەژەنی چێشتەکە بکە بزانە خوێی چۆنە.)* ف چشیدن از غذا برای امتحان نمک

دەمهەلار:دەمهەراش، دەمەوەر، چەنەوەر، زۆربڵێ، چەقەسرۆ.ف پرگو

دەندووک بێڵە: باڵداڕێکی بەقەد لەکلەکە سەری دەنووکی پانە لە تەنکاوان ماسی و بۆق دەگرێ.ف نام مرغی ماهیخوار

دەندووک قاژوویی: جۆرێ گوێزی درێژۆکەیە کاکلەکەی باش دەرنایە.ف نوعی گردو

دەندەلووشک: قنگەلاشک، قانگەلاشک، دڕووی وشکی کنگر.ف خار کنگر

دەنگ داگۆڕین: نێوان تێک چوون، بەین ناخۆش بوون. *(لەسەر هیچ و خۆڕایی دەنگی لێ داگۆڕیوم.)* ف قهر کردن

دەنگ لە تێڕییەوە هاتن: ☜ دەنگ لەجێی گەرمەوە هاتن

دەنگ لەجێی گەرمەوە هاتن: بریتی لە قسە کردنی نەترسانە و بە کەسێک پشت گەرم بوون، بریتی لە قسە کردن لە ڕووی بێنیازییەوە.ف کنایە از کسی کە از روی بی‌نیازی حرف می‌زند

دەنێوەوە چوون: بە ساڵا چوون، بە تەمەن، گەڕاوە.ف سالخورده

دەوام:) ماوە، مۆڵەت *(خودا دەوامت نەدا.)* ؛) ئیش، کار، کاری ئیداری *(ئەمڕۆ دەوامم هەیە ناتوانم بێم.)* ف) فرصت؛) کار اداری

دەور: (+) ڕۆڵ، نەخش لە فیلم و شانۆدا.ف نقش

دەوردان: پاک کردنەوە و کوژاندنەوەی سیایی. *(ئەوەش قەرزەکەت لە دەفتەرەکەدا دەوری دە لە بیرت نەچێ.)* ف پاک کردن

دەورگێڕ: ئەکتەر، کەسێک کە لە فیلم و شانۆدا یاری دەکا.ف بازیگر

دەورێش بالیکخوەر: تاجیلۆکە، تاژیلۆکە، ئەسپی ئەحمەد ڕاوکەر، حوشتر خوا، بالووک. ف آخوندک

دەورێش چوینە: ☜ دەورێش بالیکخوەر.ف آخوندک

دەوسیە: پەروەندە.ف پرونده

دەولک: دەڤلک، سەتڵی ئاو هەڵگوێستن. سەتڵی جیر بۆ ئاو هەڵکێشان لە بیر.ف دلو

دەوە دەوە: گەمەیەکە بە دار و هەلووک دەکرێ، ڕتاندن.ف بازی الک دولک

دەوەک: کەفی سەر دۆ لە مەشکەدا کە دەبێتە کەرە.ف کف دوغ

دێ نەگەیی دووکەڵ گەیی: بریتی لە سەرهەڵدانی شتێکی ناوەخت و نابەجێ.ف کنایه از آمدن چیزی نابه‌هنگام

دێبوکری: دێموکری.ف ☜ دێموکری

دیدار ئاخر بوون: بە ئاوات نەگەیشتن و نەدیتنی نەخۆش لە کاتی مردندا *(چەندەی وبست کورەکەی ببینێ ئاخری نەهاتەوە و دیدار ئاخر بوون.)* ف مردن و از دیدار عزیزان محروم شدن

دێراو هەڵدان: دروست کردنی دێراو بە

کەردووکێش بۆ شووتی و خەیار و تەماتە و ... ف درست کردن جوی با گراز برای کاشتن هندوانە و خیار و گوجەفرنگی و ...

دێرۆ: گیایەکە وەک مۆسک وایە گوڵی زەردە. ف نام گلی است

دێرۆغە: دێراو پڕ کردن لە ئاو و شکاندنی بۆ دێراوەکانی دیکە، دێرۆخە.ف جوی مانندی کە برای جالیز درست می‌کنند و از آب پر می‌کنند

دێرە: فیستان، کراسی ژنانەی کوردستانی ژووروکە لە پارچەی ڕەنگاوڕەنگ دەیدروون. ف پیراهن زنانە

دێرەدۆخ: ☜ دێرەدۆغ

دێرەدۆغ: ☜ دێرۆغە

دێرەوان: پاسەوان، کێشکچی.ف نگهبان

دێرەوانی: پاسەوانی، کێشکێتچی.ف نگهبانی

دێزپا: سێ کوچکە، سێ بەردەی کوچکاور، کوانوو.ف اجاق سنگی

دیزە بەدەرخۆنە پێکردن: شاردنەوەی باسێک، پۆشینی ڕاز و نهێنی. *(ئەو قسەیە هەر لێرە دیزە بەدەرخۆنە پێدەکەین.)* ف پوشیدن راز

دیزە لە دوو شکاندن: بریتی لە دەر کردن و تەرە کردنی ملۆزم بە یەکجاری.ف کنایە از راندن مزاحم برای همیشە

دێزەڵ: دێزیل، گیایەکە لەنێو بێستاندا شین دەبێ گوڵی سپی دەر دەکا و گەڵای پەنجەییە. ف اسم گیاهی است

دێزیل: دێزەڵ.ف گیاهی است

دێژلەمە: دیشلەمە، شیلامە، چای تاڵ بە قەندی کڵۆوە.ف چای قندپهلو

دێسپا: ☜ دێزپا

دیـقدیقـانێ: سەرەتاتکێ، سەرکێشان بە دزییەوە.ف دزدکی نگا کردن

دێگونەچـارێ: ناوی کچێکە لە حەقایەتی فۆلکلۆردا زڕدایکی زۆری ئازار دەدا و ناهێڵێ خوازبێنی کەر چاویان پێی بکەوێ لەجیاتی زڕکەچەکەی، کچەکەی خۆی پێشان خوازبێنیکەران دەدا. بۆیە کچەکەی خۆی گونێک لە چەنەی دێتە دەرێ و کێرێک لەنێو چاوانی و ناوی دەنێن دێگونەچارێ.ف نام دختری در افسانه‌ای به این نام.

دیـلاڤ: ڕێژگەی چۆم، شوێنێک کە ئاو بە غوڕەم دەڕژێتە ڕووبارەوە.ف جایی که آب به رودخانه می‌ریزد

دیلدیلە: شات، داڕێکە تەگەرێکی چکۆلەی پێوە دەڵکێنن منداڵ کایەی پێدەکا.

دیلوان: دەرزیی لێفەدوورین، دەرزی تەبەنە.ف سوزن لحاف‌دوزی

دێم: (+) ڕوو، ڕووخسار، ئەدگار.ف چهره

دێموکرێ: ناوی هۆزێکی کوردە.ف نام یک ایل کرد

دیوارێن: یارییەکی منداڵانەیە بە درزیلە دەیکەن. دوو کەس یەکی درزیلەیەک بەدەستەوە دەگرن و یەکەم کەس بە دیوارەکەیدا دەدا و دەکشێتەوە، کەسی دووهەمیش بە دیوارەکەیدا دەدا ئەگەر بە ئەندازەی بستێک لە درزیلەی یەکەم کەس نزیک بۆوە دەرزیلەکە هەڵدەگرێ

بۆ خۆی و بۆ درێژەی کایەکە دەبێ ئەوەی دۆڕاندوویە دەرزیلەیەکی دیکە بێنێ.ف نام یک بازی کودکان

دێوتەرم: ئاوگەرمکەر.ف آبگرمکن

دێوڵکە: گێژەڵووکە، گەردەلوول، دێوەڵووکە، سایکلۆن، باگەڕ، باهۆز.ف گردباد

دیوناس: ناسیاو، شناس، ئاشنا، ناسراو.ف آشنا

دێوەرژەنگ: دێوەرژەن، قوڕم و تۆزی بە میچەوە نووساو.ف دود و غبار غلیظ

دێوەشەلە: ئەو ئەستێرەی کە لەو شەش ئەستێرەکەی تری حەو برالە گەورەترە.ف ستاره‌ای که از دیگر ستاره‌های هفت برادران بزرگتر است

دێوەڵووکە: (+) گێژەڵووکە، گەژگەڕینک، باگەڕ، سایکلۆن، گەردەلوول، باهۆز، زەمەن.ف گردباد

ڕابینۆک: جۆڵانێ، هێزۆک، هۆرک، هەڵۆرتک، دنگلاڤ.ف تاب

ڕاپسکووتن: تێهەڵبوون، وەسەر کەوتن *(ڕستە مەڕەز لە قوڵێدا/ ڕاپسکووتن بە دۆڵێدا «ڕاوچی».)* ف بالا رفتن از تپه

ڕاپێچەک دان: ڕەپێچەک دان، ڕامااڵین. *(شوانە مەڕەکانی بەرەو ماڵی ڕاپێچەک دا.)* ف با شتاب راندن و بردن

ڕاتۆڵ: گەڕۆک، گەڕاڵ، گەڕیده.ف سیاح

ڕاجفرین: ڕاچەنین، داچڵەکین، ڕاپەڕین، راجفلین.ف یکه خوردن

ڕادار: (+) دەکەلی بنێری هەواڵ و ڕاگەیاندن و بینینی تەیاره و ...ف رادار

ڕاداشتن: (+) گرتنی چرا بۆ کەسێک له تاریکیدا. *(چراکەم بۆ ڕادێره تا لەو قوواڵکانە دەپەڕمەوە.)* ف گرفتن چراغ برای کسی در تاریکی

ڕادبە: راتبە، خڕکردنەوەی نانی فەقێ و سوخته.ف جمع کردن غذای طلبه

ڕاژەوان:) خزمەتکار، نۆکەری نێومااڵ؛) ڕاقەوان، لێکۆڵەر، شرۆڤەکار.ف) مستخدم؛) مفسر

ڕاسان: (+) هەستان، ڕاپەڕین *(هەژاران دژی زۆرداران ڕاسان.)* ف قیام

ڕاساو: ڕاپەڕیو، هەستاو.ف قیام‌کرده

ڕاستاوێژ: جوانەگایەک کە لەگەڵ گایەک بە ئامووری بێگاسن جووتی پێدەکەن بۆئەوەی ڕابێ و بۆ بەهاری سااڵی داهاتوو فێری جووت‌کردن بێ.ف گاوی که با خیشی بدون گاوآهن برای شخم زدن آماده می‌کنند.

ڕافزی: بێحەیا، بێئابڕۆ، کارخانچی.ف بی‌آبرو

ڕافە: چارەنووس، کەسێک کە دەبێتە هۆی ئاشنایەتیی دوو بنەماڵە و زەماوەند کردنی کچ و کوڕیان.ف کسی که موجب آشنایی دو خانواده می‌شود برای ازدواج پسر و دخترشان

ڕاڤەوان: ڕاڤەکار، ڕاژەوان، شیکەرەوە، لێکۆڵەر، شرۆڤەکەر.ف مفسر، شرح دهنده

ڕاقەنان: سەرنگوون، کەڵەواژ بوونەوە، سەرەونخوون.ف سرنگون

ڕانەبێرە: مەڕەبێرە ☜ دانەبێرە

ڕانەر: خوڵقێنەر، بەدیهێنەر *(دەتهەوێ چاوی لە*

تۆ بێ ڕانەری چاو و سەرت/ پاشی مردن پڕ بەدڵ بێ دێبەری بەرگ و بەرت «ڕاوچی».) .ف *خالق، آفریننده.*

ڕاوڕاوان: هەڵاتەهەڵات، هەڵبڕدابڕ.ف تعقیب و گریز

ڕاوڕاوێن: ☜ ڕاوراوان.

ڕاوە هەردی: جۆرێ ڕاوە کەوە لە زستاندا دەکرێ و ئەو کەوانەی گەرمێن و کوێستان ناکەن، زستانان ڕاوچی ڕاویان دەکەن.ف شکار کبک در زمستان

ڕاوەبار: ڕاوە کەوی کاتی گەورە بووني بارەکەو، ئاخری هاوین.ف شکار کبک در آخر تابستان

ڕاوێز: تێلێکی دڕکدار و کون کونە لە بنمیچی داری دەدەن و بە گەچ سپیکاریی دەکەن بۆئەوەی داری بنمیچەکە بە دەرەوە نەبێ.ف راویز

ڕپشێلە: فێڵ، تەڵەکە، گزی.ف حیله

ڕزگاریخواز: ئازادیخواز، لایەنگری ڕزگاری.ف آزادیخواه

ڕزگاریخواز: هەواداری ئازادی.ف آزادیخواه

ڕژد: گاسنێک کە نووکەکەی قیت دەکەنەوە بۆئەوەی زیاتر عەرز بدڕێ، ئەگەر بشیانهەوێ زۆر عەرزەکە نەدڕێ و گایەکان زۆر ماندوو نەبن مالّی دەکەن. *(گاسنەکە مالّە تۆزێ ڕژدی کە.)* ف بلند کردن نوک گاوآهن برای اینکه بیشتر به زمین فرو رود

ڕشوەت: ڕشڤەت، بەرتیل، پارەیەک کە کاربەدەست بۆ ڕێک خستنی کارێک بە نارەوا دەیستێنێ.ف رشوه

ڕفێن ڕفێن: فڕان فڕان، هەر کەس بەشی خۆی هەڵگرێ و بیڕفێنێ. *(بوو بە ڕفێن ڕفێنێک بەجارێ تاپۆیان کرد.)* ف ربودن دسته‌جمعی

ڕقات: ڕیز، لە پاڵ یەک چندراو، جەللە کراو.ف ردیف

ڕقە: گوڕڕە، ملە، کێبەرکێ، ململانێ.ف رقابت

ڕقەبەرایەتی: ڕقەبەری، ڕقە.ف رقابت

ڕقیف: ڕفیق، هەواڵ، دۆست، هەڤاڵ، هاوڕێ.ف رفیق

ڕک: ڕەگ، بێخ، ڕیشە.ف ریشه گیاه

ڕمبازێن: هەڵاتن و هەڵبەزدابەز، بۆ ئەسپسواریش دەگوترێ.ف بالا و پایین پریدن

ڕمووسک: گیایەکە لە مێرگدا شین دەبێ و لاسقەکەی دەخورێ، ڕیمۆسک، مۆسک.ف نام گیاهی است

ڕمهەرکێر: بەراز، یەکانە.ف گراز

ڕندۆڵ: کەندڕ، ئاودڕ، شیوی بە ئاوی لافاو دروست بوو.ف آبکند

ڕۆح لەفەندی: جۆرێ کراسی ژنانەی قەدیم بوو.ف نوعی پیراهن زنانه در قدیم

ڕوح:(+) ڕوو.ف روی

ڕۆح: (+) ڕوو، ڕۆح فافۆن. کانزایەکە کتری و قاپ و کەوچک و دیزەی لێ دروست دەکەن.ف روی

ڕۆحسووک: گوێڕادێر، نادەغەڵ. *(ئەوەندە کورێکی ڕۆحسووکە هەر کارێکی پێ بڵێی بەدڵ*

www.perawipepwle.com

ئەنجامی دەدا.) ف سبکروح

ڕوحم تلیسانەوە: بریتی لە بزووتنی ڕەحم و بەزەیی، دەربڕینی خۆشەویستی. *(خودا بە خێری بگێڕێ سەیر ڕوحمەکەی بۆمان تلیساوەتەوە.)* ف اظهار مهر و دوستی

ڕوحم سارد بوونەوە: بێمەیل بوون، مەیل سارد بوونەوە *(بۆوا ڕوحمەکەت سارد بۆتەوە.)* ف کم شدن ترحم

ڕوحم: بەزەیی. ف رحم

ڕۆژان: ناوی کچانە ف نام دخترانه

ڕۆژە ڕەشەکە: گرانی، بریتی لە دامان و موحتاج بوونی زۆر. *(وەک ڕۆژە ڕەشەکە دامابووم بۆ لەتێ نان.)* ف کنایه از گرسنگی و احتیاج

ڕۆژەڤ: چۆنیەتی و بارودۆخی ڕۆژ، ڕووداوگەلی باوی ڕۆژ ف رخدادهای روز

ڕۆژین:) وەک ڕۆژ ڕووناک؛) ناوی کچانه

ڕۆسەکنان: داسەکنان، سرەوتن، داساکین، داسرەوین. ف آرام گرفتن

ڕوقیسۆر: ڕیخۆلە. ف روده

ڕۆڵ: دەور، نەخش. ف نقش

ڕۆمان: چیرۆکی درێژ، چیرۆکی خەیاڵی کە بە شێوەی پەخشان و هۆنراوە دەنووسرێ. ف رمان

ڕوممە: ڕاوکە، ڕامکە، هێلکە یان بەردێکی خڕی سپی کە لە کولانەی مریشکی دادەنێن بۆئەوەی هێلکەی لەسەر بکا. ف تخم‌مرغ یا سنگ سفیدی که در لانه‌ی مرغ می‌گذارند تا مرغ را تحریک به تخم‌گذاری کند

ڕۆندە: (+) جاڕ. زەویی نەکێڵدراو، بەیار. ف بایر

ڕوو: ڕۆح، فافۆن، ڕوح، *(پارچە گۆشتێکە دڵی من ڕوو نییە/ نااڵە نااڵی من دەنگە زوو نییە «هێمن»)* ف روی.

ڕووباد: ئەو ماکەوەی لە ڕکەدا دایدەنێن و داوی لە دەور دەنێنەوە و ڕاوی کەوێتری پێدەکەن. ف کبکی که برای شکار کبکهای دیگر از او استفاده می‌شود

ڕووبەر: (+) ڕووکار. ف سطح

ڕووبەستە: ڕوو داپۆشراو، ئافرەتی بەئەدەب و نەجیم. ف رو پوشیده

ڕووسارد: (+) بێناز، لارەمل. *(کچی بێچارە هەتا لە ماڵە بابیشییەتی هەر ڕووسارده.)* ف گردن کج

ڕووسڵ: شەرمن، شەرمێون، فرێت *(ماست فرۆش کچی جوان و ڕووسڵم/ ماست فرۆش ماستت ئاوێتەی دڵم «گۆرانی»)* ف خجالتی

ڕووسووری: خوێنی نیشانەی کچ بوون کە بە خامێکی سپییەوە لە ماڵی زاواوە دەنێردرێتەوە بۆ ماڵی باوکی بووک. ف خون بکارت

ڕووش هەڵاتن: تووڕە بوونی پشیلە و مڕاندنی. ف عصبانی شدن گربه وآماده شدن برای حمله.

ڕووناخۆش: مڕومۆچ، ڕووگرژ، نێوچاوان تاڵ. ف اخمو

ڕوونـاکبیر: ڕۆشنبیر، زانا و خوێندەوار. ف روشنفکر

ڕووە: بارانی توند بە باوە، لەنگێزە. ف باران شدید همراه با باد

ڕویتق: جیقنە، ڕیقنە.[ف] فضلەی پرندگان

ڕهـ:) ڕەگ، دەمـار *(ڕهـێن پشتاوی کێشان.)* ؛) ڕیشە، بێخ *(ڕهـێن دار تووبیا کوبر دەچنـە خـوار.)* [ف]) رگ؛) ریشه

ڕەبادان: نقورچک لێگرتن.[ف] نیشگون

ڕەپاوڕوو: بەرەوڕوو، ڕووبەڕوو.[ف] روبرو

ڕەپبوون: بریتی لە زۆر ماندوو بوون، لەکار کەوتن لەبەر هیلاکی زۆر *(لەبەر ماندوویەتی ڕەپ بووە.)* [ف] گنایه از خستگی شدید

ڕەپگە: گەنم و جۆی کە لە شوێنی خیزەڵان دەچێندرێ و کەم بەرز دەبێتەوە و زوو پێدەگا و بەرهەمی کەمە.[ف] گندم و جو کاشته شده در زمین شنزار

ڕەپەڕەپ: خۆ قیت کردنەوە و بە هەوا بوون، فیز و دەمار و خۆنواندن، *(بە کەر ناوێرێ بە کورتان ڕەپەڕەپییەتی.)* [ف] غرور و خودنمایی

ڕەپێ بوون: هەستانە سەرپێ، کێل بوونەوە.[ف] بەپا خواستن

ڕەپێ نان: هەڵبڕین، دواکەوتن *(سەفا خزا لە هۆدەی سڕ و کڕ و بەسامم/ پەریی ڕوونـاکی مۆتـەی ڕەشـی شـەوی ڕەپـێ نـا «ئـەمـین گەردیگلانی».)* [ف] دنبال کردن

ڕەپێچەک دان: ☜ ڕاپێچەک دان

ڕەتـەڵ بـردن: هـەڵـەنگـووتن، سـەرسـم دان، هەڵکەوتن.[ف] سکندری

ڕەتەڵدان: هەڵەنگووتن، لەتردان.[ف] سکندری

ڕەجم: بەردباران، سەنگەسار، کوچکواران. *(بۆ فریشتەی داد بە سینەی پڕ لە کینە و داخـەوە/ هاتـە کوردستان گـوتی ڕەجمـی شـەیاتینم دەوێ «هێمن».)* [ف] رجم

ڕەچڵەخۆر: *کرمی ڕیشە قرتێن، تڕتـرە.*[ف] کرم ریشه خوار.

ڕەحەتەڵقوم: شیرینییەکی نەرم و ڕەنگاوڕەنگە بـە شـەکـر و نیـشاستە دروسـتی دەکـەن. [ف] نـوعی شـیرینی کـە بـا نـشاستە و ژلـە و آرد درست میکنند.

ڕەحیف: لێفە، ئۆرغان.[ف] لحاف

ڕەختـاوێز: ئـەو تـەختـەی کـە قتیکـە و قـولاپی پێـوەیـە و جـلوبـەرگـی پێـوە هـەڵـدەواسـن.[ف] رختآویز

ڕەخیـزە: گیایـەکـە وەکـوو گـوێنی بنجـی هـەیـە بەڵام دڕووی نییە.[ف] نام گیاهی است

ڕەزاسووک: خوێنشیرین، لەبەردڵان، سـەحـەت سووک.[ف] سبک روح

ڕەزاڵ بەڕەزاڵ: هەلاهەلا و لەبەریەک چوو *(مار پێوەی دا و ڕەزاڵ بە ڕەزاڵی کرد)* [ف] لهیده و از هم پاشیده

ڕەزیانـە: ڕێزیانـە، گیایـەکـی دەرمانییـە بـۆ زگئێشە دەبـێ. *(هـو کـاکی جووتیـار جووتـت شەنگوڵ بێ/ تۆوت ڕەزیانـە خـەرمانت گـوڵ بـێ.)* [ف] رازیانه

ڕەسمچی: وێنەگر، نیگارکێش[ف] نقاش

ڕەشبەڵەک: (+) خاڵبەڵەک، ڕەشانگی کوێستان *(کوێستان ڕەشبەڵـەک بـووە.)* [ف] خالخـال شـدن کوهستان.

ڕەش ڕاهـاتن: ون بـوون، بـزر بـوون، لـەپـڕ

لەبەرچاو ون بوون *(هەر ئێستا کتێبەکەم لێرە دانا نازانم کوێڕا ڕەش ڕاهات.)* [ف] گم شدن

ڕەش و شین بوونەوە: بریتی لە گریانی زۆر *(منالّەکە هێندە گریاوە ڕەش و شین بۆتەوە.)* [ف] کنایه از گریه‌کردن زیاد

ڕەشئەسمەر: سەوزە، ڕەشتالّە، ئەسمەرە.[ف] سبزه‌ی گندم‌رنگ

ڕەشچیۆک: ڕەشچیلّەک، سێروو، گاوانی، ڕیشۆلّە، [ف] سارسیاه

ڕەشچیلّەک: سێروو، ڕیشۆلّە، گاوانی.[ف] سارسیاه

ڕەشکۆڵ: (+) تاجییەک کە لە ڕەشایی و شێوەردیشدا دەگاتە کەرۆشک.[ف] تازی که خوب می‌دود در خشکی شکار می‌کند

ڕەشنە: بەخت، شانس.[ف] شانس

ڕەشوڕووت: (+) بریتی لە خێزانی زۆر و هەژار، مالّ و منداڵی زۆر و بێئەنوا. *(ئەو هەموو ڕەشوڕووتە بەچی تێر دەکا.)* [ف] خانواده زیاد و بینوا و تهیدست.

ڕەشە چنار: پەلّک، جۆرێ داری چنارە.[ف] نوعی درخت چنار

ڕەشە هەرمێ: ☜ هەرمێ ڕەشە

ڕەشەبی: بێڕەشە.[ف] بیدمشک

ڕەشەکەوتە: لاڕەشە، سیازاخ. *(ڕەبی ڕەشەکەوتە گرێ.)* [ف] سیاه‌زخم

ڕەشەگوێنی: جۆرێک گوێنییە ڕەنگی لاسق و دڕووەکانی ڕەشە.[ف] نوعی گون

ڕەشیمشی: شەولەبان، ئاشەگوێڕێژ، ناوی شتێکی نەبووی خەیاڵییە منداڵی پێدەترسێنن *(نەگریی ڕەشیمشی بۆت دێ)* ، *(بێدەنگبە شەولەبان هات)* ، *(دانیشە گوێرێژ دەبەن بۆ ئاشی.)* [ف] موجودی خیالی برای ترساندن بچه.

ڕەعەمەل هاتن: بەرهەم هاتن، بەکار هاتن *(حاسڵەکەم بۆ ڕەعەمەل نایە.)* [ف] برداشت حاصل کشاورزی

ڕەعەمەل هێنان: بەرهەم هێنان، بەکار هێنان.[ف] به‌نتیجه رسانیدن

ڕەقیان: مەیتەر، سیەس، خزمەتکاری ئەسپ.[ف] مهتر

ڕەقیتە: (+)) قەتماخە، ڕەقبوونی خوێن بەسەر برینەوە؛) ڕەقبوونی سەرقۆڵ و ملیوانەی کراس لەبەر چڵکنی.[ف]) خون خشکیده؛) سفت شدن لباس براثر چرک

ڕەکە: هەوراز، سەرەوژووری. *(بە هانکە هانک لەو ڕەکە وەسەر کەوتین.)* [ف] سربالایی

ڕەگاژۆ: ☜ ڕیشاژۆ

ڕەگژی:) ڕەچەڵەک، ڕەگەز) ڕیشه، ڕەگ، بێخ.[ف]) نژاد) ریشه

ڕەگەز: (+) بنەما، ئەسڵی شتێک.[ف] عنصر

ڕەگەما: ڕەگەز، تیرە، نەژاد *(هەردوو لە ڕەگەمایەکن.)* [ف] نژاد

ڕەگی گونمردن: لە پیاوەتی کەوتن، وشکاو هاتن *(ڕەگی گونی مردووە داوای ژنیش دەکا.)* [ف] اقیم شده

ڕەمانە: جۆرێ دانەوێڵەی خۆمالّی کراوە وەک هەرزن و دێمیلە نانی لێ دێ.[ف] دانه‌ی مانند

ارزن که برای نان مورد استفاده است.

ڕەمـۆک: سـڵ، قوشـقی، سـڵۆک، سـرک، تـۆڕ، ڕەوەک.ف رموک

ڕەن: (+) زەوی گـوێ چـۆم کـه کـشتوکاڵی تێـدا دەکەن.ف زمین حاصلخیز کنار رودخانه.

ڕەنج بەخەسار: ڕەنجەڕۆ، ڕەنج بەبا.ف رنج بر باد رفته

ڕەنـج بـەزایـەچـوون:ڕەنـج بـەخـەسـار بـوون، ڕەنجەڕۆیی.ف رنج کشیدن بی‌بهره

ڕەنجـی قالۆنچـە: بریتـی لـه کـارێ بـێهـوده و زەحمەتی خۆڕایی، قالۆنچەی گوگلێنه به شیاکه گزموولـەیـەک دروسـت دەکـا و دوای ئـەوەی ماوەیەک تلی پێدا و زەحمـەتێکی زۆری لـەگـەڵ کێشا بـەجێی دێڵـێ.ف کنایـه از زحمـت زیـاد و بیهوده

ڕەندی:ناوی هەڵپەڕکێیەکی کوردییه.ف نام یک رقص کردی.

ڕەنـگ هـەڵبڕسـخان: ڕەنـگ هـەڵبزرکـان، ڕەنـگ تێکچوون.ف رنگ باختن

ڕەنگدانەوە: (+) شوێن دانان ف تاثیر

ڕەواسە: ڕێوی، ڕۆڤی، ڕێڤی.ف روباه

ڕەوان: (+) ڕەوەوان ☜ ڕەوەوان

ڕەواندوو: لایه، چەسپی پارچەیی بۆ نێو یـەخـه و سەردەستی کراس.ف آهار چسپی

ڕەوڕەویلکە: شێلاقه، مەلێکی تیژ و چـالاکی لاق دڕێـژه لـه قـەراغ چـۆم و ئـاوان دەژی.ف نـام پرنده‌ای است

ڕەوگە: ڕێباز، شوێنی هاتوچۆ.ف گذرگاه

ڕەوگیـر کـردن: بـه زۆری ئـەسـتاندن، داگیـر کردن.ف به زور گرفتن

ڕەوە: (+) داری دڕێژی گوێز تەکاندن.ف چوب بلند گردو تکاندن

ڕەوەکی: گەڕۆکی، له حاڵی ڕۆیشتندا.ف سیاری

ڕەوەوان:) کەسێک که ڕەوەی بەدەستەوەیە و دار گوێز دەتـەکێنێ) شـوان، شـڤان.ف) کسی کـه بـا چـوب بلنـد درخـت گـردو را مـی‌تکانـد) گله‌بان

ڕەهەند: (+) لا، ئالی، گۆشه.ف بعد

ڕێ کردن: سازان، حەوانەوه. *(لەگەڵ کەسدا ڕێ ناکا.)* ف سازگاری

ڕیـایی کـردن: مـەرایـی کـردن، ماسـتاو سـارد کردنەوه.ف تملق کردن

ڕیایی: مـەرایی، تـەشـیڕێسی، کلکـەسـووتێ.ف تزویر

ڕیایی‌باز: مەرایی‌کەر، تەشیڕێس.ف متملق

ڕێبەدێی: ڕێنوێنی، ڕێنومایی.ف راهنمایی

ڕیتکـە:(+) نـامیزان بـوونی تـەقـەڵـی مـەکینـەی بـەرگـدووری بـه جۆرێـک کـه دەزووەکـه لـه ژێـرەوه کـۆ دەبێتـەوه و بـه جـوانی نایـدووڕێ، (مەکینەکەم دوو ڕۆژه ڕیتکه دەکا ناتوانم کاری پێبکەم) ف نامیزان بودن بخیه‌ی چرخ خیاطی که نخ زیرین جمع می‌شود

ڕیتـەڵ: ڕیـوەڵـه، کز، لـەر و لاواز، دااگۆشت.ف لاغر و نحیف

ڕیحال: زین، جلێکی پشتی ئەسپ که لـه دار و چەرم دروست دەکرێ.ف زین

ڕێحانە کێوێلە: گیایەکی بۆنخۆش و خۆڕسکە گەڵاکەی وشک دەکەن و وەک چا دەم دەکرێ و بۆ ژانەزگ کەڵکی لێوەردەگرن.ف نام گیاهی

ڕێخان: بازەڵێن، تووڵێن، قاچوو، قەمچان.ف یەقول دوقول

ڕێخشاندن: لێخستن، پێدا خشاندن.ف ساییدن بە چیزی

ڕیخلۆنی: خیزەڵان، زیخەڵان.ف ریگزار

ڕیخۆڵەدرێژ: بریتی لە بەسەبر و خۆڕاگر، بەتاقەتف صبور

ڕیخۆڵەکێش: بریتی لە ئازا و بەبڕشت، کۆڵنەدەر و ماندوویی نەناسف کنایه از جسور و بااقدام

ڕیخۆڵەی دوازدە گرێ: ڕیخۆڵەی بنی گەدە.ف رودەی اثنی‌عشر

ڕیخەتاڵە: شیاکەی شلی مالآت کە بەهاران گیای شین دەخوا و تەڕەکی دەگرێ.ف مدفوع شل احشام

ڕیزپەڕ: دەگمەن، شازف نابغه

ڕێزدار: بەڕێز، خاوەنڕێز.ف محترم

ڕێزەڵە: (+) یەسکێکی خڕە لە چۆکی مالآتدایە.ف استخوانی گرد در زانوی حیوان.

ڕێزەڵە مارانە ☜ ڕێزەڵە مارە

ڕێزەڵەمارە: ڕێزەڵە مارانە، تری مارە، تری مارانە.ف تاجریزی

ڕێزیانە: جۆرێک گیایە تۆوەکەی بۆ زگچوون دەبێ. *(مالآت پڕ بێ لە ڕێزیانە و منداڵت بە زگئێشە بمرێ!)* ف رازیانه

ڕێژگە:(+) ئەوشوێنەی کە چۆمەڵ تێکەڵ ڕووباری گەورە دەبێ.شوێنی تێکەڵبوونەوەی دوو چۆم.ف محل بەهم پیوستن دو رودخانه

ڕێژڵە گەوەن: سوورە گوێنی، سوورە گەوەن.ف گون سرخ

ڕێژنە: (+) ئاوپاشی حەمام، دۆشی گەرماو.ف دوش حمام

ڕێژوان:) ڕێگەی ژوان، ڕێگایەک کە دوو دڵدار پێک دەگەیێنێ؛) ناوی کچانه.ف) راه میعادگاه؛) نام دخترانه

ڕێژە:) مەشقی نیزامی؛) چەن بەرانبەر، ڕادە و داهات. *(ڕێژەی گەنمەکە لەوە زیاتر بوو.)* ف) رژه‌ی نظامی؛) اندازه برای محصول

ڕێژەک: قالب، دەفری کە کانزای تووادەی تێدەکەن بۆئەوەی ببێتە شمش.ف ظرف قالب‌بندی شمش

ڕێژەو: (+) ڕێژنە، لێزمە، بارانی بە غوڕەم.ف رگبار باران

ڕیس: ڕووس، ڕووت، بێبەرگ *(ڕیس و بنیس هاتبووە دەرێ.)* ف عریان

ڕێسمە: گرێژەنە، پاژنەی درگا *(درگاکەیان لە ڕێسمە برد.)* ف پاشنه‌ی در

ڕیش لەبەر گرتن: بریتی لە تکا لێ کردن و پاڕانەوە لە کەسێک و داوای بەخشین و لێخۆشبوون. *(ئەو عالەمە چوونە لای بۆ تکا و ڕیشیان لەبەر گرت بەڵام کەڵکی نەبوو)* ف کنایه از خواهش و تمنا کردن

ڕیشاژۆ: ڕەگاژۆ، ڕیشە داکوتان بە هەموو

www.perawipepwle.com

لایەکدا.ف ریشە دواندن

ڕیـــشکۆ: ڕیـــشوو، ڕیـــشۆک، ڕیـــشۆکە، هـەڵـوەشـاوی بـادراوی کـەنـاری مێـزەر.ف منگوولە.

ڕیشە بزن: گیایەکە بنێکی وەگ گێزەری هـەیە ڕەنگی سپیە و دەخورێ.ف نام گیاهی خوراکی

ڕیشەڵۆک: بنەچەکە، ڕەگەز.ف نژاد

ڕێڤار: رووبار، چۆم، چەم.ف رودخانه

ڕێڤان: (بـزووتن، جووڵانـەوە(شـارەزای ڕێگـە، ڕێناس.ف (حرکت.(راهنمای راه.

ڕێڤگە: سـەرەتا، هـەوەڵ.ف ازل

ڕیق: (+) زگچوون، بەلەفیرە، تەقەفیرە.ف اسهال

ڕیقن: کەسـێ کـە زۆر زگچـوون دەگرێ، فیـرن. ف کسی که زیاد اسهالی می‌گیرد

ڕیقناسە: قـورگ، گـەروو، قورقوراچکـە، قـورووف حلقوم

ڕیقۆ: ☜ ڕیقن

ڕیقە: ☜ ڕیقن

ڕێکڵاو: کڵاوبنە، قالاقنگ، لاسقی گەڵا ڕێواس.ف ساقەی برگ ریواس

ڕێکەوتن:) ڕەپێ کەوتـن، هـەڵبـڕین، ڕەپـێ نـان *(ڕێـی کـەوتـم بـەڵام بـۆم نـەگیـراوە.)*) ڕۆیـشتن، وەڕێ کەوتن ف) دنبال کردن) به راه افتادن

ڕیمۆسک:گیایـەکی بۆنخۆشـە لـە مێـرگ و گـوێ جۆگـە دەڕوێ وەک گـەڵای گێـزەر وایـە بـۆ دۆکوڵیو دەبێ.ف گیاهی خوشبو برای آش .

ڕیمۆڵە: ڕێشکە و پێشکە، چاو لە ڕەشەوە هاتن. *(چاوم ڕیمۆڵە دەکا و خەریکە بکەوم بە عـەرزدا.)* ف سیاهی رفتن چشم

ڕێناس: ☜ ڕێڤان

ڕینجۆ: گۆچ، شەلەل، سەقەت، زرۆپ.ف افلیج

ڕینگاو: ئاوی خەستی نیسک و باقلەی کوڵاوف آب غلیظ عدس و لوبیای پخته شده

ڕێـواق: سـپیایی نـاو خورمـا کـە وەک شـیلەی هەنگوین پێکەوە نووساوە.ف شهد خرما

ڕێوج: ڕێواس، نێرتکی باسکڵاو.ف ریواس

ز

زاخرخانه:) +)) زاخه، کویل، ئاغەڵە مەڕی لە کێو دابڕاو.) بریتی لە دیوی زۆر سارد. *(ئەم دیوە هێندە سارد دەڵێی زاخرخانەیە.)* ف) زاغە.) کنایه از اتاق بسیار سرد.

زاخه خانه: ☜ زاخرخانه.

زاخەکەن: کەندەسمە، حەوڕەنگیلە، ڕەنگڕێژە، مێشخورە.ف نام پرندەای است

زاخێز: خیزەڵان، زیخەڵان.ف شنزار

زاربوغازه: شەلەگەی دێراو، ئەو شوێنەی ئاوی لێوە دەچێتە نێو کەردوو.ف دریچەای کە آب از آن داخل جوی می‌شود

زاربێنە: زاربێن، شتێکە لە دار یان پەڕۆ بۆ تێئاخنینی زارکی گۆزە و جەڕە، تۆپەوانە.ف دهانەبند

زارجوو: ئەندازەیەک بنێشت بۆ جاوێن. *(زارجوویەک بنێشتی لە دەمدا بوو.)* ف مقدار آدامس که در دهان می‌گذارند

زارچکه: جاجکه، بنێشت، چەقە.ف سقز، آدامس

زارچن: بژارچن، مەساسەیەکی چکۆلەیە بژاری پێدەکەن.ف ابزار وجین

زارکەبێنە: ☜ زاربێنە

زاره و دەر: سەر تەندووری بەر ئاوەڵا.ف سر تنوری که جلوش باز باشد

زافەوەر: زەیستان، ژنی تازە زاو.ف زن تازه فارغ شده

زاو و زاتووڵ: بەچکە و مەچکە، منداڵی سەروپێچکە.ف بچه‌های کوچک و زیاد

زاوا ڕێوی: زاوایەک کە دەچێتە سەرمااڵی خەزوور.ف دامادی که در خانه‌ی پدرزن زندگی می‌کند، داماد سرخانه

زاوا زێڕینە: تازە زاوا، زاوای خۆشەویست.ف تازه داماد

زاول: ملۆزم، مێمڵ.ف مزاحم

زایەند: گان، سێکس، نزیکی کردنی نێر و مێ.ف جماع، سکس.

زبڵاخە: زبڵدان، زبڵگە، شوێنی ڕشتنی زبڵ و زاڵ.ف زباله‌دان

زبڵکوان: زبڵگە، زبڵدان.ف زباله‌دان

زبێڵ: چیلکه و خیز و خۆڵ لەنێو دەغڵدا *(ئەگەر نۆکەکە زبێڵی کەمە کەوی مەکە.)* ف آشغال

زجاو: زەلکاو، زۆنگ، باتلاغ.ف باتلاق

زڕ: وشک، کزر *(ئەو دانەوێڵە تەڕە لەبەر خۆر هەڵخەن با زڕ بێ.)* ف خشک

زراو: باڵابەرز و قەدباریک *(لە تیشکی ڕوومەتت سارده هەناسەم/ کز و بێتینی ئەو بەژنی زراوم. «هەژار».)* ف کمر باریک

زرپوزینـدوو: ساخ و سـلامەت و وریـا، زیـت، وریـا *(زرپوزینـدوو لـە لامـان ڕاوەسـتاوە)* ف سلامت و هشیار

زڕخەو: خەوزڕاو، خەوپەڕیو *(تازە ڕڕخەو بووە خەوی لێناکەوێتەوە.)* ف از خواب پریده

زرۆپ: نوقستان، سەقەت، ڕینجۆ.ف فلج

زرووقە: شۆق، بریقە، شەبەق.ف درخشش

زڕەبیزا: گیایەکی کوێستانییە لاسقی ڕەقی هەیە ف نام گیاهی است

زڕەچێـرگ: باڵداڕێکـە لـە چێـرگ چکۆلـەتـرە.ف هوبره

زڕەکـەش: زەوییـەک کـە بـاش ئـاو نـەدرابـێ و جێگا جێگای بـە وشکی مابێتـەوە.ف زمینی کـه خوب آبیاری نشده باشد

زڕەلاو: گیایەکە قالۆری هـەیـە و ڕەنگی سـپییە، زۆر بەرز دەبێتەوە و لەنێو قۆپیدا شـین دەبـێ. ف نام گیاهی است

زڕەمەندێ: ☜ بەلبەلە شوانە

زگ لەوەڕێن: زگەڕۆ، مشەخۆر، زگدڕاو، سـک لەوەڕێن.ف شکمو

زگچوون: زگەشۆرە.ف ☜ اسهال

زگـدڕاو:) زگهانـک، زگـەڕۆ، زۆرخـۆر؛) نـاوی دێیەکە لە نزیکی مەهاباد.ف) شـکم گنده؛) نـام روستایی در نزدیکی مهاباد

زگهانک: زگـزل، ورگن، گەدەزل.ف شکمو

زگـەشـۆرە: زگچـووون، تـەقـەفیـڕە، سـکەشـۆرە، بەلەفیڕە، تەقەتۆرە.ف اسهال

زگەشۆرێ: زگچوون.ف اسهال

زگـهـۆڕ:) زگـزل، گـەدەزل، ورگـن، زگهانـک؛) زگەڕۆ، زۆرخۆر.ف) شکم گنده؛) شکمو

زگێنی: زەگەڕۆیی، چڵێسی.ف شکمو بودن

زلحۆل: زلحۆ، تەژەی ناقۆڵا و گەمژە، گـەوجی زەلام.ف لندهور احمق

زڵخاو: کالان، کێڵان.ف غلاف، نیام

زلووڤیـاگ: هـەراهـەرا، زەنـازەنـا، هـەڵڵاوبگـر.ف سر و صدای زیاد

زلەمـوو: مـووی پیریی بـن چـەناگـەی پیرێژنـان. *(هێنـدە پیـرە زلـەمـووی لـە چـەناگـە هـاتووە.)* ف مـویی کـە بـە علـت پیـری روی چانـە پیـرزن می‌روید

زمـان بـە چـاو نـەگـەیشتن: بریتـی لـە تینـوێتیی زۆر. *(هێنـدەم تـوونیـیە زمـانم بـە چـاوم ناگـا.)* ف کنایه از عطش زیاد

زمان بـە مۆلـەق وێستان: زمـان لـە گـۆ چـوون، زمان شکان.ف از حرکت افتادن زبان.

زمـان پـاراو: دەم پـاراو، دەمـاوەر، قسـەزان.ف سخندان

زمان لە گۆ چوون: ☜ زمان بە مۆلەق وێستان

زمانەخەسوو: گیایەکی گەڵا پان و دڕکاوییـە لـە گوڵداندا پەروەردە دەکرێ.ف کاکتوس

زمێر: زمهەڕ، ئازووخەی زستان.ف ذخیره

زناک:) نیشانە، تابڵۆی نێوڕی؛) نیشانه له نووسیندا وەک : ؟ ، ! ؛ .ف) تابلوی راهنمایی و رانندگی؛) نشانه‌های نوشتن مانند : ؟ ، ! ؛

زنگار: زنار، تیشه شاخ.ف سخره

زنە: (+) کانیلە، کانیلکە.(دایکی زانایە کوڕی ئازا دەنێرێتە خەبات/ من گوتم تۆش تێبگە ناگاتە دەریایە زنە.«هێمن».) ف چشمه‌ی کوچک

زنەکێش: (+) زۆنگکێش، جۆگەلە دروست کردن لەنێو زۆنگدا بۆئەوەی ئاوی زۆنگاوەکەی پێدا بڕوا.ف درست کردن جوی آب در چمن آبزا.

زوخ: خووس، خویز، زوقم، ئاڵشک، ئاڵیسکە، سیخوار، خووسار.ف سرماریزه

زوخبردە: گیاوگژ وبێستان و زەرحاتی سەرمابردوو.ف سرمازده

زورار: (+) قەدباریک. کەمەر باریک، زراو.ف کمر باریک

زورکاندن: دەنگی یەستر، یەستر دەزورکێنێ. ف صدای قاطر

زورکە: دەنگی یەستر.ف صدای قاطر

زورهان: پیر، پیختیار، بەسالاچوو *(پیری زورهانی کەنەفتی دەردەدار/ داتەپیوی بێپەسیوی کۆڵەوار. «هێمن».)* ف پیر، مسن

زۆرینە: لانی زۆر.ف اکثریت

زوقرە کردن: فججه کردن، دیق کردن، لەداخا مردن، *(ئەمشەو بێ تۆ خەو داڵداریکی نامۆیە و نایەتە ژوان/ وەک دوو دڵداری تامەزرۆن پێلووەکانم/ لە سوێی قومە وەنەوزێکدا زوقرەیان کرد/ لە تاسەی ڕاموسینێکدا هەڵپڕووکان. «قادر عەلیخا».)* ف دق کردن.

زوکولە: زمانه چکۆڵه.ف زبان کوچک

زۆڵانە: تەوق، قەڵادە، قەڵاتە، ئاڵقەی ملی تاژی. ف قلاده سگ شکاری

زوڵف شەمسە: شەش گوڵینگی پێشە سەر بوو بە شەدەوە کە سێ بەملادا و سێ بەوڵادا شۆڕ دەبۆوە.ف منگوله‌ای که زنان به دستار آویزان می‌کردند

زوڵم: ستەم، ناهەقی، گووج، ناڕەوایی.ف ظلم، ستم

زوما: زاوا.ف داماد

زۆمپا: کووره، زۆپا، سۆبە.ف بخاری

زۆنگکێش: ☜ زنەکێش

زووبر: تەخت، ڕاست، عەردا زووبر، زەوینی ڕاست.ف زمین هموار

زوورروو: سووتووی خوری *(بە داسەکە دەستی خۆی بڕی زوورروومان بۆ کرد خوێنەکەی وشک بوو)* .ف خاکستر پشم و مو

زوورووشک: گەوج، کەلحۆ، ناهیر، هەقمەق، گەمشۆ، نەفام.ف نادان، ابله

زووفا: گیایەکی دەرمانییە بستێک لە زەوی بەرز دەبێتەوە و گوڵی قاوەیی دەر دەکا.ف نام گیاهی است

زووقاندن: دەنگی یەستر، یەستر دەزووقێنێ.ف صدای قاطر

زووقە: دەنگی یەستر.ف صدای قاطر

زەجرەبە: جەزرەبە، ئازار، عەزیەت.ف اذیت

زەحمەتکێش: ڕەنجکێش، کرێکار.ف زحمتکش
زەخم: (+) توند، مەحکەم *(بەنەکە زەخم گرێدان.)* ف محکم
زەخمار: زامار، بریندار، کوڵەوار، ف زخمی
زەربەقوونە: هێلکە، هێک، زەبرەقوون.ف تخم‌مزغ
زەرحات: شیناوەرد، بێستان، تەڕەکاری.ف جالیز
زەرد و ماە : شاخی بەرز و ئەستەم، ڕەوەزی ڕژد و بەرز. *(گەیشتمە سەر ترۆپکی ئارەزوو ڕۆژێ کەچی ڕوانیم/ لە پێشمدایە زەرد و ماهو سەخت و ئەستەمێکی‌تر «هێمن».)* ف سخره‌ی صعب‌العبور
زەردەگوێنی: جۆرێک گوێنییە ڕەنگی لاسق و دڕووەکانی مەیلەو زەردە.ف نوعی گون
زەردەڵۆک: (مەیلەو زەرد، زەردواش.(زەردەڵ، کز و لاواز.ف(رنگ مایل به زرد) لاغر، نحیف.
زەردی زرۆقی: جۆرێ کەوشی قەدیمی ژنانە بوو.ف نوعی کفش قدیمی زنانه
زەردیکە: زەردوویی.ف یرقان
زەرق: ڕیا، دووڕوویی، تەشی‌ڕێسی.ف تزویر
زەرەج: ژەرەژ، دوڕاج، کەو.ف کبک
زەرەند: گوزارک، کوژاڵک، کاڵەکە مارانە.ف هندوانه‌ی ابوجهل
زەریکە: خنازیل، خەنازیر.ف گواتر
زەریم: نێرگز، گوڵێکی گەڵا سپی بەهارییە، نەرگز.ف نرگس
زەڕیی مسقاڵی: پارچەیەکی قەدیمی بوو بۆ کراسی ژنان.ف نام یک پارچه‌ی قدیمی
زەعف: زۆر، زەهف، فرە، گەلەک.ف زیاد
زەڤەر: (+) چالاک، گورجوگۆڵ.ف چابک
زەڤەنگ: داخوازی، خوازیاری، داوا.(گەلەک ژباڤا وی زەڤەنگ کرن نەهاتە رازی بوونێ.) ف تقاضا
زەق: (+) هەڵمات، مەڕمەڕ، کەللا.ف تیله
زەقان: مێشێن، ماتانێ، هەڵماتێن.ف تیله‌بازی
زەق‌زەقە: ئەستێرە، هەسارە، ستێر، ئاسارە.ف ستاره
زەڵامە بەفرینە: پیاوە بەفرینە، ئەو پەیکەرەی منالان بە بەفر دروستی دەکەن.ف آدم‌برفی
زەڵبەقوونە: پووشبەقوونە، پووش‌بەقنگ.ف سنجاقک
زەڵزەڵە: (ئاوی بەرین، زنچکاو، (بریندەکەی زەڵزەڵەی لە سەر نیشتبوو) .(کولۆی نەخووس لەنێو قورپدا. *(پاستاوەکەت چاک نەخووساندووە زەڵزەڵەی تێدایە.)* ف(کلوغ خشک در گل (آبی که روی زخم می نشیند.
زەڵمە: گیایەکە لە قەراغ چۆم شین دەبێ. ف نام گیاهی است
زەڵە: زایەڵە، دەنگدانەوە *(کزەی پایز پڕووزانی پەڕ و باڵی هەڵۆی هەردم/ لە کوێستانی سەقز نایە زەڵەی دەنگی تەوارێ تر. «عەلی سەلیمی بابامیری ...پەشێو».)* ف پژواک
زەلیو: زەوینی زۆر خووساو بە باران کە لاقی تێ هەڵدەچەقێ.ف زمین خیسیده
زەمانە: ڕۆژگار، ڕۆژیار، ڕۆجیار.ف روزگار،

www.perawipepwle.com

زمانه

زەمبـەر: (+) ڕاده بـۆ لێدان. *(دەبـێ زەمبـەرێکـت لێدەم.)* [ف] اندازه برای کتک زدن

زەمبەلەک: ئـەستەملّی، نـاوه، قـوڕکێش، دەفری قوڕکێشان.[ف] ظرف گل‌کشی

زەمبیلۆکه: قەرتاڵەی چکۆڵه.[ف] سبد کوچک

زەنجەف: زێڕ و زمبەر، متومـوروو، کـەرەسـەی خۆڕازاندنەوەی ژنان.[ف] زیورآلات.

زەندووک: زەندەک، پارچەی باسکپۆش بۆ کار وەک سـۆرانی، قۆڵچـاخ.[ف] پارچـه‌ای کـه هنگـام کار به ساعد و بازو می‌بندند

زەنگـۆڵ: تـەمبـەڵ، تـەپلـۆس، قـووون گـران، تەوەزەل، کاهێڵ.[ف] تنبل

زەنگۆڵ: گوێزنگ، گویزک، قاپی پا.[ف] قوزک پا

زەنگۆڵـــە: (+) شـــانەی زەردەواڵـــە.[ف] شـــانه‌ی موسه.

زەنگەر زەنگەر: لـەرزەلـەرز، لـەرەلـەر.[ف] لرزان لرزان.

زەواد بڕین:) خواردنی خۆراک، نان خواردنی کەسێک کـه مـاوەیـەکی زۆر برسـی بـووه. *(دوو ڕۆژه زەوادەم نـەبڕیـوه.)* ؛) بڕینـی ڕسـق و رۆزیی کەسێک. *(گوناحن ئەو تۆزه زەوادەشیان لـێ مـەبـڕه.)* [ف]) خـوردن غـذا بعـد از مـدتی؛) روزی کسی را بریدن

زەواد کـردن: زەواد بـڕین، خـواردنی نـان و پێخۆر.[ف] خوردن غذا

زەوارە: تـەختـەی بـاریکی لێـواری سـندوق و پەنجێره و ... چوارچێوەی ئاسن یان تەختەی شووشـەگیـری پـەنجـەره و دەرگـا، پـەرواز.[ف] زوار

زەولان: (قەڵادە، زۆلانه، (تۆقێکه لـه ئـەسـتۆی دیلی دەکـەن.[ف] (قلاده، (حلقه‌ی آهنی که به گردن اسیر می اندازند.

زەوەزززە: زێ و زوو، زاوزێ.[ف] زاد و ولد

زەوەنگ: ☜ زەڤەنگ

زەهف: زۆر، فره، زیاد.[ف] زیاد، بسیار

زەیف: فێڵ کردن له مامەڵەدا، گزه. *(فەقیره لـەو مامەڵەدا زەیفی لێکراوه.)* [ف] کلک زدن در معامله

زەیقەت: ئازار، تەنگانه و ناخۆشی، ئێش و ژان. *(پێم ناوێرن دەرد و زەیقەت.)* [ف] اذیت و آزار

زێ و زوو: زگـوزا، زاوزێ، زەوەززە.[ف] زاد و ولد

زێباز: مەلەوان.[ف] ملوان

زێپکه: خیزی ورد، دەنکه زیخ. *(زێپکەکەی لـه پەنجێرەکەدا و حاڵیی کردن.)* [ف] دانه شن

زێـچ: (+) تـەنـەکـەی ئـەسـتوور، گـاڵۆن.[ف] چلیک کلفت

زێده پاروو: پارووی زیادی، خۆراکی زیادی به کەسێک دان بۆئەوەی قەڵەوبێ.[ف] لقمه‌ی اضافی دادن به کسی که چاق شود.

زێدەگاوی: دەستدرێژی، زێدەڕەوی.[ف] تجاوز

زێرگەوان: زێوان، نگابانی شـوێنێک، مجێور.[ف] نگهبان

زیـڕۆح: ڕۆح لـەبـەر، گیانـدار، زینـدەوەر.[ف] موجود زنده

زیـــزڕەمـــەنـــدێ: گیـا سـیرێژ، زڕەمـەنـدێ،

بەلبەلەشوانە.[ف] نام گیاهی خوراکی

زێلاقه: قوڕ و چڵپاو، لیتە. *(لەو قوڕ و زێلاقەیەدا گیرم خواردبوو.)* [ف] گل شل که به پا می‌چسبد

زیلـک:) +) زراو، کیسەی زەرداو، [ف] کیسەی زهره

زیلـــک ڕژان: زراو تـــۆقین، زراو ڕژان، زراو چوون.[ف] زهرترک

زێمار: زامدار، بریندار، زامار.[ف] زخمی

زین: (+) کورتکراوەی خاتووزین، ناوی ژنانە، گراوەکەی مەم.[ف] نام زنانه

زیندووله: میکرۆب، جانەوڕێکی بچووکه به چاو نابیندرێ.[ف] میکروب

زینده بەتاڵ: بێکار و بەرەڵڵا، خوێڕی.[ف] لات و لاابالی

زیندەخەو: بیرەخەو، چوونه فکرەوه بەجۆرێک که هۆشی لەلا نەمێنێ.[ف] به فکر فرورفتن

زیندی سەر: به زیندوویی، لە حاڵی ژیاندا *(بە زیندی سەری خۆی مـاڵی بۆ عـەولادەکانی جیا کردەوە.)* [ف] در حال زندگی

زیەله: زراوی گیاندار، زیلک، کیسەی زەرداو.[ف] کیسەی زهره

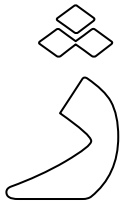

ژارۆ: ژاری، هـەژار، فـەقیـر، بـەلـەنگـاز.ف فقیـر، تهیدست.

ژارین: پاڕانەوە، دۆعا کردن، لاڵانەوە.ف نیایش

ژاژک: (+) باوێشک، پینەکی.ف خمیازه

ژاڤـێن: ژیانـەوە، بووژانـەوە.ف دوبـارە جـان گرفتن

ژاڵانە: ناوی چیایەکە لە هـەورامـانف کوهی در اورامانات

ژاڵـەمـۆ: ژیلـەمـۆ، ژیلـە، زیلـەمـۆ، پوولـووی بـن خۆڵەمێش.ف آتش زیر خاکستر

ژاوەژاو: (+) لاژەلاژ، بـە کـاوەخـۆ قسـە کـردن، قسـەی زۆر و هـیچ و پـووچ.ف حـرف زدن آدم گیج و بی‌ارزش

ژقلتە: ژەقنەموت، ژەهرێکی کوشندەیە، شتێکی کە زۆر تاڵ بێ.ف زهری کشنده

ژمێریار: ژماریار، بژمێر.ف حسابدار

ژن و ژاڵ: دەسـتەی ژن و مێوینـە *(لـەدەوری کانییەکە پۆلێ ژن و ژاڵ ئاپۆرەیان داوە.)* ف انبوه زنان

ژنگار: جۆرێ هەنجیرە.ف نوعی انجیر

ژنیلانە: ژنانیلە، پیاوێ کە ئاکاری ژنانەی هەیە.ف مردی که رفتار زنانه دارد.

ژۆڤـار: شـۆڤار، نـەمـام، دووزمـان، قسـەبـەر.ف سخن‌چین

ژوقم: تاڵ، تامی تاڵ، تەحل.ف تلخ

ژونـــرۆ: ژانـــی ئێـــسکی لـــەش، ڕۆمـــاتیز.ف روماتیسم

ژووژیان: (+) پشوودان، حەسـانەوە، سـانەوە.ف خستگی در کردن

ژەرژی: جووجەڵە، جووچک.ف جوجه

ژەمـەخـوێڕی: قـاوەڵتـوون، نـان و چـایی نێـوان بەیـانی و نیـوەڕۆ. یـان عـەسـرۆژە، ئـەو ژەمـەی کە لە نێوان نیـوەڕۆ و ئیـوارە دایـە.ف غذا میان صبحانه و نهار، یا میان ناهار و شام

ژەمە ناهەقە: ژەمە خوێڕی، عەسرۆژە.ف غذا خوردن هنگام عصر

ژەنگ و ژار:) قار و قین؛) ژەنگ و غەوری سەر کانزا.ف) سختی و ناراحتی، کینەتوزی؛) زنگ روی فلز

ژەهـ : (+) قەحبە، سۆزانی، بەستۆکە، سەڵیتە.ف قحبه، روسپی.

ژەهـرەماسـی: گیایەکی گەڵا تووکنی مەیلەو زەردە گوڵی زەرد دەر دەکا و لاسقەکەی قاوەییە زۆر لە گۆگەم دەچێ، وشکی دەکەن و بە مەڵۆ دەیبەن لە چۆمی دەکەن و بە دار دەیکوتن تاڵاوەکەی ماسی دەکوژێ.ف نوعی گیاه تلخ که برای شکار ماهی استفاده می‌شود.

ژێرپاتۆڵ: ژێرشەڵوار.ف زیرشلوار

ژێرپـشتێن: پەڕۆیەکی چەند لایە پێکیدا دەدوورن، ژنان لەژێر پشتێنەوە دەیبەستن بۆئەوەی جوان ڕاوەستێ.ف پارچەی چند لایه‌ای که زنان زیر شال می‌بندند

ژێرچەپۆکە: دەسبەسەر، چەوساوە، ، چەپۆکە سەر ، زەلیلی بەردەست، دیل و کۆیلە. *(کورد تا کەنگێ هەر دەبێ ژێر چەپۆکە بێ.)* ف زیردست، تحت سلطه.

ژێرچەپۆکەیی: دەست بەسەری، چەپۆکە سەری.ف تحت سلطه بودن

ژێرشەروالّ: ژێرپاتۆڵ.ف زیرشلوار

ژێرکەن: بنکۆڵ، کۆڵینی بنەوەی شتێک. *(هێندەیان گڵەکە ژێرکەن کرد هەتا ڕووخا.)* ف کندن از زیر

ژیـژەڵە:جۆرێ گوێنی مەیلەو سوور، سوورە گەوەن.ف گون سرخ

ژیگوڵ:) ژیکەڵە، جوان، دەلال، شەپال؛) ناوی کچانه.ف) زیبا؛) نام دخترانه

ژیلـوان: ناوی چیایەکە لە کوردستان.ف نام کوهی در کردستان

ژینگـە: جێگەی ژیان، شوێنی ژیان.ف محیط زیست

ژیوان:) بژیو، مایەی ژیان؛) ناوی گوڵێکە.ف) مایەی زندگی؛) نام گلی است

ژیـوەڵ:) خڕ و خۆڵ، نەرمونۆڵ و خریلانە، خەپەتۆڵە؛) بووژانەوە، ژیانەوە.ف) تپلی؛) دوباره جان گرفتن

ژیویان: جووڵان، بزووتن.ف حرکت کردن

ساپ: بەردی پانی یاریی ساپساپانی.ف سنگی پهن و کوچک برای بازی ششخان.

ساپساپانێ: یارییەکی منداڵانەیە بە بەردێکی پان و تەنک دەکرێ وەکوو شەشخان وایە.ف اسم یک بازی بچه‌گانه

ساتار: شوێنی بێدار و ڕووتەن لەنێو دارستاندا.ف جایی در میان جنگل که درخت ندارد

ساتۆر: (+) کاتۆر، زەوی و مەزرای ڕووتاوە و گیا لێنەماو *(جارەکە وا ساتۆر بووە مەڕەکان تێر ناخۆن.)* ف مزرعه‌ی بدون علف

ساتوسەودا: ☜ سارد و سەودا

ساچێنەر: سارێژکەر، کەسێک کە برین سارێژ دەکا.ف التیام‌کننده‌ی زخم

ساردوسەودا: مامەڵە، کڕین و فرۆشتن، ساتوسەودا.ف معامله

ساردخانە: (شوێنێک کە میوە و گۆشت و شتی دیکەی لێ ڕادەگرن بۆئەوەی خراپ نەبێ، (شوێنی مردوو تێدا ڕاگرتن لە نەخۆشخانە.ف سردخانه

سارده پەرێز: جارە گەنمێ کە نەکێڵدرابێ و بۆ ساڵی دوایی بە جارێ مابێتەوە.ف مزرعه‌ی گندم که شخم نزنند و برای سال بعدی بماند

سارده گۆج: بەچکەی مالاتێک کە درەنگ ژەکی دەدەنێ و هێزی مژینی گوانی دایکی نییە.ف بره یا بزغاله‌ای که توانایی مکیدن مادرش را ندارد.

سارده گۆژ: ☜ سارده گۆج

ساردەکێڵ: زەوی و مەزرایەک کە لە قەوس و سەرمای پایزدا دەکێڵدرێ.ف شخم هنگام سرمای پاییز

سارنجۆک: سەلاجە، یەخچاڵ، بەفرەچاڵ.ف یخچال

www.perawipepwle.com

ساروو: سەرمەست، شەیدا و سەرخۆش، شاد و بە کەیف.[ف] شاد و شنگول

ساریێن: ساوریێن، سابریێن، نێری تەگە.[ف] بز نر

ساقەتە سووڕە: زەڕنەقووتە، بێچووە باڵندەی پەڕ دەرنەکردوو.[ف] جوجەگنجشک پر درنیاورده

ساک: (+) جانتا، کیف.[ف] ساک

ساکار:) سادە، بێنەخش و خەت؛) مرۆی سادە و دڵساف.[ف]) سادە و بدون خط؛) انسان ساده و پاکدل

ساکن: ئۆقرە گرتن، سیچەن گرتن *(دەمەکەت بێنە بینێ ناو دەمم/ دەبا ساکن بێ دڵەکەی بڕخەمم. «فولکلۆر».)* [ف] آرام گرفتن

ساکەدەشت: ساکەگۆڕ، گۆڕەپان، دەشتی پان و بەرین.[ف] دشت وسیع

ساکەگۆڕ: گۆڕەپان، دەشتایی. ساکەدەشت.[ف] میدان، دشت

ساڵاو: ساڵێک کە ئاو زۆر بێ، تەڕەسااڵ.[ف] سالی که آب زیاد باشد

ساڵدانە ساڵدانە: هێواش هێواش، سووکە سووکە، ئارام بەڕێدا ڕۆیشتن *(ساڵدانە ساڵدانە لەولارا هات)* .[ف] سلانه سلانه

سالم: ساق، ساغ، سڵامەت.[ف] سالم

سالووز: لێزان، شارەزا، وەستا، کارزان.[ف] ماهر

ساڵەوەخت: ساڵهات *(منداڵەکەمان ساڵەوەختی هاتوتەوە پێ ناگرێ.)* [ف] سالگرد

ساماڵسا: ساف و لووس، *(بەفر شاخ و هەردی ساماڵسا کردووە.)* [ف] صاف

سامۆتە: سامۆرتە، کەژوو. (دەڵاڵۆ ڵاڵۆ هەستەوە/بە بەن سامۆتەی زینەوە/تفەنگەکەت ، قەڵەمەکەت، گوارەی سووری گوێچکەی مێژوون هێشتا هەردەڵەرێنەوە.«شێرکۆ بێکەس».) [ف] فتراک

سان: سێبەر، سا، سێوەر، نیسی *(سان داربی خوەشە کەوماری نەوێ/ دڵداری خوەشە بەوکاری نەوێ «گۆرانی».)* [ف] سایه

ساوان: (+) داریک کە لەسەر دوو کۆڵەکە ڕایڵ دەکرێ جلوبەرگ و کەلوپەلی پێدا هەڵدەواسن. [ف] چوبی که بر دوستون قرار می گیرد برای آویزان کردن لباس و وسائل دیگر.

ساوەڵەوانی: ساوەساو، خاوەخاو، تەمبەڵی لە کاردا *(لە کاردا زۆر ساوەڵەوانی دەکا.)* [ف] تنبلی، سستی

سایکلۆن: گێژەڵووکە، باهۆز، باگەڕ، گەرەپێچ، گەژگەڕینک، گەردەلوول، زەمەن، گەردەبل.[ف] گردباد

سایلۆح: ساویلکە، ساکار، مرۆڤی دڵساف.[ف] سادەلوح

سایلۆکە: ساویلکە، سایلۆح، سادەدڵ.[ف] سادەلوح

سایەد: ئاگادار، نگابان، چاو لەسەر داپچڕین و ئاگاداری لێ کردن *(ڕۆژ تا ئێوارە لە سەری سایەدە)* [ف] دیدەبان

سبێرۆک: جۆرێ چۆلەکەی بۆر و زۆر چکۆلانەیە لەنێو دارستان و بێشەدا هێلانە دەکا. [ف] نوعی گنجشک بسیار کوچک

سپی ڕۆژ: ئەو ڕۆژانەی کەشە هەوری سپی بەری ڕۆژ دەگرێ، ڕۆژی سپی.[ف] روز سفید

سپیلک: کڵۆشی گەنم کە دانەکەی زۆر کەم بێ. گوڵە گەنمی بێدان.[ف] ساقه و خوشه‌ی گندم که دانه‌اش کم باشد

سپیلکە: ئەو دەنکە گەنم و نۆکانەی لە قۆزاخە نەهاتوونە دەرێ و لەنێو سووڕایی جەزەکەدا دیارن.[ف] دانه‌ای که از خوشه بیرون نیامده

سپیڵۆک: سپیواش، مەیلەو سپی.[ف] مایل به سفید

ستێرە: شوقەلەت، ستێرک، سەکۆی ڕەشماڵ.[ف] سکوی سیاه‌چادر

سجیل: ناسنامە، هەویە.[ف] شناسنامه

سجیل‌نووس: کەسێ کە هەویە دەدا بە خەڵکی، کوێخا سجیل.[ف] صادرکننده‌ی شناسنامه

سڕ: (+) بێئاگا، بێحەس *(دوکتور ددانی بۆ سڕ نەکردم کێشای.)* [ف] بی‌حس

سڕە سەپۆلە: مرۆڤی گێژ و کاس و هیچنەزان، کاس و وڕ.[ف] گیج و منگ

سزرگە: مۆچڕک، تەزووی لەش.[ف] تیر کشیدن و سیخ شدن موی بدن

سزگاو: تیژاو، سزگ، ئاوی پەنیر کە لۆرکی لێدەگرن.[ف] آب پنیر

سستەر: ☜ سیستر.

سڤدر: سڤدە، سەردەرانە.[ف] نرده‌ی بالای در.

سکەڕۆ: زگەڕۆ، زگدڕاو، زگهانک، بریتی لە زۆرخۆر.[ف] کنایه از آدم شکمو

سڵمۆچک: سمۆچک، قەڵەشتی نێوان سمی ئاژەڵ.[ف] شکاف سم حیوان

سڵۆک: سڵ، سرک، ڕەوەک، ڕەوک.[ف] رموک

سلیمۆتەوەرە: پەپووسلێمانکە، خاتوون سێمانکە.[ف] هدهد

سڵیە: گوللە، فیشەک.[ف] تیر

سمڕسمڕ: پێچەقاندن، منجڕبوون، بە زۆر و ئیسەرەم کارێک کردن.[ف] پافشاری

سمکۆڵ: (+) پێکۆڵ، سم بە زەویدا خشاندنی جوانەگا کاتی شەڕ کردن

سمێڵ چەخماخی: سمێڵ تیژ و باریک، کەسێک کە سمێڵی درێژووکەیە.[ف] کنایه از سبیل دراز و باریک

سمێڵچەورانە: بریتی لە بەرتیل، دەمشیرینی.[ف] رشوه

سمێڵقیت: بریتی لە مرۆڤی بە پۆز و شایی بەخۆ، مرۆڤی لووت بەرز و قیت و قۆز.[ف] آدم مغرور خوش‌تیپ

سمێڵە خنچکە: بسکەی سمێڵ، زەردەخەنەی پیاو.[ف] لبخند مردان

سن: (+) ناوی هۆزێکی بچووکە لە هۆزی بڵباس.[ف] نام طایفه‌ای از عشیرت بلباس

سنجانە: سەرپۆش، لەچکە.[ف] روسری

سنخچی: شکستەبەند، جەڕاح.[ف] جراح

سندووقە شەیتان: تەلەویزیون، تیڤی.[ف] تلویزیون

سنگ شێری پشت ماکەر: بریتی لە پیاوی زەبەلاح و کەمغیرەت.[ف] کنایه از مرد لندهور بی‌غیرت

سنگەسۆژە: دڵەکزێ، ژان و کزانەوەی سینگ. ف سوزش سینه

سـنگەڵ: تـەپـک، گردوولکـه، جێیـەک بـه قـەدی کێوەوە کـه شـین بـێ و گیـای پێوە بمێنـێ.ف تپه‌ای کوچک در کوه که سرسبز بماند

سنەسن: خاوەخاو، تەمبەڵی و دەستەوستانی لە کاردا *(بە بەر ئەو کارەوە هەر سنەسنیەتی.)* ف تنبلی کردن هنگام کار

سـوارە و پیـادە: نـاوی جـۆرێ ئۆییـەی بـه زەنگیانە گیراوەیە لە پەراوێزی دەسماڵی دەدەن بۆ جوانی.ف نوعی زیورآلات زنانه

سواری قسەی خۆ بوون: بریتی لە پێچەقاندن و پێداگری لەسەر قسە و بیروڕای خۆ *(سواری قسەی خۆی بووە بە ئامان و زامان واز ناهێنێ.)* ف پافشاری بر حرف خود.

سـواڵە شـێوێنکە: فشە، گیایەکە لەنێو گەنمدا شـین دەبـێ و کـاتی دروێنـە نایـەڵـێ سـواڵەی دەسـتی دروێنـەوان پێکـەوە بنووسـێ و فـشی دەکاتەوە.ف نام گیاهی

سواندان: پاسـارە، سـواندە، سـوانە، گوێسەبانـە، گوێسوانە.ف لبه‌ی بام

سوتفە: هەڵکەوت، دەگمەن.ف ندرت

ســۆدە:) کلـــۆر، دەرمانێکـــە تێکـــەڵ ئـــاوی خواردنەوەی دەکەن بۆئەوەی خاوێنی بکاتـەوە؛) بڵخ، بەڵخ، بەڵغ.ف) کلر؛) جرم

سورڵک: گیایەکە بـەقـەد کیفوار گـەڵاکـەی وەک گـەڵای گـەسـگەسـک پـەڕە پـەڕەیـە و شـین و مەیلەو سوورە، لە ئاودا لـەگـەڵ بـەن دەیکوڵێنن بەنەکە سوور دەکا.ف اسم گیاهی

سۆراویلک: مراوییه کێوی.ف مرغابی وحشی

سۆرغەرە: ڕەنگێکی زەردی مەیلەو قاوەییە بۆ ئاسک و ئاژەڵ. *(ئاسکێکی سۆرغەرەمان بە بەر قـەدی کێـوەکـەوە دی.)* ف رنـگ بـور مایـل بـه قهوه‌ای

سوریت: سرووت، کڵۆش، لاسـقی گـەنـم و جـۆ. ف ساقه‌ی گندم و جۆ

سـوژن بـەدز پـێکـردن: بریتـی لـه شـاردنەوەی مەسەلەیەک لەنێوان چەند کەسدا. *(وایان شـوژن بەدز پێکرد تازە کەس تێی ناگا.)* ف مخفی کـردن چیزی میان چند نفر

سۆشین: گیایەکی ئەستووره لـه گۆگـەم دەچـێ، بنەکەشی وەک چەوەندەر وایه وشکی دەکەن و لێدەکەن ئاردەکەی دەکـەن بـه پـەڵووڵـه.ف نـام گیاهی

سوکوچرووک: ئابڕوو تکاو، ریسوا، خوێڕی.ف فرومایه و رسوا

سوکور: سیخوڕ، سیخچووله، ژیشکی گـەورەی تیرهاوێژ.ف سگرنه

سـۆڵەخانـە: ســارداو، ژێرخــان، قوولکــه لــه عەرزیدا بۆ ئاو سارد کردن.ف سردابه

سـۆڵین: گیایـەکـی کوێستانییه بـه پـۆل دەڕوێ زۆر بەرز دەبێتەوە قالۆری هەیه گەڵاکەی وەک گەرچەک وایه.ف اسم گیاهی است

سۆمپا: سۆبا، زۆپا، سۆبه، کووره.ف بخاری

سۆمەر: مەله، مەلێ.ف شنا

سۆنەیی:ناوی هـەڵپـەڕکێیـەکی کوردییـه.ف نـام

یک رقص کردی.

سونع: تەمەن، عومر *(یارێکم گرتووە لە سونعی خۆمە.)* ف هم‌سن و سال

سووتەبا: گڕە، گڕەبا، سەبوون، بای گەرم.ف سبون

سووتەڕۆک: جێگای سوتمان، جاڕە گەنمێک کە دەسووتێ و ڕەش دەبێتەوە.ف مزرعەی سوخته

سووخەت: ئاکار، خوو، ڕەوشت.ف اخلاق

سوورماڵک: سوورە بانوو، زەویی بێخیز.ف زمینی کە خاک است و شن ندارد

سوورمل: (+) جەمسەری کێو.ف خطالراس

سوورمەن: زەویی گڵە سوورە، سوورە بانوو، گۆشتە زەوی.ف زمین نرم

سوورە بانوو: زەویی گڵە سوورە، بەرانبەری خیزەڵان. *(ئەم پەتاتەیە خاکەکەی سوورە بانوو بووە تامی زۆر خۆشە.)* ف زمین کە خاک سرخ باشد

سوورە پنگ: پنگە سوورە، جۆرێ پنگەیە گەڵاکانی مەیلەوسوورە هەرکەس بیخوا زگچوون دەگرێ.ف نوعی پونه

سوورە چیغ: جۆرێ چیغە هەوارچییان لە قامیش دروستی دەکەن.ف پرچین نی

سوورە گوێنی: جۆرێ گوێنی مەیلەوسوورە، ژێژڵە گەوەن، ژیژەڵە.ف گون سرخ

سوورە مراوی: سوورەقانگ، جۆرێک مراوییە کێوییە ڕەنگی سوورە.ف نوعی اردک

سووری دووگر: بریتی لە کەسێک کە دوو شتی وێگڕا دەوێ. *(بۆتە سووری دووگر خورماشی دەوێ و بەغداشی دەوێ.)* ف کنایه از کسی که دو چیز را با هم می‌خواهد

سووژێت: سووژە.ف سوژه

سووک: نەقیزە، داربڕێک کە نوکێکی ئاسنی تێچەقاوە و گا و ولاخی پێ لێ دەخورن.ف فلز نوک تیزی که برای راندن حیوانات به سر چوبی فرو می‌کنند

سووکە: ئازارە مریشک.ف آبله مرغان

سووگە: گردی نەوی، تەپۆڵک، تیرەگ، کەڵک.ف تپه

سوول: سەوڵ، سەرو، داری سەرو.ف درخت سرو

سوولان: (+)) شایی، زەماوەند، هەڵپەڕکێ؛) تاقگە، سۆلاڤ، قەڵبەزە، ئاوهەڵدێر.ف) رقص و پایکوبی؛) آبشار

سوونوو: سوون هاتنەوە، بلووغ بوون بۆ سەگ و تاژی.ف بلوغ سگ و تازی

سوونە: سن، بۆگەنکە، کیسەڵە، جانەورێکی وردی بۆرە ئافەتی گەنمە و شیلەکەی دەمژێ.ف سن، آفت گندم

سوێبانە: سواندان، گوێسوانە، پاسارە، سوانە، گوێسەبانە.ف لبه‌ی بام

سوێر قسە: کەسێک کە لە قسە کردن تێر نابێ. کەسێک کە زۆری دڵ بە قسە و باسەوەیە.ف وراج، پرحرف

سۆیلانە: جۆرێ گوڵی جوان و بۆنخۆشە.ف نام گلی است

سـویلک: بـەرخ و کاژیلـەی سـاوا.ف بـرە و بزغالەی تازە بە دنیا آمدە.

سـەبـوون: (+) قـەدەم، تینێـک کـە لـە قرچـەی هاویندا وەک شەپۆل لە نزیک زەوی دەبیندرێ. ف هالە کە در گرما دیدە می‌شود

سەچاک: سزا، پاداشتی چاکەوخراپە.ف عقوبت

سەحانە: دەفر و کاسەی مسین.ف ظرف مسی

سـەحـەت خـۆش: ڕووخـۆش، ڕەزا شـیرین، خـۆێنشـیرین، ڕەزاسـووک، خـوێن سـووک، سەحەتسووک.ف دوستداشتنی، خوشرو

سـەحـەتگـران: ڕەزاگـران، مڕومـۆچ، ڕەزاتـاڵ، ڕووناخۆش.ف اخمو

سـەخ:) بـنمـیچ، بـنبـان؛) مـەڵاشـوو، ملاشـک، مەڵاژگ.ف) سقف خانه؛) سقف دهان

سەختان: سەخناخ، سەخڵەت.ف مسیر سخت در کوه

سەخڵەت: (+) سـخناخ، سـەختـان، شـوێنی رژد و ئەستەم لە چیادا.ف سراشیبی سخت در کوه

سـەخمـەرات: چـەرمـەسـەرێ، کـوێرەوەری.ف سختی

سەدەقی خۆ لێدان: ڕای خـۆ دەربڕین.ف نظر خود را مطرح کردن.

سەرئاسنینە: جۆرێک دڕکی تیژە لەنێو گەنمدا دەڕوێ، سـەپـان تڕێنـە، دڕووە کـەڵـەوە، چۆکشکێنە.ف نوعی خار

سەراسۆ: لای بەرزایی، سەراسوێ. *(بەسمان لێ بگـرە سـەراسـۆی بـانی/ لـە تـۆ مـاڵی زۆر لـە مـن جوانی «گۆرانیی ژنان».)* ف طرف بالا

سەرئاسۆ کردن:) مل کێشان و چاو لـێ کـردن *(بچۆ سەر ئەو بستووکە سەرئاسۆیەک بکـە بزانـە کـەس دیـار نییـە)* ؛) سـەردان، دیـدەنـی کـردن، هـەواڵ پرسـین، بـەسـەر کردنـەوە، *(قـەت سەراسۆیەکمان ناکەی)* .ف) نگا کردن از بالا؛) ملاقات

سـەراڤ: (+) قـەراغ ئـاو، لێـواری چـۆم.ف کنـار رود

سـەرانگیـرۆ: گـەڕانـەوە لـە سـەردا بـۆ خـواری. *(هـەوارچییـان لـە کوێستانەوە بـەرەو گـەرمـێن ماڵاتیان سەرانگێرۆ کردەوە.)* ف برگشتن از بالا به پایین

سەراوەرد:(+) مەرزی نێوان زەویوزار، (گوندی قـاجر و کـانی پانکـە سـنوور و سـەراوەردیـان پێکەوەیە) ف مرز میان زمین کشاورزی.

سەر ئەستوور بوون: بریتی لـە فکر و خـەم و خەیاڵی زۆر *(سەرم ئەستوور بووە هێندەم بیر کردۆتەوە.)* ف سرگیجه گرفتن براثر بیکاری

سەربڕ: (+) دووریـنەوەی گـەنـم و جـۆ و وێنجـە بەمـەڵـەغـان بـەشـێوەیـەک کـە سـەری گوڵـەکـەی بقـرتینن.*(ئـەو وینجـەیـە حـەیفـە سـەربـڕ مەیدووەوە.)* ف درو کردن و قطع کردن گندم وجو از نزدیک خوشه.

سـەربـردە: سـەرگوریـشتە. بـەسـەرهـات، سەربهورد.ف سرگذشت

سەربگرد: بەسەرهات، سەربردە، سەربهورد.ف سرگذشت

سەربەران: بەرانێک کە تەمەنی لە پێنج ساڵ پتر

www.perawipepwle.com

بێ.ف قوچ از پنج سال به بالا

سەربەردە: بانیژە، ئەو جێگەی گەنمی لێوە دەڕێژنە ئاشەوە.ف محل فرو ریختن گندم به دهانه‌ی آسیاب

سەربەڕوولّە: قولّەداریکی بەقەد بستێک دەبێ لای سەرووی باسکێشی دەکوتن دەبێتە هۆی پێوەنددانی نیرو ئامووری، پیمێکە گاینجەکە ڕادەگرێ.ف پیمی چوبی درخیش

سەربهورد: بەسەرهات، سەربردە، سەرگوریشتە.ف سرگذشت

سەربەهەش: سەربەقوڕ، تازیەبار، کەسێک کە خۆشەویستێکی مردووە و سەری بۆ لە قوڕ ناوە.ف کنایه از عزادار

سەربێژنگە: بریتی لە مرۆی دەستەوستان و بێدەسەلّات. *(ئەو سەربێژنگەیە هیچ کارێکی لە دەست نایە.)* ف کنایه از آدم تنبل و ناتوان

سەرپنج: گیایەکە وەکوو کەرتەشی وایە بەلّام درکی نییە.ف نام گیاهی است

سەرپێک: دەسپێک، سەرەتا.ف ابتدا

سەربەکلّاوە: (+) بارانی دەنک درشت کە لە گۆلاوە ئاوی دەدا و بلۆقی پێ دەکا.ف باران درشت که برروی آب حباب درست می‌کند

سەر بەخۆزدا گرتن: سەر داخستن و بیرکردنەوە. جۆرێ سەر داخستن کە چەنە بە قوولّکی ملەوە بنووسێ.ف پایین انداختن سر.

سەر بێ دەلاک تاشین: بریتی لە کاری ناشارەزا و بێپرس و ڕا.ف کنایه از کار ناشیانه و بدون مشورت

سەر پەرژان: بریتی لە دەرفەت و هەل، *(بڕوا بکە هێندە گرفتارم سەرم ناپەرژێ دەنا دەهاتمە خزمەتتان.)* فرصت داشتن

سەرتوول: سەر لقی شلک و باریکی دارە مێو کە پێچ پێچە و ترش و خۆشە دەخورێ.ف شاخه‌ی باریک و پیچان تاک

سەرتەتەی بنمافەتە: بریتی لە ڕوالّەت جوانی لە دەروونا پیس و خراپ.ف کنایه از ظاهر زیبا و باطن خبیث

سەرتەڕکە: پەڕۆیەکی تەڕ کراوە بەسەر گونتکە هەویریدا دەدەن بۆئەوەی کڕێژ نەهێنێ یانی ڕەق نەبێتەوە.ف پارچه‌ی خیسی که روی چونه نانوانی می‌اندازند

سەرتیک: جەمسەری دروومان.ف محل وصل پارچه‌ی دوخته شده

سەرتیکە: سەیدووکە، گیایەکە بەرێکی خڕ دەگرێ و دەخورێ.ف اسم گیاهی خوراکی

سەرجن کردن: سەری بڕکە تووتن هەڵپەرتاوتن بۆئەوەی گەڵاکانی پان بێ.ف بریدن قسمت بالایی بوته‌ی توتون برای اینکه برگش پهن بشود.

سەر چادان: پەڕۆیەکی گردی گوڵدۆزی کراوە دەیدەن بەسەر قۆریی چاییدا بۆئەوەی دەم بکێشێ.ف دمکش

سەرچروک: سەرچڵووک، سەر لقی دار. *(تازە یارێکم گرتووە خەڵکی شاری کەرکووکە/ لەبەر مەمکۆڵەی دەمرم وەک سێوی سەرچروکە «گۆرانی».)* ف شاخه‌ی بالایی درخت

سەردووشی: دوو لەتە پارچەی دووراو و ڕێک کە بە سەر شانی چاکەتدا دەیدروون هەردوو سەری لای یەخەکەوە بە دوگمە قایم دەکرێ.ف سردوشی

سەردوولکان: چەمەری، ئیلیگی، وایلۆک، سەردوولکە، شێعر بە مردوودا هەڵگوتن.ف مرثیە

سەردەژین: ژانەسەر، سەرئێشە.ف سردرد

سەردەلیل: سەرچۆپیگر (دەسرە هابەدەس سەردەلیلەوە) .(شۆخی نەشمیل بێ دەلیل تۆراوە لێم/ شایی ڕۆحە و سەردەلیل تۆراوە لێم. «نادر نیروومەند "بۆران"».) ف پیشاهنگ رقص گروهی.

سەردێر: ئاودانێکی کەم بۆ گەنم لە پایزدا کە تەنیا ئاوەکە وەسەر زەوییەکە دەکشێ و تێیدا ڕاناوەستێ.ف آبیاری در فصل پاییز

سەردێڕ: ناوی بابەتی نووسراوە *(چیرۆکێک لە ژێر سەردێڕی ئەوە ... دا.)* ف عنوان

سەرڕاو: لای سەرووی جێگەڕاو.ف طرف بالایی شکارگاه

سەرژێکرن: سەر بڕین.ف سربریدن.

سەرڕەشە: (+) گیایەکی گەڵا باریکە وەکوو پوار وایە.ف نام گیاهی است

سەرسارد: کەمتەرخەم، بێموبالات، کەترەخەم. ف لاابالی

سەرسوالک: ڕیخۆڵە گەورە.ف روده بزرگ

سەرسۆرک: چێشتێکی کوردەواریە.ف نوعی غذای کردی

سەر سۆفیلکە: گیایەکە وەک تاڵوو وایە گوڵێکی تووکنی سپی خڕ دەر دەکا.ف نام گیاهی است

سەر سوور: جۆرێک مراوی کێوییە سەری سوورە.ف اردک سر حنایی

سەر سووری بەحری: جۆرێک مراوی کێوییە سەری سوور و کڵاونەیە.ف اردک تاجدار

سەرسەپۆل: سڕەسەپۆلە، مڕۆقی گێژ و وێژ و کاس.ف ☜ سڕەسەپۆلە

سەرسەرەکی: لەگۆترە، ئاکۆیی، گوێ پێنەدان، لەخۆڕا کارێک کردن.ف سرسری

سەرسەوز: (+)) مەزرا و شاخ و کێوی زەنوێر و پڕ گیا و دار؛) بریتی لە سەید، عەولادی پێغەمبەر.ف) سبز؛) کنایه اولاد پیامبر.

سەرشێلکە:) ئەو پەڕوپەی بەسەر هەویریدا دەدەن دوای شێلانی.) ئەو بەنەی لە بەینی داو و سنگ دایە. بەنێکی دڕێژۆکەیە چەند سنگی پێوەیە دایدەگوتن و داوەکان بەو بەنەوە دەبەستن و بۆ کەوی دەنێنەوە.ف) پارچەای که روی خمیر نان می‌اندازند.) نخی که در دام کبک به‌کار می‌رود.

سەرقورس:) تەمبەڵ، تەوەزەل؛) بەدگووز، خیشەسەر و گوێنەدەر.ف) تنبل؛) کله‌شق

سەرقورس بوون: داهێزران، ماندوو بوون و هێز لێبڕان.ف تباسیدن.

سەرقۆزی بن ئاڵۆز: کەسێک کە زۆر دەستکورت و هەژارە، یان خەمناک و دڵناخۆشە، بەڵام خۆی شاد و دڵخۆش نیشان دەدا و لافی دەوڵەمەندی لێدەدا.ف کسی که

تهیدست و غمگین است و خود را ثروتمند و شاد نشان می‌دهد

سەر قۆق: کەچەڵ، یاڵ گەنیگ، سەر گەنێگ.ف کچل

سەر قەباغ: (+) پارچەیەک کە بەسەر گیرفانیدا دەدوورن و بە دوگمە دادەخرێ، سەر گیرفان.ف روپوش جیب لباس

سەر کردنەوە: دەرفەتی دەستکردنەوە، *(ناهێڵێ سەر بکاتەوە.)* ف مهلت دفاع ندادن به حریف

سەرکڵاوە: (+) چوکڵەی سەر دەسکی کەردووکێش کە دەستی ڕاستی پێوە دەگرن.ف تکه چوبی که به انتهای دسته‌ی گراز میکوبند برای دست گیره.

سەرکوێر کردن: لێدان و شکاندنەوەی منداڵ لەبەرچاوی خەڵکی. *(هێندەی لێداوە سەرکوێری کردووە بۆیە هیچ فێر نابێ.)* ف کنایه از زدن کودک به نحوی که قدرت یادگیری را از دست بدهد.

سەرکەوا: جۆرێ جلی ژنانەیە پەراوێزەکانی بە سیم دەنەخشێنن.ف نوعی روپوش زنانه.

سەرگەنیگ: کەچەڵ، یاڵ گەنیگ.ف کچل

سەرگیندان: ژوورێکە لە تەویلەدا کە پەینی تێدا هەڵدەدەنەوە بۆئەوەی وشک بێتەوە.ف جای سرگین خشک کردن

سەرلەڕێدا بوون: بەدڵ لە خزمەت کەسێکدا بوون. *(هەر ئەمرێکی بیفەرمووی سەرم بۆت لەڕێ دایە.)* ف با جان و دل در خدمت کسی بودن

سەرلەبەر:) بە تەواوی، تێکڕا. *(سەرلەبەری کارەکە ئەو کردی.)* ؛) سەردەبەر، مرۆڤی ڕۆحسووک و فەرمانبەر، ملکەچ.ف) بە کلی؛) گردن‌کج

سەرما تۆپێن: سەرما گێڕەوە، بریتی لە جلی زۆر گەرم.ف ضد سرما

سەرماسین: سەر ئەستور بوون، بریتی لە بیرکردنەوەی زۆر *(سم سمی کەر و چنگ چنگی یاسێ، من سەرم لەو کارە دەماسێ. «پەند».)* ف سرگیجه گرفتن

سەرماقۆتانی: سەرمەقولات، سەرەومەقولانج.ف معلق

سەرمامۆستا: سەرۆکی مامۆستایان، سەرۆکی قوتابخانە.ف مدیر مدرسه

سەرمردوولە: مرۆڤی شەرمێون و فەقیرۆکە *(ئەو سەر مردوولەیە هیچی لە ڕوو هەڵنایە.)* ف کنایه از آدم شرمو

سەرمەنجەڵانە: ئەو پارەیەی زاوا لە کاتی ئامادەبوونی چێشتدا بە ئاشپەزی دەدا.ف انعامی که داماد به آشپز می‌دهد.

سەرمەند: سەرسام، واقوڕماو، سەرسووڕماو.ف متحیر

سەرنا: سەرین، سەنیر، بالشت، بالیف.ف بالش

سەرنووسەر: کەسێک کە بەسەر کار و باری ڕۆژنامە و گۆڤاردا ڕادەگا.ف سردبیر

سەرنەرم: بریتی لە مرۆڤی گوێڕایەڵ و ڕۆحسووک. (کوڕێکی سەرنەرمە چۆنت پێخۆش بێ واکار دەکا.) ف کنایه از آدم حرف

شنو و سبک روح.

سەرنێزە: ئامرازێکی پۆڵایە وەک خەنجەر وایە لە سەری تفەنگی دەبەستن.ف سرنیزه

سەروپێچکە: منداڵی ساوا، مەلۆتکە، زارۆک.ف نوزاد

سەرودڵ گرتن: بریتی لە مزاحیم بوون *(دیسان هات سەرودڵمان بگرێ.)* ف مزاحم شدن

سەرودڵ لێهاتن: گەشکە کردن، فێ لێهاتن.ف غش کردن

سەروعوزرشۆر: بریتی لە کچی عازەب، کچی جحیڵ.ف دختر بالغ

سەروسووژن دان: ☜ سەنگ و سووژن دان

سەروکڵاوتێکەڵبوون: بە شەڕ هاتن، ئاوقای یەکبوون.ف جدال و دعوا و گلاویز شدن.

سەروێ: هێمن، هێدی، لەسەرەخۆ.ف آرام

سەروێن: مێزەر، دەسرەی سەر، پێچ.ف مندیل

سەرەپیرێژن: بریتی لە کچی چکۆلەی زۆرزان.ف کنایه از دختر کوچک و دانا

سەرەتەشی: پووشبەقنگە، زەلبەقوونە، پووشبەقوونە.ف سنجاقک.

سەرەجە: تابووت، دارە تەرم، دارە مەیت.ف تابوت

سەرەخەر: (+) سەرە کەرێک کە لەنێو بێستان هەڵیدەواسن بۆ چاوەزار *(بێستان و بێسەرەخەر.)* ف کله الاغ که در جالیز آویزان می‌کردند برای رفع چشم‌زخم

سەرەدیقانێ: سەرە تاتکێ، ڕوانین بە دزییەوە.ف دزدکی نگاه کردن

سەرەڕۆ: (+) پێشەنگ، سەرجەلەی کاروان.ف پیشاهنگ

سەرەژن: ژنی قسەزان و کەیخودا، ژنی زانا و وێچوو.ف زن سخنور و دانا

سەرەگاوخان: هۆگان، گامەرز. ئەو شوێنەی خەتی جووت دەگاتە ئەوسەر و دەگەڕێتەوە سەر خەت.ف محل دور زدن در شخم

سەرەمەڕ:) مەڕێک کە دوو زگ زابێ؛) مەڕێک کە لە پێشەوەی مێگەل دەڕوا، سەرگەلە؛) ناوی چیرۆکە شێعرێکی مامۆستا هەژارە.ف) گوسفندی کە دوبار زاییده باشد؛) گوسفند پیشاهنگ گله؛) نام شعری بلند از استاد هەژار.

سەرەمێکوتە: کەوچکە قوڵە، چمچمە کۆڵە، کلکەتەشی.ف بچه قورباغه‌ی پا درنیاورده.

سەرەندەر: سەرودەر، زانین و تێگەیشتن.ف راه در کردن.

سەرەودەرکردن: بریتی لە ڕێ دەرکردن، شارەزایی، ڕێ دۆزینەوە.ف راه درکردن

سەرەوقوم: سەرەوبن لە ئاودا، ئاوەژوو بوونەوە لەنێو گۆمدا.ف سرنگون شدن در آب

سەرەوقوڵە: نووکووسۆ، یاریپەکی کچانەیە بە دەرزیلە دەکرێ. دەرزیلەیەک لە مشتیان دەخەن و دەبێ بە نۆرە هەڵیدەن سەرەکەی لای سەرەوەیە یان قوڵە، هەر کەس هەڵیهێنێ دەرزیلەکە هەڵدەگرێ بۆ خۆی.ف نام یک بازی دخترانه

سەرهەڵبڕین:) سەرهەڵێنان، سەر بەرز کردنەوە؛) سەر بڕین.ف) سر بلند کردن؛)

سر بریدن

سەرهەڵنەهاتن: بریتی لە شەرم کردن، خەجاڵەتی کێشان *(لە شەرمانا سەری هەڵنایە.)* ف از شرم سرش بلند نمی‌شود

سەری تەماح بڕین: چاوپۆشی کردن لە تەماح لە کاتی مامەڵەدا، *(بڕیا ئەوکاتە سەری تەماحم ببڕیبایە و خانووەکەم بفرۆشتبایە، ئێستا هیچ ناکا.)* ف چشم‌پوشی از طمع

سەری خۆ خوێندنەوە: بریتی لە سەر حیسابی مااڵ و سامانی خو بوون. *(بۆ سەری خۆم بخوێنمەوە ئەگەر بۆم هەڵسووڕا یارمەتیت دەدەم.)* ف سرحساب دارایی خود شدن

سەرینا: سەرینگا، سەرین، سەنیر، باڵنج، بالیف، باڵگە. ف بالش

سەرینچاوە: سەرچاوە، ئاخێزگە. ف سرچشمه

سەریوان:) تەپۆڵکی خۆڵ و زبڵ، زبڵکوان، زبڵدان؛) سەرانگوێلک، گووڤەک، سەلوێنک. ف) زباله‌دان، محل جمع‌آوری زباله؛) سرگین‌گاه

سەعانە: سەحانە، سەحەن، دەفری مسین. ف ظرف کسی برای غذا

سەغ: سەخ، بن‌میچ، بنەبان، ژێربان. ف سقف

سەغڵەت: (+) سەرما و تەڕ و تووشی باران و کڕێوە. ف سرمای شدید و بارش.

سەغیربار: کەسێک کە ئەرکی چەند منداڵی سەغیری کەوتبێتە ئەستۆ. *(خێر بۆ ئەو ژنە سەغیربار و بێکەسە باشە.)* ف کسی که سرپرست چند بچه‌ی یتیم است

سەڤا: ڕزگاری، دەرباز بوون. ف رهایی

سەفەر: (+) کەڕەت، جار، ڕا، چەل *(ئەم سەفەر قسە بکا دەمی دەشکێنم.)* ف دفعه، بار

سەقلە: قەبز، توند بوونەوەی پیسی. ف یبوست

سەگبایی:) باداریی سەگ؛) نەخۆشییەکە لە سەرما و سەغڵەتدا یەکسم تووشی دەبێ و پاشووی لە هەڕەکە دەکەوێ و لەسەر پێشووی ڕادەوەستێ و کەفەڵی لە عەرزی دەخێشێنێ. ف) مرض سگ؛) بیماری الاغ که پاهای عقبش از کار می‌افتد.

سەگڤان: سەگوان، تیرهاوێژی زانا و دەست ڕاست، نیشانە ئەنگێو.. ف تیرانداز ماهر، تک تیرانداز.

سەگ گڵاوک: سەگڵاو، سەگاڤ، سەگاو، سەگاوی. ف سگ آبی

سەگ گورگ: ☜ سەگورگ

سەگ و شوان هاتنەوە: بریتی لە وەرشکەست بوون و ماڵ بەدەستەوە نەمان. *(جا ئاوا کاسپی بکەم سەگ و شوانم دێتەوە.)* ف کنایه از ورشکست شدن

سەگورگ: سەگ گورگ، سەگێک کە شێوەی گورگ دەدا یان لە ڕەگەزی گورگە. ف سگ شباهت به گرگ

سەڵتە: (+) کوڵۆنجە، کولێجە، سیخمەی قوڵداری ژنان. ف نوعی بالاپوش زنانه.

سەڵتەزینە: سواری تەنیا، ڕێبواری بەتەنێ ف سوارکار تنها، تک‌سوار

سەڵتە قەمچی: بریتی لە ڕاوچییەک کە بەدەستی خاڵی دەچێ بۆ ڕاو یان لەگەڵ کۆڕی

www.perawipepwle.com

ڕاوچییان و ڕێبواران دەکەوێ و بەدەستی بەتاڵ دەگەڕێتەوە. *(ڕاوچییەکان هەموو سەڵتە قەمچی گەڕانەوە.)* ف دەستخالی برگشتن

سەڵمکە: سەڵەمکە، گیایەکە بۆ دۆکوڵیو دەبێ. ف سلمه

سەڵمۆکە کەرانە: گیایەکە وەک سەڵمکە وایە ناخورێ. ف اسم گیاهی است

سەڵمۆکە: سەڵمکە.، سەڵەمکە، سڵەمکە. ف گیاهی خوراکی برای آش

سەڵمەک: ☜ سەڵەمکە

سەڵەمکە: ☜ سەڵمکە

سەلیم: (+) ساغ، سڵامەت، سالم، ساغ و سەلیم. ف سالم و سلامت

سەمبوور: سەبوون، گڕە، گڕەبا، هاڵاوی گەرما. ف سموم.

سەناڕ: ڕۆخ، قەراغ، کەنار، لێوار. ف کناره‌ی رودخانه

سەنجۆر: ☜ سەنجۆڵ

سەنجۆڵ: کەڵەوە، کەڵەمە، کەڵەوانە. ف چنبره‌ی گردن گاو درخیش

سەندەلووس: جۆرە داڕێکی کورتە بنەیە بەڕێکی وەک قەوزان دەگرێ تەزبێحی لێ دروست دەکەن. ف بوته‌ای که ثمر آن شبیه چاتلانقوش است برای تسبی حاستفاده می‌کنند.

سەنگ دادان: منااڵ لە سکی دایکیدا کاتی هاتنە دنیا دێتە بەر موسوڵدانی ژن و دەڵێن سەنگی داداوە. ف پایین خزیدن بچه هنگام زایمان

سەنگ گرتن: مۆتە سوار بوون، قورس بوونی لەش لە خەودا ڕاوەستانی گەڕیانی خوێن، مرۆڤ بە جووڵانەوە چاک دەبێ لەسەر ئەو باوەڕەن هەر کەسێک سەنگ گرتی *(مۆتە سواری بوو)* دەست بەرێ بۆ دۆخینەکەی خەبەری دەبێتەوە. ف کابوس

سەنگاو:) گۆلاو، شوێنێک کە ئاوی بارانی لێ کۆ دەبێتەوە؛) شارۆچکەیەکە سەر بە پارێزگای کەرکووک. ف) محل جمع شدن آب باران؛) شهرکی از توابع شهر کرکوک

سەنگاوبەردنان: سەنگەوبەردنان، خستنه ژێر شتی قورس، ماست و شیر و ... دەخەنە ژێر قەرتاڵە وبەردێکی لەسەر دادەنێن بۆ ئەوەی پشیله نەیخوا. *(ماستەکەم سەنگاوبەرد ناوە)* . ف زیر پوشش سنگین گذاردن

سەنگوردوو: سەرانگوێلک، گووڤەک، سەلوێنک. ف سرگین‌گاه

سەنگوسووژن دان: بە وردی گەڕان و چاوگێڕان و ولاتپشکنین *(ئەو ماڵەم سەنگوسووژن دا نەمدۆزییەوە.)* ف به‌دقت دنبال چیزی گشتن.

سەنگەسیر: بەربەسێڵ، چێشتی گۆشت و ماست. ف آش‌ماست و گوشت

سەنگەڵ گوان: گوانی ئاژەڵێک کە یەکیان لە یەکیان شۆڕتر بێ و شیری زۆرتر تێدابێ. ف پستان حیوانی که یکی از دیگری بزرگتر باشد

سەواد بوونەوە: سیواد بوونەوە، ڕوو کرانەوە، سەوازە بوونەوە لە کارێک ڕاهاتن و فێربوون. ف چشم و رو باز شدن.

سەوازە بوونەوە: ☜ سەواد بوونەوە
سەوزاڵف: دەبار، وێنجە و گزرەی وشکەوە کراو بۆ زستان، ئالیک. ف یونجەی خشک شدە
سەوس: گوناح، تاوان، سووچ، پیازە. ف گناه
سەولەجان: گۆچان، وەکاز. ف عصا
سەهلاب: گیا سالمە، گیایەکە بستێک بەرز دەبێتەوە گوڵەکەی سوورە، بنێکی خڕی نەرمی هەیە وەک سێبنەعەرزیلە وایە و زۆر بەنرخە. ف گیا سلمە
سەیوەت: سەبر، تاقەت، تاملّ. ف صبر، تحمل
سێ بە گایە: (+) گایەک کە لەگەڵ سێ جوانەگا لە جووتی دەکەن بۆئەوەی جوانەگاکان ڕاستاوێژ بن و زۆریش ماندوو نەبن. هەرجارێ یەکیانی تێدەکەن. ف گاوی کە با سە تا گاو جوان درخیش کار مێکند، برای اینکە گاوهای جوان یاد بگیرند
سێ و دوو لێ نەکردن: خێرا و دەسبەجێ کارێک کردن، بەبێ بیر کردنەوە و شک و گومان کارێک کردن. *(بێئەوەی سێ و دووی لێ بکا کارەکەی بۆ کرد.)* ف انجام دادن کاری بدون تردید و گمان
سیار: تارمایی، تاپۆ. ف شبح
سیازاخ: (+) لاڕەشە، نەخۆشییەکی ئاژەڵە. ڕەشەکەوتە. ف سیاەزخم
سیاسووت: ڕاوە کەوی هەوەڵی بەهار. ف شکار کبک در اوایل بهار
سیاکام: بەڕاوە کەوێک دەڵێن کە کەوێک لە قەفەسدا دەبەنە کێو و داوی لە دەور دەنێنەوە، کاتێک دەخوێنێ کەوی دیکە دێن بۆلای و بەداوەوە دەبن. ف نوعی شکار کبک
سێبارێ شەو: شەو درەنگان، زرینگانەوەی شەو *(سێبارێ شەو تێپەڕیبوو.)* ف نصف‌شب
سێبڕەکی: بە سەر لە یەکتردانی کەڵ و گا لە کاتی شەڕدا. ف کله‌زدن گاو به یکدیگر
سێچاک: عابا، کەوای شۆڕ. عابایەک کە سێ‌لای شاقەلەکەی هەڵدڕاوی هەبێ. ف قبایی کە سە چاک داشته باشد
سیچڕ: سووچەڕ، سیخوڕ، جۆرێ ژیشکی گەورەیە تیر دەهاوێ، سیخچوولە، تیرهاوێ. ف تشی.
سیچڕە: جۆرێ چۆلەکەی کێوییە بەقەد پاساری دەبێ، پەڕشەخۆرە، پەڕشخۆرکە. ف نوعی گنجشک کوهی
سیچەن: ئۆقرە، ئارام. ف قرار، آرام
سیچەن گرتن: ئۆقرە گرتن، داسەکنان، هەدا دان. *(لە هیچ شوێنێک سیچەن ناگرێ.)* ف آرام گرفتن.
سیخاسە: خاسە سی، قازی دەشتی. ف غاز خاکستری
سیخمە: سوخمە، کڵۆنجەی بێقوڵی ژنان. ف جلیقه‌ی زنانه
سیخوار: سیخار، زوقم، خویز، خووسار، ئاڵشت، ئاڵیسکە. ف سرماریزه
سیخوار لەپشت: کەرووێشکی قەڵەوی پایزان کە سیخوار لەسەر پشتی دەکەوێ. ف خرگوش چاق پاییزی که سرماریزه روی پشتش می‌افتد.

سیخه سیخ: دەنگی هەناسە سواربوون *(سیخه سیخی سینگی دێ.)* [ف] خس‌خس سینه

سێ‌پسکێن: یارییەکی دوو کەسیە بە شەش داش دەکرێ و هەرکام لەو دوو کەسە یەکیان سێ بەرد هەڵدەگرێ و ئەوی دیکەیان سێ چیلکە بۆئەوەی داشەکانیان نەگۆڕدرێ. وەک دامە وایە.[ف] نام یک بازی است

سیرۆش: تینوو، تووني.[ف] تشنه

سیروول: مێشەنگوین.[ف] زنبورعسل

سیرە سەگانە: ☜ پیازە سەگانە

سیرە قوڕاڵە: ☜ سیرە قوڕۆڵە

سیرە قوڕۆڵە: کوڕادە، کنیواڵ، سێ‌قنگ، جۆرێ سیری خۆڕسکە گەڵاکانی وەک کەوەر وایە.[ف] نوعی سیر خوراکی

سیرە کوللۆرە: جۆرێک سیرە گەڵاکەی وەک پیواز لوولەییە لە دۆکوڵیوی دەکەن.[ف] نوعی سیر کوهی

سیرە گەنکە: سیرە مارانە، سیرە بۆگەنە.[ف] نوعی سیر بدبوو.

سێرە هەڵگیران: بریتی لە تاریک داهاتنی هەوا، واتە چاو هەتەر ناکا تا سێرە بگری *(کاتێک گەیشتینە ئاوایی سێرە هەڵگیرابوو)* .[ف] کنایە از تاریک شدن هوا

سیرەونە: قوونسوور، سوورقوون، گیایەکە بۆ دۆکوڵیو دەبێ[ف] نام گیاهی خوراکی

سیس هەڵاتن: ☜ سیس هەڵگەڕان

سیس هەڵگەڕان: سیس هەڵاتن، ژاکان.[ف] پژمرده شدن

سیستر: پەرستار، سستەر، سەرپەرشتیاری نەخۆش.[ف] پرستار

سیسی: (+) گیایەکە خۆی لە قەد گیا و گژی دیکە دەهاڵێنێ و وشکی دەکا، جلە.[ف] گیاهی که آفت گیاهان دیگر است، پیچک

سێڤی: سێوی، هەتیو، سەغیر، بەتایبەت بۆ منداڵی دایک مردوو.[ف] بچه مادر مرده

سێ‌قنگ: کوڕادە، قوڕادە، کنیواڵ.[ف] تره کوهی

سی‌قوتە: قۆخەڕەشە.[ف] سیاه‌سرفه

سیقە: (+) نزگەرە، بەرسینچکە.[ف] سکسکه

سیک‌کردن: زاراوەیەکە لە مێشێندا، یانی ڕووت کردن، پارە پێ‌نەهێشتن.[ف] اصطلاحی در تیله‌بازی یعنی بردن تمام پولهای طرف بازی

سیکلدانۆچکە: لوولەی سیپەلاک، ئەو ڕەگە لوولەییانەی بە سیپەلاکەوەیە.[ف] شش

سیکمە سیکم:) هاتووچۆ و ملۆمۆی سەگ لە دەرک و بان؛) سۆکە سۆک، پیاوێک کە زۆر هاتووچۆی جێگایەک بکا و بیهەوێ بەزۆر کچێک سازکا.[ف]) گشتن سگ و بوکردن زیاد؛) مرد هیز که زیاد به جایی رفت‌وآمددارد و عاشق است

سی‌کۆژ: سەقر، باڵداڕێکی ڕاوکەرە، واشە، باشوو.[ف] قرقی

سی‌کوێرە: جۆرێ مراوی کە لە قەراغ ئاوان دەژی.[ف] غاز پا زرد

سیکەدانە: سیکەتۆرە، کوڵەزرگ، سیقەتۆرە.[ف] سنگدان مرغ

سیکەنەوسەرخان: تێکە و لێکە، کەس لە کەس

(سیکەنە و سەرخانێکە سەگ ساحەبی خۆی ناناسێ.) ف بلبشو

سیگنالّ: بۆقی ماشێن، بۆڕی، هۆڕن. *(ئۆتۆمۆبیلەکە سیگنالّی بۆ لێدراین.)* ف بوق

سیلۆخ: کز و سیس و نەخۆش، لەڕ، مردەلۆخ، ڕیوەڵە. ف لاغر و مردنی.

سیمڕ سیمڕ: شانەچیڕە، پاڵەپەستۆ، بە زۆر خۆ بە نێو ئاپۆرەی خەڵکدا کردن. *(سیمڕ سیمڕ دەیویست خۆ بە نێو حەشامەتەکەدا بکا و بێتەژووڕێ.)* ف خود را به میان جمعیت چپاندن

سیمرخ:(+) سیخورمە، مشت قووچاندن و بە نووکی قامکە گەورە لە کەلەکەی کەسێک کوتان ف زدن کسی با مشت

سیمکە: (+) کەڵەوە، کەڵەمە، چوار داری کەوانییە لە نیرو ئامووردا دەخرێتە ملی گایەکان و لە بنەوە بە بەن کەڵەوە دەیبەستن. ف چهار عدد چوب کمانی شکل که گردن گاوها را به یوغ پیوند می‌دهد

سیمۆت: سامۆرتە، سامۆرتە، کەژوو. ف فتراک

سیوشکە گەیشتن: بریتی لە تووندییەتی زۆر، سیوشکە هەڵاتن. *(هێندەی تینووە سیوشکەی گەیوەتێ.)* ف کنایه از عطش زیاد

سیوشکە هەڵاتن: بریتی لە زۆر تینوو بوون، تووندییەتیی زۆر *(هێندەم تووندییە لەوانەیە سیوشکەم هەڵێ)* ف کنایه از عطش زیاد

سیوڵ: تۆپڵ، هەنی. ناوچاوان، جەمین. ف پیشانی

سێوڵ: قامک، کلک، تل، ئەنگوست. ف انگشت

سێوە تاڵە: جۆرێ سێوی خۆڕسکی ورده زیاتر به شاخ و کێوەوە دەڕوێ. ف نوعی سیب تلخ

سێوە ترشە: جۆرێک سێوی ورد و ترشە دارەکەی خۆڕسکە و زیاتر بە شاخ و کێوەوە دەڕوێ. ف نوعی سیب ترش

سێوەڵووکە: سێفەڵووکە، گیایەکی گەڵا پانە بەرێکی خڕ دەگرێ و دەخورێ. ف نام گیاهی است خوردنی

سێهک: سێبەر، سێوەر، سێتاڤ، سا، سیهسیتاڤک، نیسێ. ف سایه.

سێیینە: سێ دانەیی، سێ شتی پێکەوە نووساو، ف سەگانه.

ش

شا به سەپان نەگرتن: بریتی لە کەسێک کە لە ژیانی هەژارانەی خۆی ڕازییە و ژیانی خۆی بە هیچ کەس ناگۆڕێتەوە. *(هێندە دڵخۆشە شا بە سەپان ناگرێ.)* ف کنایە از زندگی فقیرانە و شاد بودن

شاپک: ڕانک، پاتۆڵ.ف شلوار

شات: دیلدیلە، داڕێکە سەرەتەنەکە یا شتێکی پان و خڕی پێوە دادەکوتن منداڵ لێی‌دەخوڕن و کایەی پێدەکەن.ف اسباب‌بازی دەست‌ساز

شات بەستن: هەڵخولان و ڕۆیشتنی شتی پان و خڕ *(پارەکەم لەدەست کەوتە خوارێ و شاتی بەست.)* ف چرخیدن و دور گرفتن چیز گرد برروی زمین

شاتا: ئیشتیا، مگێز.ف اشتها

شاتانەسەرە: گیایەکە وەک برکەی شووتی وایە بەرێکی چکۆڵە دەگرێ بەقەد هێلکەیەک دەبێ و کاتێک دەقەڵەشێتەوە ناوەکەی سوورە و تامی زۆر تاڵە.ف گیاهی شبیه هندوانه

شاتشاتێن: یارییەکە بە شات دەکرێ.ف چرخبازی

شاتەتیری: نانتیری، نانی تەنکی تەندوور.ف لواش

شاجۆگە: جۆگەی گەورە کە ئاوی پێدا بچێ بۆ چەند جۆگەی چکۆڵەتر.ف جوی بزرگ

شاخ دەرهێنان: بریتی لە سەرسووڕمانی زۆر *(هێندەم پێسەیر بوو وەختەبوو شاخ دەرهێنم.)* ف تعجب کردن

شاربەگڕ: وشەیەکە لە قەرێ قەرێدا ئەو کەسەی دەست لە شار دەدا و گول ناکرێ دەڵێ شاربەگڕ.ف کلمه‌ای در قایم‌باشک بازی

شاربێز: جۆرە پارچەیەکی قەدیمی بوو بۆ کراسی ژنانە.ف نوعی پارچه‌ی قدیمی زنانه

شارشارێن: شارشارکێن، ناوی یاریییەکی منداڵانە، قەرێ قەرێ، خۆشارکێ.ف بازی قایم‌وشک

شارۆ کردن: گەڕان، توێژینەوە، لێکوڵینەوە.ف پیجویی کردن

شارۆ: (+) دووبارە پێداچوونەوە. *(پەروەندە جارێکی دیکە شارۆ بکرێ باشە.)* ف تجدیدنظر

شارۆچکە: شاری چکۆڵە، شارە دێ، شارۆکە.

www.perawipepwle.com

ف شهرک

شارۆمەند: هاوشاری، خەڵکی شار، شارستانی. ف شهروند

شاروەدەر: ☜دەرەوشار

شاسوار: (+) دڕوویەکی شینە *(دڕکە شاسوار ئەو دەشتەی داپۆشیوە)* ف نام خاری است

شاغی: وەحشی، دڕندە. ف وحشی

شاف و لاف: شاتوشووت، خۆ هەڵکێشان. ف لاف و گزاف

شاقز:) شاکار؛) کچی جوان، کیژی چەلەنگ) لەخۆبایی، بادیهەوا، بەدەمار، قۆڕەدەماخ.. ف) شاهکار؛) دختر زیبا) متکبر.

شاکەزی: شابسک، زوڵفی گەورە لەسەر تەوێڵ. ف کاکل

شاڵاو و داڵاو: ناوێکی خەیاڵییە بۆ ترساندنی منداڵ دەیڵێن *(نەگریی ئەوە شاڵاو و داڵاو لە حەوشەیە.)* ف *کلمه‌ای برای ترساندن کودک.*

شاڵاو کردن: قەشە لێدان، ڕنەک لێدان، خوراندنی پشتی مااڵت بە ڕنەک. ف خاراندن پشت احشام با برسی مخصوص

شاڵدان: شۆردنی کەڵ و گامێش. *(ئەو کەڵ و گامێشانە بەرە لەو چۆمە شاڵیان دە.)* ف شستن گاومیش

شاڵسۆن: پارچەیەکی قەدیمی ژنانە بوو دەیانکردە کراس. ف نام یک پارچه‌ی قدیمی زنانه

شالق: لقی گەورەی دار کە لک و پەلی زۆری پێوەیە. ف بزرگترین شاخه‌ی درخت

شالک: (+) شالق، لقی هەرە گەورەی دار. ف شاخه‌ی اصلی درخت

شامپۆ: تراوکەی سەرشتن. ف شامپو

شامەرگ: مردن لەبەر خۆشی و شادی. *(لە خۆشیانا شامەرگ بوو.)* ف مردن از شادی

شامەڵحەم: ناوی گیایەکە مەڵحەمی بریندی لێ ساز دەکەن. ف نام گیاهی دارویی

شامی چلە: سفرەی چوارشەممە سووری، کە نۆک و گەنمەشامی و کونجی و چەوان و گەنم و گوڵەبەڕۆژە و شووتی و تونگەیەک ئاو دادەنێن. ف سفره‌ی چهارشنبه‌سوری

شانگ: (+) شانە، شەی. ف شانه

شانەدەر: ئەشکەوتێکە لە ناوچەی هەولێر یەسەک و پرووسکی نیاندەرتاڵی تێدا دۆزراوەتەوە. ف غاری در کردستان

شانەڕەقە: قۆڵنج، کۆڵنج، سەرمابوون و شان و مل داگیران. ف قولنج

شانەسەرە: بووبووکەرە، پەپووسڵێمانکە، خاتوو سێمانکە. ف هدهد

شانەمەرگ: شاگەشکە، کەشکە کردن لە خۆشیانا. ف غش کردن براثر شادی

شاوە سپیلکە: باڵداڕێکی سپییە لە لەکلەک گەورەترە زستانان زۆرە. ف اگرت بزرگ

شاوەرس: لە بنەماڵەی شا، شازادە *(هێندە بەفیز و دەماڕە دەڵێی شاوەرسە.)* ف شاهزاده

شاوەڕیخنە: جۆرێ باڵداری سپییە بەقەد کۆترێک دەبێ لەنێو گاڕاندا دەبیندرێ و لەسەر پشتی گا و کەڵ دەنیشێ و مێشی سەر پشتیان

ڕاو دەکـا، زیـاتریش لـەدەم چـۆم و دەراوان دەسـووڕێتەوە *(شـاوەڕێخنـە دەگـەڕێ وا لـە دەراوی چۆمەڵ/ دینی دینی گوڵە ئەو بولبولی دڵ پڕ لە ئەوین. «هێمن».)* ف نام پرندەای است. گاو چرانگ

شاوەزردکە: باڵداڕێکی مەیلەو زەردە، کاکۆڵێکی ڕەشـی هـەیـە لاقـی درێـژە و بـەقـەد لـەکلـەکێـک دەبێ.ف حواصیل ارغوانی

شاوەسـوڵتانی: باڵداڕێکی لاقدرێژی کاکۆڵدارە شـێوەی شـاوەزردکـە دەدا و لـەو چکۆلـەتـرە.ف حواصیل خاکستری

شاوەعەسڵە: ☜ شاوە سوڵتانی

شاوێڕ:) ئاوی کەم، وردەزنە، گۆلاوی چکۆلەی لە پەنا یەک) گیایەکی گەڵا پانە، گەڵاکانی پڕ بە پـڕ پێکـەوە دەنووسـێن و بـە زەوییـەوە پـان دەبێتەوە. شاڤێر.ف) نام گیاهی است) آب اندک

شـای ژنـان: سـەرەژن، ژنـی ماڵـدار و کـەیخـوا، کەیخوداژن، *(وەکوڕە نان و وەکوڕە دۆ/ بەرخەڵ بـەرە بـەرە و جـۆ/ شـای ژنانـە دایکـی تـۆ «فۆلکلۆر».)* ف زن دانا و کدبانو

شـایی جندۆکان: گێـژەڵووکـە، بـاهۆز، گـەڕەبـا، گـەردەلـوول، باگـەڕ، وێولـەجنـانێ، عێـوارەش، زەمـەن، داوەتـە جنـدۆکان، گێـژەبـا، گـەڕەپـێچ، گەردەبل، سایکلۆن.ف گردباد

شبری: کورتان، شەکار، کۆپان.ف پالان

شـتیر: شـینکە و چیمـەنـی قـەراغ ئـاو و کـانی لـە چیادا.ف سبزەی کنار چشمه

شڕ و پەتۆر کردن: لەتوکوت کردنی جلک و لیباس کە چاک نەکرێتەوە.ف پارە و پورە

شـڕۆڵ: کـەسـێک کـە جلـی شـڕ و دڕاو لـەبـەر دەکا.ف کسی که لباس پارپوره به تن دارد

شـڕە گێڕانـەوە: بریتـی لـە بـەدەسـتهـاتنی کاروبـاری ژیـان.ف کنایـه از توانـایی کـار و بـار زندگی

شـڕە گێڕەوە: بریتـی لـە کـەسـێک کـە توانـایی کارێکی هـەبێ. *(باشـە دەتـوانێ شـڕە بگێڕێتـەوە.)* ف کنایه از کسی که می‌تواند کاری انجام دهد

شریت: (+) نەواری زەفت، کاسێت.ف کاست

شـغاتە: شـقارتە، شـەمچـە، شـقاڵتە، شـخاتە.ف کبریت

شڤرەشکی: کوێر، ئیتۆن، نابینا، کۆر.ف کور

شڵپیتاو: بریتی لـە چێشتی ئـاوەکـی و بێتـام و ناخۆش.ف کنایه از شوربای بی‌مزه.

شڵتان: خڵتان، شـەڵاڵ، خووسان بە ئـارەقـە یـان خوێن. *(شڵتانی خوێنـە ئـازای ئـەندامی.)* ف خیس شدن براثر عرق یا خون

شـلکەبیـزا: گیـا سـیرێژ، گیایـەکـی بۆنخۆشـی کوێستانە.ف نام گیاهی است

شـلۆ: جـۆرە کراسـێکی قـەدیمـی ژنانـە بـوو.ف نوعی پیراهن قدیم زنانه

شلوێ: (+) لێڵ، تێکچـوون، ڕەنگ گۆڕان *(سـەد قـسـەی پـێبڵێـی شـلـوێ نـابێ.)* ف ناراحـت، رنگ‌باختن

شـلەپێدان: نـەرمـی نواندن، دەغـەڵـی کـردن لـە کاردا *(لەقەستی شلەی پێدا و خۆی گێل کرد بۆ ئـەوەی دەربـازی بکـا)* ف تنبلـی و نرمـی نـشان

دادن در امری

شمشه کێشان: شمشەکاری، ڕاست کردنەوەی دیوار بۆ سپیکاری.ف میزان کردن دیوار برای گچکاری

شمشێری:) جۆرێک برینجی باش و بۆن خۆشە؛) جۆرێک قۆڵی کراسی ژنانەیە. *(کراسەکەم با قۆڵەکەی شمشێری بێ.)* ف) نوعی برنج؛) نوعی دوخت برای آستین پیراهن زنانه

شملّی بەرەکەت: شەنگڵە بەرەکەت، شەنگڵە.ف دو دانه میوه‌ی به‌هم چسبیده

شن: ناوی داڕێکە باڵا پیاوێک بەرز دەبێتەوە گەڵای وەک گەڵای سێوەڕە وایە و گەورەترە.ف نام درختچه‌ای است با برگهایی شبیه شبدر

شنرۆ: ناوی چیایەکە لە نزیک شاری هەڵەبجە.ف نام کوهی در نزدیکی شهر حلبچه

شنگە ماینانە: گیایەکە لە مێرگدا شین دەبێ لاسقەکەی شیرێکی ڕەشی هەیە و دەخورێ.ف نام گیاهی خوردنی

شنوە: (+) لووڕەی گورگ. *(شنوەی گەلە گورگ لەو دۆڵەدا دەنگی دەدایەوە.)* ف زوزه‌ی گرگ

شواڵ پلیت: شواڵ چەپەڵ، داوێن پیس، داوێن تەڕ.ف زناکار

شواڵ چەپەڵ: داوێن پیس، زیناکار، شواڵ پلیت.ف زناکار

شوان گیلکەرە: شوان خەڵەتێنە، شوان هەڵخەڵەتێنە.ف بوتیمار.

شۆر: (+) گیایەکی گەڵا وردی ساقەت سووره لەجێگای مەیلەو شۆرەکات شین دەبێ.ف گیاهی شوره‌زاری

شۆڕشگێڕ: شۆڕشگێڕ.ف انقلابی

شۆڕشوان: ☜ شۆڕشگێڕ

شۆڕشۆرک: تاقگە، ئاوشار، ئاو هەڵدێر، سۆلاف، قەڵبەزە.ف آبشار

شۆرک: تاقگە، شۆڕشۆرک.ف آبشار

شۆرکە: (+) کەژوو، کەژگ.ف نوار پهن تنگه‌ی ستور

شۆق لە تەپاڵە بڕین: بریتی لە زۆر ناحەز و دزێو. بە کینایە دەڵێن هێندە جوانە شۆقی لە تەپاڵە بڕیوە.ف کنایه از آدم زشت

شوقەڵەت: ستێڕک، سەکۆی ڕەشماڵ.ف سکوی سیاچادر

شوکا: پارانەوە، تکا، ڕەجا، سکاڵا.ف شکوه

شۆکە: دۆکە، سپایی ئارەق کە بە جل و بەرگەوەیە. *(نێو پشتی هێندەی شۆکە دەرداوە دەڵێی دۆی پێدا ڕژاوە.)* ف شوره‌ی عرق

شۆڵاوگە: کۆبوونەوەی ئاو یان خوێن لە شوێنێک *(هێندەی خوێن لەبەر ڕۆیبوو لەبەر پێیدا شۆڵاوگەی بەستبوو.)* ف جمع شدن آب یا خون در جایی

شوو لێهەڵکێشان: بێحەیایی و ڕووهەڵماڵدراوی لەڕادەبەدەر. *(بەجارێ بۆتە کەڵەگا و شووی لێهەڵکێشاوە.)* ف روداری بیش‌ازحد

شووتی بڕەکێن: کایەیەکە بە شووتی دەکرێ، هەرکەس شووتیی خۆی دەبا و لەسەر جێگایەکی لێژ بە ڕێز دایدەنێن و تلاری

دەکەنەوە شووتی هەرکەس زیاتر بڕوا شووتییەکانی دیکە هەڵدەگرێ بۆ خۆی.ف نوعی بازی با هندوانە

شووتی وەبن هەنگڵ دان: بریتی لە تاریف کردن بۆ فریو دانی کەسێک. *(بەسمان شووتی وەبن هەنگڵ دە.)* ف کنایە از تعریف کردن از کسی به منظور فریب دادن

شووخاڵ: شوێنی لێدان لەسەر پێست *(وای لێداوە بە تووڵکە تەڕ جێگاکەی شووخاڵی هەستاوە.)* ف جای ضربەی چوب و تازیانە بر پوست

شووش: شووخاڵ، *هەموو جێی قامچییەکە شووشی هەستابوو.)* ف جای تازیانە بر پوست بدن.

شووڵ سایەد: ئەو شووڵانەی لە پشت جۆخین دەیچەقێنن بۆئەوەی کاتی شەن کردن نێوانی دان و کا دیاری بکا.ف ترکەهای میان خرمن و تودەی کاە.

شەباک: (+) شیشبەندی سەر چاک و پیرانف نردەی مزار و امامزادە

شەبوون: کۆن بوون، لە نرخ کەوتن.ف کهنه شدن

شەبەنگ: شووشەی چەند پاڵوو کە نوور دەکاتە چەند ڕەنگ.ف طیف

شەپەتێڕێ: ناوی یارییەکی منداڵانەیە.ف نام یەک بازی بچەگانە

شەتڵ: (+) شەڵاڵ، شەڵتان، خووسان بە خوێن یان ئارەقە. *(شەتڵی خوێناوم منی ساردە بەرین/ خەج لە کوێیە بۆم بگێڕێ گەرمەشین «هێمن».)* ف آغشته

شەتەکاندن: شەتەک دان، توند بەستن. *(خودایە تۆ چ نەکەی چ نەکرێنی/ تا کاری من بسازێنی/ بابی من گەنمی دەکا زڕیزانەی بێنی/ چەڵتووکی دەکا داڕووجان بێنی/ تووتنی دەکا کەڵەی بێنی/ چونکە من دەداتەوە بە گوڵەیەکی سێ جار سی ساڵ شەو هەتا ڕۆژ پشتی خۆیم پێ دەخورێنی/ نامداتەوە بە جحێڵەکی چوشت و چالاک/ وەکوو ڕیزی فیشەکدان لە قەدی خۆیم بشەتەکێنی «حەیران».)* ف محکم بستن

شەخسە: شەختە، پایزە.ف ☜ پایزە

شەخسە: شەختە، پایزە، سەرمای پایز کە بێستان دەشەمزێنێ. *(بێستانەکە شەخسە لێیداوە.)* ف خراب شدن جالیز براثر سرمای پاییز

شەرا: بێهۆش بوون لەبەر ژان پێگەیشتنی زۆر. *(هێندەی یەش پێگەیشت چووە شەرای مەرگ.)* ف بیخود شدن براثر درد شدید

شەرا: هەوربردوو، گەنمێک کە بەر لە کاتی قەفوگوڵ وشک دەبێ. *(وەک گەنم قەرقوو شەرا بردیەسم/ قسەی هاتوهووت ناکەس کوشتییەسم. «فولکلۆر».)* ف گندمی کە قبل از گل دادن می‌خشکد

شەرتپەرین: تەواوبوونی وادەی شوانی، کاتی دانیشتنی شوان.ف تمام شدن مدت چوپانی

شەرتە شوانی: گیسک یان کاوڕێک کە لە کاتی شەرتپەرینی شواندا پێی‌دەدەن *(حەوت ساڵ*

شوان بووم قەدریان نەزانیم/ کاوڕێکیان دامێ بۆ شەرتە شوانیم «فۆلکلۆر».) ف بز یا بزغالەای کە در هنگام بەپایان رسیدن خدمت بە چوپان می‌دهند

شەرعی ماری بە داری: شەڕ کردن لەگەڵ مار بە دار دەکرێ، یانی مار کە هێرشی بۆ هێنای بە دار لەگەڵی بجووڵێوە، ئاماژەیە بە مارەکەی شێخ هۆمەری کە مارەکە لە سەرما و کەسیرە بوون نەجات دەدا و دەیباتەوە مااڵێ، کاتێک مارە گەرمی دەبێتەوە دەڵێ چونکە ئەو چاکەیەت لەگەڵ کردووم پێوەت دەدەم چونکە جوابی چاکە خراپەیە. ناچار دەچن بۆ شەرع لە لای دار و کانی و ئەوانیش هەق بە مار دەدەن و دەڵێن پێوەی دە چونکە جوابی چاکە خراپەیە. هەتا ڕێوی فێری دەکا بەشێوەیەک دار هەڵگرێ و مارە بکوژێ. بۆیە دەڵێن شەرعی ماری بە داری. ف داوری کردن برای مار باید با چوب باشد، یعنی ما را باید با چوب کشت

شەڕلاتان: مرۆی بێحەیا و شەڕانی، کەسێک کە بۆ شەڕ کردن لە بەهانە دەگەڕێ. ف شارلاتان

شەرمنۆک: شەرمێون، شەرمن. ف آدم خجالتی

شەرمەگیلاخە: بریتی لە کەسێک کە شەرم دەکا بەڵام لە دڵەوە پێی‌خۆشە. ف کنایە از کسی کە شرم می‌کند اما از تەدل راضی است

شەرمەون: شەرمێون، شەرمن، شەرمۆک، فەهیتۆک، فەدیۆک. ف خجالتی

شەڕۆڵ: شەڕانی، شەرخواز، جینگزی. ف ستیزەجو

شەڕەبا: بای توند و گێژ دانی، پێکەوە هاتنی شەماڵ و زریان بە تۆندی. ف وزیدن باد شمال و جنوب با هم

شەڕەفڕ: شەڕە جنێو بە گاڵتە و بە شیعر، شەڕە قسە و ناونیتکە لە یەک هەڵدان بە شۆخی *(دەتبەمە سەر نااڵەشکێنە/ هەر دەتگێم و بەرد بشکێنە* یەکێکت لێ‌دەم سووری سێ‌گری/ سێ مانگەی زستان خودا بتگری* دەتبەمە سەر چاڵە نیسکێ/ تێتدەبڕم حەوت گونە گیسکێ)* ف هجو یکدیگر با شعر

شەڕەکەر:) شەڕ کردنی گوێدرێژ) بریتی لە شەڕ و لێکدانی دوو یان چەند کەسی نەفام و هەرزە. ف) جنگ خرها با هم) جدال چند نفر احمق و هرزه

شەشئاگر: ☜ شەشلوول

شەشتەقەڵ و مانگەشەو: بریتی لە تەقەڵی درشت و گەورە لێدان، تەقەڵ تڕۆزی. *(پاتوڵەکەی شەشتەقەڵ و مانگەشەو بۆ دووری.)* ف کنایە از دوختن لباس با بخیەی درشت

شەشخان:) +) ساپساپانێ، یاریێەکی منداڵانەیە بە لەتێک سواڵەت یان بەردێکی پان دەکرێ، لەسەر عەرزەکە شەش خانەی گەورە دەکێشنەوە لەسەر لاقێک دەبێ بە نووکی لاقی لە بەردە پانەکە هەڵدا و نەهێڵێ بکەوێتە سەر خەتەکان، بەردەکە بکەوێتە سەر خەتەکان دەپڕووزێ. ف نام یک بازی کودکان

شەشدەم: بریتی لە مرۆقی زۆربڵێ و چەنەوەر.

www.perawipepwle.com

(شەشدەمێکە هیچکەس دەڕۆستی نایە.) ف کنایە از آدم وراج و پرگو

شەشلوول: جۆرێ دەمانچە، شەشئاگر.ف نوعی تپانچە

شەشوبێش: بریتی لە هەڵەخەرجی و دەست پێوە نەگرتن. بەمشە خەرج کردن، دەست پێوە نەگرتنی پارە، *(ڕۆڵە گیان تۆزێ دەست پێوە بگرە بۆ ئاوا شەش وبێش پارە خەرج دەکەی.)* ف کنایە ازعمل آدم ولخرج.

شەعف: پرچ، کەزی، بسک.ف زلف

شەغڵەمە: دەنگەدەنگ، هەرا و هوریا، زەنازەنا. ف سروصدای زیاد

شەقشەقۆک: شەمشەمەکوێرە، پارچک، چەکچەکی.ف خفاش

شەقوو: وزەی مەعنەوی، هێزی واتایی.ف نیروی معنوی

شەقاوقوش: باڵندەیەکە وەک سی وایە گۆشتی دەخورێ.ف نام پرندەای است

شەقشەقە: (+) گیایەکە گوڵ دەکا و پاشان تۆوی گوڵەکەی لەنێو قۆزاخەکەیدا وەک خرخاشەی منداڵ خڕەی دێ.ف نام گیاهی است

شەققە: دەنگی لە یەک کەوتنی شتی ڕەق و پان. ف صدای بەهم خوردن دو چیز پهن و سفت

شەققەی قەڵماسک بیستن: بریتی لە چاوترسێن کران و تەمبێ کردن. *(هێشتا شەققەی قەڵماسکی نەبیستووە بۆیە وا دەمی گرتووە.)* ف کنایە از ترسیدن و زهرچشم گرفتن

شەقەباخی: جۆرێ کوولەکەی گەورە و شیرینە.ف کدو حلوایی

شەقەجووت: جوانەگایەک کە فێری جووت کراوە و لەگەڵ گایەک جووتی پێ دەکەن. *(جوانەگاکەم ڕاستاوێژ کردووە و بۆ بەهاری دەبێتە شەقەجووت و لەگەڵ گایەکە دێتەوە.)* ف گاو جوانی که شخم زدن یاد گرفته باشد

شەک: (+) بە تاجیی دوو ساڵە دەڵێن.ف تازی دو ساله

شەکرەخەنە: بزەی شیرین.ف شکرخند

شەکرەسێو:ف نوعی سیب ریز تابستانی

شەکە زەکات: زەکات دەر کردن لە شەک و کاوڕ.ف زکات دادن بره

شەکی: (+) داریکی جەنگەڵییە بەرێکی وەک فندق دەگرێ، ناوی تووسکووله.ف نام درختی جنگلی

شەگەڵات: چیکۆلانە، چۆکلێت، نوقڵ و مینوو.ف شکلات

شەلپینی: دەربەدەری، ئاوارەیی.ف آوارگی

شەللاتی: بێشەرم، بێحەیا.ف بی‌شرم

شەلەل: فەلەج، نوقستان. *(ماوەیەکە تووشی شەلەل بووە.)* ف فلج

شەمۆلکە داگرتن: مووش کردن، پیش خواردنەوە.ف خودخوری کردن

شەمووتدان: دەورەدان، گەمارۆدان، تێوروکان، تێمروکان.ف دور گرفتن

شەمەخولە: گێژ و گەوج، حەپەحۆل، گەلحۆ.ف گیج و ابله

شەمەن: بوتپەرست.ف بت‌پرست

شەمێلە: (+) بۆ خۆشەویستی بە شەمێ دەڵێن.

(زۆر لەمێژە نارە ناری منی نەبیست/ هەر وەکوو شەمزین شەمێلەی خۆشدەویست «هێمن».) ف به خاطر دوست داشتن به شەمی می‌گویند

شەنگ: هێز، توانا *(شەنگی ڕۆیشتنم نییە.)* ف رمق، توان

شەنگست: پرنسیب.ف مبادی

شەنگۆڵە: مرۆڤی شەش قامک، شەشۆ.ف شش انگشت

شەنگە شەپاڵ: زۆر جوان، بەدەو، دەلال.ف بسیار زیبا

شەنە:(+) گەنمێک کە هێشتا نەگەیشتووە و کاتی درووێنەی نەهاتووە.ف گندمی کە هنوز نرسیده و آمادەی درو نیست

شەنەبا:) شەن کردن، خۆیان هەڵاویشتن؛) بای شەن کردن.ف) برباد دادن خرمن؛) بادی که برای برباد دادن خرمن مناسب است

شەنیار: شەنکەر، شەنەدێر.ف کسی کە خرمن باد می‌دهد

شەو دە شەو بەزین: درێژبوونی شەو، *(پایزە شەو دەشەو بەزیوە.)* ف دراز شدن شبها در پاییز

شەو دە شەودا بوون: ☜ شەو دە شەو بەزین

شەو ڕەو کڕدن: مەڕ وەسەر گەڕان، ڕادانی میگەل لەسەر پەرچە بە شەودا.ف رفتن گوسفندان شبانه هنگام استراحت

شەو زرینگانەوە: شەو درەنگ بوون، لە نیوە لادان. *(شەو زرینگاوە و ئەمن نالەی دڵم هەر بەرزە شەو.)* ف از نیمه گذشتن شب

شەو سووتکە: (+) جۆرێ زیپکەی وردی سوورە لە منداڵی ساوا دێ.ف نوعی جوش قرمز بچه خردسال درمی‌آورد

شەوارکی: شەونشینی، دانیشتنی شەوانە لە دەوری یەک.ف شب‌نشینی

شەوپەڕ: فڕینی کەو لە کاتی بوومەلێڵی بەیانیدا. *(کەو شەوپەڕ دەکەن و لەمبەر و ئەوبەر دەخوێنن.)* ف پریدن هنگام صبحگاه

شەوخەف:) چرای شەوانە بۆ خەوتن، گڵۆپی کەم شۆقی خەوتن، شەوخەو؛) بەستۆکەیەک لە سەری شەوەوە هەتا بەیانی لای پیاو دەمێنێتەوە.ف) چراغ شب‌خواب؛) روسپی‌ای که از اول شب تا صبح پیش مرد می‌ماند

شەوخەو: ☜ شەوخەف

شەوڕن: ڕنینی بێستان بە شەودا. *(دێم و هەڵدەمژم شنەی کوێستانی کورد/ دێم و دەچمە شەوڕنی بێستانی کورد. «هێمن».)* ف دستبرد شبانه به جالیز

شەوڕەو: (+) جۆرێ کرمی نۆکە ڕیشەکەی دەخوا لە بن خۆڵەوە.ف نوعی آفت نخود

شەوگورد:) شەوگەڕ، لاوێک کە لەم دێ بۆ ئەو دێ بە شەودا دەڕوا بۆ ژوان؛) تەختە جاجم، بەرماڵ، دوو شەوگورد دەبێتە بارماڵێک. ف) شبگرد؛) قطعه جاجیم و سجاده

شەوگەڕ: (+) جۆرێک ماری بۆرە بە شەودا دێتە دەرێ و دەگەڕێ.ف نوعی مار شبگرد

شەوەکەژ: لەوەڕاندنی ئاژەڵ بە شەودا، شەو لەوەڕ.ف چراندن گله در شب

شەیتان بازاڕ: بازاڕی ڕەش و پڕ فێڵ و تەڵەکە. ف شیطان بازار

شەیدانک: کونجی، دانەوێڵەیەکی ورده ڕۆنی لێدەگرن. ف کنجد

شەیەتوێتۆن: گێژەڵووکە، گەردەلوول، سایکلۆن، گەڕەپێچ. ف گردباد

شیپاڵ: شڕ، درِاو، پەتۆر. ف پاره، پارچەی پاره و پوره

شـیپاڵدڕ: شـڕ و پـەتـۆر، شـڕووڕ، پـەڕۆی لەتوکوت کراو. ف پاره و پوره

شیپۆک: منگن، گن، کەسێک کە لە لووتدا قسە دەکا. ف کسی که تودماغی حرف می‌زند

شیتەشیت: هەراهەرا، چەقەچەق، شیرەشیر. *(دە بەسە ئیتر شیتەشیت مەکە مێشکی سەرت بردم.)* ف غرولند کردن

شێتەڵ: شەیدا، ئاشق، بەنگین. ف عاشق

شێتەڵە: شێتۆکە، سەرشێت. ف دیوانه

شـێتین:) شـلەتـین، شـیلەوگـەرم، شـیرتین؛) دێوانەین، ئێمە شێتین. ف) آب ولرم؛) دیوانه‌ایم

شـێخـز: جـۆرێ مـاینی مـەیلـەو خۆڵـەمێشییه. *(دەڵێـی مـاینی شـێخـزه.)* ف نـوعی مادیـان خاکستری

شێخەڵ: نەمامی یەکساڵەی بەڕوو و مازوو. ف نهال یک ساله بلوط و مازوج.

شیروشـەپـاڵ: جـۆرێ گـوڵی سـپی خۆڕسـکه، بەیبوون. ف بابونه

شـێروکۆڵ: داربێکە دەیدەنە بەر کۆڵەکە و بە چەند پیاو لە سەرەکەی تری دەنەون و میچی پێبەرز دەکەنەوە بۆئەوەی دەستەک بگۆڕن یان دەستەکی دیکە لە میچەکە هەڵکێشن. ف اهرم

شـیرانه: شـیربایی، هـەقـی شـیر کـه لـه لایـەن زاواوه دەدرێ به مامِی بووک. ف شیربها

شیرسـووت: ئـەو منداڵـەی بـه هـۆی خـواردنی شیری زۆرەوه کزولاواز دەبێ. ف کودکی که بر اثرخردن شیر زیاد لاغر می شود.

شیرشیره: جیک‌جیکه. ف زنجره

شێره بەفرینه: دروست کردنی پەیکەرە بە بەفر *(لەبیرمە شێرە بەفرینەم دەکرد سواری دەبووم بێزین/ نسێ بوو جێگەکەی دەیبەست دەما تاکوو دەمی هاوێن. «پیرەمێرد».)* ف شیر برفی

شـیره تێپـەڕیـن: گـەنـم و جۆیـەک کـه کـاتی دووریـنـەوەی نزیـک بووبێتـەوه، زەرد بـوونی گەنم و جۆ. ف زرد شدن گندم و جو

شـیرین بـەڵـەک: مێکـووک، شـیرین بـەیـان. ف شیرین بیان

شیرین بەیان:) گیایەکی دەرمانییه، مێکووک؛) قسە شیرین. ف) گیاهی دارویی شیرین بیان؛) شیرین سخن

شـیرین خێڵ: کـەسێک کـه چـاوی خێڵـه بـەڵام زۆری لێ جوانه. ف لوچ زیبا

شـیرین شـۆک: گیایـەکـی کوێستانییه گـەڵا پانـه بستێ لە زەوی بەرز دەبێتەوه گوڵێکی سـووری جـوان دەردەکـا سـەلکـەکـەی وەک پیـواز وایـه تامێکی شیرینی هەیه. ف نام گیاهی است

شیرینشەل: کەسێک که شەلینەکەی لێ جوانه

و وەک سۆنە لەنجە دەکا.ف کسی کە زیبا می‌لنگد

شیرینەکڕ: کڕ کەوتنی کەو ئەوکاتەی کە دوو سێ ڕۆژی دەمێنێ هێلکەکانی هەڵێنێ و زۆری لێ نزیک دەبییەوە هەڵنافڕێ و بە ئاسانی بەدەست دەگیرێ.ف خوابیدن کبک برروی تخم و چند روز مانده به سر درآوردن جوجه‌ها از تخم که خیلی نزدیک می‌شوی پرواز نمی‌کند

شیشبەند: نەردەی قەراغ شەقام و باخ و پرد، تەلبەند، لاجامە.ف نرده

شیش‌کوت: پشکێنەر، کەسێک کە بە شیش بار و شت دەپشکنێ.ف مفتش

شیشلۆق: زلکۆیڕ، چاوی زل و دەرپەڕیو و بێسۆما. چاوزەق. *(یاخوا کوێر بێ سەمەدخان/ بۆ ژنێ بۆ منی هێناوە/ چاوی دەڵێی شیشلۆقە/ جا وەرە لێی مەتۆقە. «فولکلۆر».)* ف کسی که چشمش بیرون زده و کم‌بینا است

شیشۆڵ: سمۆرە.ف سنجاب

شیڤ: چرۆ، پشکۆژ، خونچە.ف شکوفه

شیڤیار: جووتیار، وەرزێڕ، جووتبەندە، جووتێر. ف کشاورز

شیق: قەڵەشت، درز.ف شکاف. ترک

شیق بردن: شەق بردن، قەڵەشان، درز دان.ف ترکیدن، شکاف برداشتن

شیکار:) کەسێک کە خوری و لۆکە شی دەکاتەوە؛) تووێژەر، ڕاڤەکار.ف) کسی که پشم و پنبه‌زنی می‌کند؛) شارح

شیڵانە: قەیسی، شەڵانە (لەداخی خەڵکی ئەو خوارەی بەکشمیشی دەڵێن میۆژ/ ئەمن شەرتە لەمەولاوە بەشیڵانە بڵێم گێوژ «حەقیقی») .ف زردآلو

شیلخە: خاویلکە، دەست و پێ سپی. *(ئەو هەتیوە شیلخە هەر دەڵێی نەمییوە هیچ کارێکی لەخۆی نەگرتووە.)* ف دست و پا چلفتی

شیلە: ددانی مالآت و جوانووە ئەسپی سێ ساڵە کە لە ئاخری ددانەکانی پێشەوەی دەردێ و لە پێنج ساڵیدا دەکەوێ و بەرازە کە کەڵپێکی تیژە لەجێی سەردەردێنێ. *(مانگاکە شیلەی نەماوە.)* ف دندان حیوان

شیلەسواغ: گەسکەسواغ، سواغدانی دار و دیوار بە قوراوی سپی.ف گل‌کاری دیوار

شیلەماڵ: شیلەسواغ، سواخێکی تەنک و جوان بۆ دار و دیواری ناوەوەی ماڵ.ف گل اندود کردن نازک

شیڵێ بوون: شێوان و بەسەر یەکدا دران، تێکەڵ و پێکەڵ بوون.ف تشویش

شیمڕ: شاڵاو، هاشاوڵ، شاتاوڵ.ف یورش

شین بەش: کەڵ و گامێشی خۆڵەمێشینی نێوچاوان قەشان. *(کەڵی ماڵی سۆفی حەمە شین بەشە.)* ف گاو و گاومیش خاکستری پیشانی سفید

شینکە: (+) جۆرێ گەنەی ورده بە تۆپەڵ بە گویچەی مالآتەوە دەنووسێن.ف نوعی کنه‌ی ریز

شینگایی: گریان و ڕۆڕۆ بۆ مردوو، گەرمەشین، شین و شەپۆر.ف شیون برای

مردە

شـینگڵ لـەخـۆدان: جینگـڵ لـەخـۆدان، خـۆ ڕاپسکاندن.ف خود را تکان دادن

شین و گابۆڕ: شین و شەپۆڕ، گریان و ڕۆڕۆ. ف شیون با صدای بلند

شینە قورینگ: شینە شاهۆ.ف درنا

شینەمار: جۆرێ ماری بڤەوژەهراوییە بنسکی زەردە و سەرپشتی شینە، شینی گاوەنگی.ف نوعی مار سمی

شینی گاوەنگێ: جۆرێ ماری پیس و ژەهراوییە ڕەنگی شینە و بن زگی زەردە.ف نوعی افعی خطرناک

شیٚوان: (+) ئیٚوارە، بانگی شیٚوان، نویٚژی شیٚوان. *(لـە دوگمـەی سـوخمە دوێنـێ نـوێژی شـێوان/ بـەیانی دا سـپێدەی بـاخی سـێوان. «نـاڵی».)* ف غروب، مغرب

شـیوە غـەریبـە: ئـەو نـان و پێخـۆرەی خـەڵکی ئاوایی لە پرسە و سەرەخۆشیدا سـازی دەکـەن و دەیبـەن بـۆ مزگـەوت یـان مـاڵی مـردوو، بـۆ میوانان.ف غذایی که اهل روستا برای مهمانان عزاداری درست می‌کنند

شیوەڵ: شیوەڵووکە، شیوەڵە.ف دره‌ی کوچک.

www.perawipepwle.com

عـاجووج و مـاجووج: بریتـی لـه منـدالّی زۆری هاروهـاج. هـەزارە زیلـه.ف کنایـه از بچـەهـای شلوغ

عاجوول و ماجوول: ☜ عاجووج و ماجووج

عـادز: عـاجز، جـارِز، وەڕەز، عێجـز، عێـدز.ف عاجز

عـارەقگیـر: (+) کراسـی بـێقـۆڵ کـه لـه ژێـرەوه لـەبـەر دەکـرێ، ژێرکـراس. *(ئـەرێ بـه تـوێی ئارەقگیر یار دڕواو بەجێم دێڵێ/ بە غـوڵامی دوو پـێڵاوی دێـم مـاچی کـەم نـامەێڵێ «حـەسـەن زیرەک».)* ف زیرپیراهن

عاسان: سانا، هاسان.ف اسان

عنیشک: ئانیشک، هەنیشک.ف آرنج

عوزرمـــایی: حوزرخـــوایی، داوای لێبـــوردن، داخوازی بەخشین.ف معذرتخواهی

عیلمباز: به مەکر، جادووباز، عەیار.ف حیلەگر

عـەبـرەش: (+) مـەڕی تاڵـەی نێوچـاوان سـپی.ف گوسفند سیاه پیشانی سفید

عەبلـەخـەرج: هـەڵـەخـەرج، دەسـتبـڵاو، دەسـباد، دەس‌شاش.ف ولخرج

عەبەسران: حەپەسان، واقوڕمان، پەشـۆکان.ف سراسیمه شدن

عـەترچـایی: جـۆرێ گـوڵی گـەڵا پـەنجـەیـی بۆنخۆشه له گوڵاندا پەروەردە دەکرێ.ف نام گلی است خوشبو

عەترەنگی: سووریکی کاڵ، سـورخابی.ف رنگی نزدیک به صورتی

عەتەب: ئیراد، ڕەخنه.ف انتقاد

عەدوسەد: جەنگە، کات، حەدەحەد. *(عەدوسەدی ئەوەیە پەیدا بێ.)* ف وقت، موسم

عەدەعەد: حەدەحەد، عـەدوسـەد، کات، جـەنگـه. *(عەدەعەدی ئەوەیە بێتەوە)* .ف وقت

عەڕابە: عارەبانه، ئەڕابه.ف ارابه

عـەراف: درۆزن، فیـشاڵبـاز، دەلـەسـەبـاز.ف

دروغگو

عەزرەبات: عەشیا، عاشتەبا. *(هێندە دەستکورتە عەزرەباتی خودای نییە.)* ف هیچ.

عەسرۆژە: ژەمەخوێڕی، نان خواردنی کرێکار و جووتیار لە کاتی عەسردا. ف غذای عصرانه

عەقڵ سووک: ناهیر، کەمئەقڵ، گەوج. ف ابله

عەقڵ: فام، ئاوەز؛) ئاقڵ، ژیر، ئەقڵدار. ف) عقل؛) عاقل

عەمباراو: بۆشکەی لە تەنەکە ساز کراو بۆ ڕاگرتنی ئاو. ف انبار آب

عەمبارە سۆت: عەمبارە پۆ، ڕزیوی نێو هەمار. ف پوسیده در انبار

عەمبارەپۆ: هەمارەپۆ، کاڵای ڕزیوی نێو عەمبار. ف جنس پوسیده در انبار

عەمرۆکە: گوڵێکە وەک گوڵە گەزیزە وایە دوو بست بەرز دەبێتەوە ڕەنگی شین و سپی و بنەوشە، گەڵاکەی وەک شلێرە وایە لە مانگی بانەمەڕدا گوڵ دەردەکا، کاتێک لاسقەکەی دەشکێنی شیلەکەی وەک داوی جاڵجاڵووکە کێشی دێ و لە شوێنی قرتاوەکەوە دەیان تاڵ دڕێژ دەبنەوە. ف نام گلی است

عەمزەل: حەمزەل، کایەیەکە کەسێک کۆم دەبێتەوە و یەکێکیتر بەسەر پشتیدا باز دەدا. ف نوعی بازی بچه‌ها

عەنجوور: خرچە، قەرەخرچە، ئەنجوور. ف خربزه‌ی کال

عەوام: خەڵکی ڕەشۆکی و نەخوێندەوار، *(عەوام لە عەوام قەت نابێ حاڵی/ کاسەپڕ نابێ لە گوزەی خاڵی «فولکلۆر».)* ف عوام

عەوە: دەرقەت، پێوەستان. *(هێندە بەهێزە کەس لە عەوەی نایە.)* ف قدرت

عەیلەمەنە: جۆرێ چۆلەکەی بنسک سپیە و ئاشقی بلاڵۆوکە، خەزایی، ئاگرمەلووچ. ف سار ملخخوار.

عیار: چەرم، پێست، کەوڵ، پێس. ف چرم

عیرفایی: جۆرێ کورتانی قوڵە و نەرم بۆ سواری. ف نوعی پالان نرم و کوتاه برای سواری

عیلمە: پۆ، ئەو بەنەی فەڕشی پێدەتەنن، ئیلمە. ف پود

غارغارۆکێن: غارغارێن، گرێوەغار.ف مسابقە دویدن

غایلە: ختووڕە، دڵەڕاوکێ و نیگەرانی. *(دڵت غایلە نەکا زۆر جێی متمانەیە.)* ف تشویش و نگرانی

غوباب: بەرخەبەبە، بەرچێڵە، غەبغەبە.ف غبغب

غوڕە: دەنگی خوێندنی کەوی نێر. کێبەرکێی خوێندنی کەو. *(لێیگەڕێ دەندووکی بە بەرد تیژ بکا/ غوڕڕە بکا و بانگی کوڕ و کێژ بکا «ئاوات».)* ف صدای کبک نر

غەرقە: دۆشەکی منداڵان کە نایلۆنی تێدەخەن بۆئەوەی کاتێک میز دەکاتە جێگاکەیەوە هەمووی تەڕ نەبێ.ف تشک با برگی نایلۆنی مخصوص بچەها

غەرەزەن: قامچی لێخوڕینی کەڵ و گا. خەرەزەنگ.ف تازیانە

غەرەزەنگ: غەرەزەن، خەرەزەنگ.ف تازیانە

غەڵەبە: (+) هەراهەرا و ژاوەژاو، دەنگەدەنگ و تێکهاڵانی خەڵک. *(ئەڕێ ئەو غەڵەبەیە چییە، بڵێی شەڕ بێ؟)* ف سروصدای ازدحام

غەلیفی: دوورینی کەوا لە دیوی ناوەوە کە کونێکی دەهێڵنەوە و لەوێوە هەڵێدەگێڕنەوە. *(کەواکەم غەلیفی کردووە هەر سەردرووی ماوە.)* تودوزی لباس

غەوغەو: بەرخەبەبە، غوباب، بەرچێڵە.ف غبغب

فاتەبارە: گیایەکی گەڵاپان و خۆڕسکە لەسەر بڕینی دادەنێن دەرکی دەکا. هەروەها ڕیشەکەی وشک دەکەن و تێکەڵ تووتنی دەکەن بۆنەکەی خۆش دەکا.ف اسم گیاهی است

فارگۆن: فەڕغوون، ناسرگە.ف فرغون

فافیش: چاو و ڕاو، شاتوشووت، خۆهەڵکێشان و درۆ.ف لاف و گزاف

فام کردنەوە: بۆ منداڵ دەگوترێ کاتێک خەریکە شت فێر دەبێ. *(کوڕەکەمان تازە فامی کردۆتەوە.)* ف رشد فکری برای کودک

فاماندن: تێگەیشتن، ئەقڵ پێشکان. *(جارێ منداڵە نافامێنێ.)* ف فهمیدن

فتراق: گەڕان، بەدوادا گەڕان، ئاواره بەدوای شتێکدا. *(هامای فتراق کار بەدوای یارەوە.)* ف جستجو

فتراقکار: ئاراگێڵ بەدوای شتێکدا، گەڕۆکی بە شوێن کەسێک یان شتێکدا.ف جستجوگر

فججە کردن: دیق کردن، مردن بە تاسەی شتێکەوە، *(هێندەی دڵ پێوەی بوو لەوانە بوو فججەی بۆ بکا.)* ف مردن براثر آرزوی زیاد

فجووق کردن: فججه کردن، دیق کردن. *(وەختە لە تاوانا فجووق بکەم.)* ف دق کردن

فجووقێن: ناوی یارییەکی منداڵانەیە کوڵکەدارێک دادەنێن و بە پێشکان تێی هەڵدەکەن دەبێ نووکی پێشکانەکە لە کوڵکەدارەکە بچەقێ.ف نام یک بازی بچەگانه

فڕ هاتن: بردنەوە، بەرەندە بوون لە یاریدا. *(لەم دەستەی دۆمینەدا ئێمە فڕ هاتین.)* ف بردن در بازی.

فراژ: کامڵ، فراژوو، هەراش. *(گیا و گژ تەواو فراژ بوونە.)* ف تکامل

فراژوو: فراژی، هەراشبوو، بەخۆدا هاتوو.ف

تکامل یافتە

فراقەت: لەش ساغ، سالم، سلامەت.ف تندرست

فڕدان: حەوادان، فڕێدان، تووڕ هەڵدان.ف پرتاب کردن، دورانداختن

فڕمە: پڕمە، دەنگی لووتی یەکسم کاتێک شتێک دەچێتە لووتییەوە.ف صدای بینی اسب

فروو: ڕووناکی، ڕۆشنایی.ف روشنایی

فرەزان: زۆرزان، زیرەک، زانا.ف دانا

فریچک: شیلاوک، فریشک.ف پنیرمایە

فڕێدان: ☜ فڕدان

فریشتە: فرشتە، حۆری. پەری *(کچی کوردی هەڕێمی یا فریشتەی/ لەنێو عەڕشی خودابیدا فڕیوی. «ڕاوچی».)* ف فرشتە

فریشک کەوتن: نەخۆشییەکی منداڵانەیە زگ چوون دەگرێ. دەڵێن منداڵێ چکۆڵەی هێشتا پێ نەگرتوو سەرەوبن کەی یان سەرمەقولاتی پێ بدەی تووشی ئەو نەخۆشییە دەبێ.ف اسهال شدن بچە

فریشک هێنانەوە: منالْ کە فریشکی بکەوێ دایک یان ژنێکی لێزان لەسەر کۆشی ڕایدەکێشێ و بە پەنجە لە بنی لاقی منداڵەکە دەدا و دەڵێ: *(فریشکەجێ فریشکەجێ فریشکی کۆرپەم بێتەوە جێ)* پاشان دوو سێ سەرمەقولاتی پێدەدا، بەوجۆرە نەخۆشیی منداڵەکە چاک دەبێتەوە.ف معالجە کردن بچەای کە اسهال گرفتە است

فڕێهەڵدان: تووڕ هەڵدان، فڕێدان، حەوادان.ف دورانداخت، پرت کردن

فستق: پستە.ف پستە

فسخواردن:) هەڵنیشتنی مریشک کاتێک دەیانهەوێ بیگرن. خەوتنی مریشک لەژێر کەڵەشێردا کاتی جووت بوون؛) بریتی لە مرۆڤی خوێڕی کە خێرا خۆی بەدەستەوە دەدا و دەبەزێ. *(وەک مریشک خێرا فس دەخوا.)* ف) خوابیدن مرغ هنگام گرفتن یا زیر خروس هنگام جفتگیری؛) کنایە از آدم ترسو

فسقانج: جۆرێ قالونچەیە وەک کۆ وایە بە دارانەوە دەنیشێ و کاتێک دەکەوێتە عەرزی دەنگی فسەفسی دێ.ف نوعی سوسک بال دار.

فسکوڵیو: تسکوڵیو، بریتی لە تەنبەڵ و تەوەزەل، کەسێک کە لەجێی خۆی هەڵناستێ و هیچ کارێک ناکا.ف کنایە از آدم تنبل و بیکار

فسۆن: ئەسپی ئاوی.ف اسب آبی

فشقاندن: دەنگی کەڵ و گامێش و بەراز. *(گامێش و بەراز دەفیشقێنن.)* ف صدای گاومیش و گراز

فشە: (+) سوالْە شێوێنکە، گیایەک لەنێو گەنمدا شین دەبێ و کاتی دروێنە ناهێڵێ سوالْەکە پێکەوە بنووسێ و بڵاو دەبێتەوە.ف نام گیاهی است

فڵق و هۆڕ: فڵقەفڵق، فڵقەی زۆر و لەسەر یەک.ف صدای پیاپی بەهم خوردن مایعات

فڵقن: چڵمن، بڵقن.ف خلمو

فلیقاتە چوون: بریتی لە گەیشتنی زۆری میوە. *(قەیسییەکە هێندە گەیشتووە فلیقاتەی چووە.)* ف رسیدن بیش‌ازحد میوە

www.perawipepwle.com

فنجڵ: ☜ پنجڵ

فووتباڵ: فوودانە، میزەڵان، تیزانگ، ف بادکنک

فوودانە: فوودان، میزەڵان، پزدان، فووتباڵ.ف بادکنک

فەتراک: بەدکار، زیاندەر، ئازاردەر.ف زیان‌رسان

فەدانەدەر: خولّقێنەر، بەدیهێنەر، داهێنەر.ف مخترع

فەدەر: گزە، فێڵ و فەرەج، تەڵەکە.ف کلک

فەرزێ: ڕۆڵە، عەولاد، جگەرگۆشە.ف فرزند

فەرغوون: فارگۆن، ناسرگە.ف فرغون

فەرمی: ڕەسمی، قانوونی.ف رسمی

فەروار: (+) هەوارگەی زستانیی کۆچەران، ئاران.ف قشلاق

فەروو: کەپەنک، قاپووت. *(ئەگەر گورگ لە باران بترسایە فەروویەکی لەبەر دەکرد.)* ف بالاپوش نمدی

فەرهادتاش: شوێنەوارێکی میژوویی لە کوردستان.ف از آثار تاریخی در کردستان

فەریح: هەراو، بەرفرەوان.ف وسیع

فەریح: فەریح.ف وسیع

فەریکە چایی: چایی دەمنەکێشاو، چایی پەپوولە بەسەر، چاییەک کە وردە پڵتەی بەسەروە بێ.ف چایی دم‌نکشیده

فەقێ وەتمانە: ناوی تیرەیەکە لە هۆزی مامەش.ف نام طایفه‌ای در ایل مامش

فەیتوون: عارەبانەی سواری کە چارەوێ ڕایدەکێشێ، فایتوون، هێلینگە.ف درشکه

فەیز: ئابڕوو، حەیا.ف آبرو

فەیزچوون: ئابڕووچوون. *(بەجاری فەیزمان چوو.)* ف رسوا شدن

فیچانەوە:) نەرم بوونەوە. پووچانەوەی شتی ڕەق. *(جاران ئەو هەمووە قەڵەو و جوان بوو ئێستا فیچاوەتەوە.)* ؛) خواربوونەوەی ئاسن. *(ئاسنەکە بەجاری فیچاوەتەوە.)* ف) نەرم شدن و خالی شدن باد؛) خم شدن آهن

فیچقە: (+) ئامڕازی دەرزی وەشاندن، ئامرازی دەرزی کوتان.ف سرنگ

فیڕکن: فیڕن، گووبەخۆداکەر.ف اسهال گرفته.

فیستان: دێرە، جلکی ژنانەیە لە پارچەی ڕەنگاوڕەنگ دەیدروون.ف لباس زنانه

فیسقەڵ: جووکی، مرۆڤی ترسەنۆک کە لە شەڕدا هەراهەرا دەکا و دەنەڕێنێ.ف کنایه از آدم ترسو

فیشق و هوڕ: دەنگی پێکەنین و پڕمەی چەند کەس پێکەوە. *(ئەو فیشق و هوڕە چییە سازتان کردووە.)* ف صدای خندیدن چند کس باهم

فیشقە: دەنگی کەڵ و گامێش و بەراز. *(بەراز و گامێش فیشقەیان دێ.)* ف صدای گاومیش و گراز

فیشەکێش: کۆلاس.ف گلنگدن

فیشەکلغ: (+) گوللەی وەک زنجیر هونراوەی کە ڕاست و چەپ لە شانی دەکەن.ف نوار فشنگ

فێڵەباز: فێڵەزان، گزەوەن. *(وتی فێڵەباز پیری زەمانە/ باڵندەت نەهێشت پار ئەو دەمانە/ ئێستا چیبووە چیت لێ بەسەر هات/ ئەو باڵندانە بۆ*

هاتوونە لات. «ڕەشاد شەمسەدینی».) ف کلکباز، مکار

فێڵەمانگ: جۆرێک زگچوونی درێژخایەنە.ف نوعی اسهال مدت‌دار

فیلی سەرسەرێن: گەمەیەکی منداڵانەیە.ف اسم یک بازی کودکانه

ڤاستا: پشتیوان: یاریدەدەر، هاریکار.ف پشتیبان

ڤجر: خێل، چاولار، قیچ.ف لوچ

ڤرسۆ: بروسکە، بریسکە، بڵاچە.ف آذرخش

ڤەتەقیان: جیا بوونەوە، کلا بوون، لێک هەڵبڕان.ف جدا شدن

ڤەجین: کاوێژ، کاویچ، قاویچ.ف نشخوار

ڤەرەسین: تێکچوون، لەبەریەک بڵاوبوون.ف بەهم پاشیدن

ڤەرێز: پەرێز، جارە گەنمی دووراوە.ف مزرعەی درو شدە

ڤەسنا: ئیرادە، خواست، لێبڕان.ف اراده

ڤەشارکۆ: چاوشارکێ، قەراقەرا، خۆشارکێ.ف بازی قایموشک

ڤەشتی: خوازیار، داواکار.ف خواهان

ڤەلەزیان: ڕاکشان، ڕازان، تخێڵ بوون، وەرکەوتن. *(مێرەک لە بن دارەکە ڤەلەزیابوو.)*ف دراز کشیدن

ڤەنا: درەخت، دار.ف درخت

ڤیاد: (+) زەویی نەرمان، گۆشتە زەوی.ف زمین نرم و بدون سنگ

ڤیام: گەشە، گەورە بوون و گەشانەوە.ف رشد

ڤێسەن: کاڵوکرچ، سوور و سپی، ڕووئاڵ.ف سرخ و سفید

ڤێقراندن: ئاشکرا کردن، ڤەوەراندن.ف افشا کردن

ڤێلا: دەشتی بەرین و لێژ.ف دشت وسیع و شیبدار

ڤیناس: خۆشەویستی، ئەوین.ف مهر

ڤێنە: ئارەزوو، ئاوات.ف آرزو

ڤێوار: تامەزرۆ، تاسەمەند.ف مشتاق

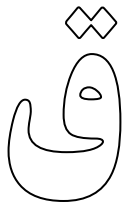

قابگاره: گوێزینگ، زەنگۆڵ، گویزک.ف قوزک پا

قابلـەمـە: (+) مـەکـووک، ئـامرازێکی مـەکینـەی خەیاتییە مەسوولە دەچێتە ناوی.ف ماکوک

قابیلە: مامان، پشتگر.ف ماما، قابله

قابیلـەت: قابیل، شـیاو، *(شـتێکە قابیلـەتـی تۆشـی نییە بەڵام بۆم هێناوی.)* ف ارزش

قاپ قەوی بوون: بریتی لە ڕوو کرانەوە، شەرم شکان. *(تـازە وا قـاپی قـەوی بـووە جـوابی کـەس نـاداتەوە.)* ف رودار شدن

قاپشین: گیایەکی گەڵا پانی سپیواشە لـە دێـم و زیـاتر لـەنێـو بێـستانە گرکـە دەڕوێ گـەڵا وشـکەکـەی دەسـووتێنن و دەسـت بـەسـەر دووکەڵەکەیدا دەگرن، بالووکە چاک دەکاتەوە. ف اسم گیاهی است

قاپشینکە: ☜ قاپشین

قاپقاپۆکـە: خـەربـەنـگ، گیایـەکـە دانـەکـەی بـۆ ددانئێشە بەکار دێ.ف نام گیاهی است

قاپکـەوڵـە: قـاپ کزێنـە، گیایـەکـی گـوڵزەردی سپیواشە.ف نام گیاهی است

قاپیلکـە: قاپووچکـە، قاپوولکـە، قـاپی چکۆلـە.ف کاسەی کوچک

قاچاخە: بێچووە گامێشی دوو سـاڵانە ، پـاڵاخی دوو ساڵان.ف بچه گاومیش دو ساله

قاچوو: بازەڵێن، تووڵێن، قەمچان، ڕێخان.ف یک قول دو قول

قاچە خلیسکێ: خلیسکێن لەسەر بەفر بـە پـاوە. ف سرسرەبازی سرپا. اسکی

قاچەفڕێ: پـەلـەقـاژێ، لینگـەفرتـێ.ف دست و پا زدن

قاخنـات: ژەکـی مانگـا و مـەڕ و بـزن کـە دەیکوڵێنن و توند دەبێتەوە، ئەگەر تۆزێ شیری تێکەڵ بکـەن و لـەگـەڵی بکوڵێنن دەبێتـە فرۆ.ف آغوز

قادرخـانی: جـۆرێ شـووتی زۆر شـیرینە

تووەکەی سپییە.[ف] نوعی هندوانه

قار: عەیب، شوورەیی. عار. *(پێت قارِە لەگەڵ من بێی؟)* [ف] عار، عیب

قارِاندن: دەنگی مراوی. *(مراوی دەقارِێنن.)* [ف] صدای مرغابی

قاراو: شەونم، ئاونگ، خوناوە.[ف] شبنم

قارِقارِێن: یاریی قارِێن بە تۆپێکی چکۆلّە دەکرێ کە لە وردە مووی ئاژەڵ دروست دەکرێ. [ف] بازی با توپ کوچک درست شده از موی حیوانات

قارِنداشی: جۆرێ تووتنە.[ف] نوعی توتون

قارِنە: تۆپی بە خوری و موو دروست کراو، بۆ کایەی قارِقارِێن.[ف] توپی درست شده از پشم و موی حیوانات

قارِە سەهۆڵ: تەختە سەهۆڵی گەورە لەنێو ئاوی چۆمدا.[ف] تخته یخ بزرگ در رودخانه

قارِە: دەنگی مراوی. *(مراوییەکان قارِەیان دێ.)* [ف] صدای مرغابی

قارِەسەرێ: سەرەگێژە، کاس بوون لەبەر گەرما. *(وا تووشی قارِەسەرێ بووە هۆشی هیچی نەماوە.)* [ف] سرگیجه

قارِێن: کایەیەکی منداڵانەیە بە تۆپێکی چکۆلە دەکرێ. بە تەختەیەک لە تۆپەکە دەدەن و دوور دەیهاوێن بە نۆرە دەبێ بچن بیهێننەوە. تۆپی هەرکەس زیاتر بڕوا بەرەندەیە.[ف] بازی بچەگانه با توپ و تخته

قاسڵوانگ: گاوانی، ڕیشۆڵە، سێروو.[ف] سار سیاه

قاسە: (+) قوفڵ، قفڵ.[ف] قفل

قاش: (+)) جۆرێ مووروویی سێگوشە و گەورەیە لە ملوانکەدا. *(هەی لە سێیەڵاسوورەی بەر مااڵی ئێندرقاشی/ سەبر و هۆشی لێبڕیوم دەنگی بەرمووڕ و قاشی گۆرانی.)* ؛) دەستەگیرەی کورتان، بەرزایی پێشی کورتان. [ف] نوعی مهرەی زینتی؛) جلو برجستەی پالان

قاشوخ: گوندێکی ناوچەی فیزوڵڵابەگی بۆکان بوو وەبەر سەدی کۆرشی کەبیر کەوت.[ف] نام روستایی در منطقەی فیض‌اللەبگی بوکان زیر سد کورش کبیر رفت

قاقانە: بانجێڵە، بالگۆن.[ف] بالگن

قاقانی: پارچەیەکی قەدیمی بوو ژنان دەیانکردە دەسماڵ. *(کڵۆنجە ڕێ ڕێ دەسماڵ قاقانی/ بەینی من و تۆ عاالەم پێی زانی «گۆرانی».)* [ف] نام یک پارچەی قدیمی

قاقڵە: کەمەی لانکە.[ف] کمانەی گهواره

قاقڵی: کاخڵی. گیایەکە گوڵەکەی بە کوڵێرە و شیرینییەوە دەکەن و دانەکەی بۆ ڕۆن دەبێ.[ف] نام گیاهی روغنی

قاقنات: ☜ قاخنات

قاقەزپەرداخ: قاقەزسماتە، کاغەزساو.[ف] سنباده

قاقەناز: زۆر سووتاو، کۆڵە. *(وا سووتاوە بۆتە قاقەناز.)* [ف] زغال

قاڵ بوونەوە: خاڵی بوونەوەی زگ دوای تێر خواردن. *(ئەو هەموومم خوارد نێوەڕۆ کەچی ئێستا قاڵ بوومەتەوە.)* [ف] خالی شدن شکم

قالانگ:)کاڵاوبنە، ڕێکاڵاو، الاسقی گەاڵ ڕێواس.

www.perawipepwle.com

)گیا پلّاو، ناوی گیایەکە بۆنی پلّاوی لێدێ[ف]
)ساقەی برگ ریواس)نام گیاهی است
قالّب: ئامرازی خشتپێژان.[ف] قالب خشت‌زنی
قالّبدار: خشتبڕ، کەسێک کە بە قالّب خشت دەپێژێ.[ف] خشت‌زن
قالّتاس: قەڵچغ، داسوو، پرزەی گوڵەگەنم و جۆ و کەرخنکێنە.[ف] اخگل
قالّچە: داریّکی دوو لکە وەبەر ڕەشکەکاو شەغرەی دەدەن بۆ بار کردن.[ف] چوبی دوسر برای بار کردن بار سنگین از آن استفاده می‌شود
قالّغان: (+)) کەرکۆڵ، کەرکۆڵک.) شانەی گوڵەبەڕۆژە.[ف]) گیاهی خاردار) خوشه آفتابگردان
قالّک: ☜ قاوغ
قالک: توێکڵ، تێخوڵ، تێکوڵ، توێخڵ.[ف] پوسته
قالّند: ئەستوور، قەوی *(چۆن بتوانم لە پشت ئەم هەموو توێژانەوە/ لەو دیوی ئەو هەموو شووره قالّندانەوە/ بتبینم/ بۆنت کەم/ بتچێژم؟ «قادر عەلیخا»)* [ف] ضخیم
قالۆنچە عەجەمانە: گووگلێنە، گووخلێنکە، کێزک، گازولک.[ف] سرگین غلطان
قالەژنانە: ژنانیلە، ژنیلانە.[ف] خاله‌زنک
قاندڕ: زۆردار، کەڵەگا، زاڵم.[ف] ظالم
قانزان: قازان، مەنجەڵ.[ف] دیگ، پاتیل
قاوغ:) قاڵک. قاڵکە کیسەڵ؛) پووکەی گوللە، قاپووڕە گوللە.[ف]) لاک لاکپشت؛) پووکەی گلوله
قایدە: عادەتی مانگانەی ژنان، بێنوێژ بوونی ژنان.[ف] قاعدگی زنان
قایمەلان: لانێک کە دەست پێڕاگەیشتنی بۆ ڕاوچی دژوارە. *(ئەستی دەڵێ خوشکێ بەغدانێ سەری من دێشێ دڵی من چەندی لە چێشتە/ کەرۆێشکی کەڵەکێ بانکی دەکردەوە کەرۆێشکێ/ هەستە دەچینەوە قایمەلانی خۆمان دەکەینەوە خەوی چێشە چێشتە. «فولکلۆر».)* [ف] لانه خرگوش
قایوشت: کاوێژ، قاویش، کنشت، کاویچ.[ف] نشخوار
قایەغە: قەدەغە، پاوان، قۆرغ.[ف] قدغن
قتوو: ئاژاوەچی، شۆڤار.[ف] فضول
قرپاسان: زەویی بە قەوەت و پڕ لە گژ و گیا. *(زەوییەکەی قرپاسانە هەر حاسڵێکی لێ داچێنی نموونەیە.)* [ف] مزرعه‌ی خوب و حاصلخیز
قرپن: کەسێک کە زۆر قرقێنە دەدا، قرپۆ.[ف] کسی که زیاد آروغ می‌زند
قرپۆ: ☜ قرپن
قرت کردن: (+) هەڵاواردن، دەر کردن لە کایە، کەسێک لە کایەدا خەتا دەکا قرتی دەکەن.[ف] اخراج کردن از بازی
قرتقرتۆک: قورقوڕاچکە، قوڕوو، تینتینۆکە.[ف] حلقوم
قرتقرتۆکە: ئەوک، قورقوڕاچکە.[ف] حلقوم
قرچۆک: (+) ☜ قرچەک
قرچە قرچی نیوەڕۆ: هەڕەتی گەرمای نیوەڕۆ، قرچه‌ی نیوەڕۆ.[ف] گرمای شدید ظهر

قرچەک: قرچۆک، داریّک کە زوو دەشکیّ *(ئەو دارە قرچەکە بۆ گۆچان نابیّ دەشکیّ.)* ف چوبی کە انعطاف ندارد

قرچەی نیوەڕۆ: هەڕەتی گەرمای نیوەڕۆ. *(شۆڕەژن بنکۆڵ نەکا بڕکەی بە قرچەی نیوەڕۆ/ چۆن لە کاڵەک تێر دەبیّ ئەو زگ زلەی بێستان ڕنە.)* ف گرمای شدیدی ظهر

قرخە لێبڕین: هەناسە لێبڕین، خنکاندن *(بێدەنگبە دەست بنێمە بینت قرخەت لێدەبڕم.)* ف خفه کردن

قردیلە: جووجەڵەی نێر، کەڵەشێری ساوا. ف خروس بچه

قرژاڵە: پنج بەستنی گەنم، ئەوکاتەی گەنم سێ چوار گەڵا دەر دەکا بە زەویدا پان دەبێتەوە. *(گەنم زۆر جوان شین بووە قرژاڵەی کردووە.)* *(گەنم خەریکە قرژاڵە دەبیّ.)* ف روییدن گندم و چند برگه شدن

قرژنگ: قرژاڵ، قرژانگ، قارژنگ. ف خرچنگ

قرقران: ئۆقرە گرتن، ئارام گرتن، سرەوتن. *(هێندە نارەحەتە ساتێک ناقرقرێ.)* ف آرام گرفتن

قرماخە: قەتماخە، پەترۆ، پترۆک، قرتماخە. ف کبرەی زخم

قرماغە: قرماخە. ف کبرەی زخم

قرمساندن: قووچاندن، نووقاندن، پێکدا نووساندنی چاو. ف بستن چشم

قرموقاڵ: زەنازەنا، قیژە و هەرای زۆر. ف سروصدای زیاد

قرووسکاندن: دەنگی سەگ *(سەگەکە دەستی کرد بە قرووسکاندن.)* دەنگی سەگ کاتێک کە لێی دەدەن. ف صدای سگ هنگامی کە کتک می‌خورد

قرووسکە: دەنگی سەگ، دەنگی سەگ کاتێک کە لێی دەدەن *(ئەو سەگە هەر قرووسکەی دێ.)* ف صدای جیغ زدن سگ

قرەپیرێژن: جۆرێک هەڵپەرکێی حەماسییە بۆ خۆئامادە کردن و گەرم کردنی لەش بەرلە شەڕ و هێرش بردن. ف نوعی پایکوبی حماسی مخصوص کردی.

قرە ڕەشە: نەخۆشییەکە زۆر سەختە و لەنێو پاتاڵدا پەیدا دەبێ *(دەک قرە ڕەشەتان تێکەوێ.)* ف مرضی کشنده برای حیوانات

قرهاندن: سەرلێشێواندن، ماندوو کردن. ف خسته کردن و گمراه کردن

قرەون: کەسێک کە هەمیشە سەری لە کێشە دەخوڕێ و شەڕ و قرە ساز دەکا. ف کسی که همیشه به دنبال دعوا و مرافعه است

قریشکاندن: (+) پێکەنین و تریقانەوەی منداڵی چکۆڵە. *(کۆڕەکەمان گڕ و گاڵ دەکا و دەقریشکێنێ.)* ف صدای خنده‌ی بچه

قریشکە: (+) دەنگی پێکەنینی منداڵ. *(هیوا بەو ڕۆژگارە قریشکەی پێکەنینی دێ.)* ف صدای خنده‌ی کودک

قزڵ پەنجەرە: پەنجەرۆک، نێوی گیایەکە. ف نام گیاهی است

قزڵمامزی: ناوی گیایەکە. ف نام گیاهی است

قزڵمامەسی: گیایەکی دڕکاوییە گوڵی بنەوش

دەردەکا و لەنێو گەنمدا دەڕوێ نیومەتر بەرز دەبێتەوە.ف نام گیاهی با برگهای بنفش.

قژاکه شینه: ☜ قژاڵکەشینه

قژاڵکەشینه: قژاکەشینه، کاسەڵەشینکه.ف سبزقبا

قژبـووں: بـەزیـن، بـۆڕدران، بۆڕخـواردن.ف شکست خوردن

قژبەڵەکه: مـەلێکه بـەقـەد سێروو دەبێ ڕەش و سـپییه و لـەسـەر دار هێلانـه دەکـا.ف پرنـدەای سفید و سیاه روی درخت لانه می‌سازد

قژپوغ:پیسوپۆخڵ، چەپەڵ، ف کثیف

قژگیره: خشڵێکه ئافرەتـان لـەپشته سـەرەوه لـه قژی قایم دەکەن.ف کلیپس

قژیلانـدن: چـەسـپاندن، پـێسـەلمانـدن، بـەڵگـه هێنانەوه.ف ثابت کردن

قسه بڕ کردن: قسه ڕۆیشتن، دەسەڵات بـەسـەر کـەسێکدا و بـه قسه ڕازی کردنی. *(لـەوێ زۆر چاک قسەی بڕ دەکا.)* ف حرف رفتن

قسه بزرکاندن: وڕێنه، قسه نـەکوڵاندن، وڕاوه. ف هذیان

قسه به شەکر بڕینەوه: بریتی له ڕێز دانـان بۆ ئەو کەسـەی قسەی لـەگـەڵ دەکـەی و لـه کـاتی قسه کردنیدا ئیجـازه وەرگرتن بۆ قسه کردن. *(قسەکـەت بـه شـەکـر دەبڕمـەوه بـەڵام بـا منـیش شتێکت عـەرز بکـەم.)* ف کلمـەای محترمانـه بـرای اجازه گرفتن از طرف مقابل که سخن می‌گوید

قسەپتەو: قسه دروست، خاوەن بەڵێن.ف کسی که بێهدف سخن نمی‌گوید

قسەتڕن: کەسێک که قسەی پیس و بێجێ دەکا و خۆشی نازانێ دەڵێ چی، بریتی لـه کـەسێک که پاش و پێشی قسەی خـۆی نـازانێ و هـەروا دەری‌دەپەڕێنێ.ف کنایه از کسی که بدون تفکر حرف می‌زند

قسه ڕۆیشتن: ☜ قسه بڕ کردن

قـسه زڕانـدن: بڵاوکردنـەوەی قـسه و بـاس، ئاشکرا کردنی ڕاز و نهێنی.ف افشا کردن راز.

قـسه کوڵانـدن: بیرلـێکردنـەوه و قـسه کـردن، پاش و پێشی قسه زانین.ف فکر کردن و حرف زدن

قسه گنخاندن: قسه قـووتدان، پێچووپـەنـا لـه قسەدا.ف آشکار نکردن سخن

قسەڵۆک: قسەی سووک، ناونێتکه *(هەر خەریکی هـەڵبـەسـتنی قـسه و قـسەڵۆکانـه.)* ف حـرف درآوردن

قسه له قسەدا کردن: خۆ تێهەڵقوتاندن، پەڕینه نێو قسەی کەسێک که داخێوێ.ف دخالت کردن

قسه لـێزانـین: قسه لـێبیـستن، *(جـارێ بچـۆ قسەیەکـی لـێبزانـه پاشـان دەچینـه خـوازبێنی.)* ف دانستن نظر

قسەناس: تێگەیشتوو، زانا، وردبین.ف فهمیده

قسەی حیسابی: قسەی جوان و بەڕێ و جێ، قسەی ڕاست به بەڵگەوه.ف سخن خوب

قسەی سووک: جنێو، جوێن، دژمـان، دژمـێن.ف فحش، دشنام.

قسەی قەڵەمی: قسەی هـەژده هـەژده، کـەسێک که دەیهەوێ خۆی زانا و تێگەیشتوو نیشان دا و قسەی زل زل دەکا.ف سخن متکبرانه

قسەی هەژدە هەژدە: قسەی زل و خێراخێرا، قسەی قەڵەمی *(دەستی کردووە بە قسەی هەژدە هەژدە.)* ف زدن حرف بزرگتر از دهن

قشتوقۆڵ: قشتیلە، خنجیلانە، جوانکیلە، خونچیلانە.ف زیبای دوستداشتنی

قشرە: قشڵە، پێگەی سەربازان، سەربازخانە.ف پایگاه

قل: (+) خۆڵەمێش، خۆڵەکەوە.ف خاکستر

قلاپیک: (+) قەلپووت، قەلپووچ، چاوێک کە گلێنەی دەرهاتبێ.ف حدقه‌ای که خالی از کره‌ی چشم باشد

قلاچە: قاژوو، قەلەڕەشکە، قەلەڕەشە، قالاو.ف کلاغ

قلاژیلە: قشقەڕە، قشقەڵە، قەلەباچکە.ف کلاغ دم دراز سیاه و سفید

قلانە قریوە: هەڵاتن و باڕاندن و کایە کردنی بەرغەل و کاژیلە کاتێک لە کانی و لەوەڕ نزیک دەبنەوە. *(لە گوێ جۆگە و سەر کانی/ لە مێرگ و سەوزەڵانی/ دەکەن قلانە قریوە/ هاوینە وەختی جیوە.)* ف بازی کردن و بع بع کردن بره و بزغاله هنگام نزدیک شدن به آب و علف

قلانە کردن: هەڵاتن و کایە کردنی بەرغەل و کاژیلە. *(بەرغەلەکە بە قلانە کردن هەڵاتن بۆ سەر ئاوەکە.)* ف بازی کردن و بالا و پایین پریدن بره و بزغاله

قلانیشۆ: قەڵاندۆش، نێوانی هەر دوو شان.ف قلمدوش

قڵپن: ☜ قەڵپن

قڵچغ: قەڵتاس، داسوو، پرزەی گوڵە گەنم و جو ف اخگل.

قلمیچ: بەڵغ، خڵتە، بڵخ. *(نێو سەماوەرەکە قلمیچی گرتووە.)* ف جرم

قلۆپ: شەل، ڕینجۆ، زرۆپ، نوقستان.ف ناقص‌العضو

قلۆپانی: سەرمەقوولات، سەر لە زەوی دانان و بە پشتدا خۆ هەڵگێڕانەوە.ف پشتک زدن، معلق زدن

قلووس: عەولاد، منداڵ، ڕۆڵە.ف فرزند

قلە سەما: شادی کردن و هەڵبەز دابەز، هەڵەکە سەما. *(لە خۆشیانا کەوتبووە قلە سەما.)* ف شادی کردن و بالا و پایین پریدن

قلیانی: گۆشتی سووڕەوەکراو، قاورمە.ف قورمه

قمقمە: خەمەگرۆ، قومقومۆک.ف چلپاسه

قموقش: قمیش، ڕەهەند، بوودڕ، کەڕێز.ف تونل زیرزمینی

قندرغە: گیایەکە لە شوڕەکات سەوز دەبێ و ڕەنگێکی مەیلەو قاوەیی هەیە.ف اسم گیاهی در شوره‌زار

قنگ پێ شل بوون: بریتی لە بەزین و وازهێنان لە توند و تیژی و کەڵەگایەتی *(زۆری کەڵەگایی کرد ئێستا قنگی پێ شل بووە)* ف کنایه از شکست خوردن

قنگە: ☜ قوونوو

قنگەلیشکێ: قنگەخشکێ، قوونەخشکێ.ف برروی باسن خزیدن

قنگەوڕک: قوڵفاوقوون، پێچەوانە. *(قنگەوڕک لە قسە حاڵی دەبێ!)* ف کنایە از عوضی حالی شدن

قنەقن: (+) سنەسن، خاوەخاو، تەمبەڵی و دەستەوستانی لە کاردا.ف تنبلی در کار

قۆپەنە: بنی شنگ کە ئەستوور و تۆپەڵەیە و زۆر خوشە. *(وەرە ئێرە شنگ هەڵکەنە هەمووی قۆپەنەیە.)* ف ساقەی کلفت شنگ

قۆتراش: خۆتراش، دەزگای ڕیش تاشین.ف استره

قۆتک: (+) گوڵەنگ، گوڵنگ.ف منگوله

قوتوو: (+) قووتوومە، کۆلکە دار، کۆلک.ف کندەی درخت.

قوتوومە: قۆتەرە، کۆلک، کۆتەرە، کۆلکەدار.ف تنەی درخت

قوتە: بانگ کردنی گەماڵ. *(قوتە قوتە قوتە قوتە.)* ف صدا زدن سگ

قۆتە: قۆخە، کۆخە، کۆکە.ف سرفه

قوچبن: قوژبن، سووچ.ف گوشه

قودوو:) پارچەیەکی قەدیمی بوو بۆ جلی ژنان؛) قوتوو، قالک، دەفری چکۆلەی سەرپۆش دار بۆ کەل و پەل.ف) نام پارچەای قدیمی؛) قوطی

قودەقورە:گچکەی ترزل، وردیلەی بە پۆز و هەوا، کوڵەبنەی قۆڕەدەماخ.ف کوتولەی متکبر

قودیلە: ئاوێنەیەکی خڕی چکۆلەیە لە گیرفاندا هەڵیدەگرن.ف آیینەی جیبی

قوڕاڵە: جۆرێ پیوازە کە سەلک ناکا و وەک سەوزی کەڵکی لێوەردەگرن.ف پیازچه

قوڕانیشک: هەنیشک، بەلەمرک، قوڕانیک، کۆڕەنیشک.ف آرنج

قوڕانیک: هەنیشک، بەلەمرک.ف آرنج

قۆرت: جۆرێ ڕەوتی یەکسمە.ف نوعی راه رفتن اسب

قورتم لێدان: قوم لێدان، بە یەک قورتم ئاوەکەی خواردەوە، قورتمێکی لە ئاوەکە دا و بۆی نەخورایەوە.ف هورت زدن آب

قۆرخان: گوندێکی ناوچەی فەیزوڵڵابەگی بۆکان بوو کەوتە بەر سەدی کۆرشی کەبیر.ف روستایی در منطقەی فیض‌الله‌بیگی بوکان زیر سد کورش کبیر رفت

قوڕقوڕاوکە: قوڕقوڕۆچکە، تینتینۆکە، قورگ.ف حلقوم

قورناقە: گەروو، ئەوک، قوڕوو.ف حلقوم

قورنجک: نقورچک، ڕەبادان.ف نیشگون

قورۆقەتێ: جنێوێکە، قسەیەکی ناخۆشە، وەک قوزەڵقورت.ف دشنامی است

قوروگنە: قوڕقوڕاچکە، تینتینۆکە، بینبینۆکە.ف حلقوم

قوڕۆڵە: ☜ قوڕاڵە

قۆرەپیشان: بریتی لە مانگی گەلاوێژ.ف ماه مرداد

قۆڕەدەمار: بەهەوا، بەدەمار، قۆڕەدەماخ، بەپۆز.ف متکبر.

قوڕەزێلاقە: ئەو قوڕەی دوای باران بە کەوشەوە دەنووسێ.ف گل چسبناک

قوڕەسواخ: سواخدانی دیوار بە قوڕ.ف گل اندود کردن دیوار

www.perawipepwle.com

قـوڕەکـەشـی: تیروپـشک، پـشک خـستن.ف قرعەکشی

قـۆڕە لـێبـڕین: چـۆڕە لـێبـڕین، بـین پێـوەنـانی گـوزە ئاو و هەڵچۆڕاندنی بە تەواوی *(بینی بە گـۆزەکـەوە نـا قـۆڕەی لـێبـڕی.)* ف خـوردن ظرف آب با یکبار به دهن گرفتن، هورت کشیدن.

قوڕەنیسک: قرقێنە، قرپ.ف آروغ

قوریـشکە: قوروشـکە، جۆرێـک ئیـستکانی قوڵفدارە لە چینکۆ.ف نوعی فنجان لعابدار

قۆڕیلە: زەردەقۆڕە، جۆرێ مارمێلکە.ف سمندر

قورینگی گـۆزەڵێ: شینە شاهۆ.ف درنا

قۆزاخە: (+)) کەلـووی نیسک و نـۆک و پاقلـە؛) پیلـەی کرمـی هـەوریـشم، کـەلـوو.ف) پوشـش دانـەی نخـود و عـدس و لوبیـا؛) پیلـەی کـرم ابریشم

قـوزەبـزە: قوزە بزنـە، جـۆرێ تـەمبێ کردنـە لـە کایەدا، *(کایەکە لەسەر چی بکەین لەسەر هەڵاتن، قوزەبزە یان شت کرین.)* قـوزەبـزەش قوولکێـک لـەنێو خۆڵـە مـڕەدا دروسـت دەکـەن و خێزێکـی چکۆلـەی تـێ دەخـەن ئـەو کـەسـەی کایـەکـە دەدۆڕێنێ دەبێ بۆ تەمبێیانە ڕاکشێ و بە زمـان ئـەو خیـزە لـە قوولکـە چکۆلـەکـە دەرهێنـێ.ف نوعی تنبیه کردن در بازی

قۆڵان: تەنگەی وڵاخ، ئەو پارچە قایشەی بـەژێـر سـکی وڵاخیـدا دێـنن و کورتانـەکـەی پـێ تونـد دەکەن. ف نوار پهن تنگەی ستور.

قۆڵ لـێهـەڵمـاڵین: دەسـت بـەکـار بـوون، خـۆ لـە کار هەڵکردن.ف دست بەکار شدن

قـوڵبـاندن: شاردنەوە، حەشاردان، قایم کردن.ف پنهان کردن.

قۆڵتاس: ئاوگەردان، مەلاقەی گەورە.ف ملاقەی بزرگ

قـوڵتڕ: بـە ژنـی پیـر و سـووک و چـرووک دەگـوترێ. *(هـەر پیرێژنـە قـۆڵتڕێ دوو قسـەی بـۆ بکا فریو دەخوا.)* ف پیرزن بدکاره و بی‌ارزش

قۆڵغە: سەکۆ، بەرزاییەک لـە ماڵدا بـۆ دانیشتنی هاوینان.ف ایوان

قوڵفاوقوون: پێچەوانـە. *(قوڵفـاوقوون لێـی‌حاڵییـە.)* ف عوضی، برعکس

قوڵقوڵان بـاز: فێڵـەبـاز، تـەڵـەکـەبـاز، کڵاوچـی.ف کلک‌باز

قۆڵنج تەقاندن: ☜ کۆڵنج شکاندن

قولنچک:) قولینچک، سـووچ، قونیچک؛) قامکە چکۆڵە، تووتە.ف) گوشه) انگشت کوچک

قوڵە کەیخودا: کەسێک کە لە خۆڕا خۆی لە کار هـەڵدەقـوتێنێ و جوابیشی نـادەنـەوە *(ئـەم قوڵـە کـەیخودایـە چیـی بـەدەسـتەوەیـە.)* ف کسی که دخالت در کار مردم می‌کند

قوڵە: (+) کوللە، کلۆ.ف ملخ

قوڵـەبـاڵ: کوڵـەبـاڵ، فـەڕەنجـی، پـەسـتەک.ف جلیقه‌ی نمدی

قوڵەبـەگ: بریتی لـە کـەسـێک کـە ئـەدای بـەگ و خانـان دەردڕێنـێ. مـرۆی تـرزل و بـەپـۆز *(وا لـووتی هـەڵێنـاوە دەڵێی قوڵـەبـەگـە.)* ف کسی که ادای خانان درمی‌آورد

قولـەزەنگی: قولـەڕەش، مـرۆی پێـست ڕەش.ف

سیاه پوست

قولّەشینە: مەلێکە بەقەد کاسەلّەشینکەیەک دەبێ کلکی قۆڵە و لە قەراغ چومان دەژی.ف ماهی خوارک کوچک

قۆڵەمیر: بەدەسەلّات، کەسێک کە هەموو کارێکی وەک میران دەچێ.ف کسی که رفتارش مانند میران است

قولّیجان: گیایەکە وەکوو مالۆنجە بە زەویدا پان دەبێتەوە بەرێکی ورد دەگرێ وشکی دەکەن و لەگەڵ چایی دەمی دەکەن بۆ سەرمابوون و هەلّامەت باشە.ف اسم گیاهی دارویی

قولینچک: سووچ، قوژبن، قونیچک.ف گوشه

قولّێنک: قرقێنە، قرپ.ف آروغ

قولّینە: (+) دەفرێکە بە شووڵ دروستی دەکەن وەک سەوەتە وایە قاپ و قاچاخی تێدەخەن.ف سبد بزرگ

قوماچ: نیشانە، ئارمانج.ف هدف، آماج

قوماهەنگ: جارووە، قسڵ و خۆڵەمێش بۆ سواخدانی حەوز و دیواری بەردین.ف ساروج

قۆمرغانە: شوێنی مانەوە، شوێنی حەسانەوە.ف اطراقگاه

قومقومە: (+) سەرمازەلّە، لاسابانکەرە.ف آفتاب‌پرست

قومۆک: چۆڕە ئاو، قومێک ئاو، *(قومۆکێ ئاومان دەنێ.)* ف جرعه

قۆمەتە: کۆمە، کۆگا *(لەسەر قۆمەتە کولّۆشەکە دانیشتبوو.)* ف توده گیاه

قون هەلّتەکێنە: قنگ هەلّتەکێنە، بەرگاییلکە.ف دم جنبانک

قونجاندن: قووچاندن، نووقاندن.ف بستن

قونجلیسک: قونجرکە، پێکوڵ، پەیکوڵ.ف خار سه کوهک

قوند: قوڵ، کلکبڕاو، دووڤ کورت.ف دم بریده

قونیچ: ☜ قولینچک

قووش کاغەز: تەیارەی قاقەزی، موشەکی قاقەزی.ف موشک کاغذی

قاووقوول: قووله و هەرا، قوولەقوول.ف هوار و داد

قوولّکە و تەمبار: کەند و لەند، زەویی چاڵ و چۆڵ و بەرز و نەوی.ف زمین پست و بلند

قوون پاڵە: نەفەری ئاخر لەلای چەپەوە لەبەرە دروێنەدا، یەکەم کەس لەلای ڕاستەوە سەرپاڵەیە.ف نفر آخر در سمت چپ صف درو کردن

قوون خوێ نەخواردن: بریتی لە هەدا نەدان و نەسرەوتن، نەحەجمین. *(لە هیچ کوێ قوونی خوێ ناخوا، دەڵێی جیوەی تێ کراوە.)* ف کنایه از آرام نگرفتن

قوون دانە سەر دەرپێی خۆ: لە ئیختیاری خۆدا بوون، منەتی کەس نەکێشان و دەسەلّات لە دەس خۆدا بوون. *(خۆشە منەتی کەس هەلّنەگری و قوون بدەیە سەر دەرپێی خۆت و دانیشی.)* ف کنایه از داشتن اختیار کار و زندگی خود.

قوون دەهۆڵ: بریتی لە مرۆڤی خوێڕی و قوون قورس، کەسێک کە قوونی زلە و توانایی هیچ

کارێکی نییە و ناتوانێ هەستێ.ف کنایە از تنبل

قوون قورس: تەمبەڵ، لەش گران، تەوەزەل.ف تنبل

قـوون هـەڵـدراو: بریتـی لـە خـوێڕی و بێکـارە، پیـاوی سـووک و چـرووک.ف کنایـە از آدم بی‌سر و پا

قوون هەڵگرێنە: بریتی لە مانگی ڕەشـەممـە کە دەغـڵ و دان و دانـەوێڵـە کـەم دەبێتـەوە و لـە تەواو بوونە.ف کنایە از ماە اسفند کە ذخیرەی زمستانی کاهش می‌یابد

قوونڕەش: جۆرێ مراویی بۆرە کلکی ڕەشـە. ف اردک ارەای

قوونو: گۆزەی هـەنگ کە بـە قـوڕ چـەند دانـە گۆزەی تری پێوە دەلکێنن.ف تبدیل کندو برای زنبورعسل

قوونـە خلیـسکێ: خلیـسکێن لـەسـەر بـەفـر بـە دانیشتنەوە.ف سرسرەبازی نشستە

قوونەجووڕە: قنگەجووڕە، ئێسکی پشتەقوونی مریشک.ف استخوان تخمدان مرغ

قوونەخەو: خەونووچکە بردنەوە بە دانیشتنەوە، خەوتن بـە دانیشتنەوە.ف در حالت نشستە بـە خواب رفتن

قوونەگاز: لای دواوەی پشتی یەکسم کە ئاخری کورتان دەکەوێتە سەری.ف قسمت عقبی پشت الاغ کە آخر پالان رویش می‌افتد

قوونەڵتس: قنگەڵتس، هـەڵتووتـەکـان.ف چنباتمـە زدن سـگ و گربە و روباە و ... ☜ قوونەڵتس

قـەپانچـە: قۆچـەقـانی، قـەڵماسـک، کـەهنیـک، بەردەقانی، قەڵماسن، قەڵماسەنگ.ف فلاخن

قەپۆچکە: شەیتانۆکە، نینۆکە شەیتان.ف حلزون

قـەپـەنـگ:)ئـەو قولاپـەی قـەسـاب گۆشـتی پێدا هەڵدەواسێ) دەڕابە.ف)چنگک) کرکرە

قەتحە: چوارچێوەی وێنە، قاپی عـەکس.ف قاب عکس

قەدەڵە: جۆرێک دەفری فافۆنە بەقەد کووپەیـەک دەبێ شیری تێدەکەن و دەیکوڵێنن.ف دبەای از جنس روی برای شیر

قەدەم مەڕی: جۆرێ ڕەوتی یـەکسمە.ف نـوعی راە رفتن اسب

قەرات: قەڵات، قەڵا.ف کلات

قەراتە: ☜ قەڵاتە

قەراغ بۆ تێکردنەوە:) بریتی لە تەمبێکردن و لێدان لەسـەر کارێکی نـاڕەوا، سـزادانی کـەسـێک لەسـەر تـاوان. *(تـۆزێ قـەراغـی بـۆ تـێنـەکـەمـەوە یـاغـی دەبـێ.)* ؛) وەرد کردنەوەی کڵۆشی دەوری خـەرمـان لـە کـاتی گێرەکردنـدا. *(کڵۆشـەکـە زۆر بـڵاو بۆتـەوە دەچـم تـۆزێ قـەراغـەکـەی بـۆ تێدەکەمەوە.)* ف) کنایە از تنبیە کردن و زدن؛) جمع کردن دوروبر خرمن

قەراغ لێکێشان: لەسـەر ڕۆیشتن، قسەی زیـادی کـردن، *(لـەوە زیـاتر قـەراغـی لـێبکێشـێ پـێچ و کـڵاومـان تێکـەڵ دەبـێ.)* ف حـرف اضـافی و ناراحت‌کننده

قــەراغ و بیجــاغ: دەوروبــەر، دەورانــدەور.ف دوروبر

قــەرخ: ئــەو بــەرە وێنجــە و گیایــەی کــە بــە یــەک زەبری مەڵەغان دەدووردرێتەوە. کەرخ.ف علفی که با یک ضربه‌ی داس درو شود

قەرقلیت: قەرەقرووت.ف قراقروت

قــەرقــوش: (+) نــەخۆشــییەکی ســمی چــارەوێیــە ناتوانێ لە عەرزی دانێ.ف بیماری سم اسب

قــەرقــوو: شــەرا، گــەنــم و نۆکێـک کــە بــەر لــە گەیشتنی وشک دەبێ. *(وەک گەنم قەرقوو شــەرا بردیــەســم/ قــسەی هــات و هــوت ناکــەس کوشــتییەســم.)* ف گنـدمی کـه قبـل از رسـیدن می‌خشکد

قەرملاندن: سەرلێشێواندن، قڕهاندن، لەبکاندن.ف گمراه کردن

قــەرۆن: ناوی یارییەکی منداڵانەیە.ف نام یک بازی کودکانه

قــەرە: گوندێکی ناوچــەی فــەیزوڵڵابــەگی بۆکان بوو کەوتە بەر سەدی کورشی کەبیر.ف نام روستایی در منطقه‌ی فیض‌الله‌بیگی بوکان زیر سد کورش کبیر رفت

قەرەئەفتاوە: حەوجۆش، لوولێنەی مەفرەق.ف آفتابه‌ی مسی

قــەرەبــالغ: جــەمــاوەری زۆر لــە دەوری یــەک، ئاپۆرەدانی خەڵک و هەرا هەرا.ف جمعیت انبوه

قــەرەبــاڵغ: قــەڵــەبــاڵغ، قــەرەبــارغ، ئــاپۆرەی حەشامات لە شوێنێک، هــەرا و زەنــازەنــای فره.ف شلوغی جمعیت

قەرەپەستە: پاڵەپەستێ، پاڵەپــەستۆ.ف فشار در میان انبوه مردم

قەرەچوخ: ناوی چیایەکە لــە کوردستان.ف نام کوهی در کردستان

قــەرەخــان: نــاوی گیایــەکــە دەیــسووتێنن و خۆڵەمێشەکەی وەک بــەرد ڕەق دەبێ، لــە ئــاودا دەیکوڵێنن و هێشووە تریێی تێهــەڵدەکێشن و هــەڵیدەخــەن دەبێتــە کشمیشی ســەوزە.ف نــام گیاهی است

قەرەسەقەل: ناوی گیایەکە.ف نام گیاهی است

قــەرەفتیلــە: چــرادەســتی، پیوســۆز، چــرای شیلەگەرچەک.ف چراغ فتیله

قــەرەفیــسکان: هــەڵتروشــکان، کونــدکی، هەڵتووتەکان.ف چمباتمه نشستن.

قەرەقۆز:پاڵەوانی بێ ناوونیشان، ئەکتەری بێ ناووناو بانگ.ف بازیگری که معروف نباشد

قەرەقاوت: ناوی گیایەکە لــە قامیش دەچێ.ف گیاهی شبیه نی.

قــەرەقــوش: (+) نــەخۆشــییەکی ســمی ئــەسـب و یــەســتــرە کــە دەبێتــە هــۆی توپینیــان.ف نــوعی غـدەی عفـونی کـه در پـای اسـب و قـاطر پیـدا می‌شود و موجب مرگش می‌شود

قەرەمات: عەجایب، سەیر و ســەمــەر، عاجباتی.ف عجیب

قەرەوانی: قــەرەوانــە، دەفرێکــە وەک کتـری وایــە لــە تــەنــەکــە دروســتی دەکــەن شــوان چــایی تێدا لێدەنێ.ف کتری کوچک درست شده از حلبی

قەرەوڵ: (+) دیاری کردنی خشتی بڕاو، بۆ هــەر

هـەزار دانـە خـشتێک بـەرز دەکـەنـەوە و پێـی دەڵێن قەرەوڵ[ف] نشانە کردن آجر

قەرەهێڵ: گێژەڵووکە، گەردەلوول.[ف] گردباد

قەرەیەخە: پیاوی ڕەشۆکی لەنێو نیزامیدا. جاش *(سـەربـاز دەوری کێـوەکـەیـان دا و چـەن قـەرەیـەخـەیـان وەپێش خۆیـان دابـوو.)* [ف] افراد شخصی میان سربازان

قەرێتە: قەڵادە، قەڵاتە، سنجۆڵ، سنجۆر.[ف] قلادە

قـەرێر: پـەرژینـی سـەر دیـواری مـاڵ.[ف] پرچین روی دیوار

قەشقە: ١) کەتەوڵ، گیایەکە وەک کونجرە وایـە لـەنێـو گـەنمـدا شـین دەبـێ گـوڵی سـپیە و دەنکـەکـەی وەک پێکـوڵ وایـە) قـەشـان، بـەش، کەڵ و گای نێوچاوان سپی) بریتی لـە کـەسـێک کە خۆی دەنوێنێ و دەیهـەوێ خۆی نیشان دا. [ف] گیـاهی خـاردار) گـاو پیـشانی سـفید) آدم خودنما و تابلو

قەشک: ناوی گوڵێکە.[ف] نام گلی است

قەشە ماسـی: قاشـە ماسـی، جۆرێ ماسـیی زار گەورەیە و گۆشتی خۆشە.[ف] نوعی ماهی دهان بزرگ با گوشتی لذیذ

قەفـقەفە: گیایەکە لە قەراغ چـۆم دەڕوێ.[ف] نـام گیاهی است

قەڵاپرچن: قـەڵاچـن، قـەڵاقووچکـە، لـەسـەر یـەک داکراوی کۆما کرا. *(قاپێکمـان لـە تـرێ قـەڵاپـرچن کـرد و پێمان دا.)* [ف] برروی هم انباشته

قەڵاتـە: (+) تایـە، گیـشە، کۆمـای گـەنـم و نـۆک و جۆ دوای دووریـنەوە.[ف] تودەی گندم درو شـدە کە برروی هم می‌چینند.

قـــەڵاش: دڵاوا، بـــەدەهـــەنـــد، دەســـتودڵبـــاز، دڵفرەوان.[ف] سخاوتمند

قـەڵاغ دان: سـواخ کردنـی قـەڵاغ بـە شـیاکە و ڕیخی ئاژەڵ.[ف] اندود کردن محل نگهداری تپاله با مدفوع گاو

قەڵاغ: شوێنێک کە تەپاڵەی تێدا عـەمبار دەکـەن. [ف] تاپاله‌دان

قـەڵـپن: قـەڵپنـگ، کـەرخنکێنـە، گیایـەکـی بـەرزی قەڵتاس دارە.[ف] نام گیاهی است

قـەڵپنگ: کـەرخنکێنـە، قـەڵپن، گیایـەکـە قاڵتاسـی هـەیـە و لـە گـەرووی مـاڵات دەگیـرێ.[ف] نـام گیاهی است

قەڵپووچ: قەڵپووت، کەسێک کە گلێنەی چـاوی دەرهـاتبێ.[ف] کوری کـه کره‌ی چـشمش بیـرون آمده‌باشد

قەڵتاس: ☜ قاڵتاس

قەڵچغ: قەڵتاس، قاڵتاس، داسوو.[ف] اخگل

قەڵچغە کردن: زیپکە کردنی لـەش بـە سـەرمـا و مۆچرک، پەڕەمریشکە.[ف] مورمور شـدن پوسـت بدن

قەڵغان: ☜ قاڵغان

قـــەڵقـــەڵاشـــک: قنگـــەلاشـــک، دڕووی کنگـــر، قانگەلاشک.[ف] بته کنگر خشک

قەڵماندن: قەوماندن، هـەڵاییسـاندن.[ف] برپـاکردن جنجال

قـەڵـەوقوتـە: قـەره و قوتـە، بریتـی لـە فـەقیـر و هـەژار و ڕەش و ڕووت کـە وروزم دەکـەنـە

www.perawipepwle.com

سەر خواردەمەنی. ف کنایە از مردم فقیر و تهیدست که به سوی خوراکی هجوم می برند.

قەلەبانەیی: قەلە سابوونە، قەلە سابوونی، قالاوی بالّ ڕەشی لەش خۆڵەمێشین.ف کلاغ خاکستری و سیاه

قەلەسوو: داسوو، قەڵتاس، قەڵچغ. پرزەی گوڵە گەنم و جۆ.ف اخگل

قەڵەمتۆز: داریکە وەک چنار وایە گەڵاکەی بۆ دەرمان دەبێ.ف نام درختی است

قەلەمنداره: (+) بریتی لە شتێک کە لە جێی خۆی نابزوێ.ف کنایه از چیزی یا کسی که از جای خود تکان نمی‌خورد

قەڵەمەزەردە: چاوسپیلکە، ناوی دڕوویەکە.ف نام خاری است

قەڵەمەهاڕ: گردەبڕ، شکانی دەست و لاق بەجۆرێ کە تەکەی بێ.ف شکستن دست و پا طوری که استخوان قطع شده باشد

قەڵەنگ: (+) قالاّنگ، قەلاگ، ئاسن و داری سەرخوار بۆ میوەچنین و دەرهێنانەوەی شتی لە چاڵکەوتوو.ف چنگک

قەڵەویچکە: بڕێ قەڵەو، تا ڕادەیەک قەڵەو.ف اندکی چاق

قەڵیشک: ناوی گیایەکە.ف نام گیاهی است

قەڵینگ: گیایەکە وەک کەرخنکێنە وایە.ف نام گیاهی است

قەمامە: (+) تەقەڵدانی تێڕ لەنێوەڕاستیدا بۆئەوەی زۆر شۆڕ نەبێتەوە *(تێڕەکە زۆر شۆڕە قەمامەی کە با تۆزێ هەڵکشێ.)* ف دوختن وسط خورجین

قەمتەرە: (+))سەر دەرگا، سەردەرانە، درگانە.) پەتي بەستني چادر.ف)آستانەی در.)ریسمان بستن چادر.

قەمچەقەمچۆکە: گوڵێکی بنەوشە نیو مەتر بەرز دەبێتەوە و منالاّن کلاّوە گوڵینەی پێ دروست دەکەن.ف گلی بنفش که بچه‌ها با آن کلاه می‌سازند

قەمچەکەرە: مەڵێکی بچووکی بۆرە لەبن بەردی شاخان هێلانە دەکا و لەنێو هێلانەکەیدا لەجیاتی پووش بەردی پان و چکۆلە دادەنێ و هێلکەی لەسەر دەکا.ف نام یک پرنده است

قەمچی شێلاق: گیایەکە وەک کەرخنکێنە وایە لە مێرگدا دەڕوێ.ف نام گیاهی است

قەمۆچکە: زارکی ئاگرپژێن *(ئاور لە قەمۆچکەی گرکانەکەوە دەردەچوو.)* ف دەهانەی آتشفشان

قەنتارقینشەلە: کەمتیار، کەمتار.ف کفتار

قەواتی: چیرۆک، هەقایەت، خەبەرۆشک.ف افسانه

قەواژ: قەواره، قەڵافەت، لەش و لار.ف اندام

قەوزیل: ڕیوەڵە، مردەلۆخ.ف لاغرمردنی.

قەولگیر بوون:پەیمان بەستن، بەڵێن دان، ف قول دادن.

قەهێکەر: نەزانکار، گەوج، بێمێشک، ناهیر، هەقمەق.ف ابله

قەیاغەڕیخە: جۆرێ قەیاغی گەڵا ورد و باریکە بۆ دوورینەوە نابێ.ف نام گیاهی است

قەیتوول: خونچە، پشکوژ، چرۆ. *(سۆسەن ساق*

ســەوز جــەلای نــساران/ چــون تــەواف داران قەیتوول و ناران. «سەیدی هەورامی».) ف غنچه

قەیتەرقوو: چارەنووسی نادیار. ف بلاتکلیف

قــەیچــۆڵ: دەم هــەپک، بــێددان. ف دهــان بــدون دندان

قــەیچــی قــەیچــی: یارییــەکی منداڵانــەیــە وەکــوو حەولوا وایە، حیندرحۆ. ف الاکلنگ

قــەیــسەر: (+) شــەختــە، شــەخــسە. *(بێستانەکــە قەیسەر لێیداوە.)* ف سرمازده

قەیسەربردوو: سەرمابردوو، شەختە لێدراو. ف سرمازده

قیافە: لەشوولار، قەڵافەت، بەژنوبالا ف قیافه

قیافــە گــرتن: پــۆز لێـدان، فیــز و هــەوا نوانــدن *(دەڵێی کورێی قەڕاڵی فــەڕەنگــە قیافــەی گرتــووە)* ف قیافه گرفتن

قیپتی: کەسنــەدیو، قوشــقی، شــەرمێون و سڵ. *(ئەوە بۆ هەڵدێ دەڵێی قیپتییە.)* ف آدم خجالتی

قیچ: کچ، کەنیشک، کەنی، کیژ. ف دختر

قیرسز: ڕژد، قڕنیس، ڕەزیل، سەقیل، چکووس، چکوود. ف خسیس

قیڕەون: کەسێک کە لە مامەڵەدا زۆر چەنەچــەن دەکا، *(ئــەوە هێنــدە قیڕەونــە بــۆ ئــەوە نــابێ شــتی لــێبکــڕێ.)* ف کسی کــه در معاملــه زیــاد چانــه می‌زند

قێزەوەر: قێز هــەستێن. ف تنفرآمیز

قیلمقازە: سەرشان، چۆڵەمەی ئەستۆ، جۆتکەی مل، ناوملان. ف جناح گردن

قیلــی کــەوای ســپی: بریتــی لــه ملــۆزم و مێمــڵ، کەسێک کە دەستبەردار نابێ و خــۆ بــه پیاوەوه هــەڵدەواســێ *(لێمــان بۆتــه قیلــی کــەوای ســپی.)* ف کنایه از مزاحم

کـاتژمێـر: (+) عـەقـرەبـەی سـەعـاتژمێـر لـە کاتژمێردا.ف عقربه‌ی ساعت‌شمار

کاتیلە: کیتەڵە، دیزەی چکۆڵە.ف دیزی کوچک

کـارازا: کـەرکیـت، هـەپـە، شـەی‌پۆکـوت، دەفـەی فەڕش کوتان.ف دفته، شانه‌ی پود کوبی

کارتنـەک: جاڵجاڵووکـە، داپیـرۆک، داوەتـەنـە.ف عنکبوت

کـارتۆ: بـەیـات، پـەزێـرە، خۆراکێـک کـە شـەو مابێتەوە. شەوپاتە.ف خوراک شب مانده.

کارتەپەلە: سەقر، مەلێکە بـەقـەد کۆتر دەبێ بـە حەواوە لەنگەر دەگرێ.ف قرقی

کارچـف: هەڵووچە، هەڵووژە.ف آلوزرد

کارگە بەر سوورکە: کارگێکی خۆراکییـە لـەنێو مێـرگ و گیـا و گـژدا دەڕوێ.ف نـوعی قـارچ خوراکی

کارگــە دارانــە: کارگــەداره، کــارگێکی تیــژ و ژەهراوییە لەسەر کۆلکەداری ڕزیو هەڵدەتۆقێ.ف قارچ درختی

کارگی کەما: باشترین کارگی کوێستانە لـەسـەر بنجی کەما هەڵدەتۆقێ.ف نوعی قارچ مرغوب

کاروانەڕێ: شارێ، ڕێگای گەورە.ف بزرگراه

کاروەدەس: کاربەدەست.ف کارمند

کـارەبـا: (+) جۆرێـک مـووڕووە تـەسـبێحی پـێ دروست دەکەن.ف نوعی مهره برای تسبیح

کاری: (+) سەخت، دژوار. *(تـازە دەردی کاربیـە.) (دەردت کاری بێ!)* ف سخت، کاری

کاریت: هەنگوین.ف عسل

کاریدۆر: دالآن.ف دالان

کاسۆلە: گەمژە، گەلحۆ، گەوج.ف ابله

کاسووری: تیرەیەکە لـە هـۆزی مامـەش.ف نـام طایفه‌ای از ایل مامش

کاشمەر: کاشمە، نـاوی گیایـەکـە وەکـوو کـاهوو وایە.ف نام گیاهی است

کاڤـان: کـەیبـانوو، خـاتوونی نێومـاڵ، کابـان.ف کدبانو

کاڤۆک: کابۆک، کۆتر.ف کبوتر

کـاڤی: چیانـشین، کـەسـێک کـە لـە چیـا و کێـو دەژی.ف کوه‌نشین

کاکیلکە: خلێنە، کاکیلە.ف دندان آسیاب

کاکیلە: ☜ کاکیلکە

کاڵفام: بیرکاڵ، عەقڵسـووک، هـەرزەکـار.ف کم عقل

کاکڵەمێشان: ☜ کەڵکەلەمێشە

کاڵۆک: کەوشی ڕاو، کاڵە، (*کاڵۆکی خۆم لەپێ دەکەم و دەڕۆم.*) ف نوعی کفش چرمی دەستساخت

کاڵوکڕچ: (+) بریتی لە مرۆی سوور و سپی و ناسک، ڕووئاڵ. ف سرخ و سفید و لطیف

کالووش: کڵاش، کەوشی بەناوبانگی هەورامان. ف گیوه، گالش

کاڵەی شەمامەبەندی: کاڵە و پێڵاوی چەرم بوو قەدیم سازیان دەکرد و بە هەورێشمی ڕەنگاوڕەنگ گوڵ و گوڵینگەیان پێوە هەڵدەواسی. ف نوعی کفش دستدوز قدیمی

کام شکان: خواردنی شتێک بۆ ئیشتیا بەسەرچوون. ف کامروا

کانێس ئەستوور:) ئێسکگران، ڕەزاتاڵ، ئێسکقورس؛) ڕۆحزل، نەفس بەرز، دڵگەورە. ف) اخمو؛) متکبر

کاولەدەم: بریتی لە کەسێک کە دڵانی لە دەمدا نەمابێ. ف کنایه از کسی که دندان در دهان ندارد

کاولەکۆن: کاولاش، ماڵی کۆن و ڕووخاو. ف ویرانەی قدیمی

کاوەمەلەیی: جۆرێ سێوی وردی سپیە هەوەڵی هاوین دەگا. سێوی کاغەزی. ف نوعی سیب.

کاوێ:) گەوج، حەپول، خول؛) پیری لەون لێگوڕاو، خەرەفاو. (*حەیفە گەورە کچ بۆ پیاوی کاوێ.*) ف) ابله؛) پیر سفیه

کاوێز: پڵنگ. ف پلنگ

کاهێڵ: تەمبەڵ، تەوەزەل، قوون قورس، لەشگران. ف تنبل

کتکشۆر کردن: *پشیلەشۆر کردن، شوشتنی ناتەواو.* ف سرسری شستن

کتکە کێفی: پشیلەی کێوی. ف گربەی وحشی

کتڵی: کتری، کەتری. ف کتری

کچەتیو: کچی بێ باب، کچی سەغیر. ف دختر صغیر

کچەتیوە: جنێوێکە بە کچی دەدەن، چەتیوە. *(کچەتیوە بۆ ئاورت گرتووە؟)* ف ناسزایی به دختر

کچەکێ: وشەی دواندنی یەکتر لەنێو ژنان و کچاندا. *(ئەیەڕۆ کچەکێ دوو ڕۆژە ئەو کوڕە هەراسی بەو دەرکوبانە هەڵگرتووە.)* ف حرف همراهی در میان دختران

کچەوەرە: جلوبەرگ و سەروپۆتراکی جوان. *(کەوا و پاتۆڵێکی کچەوەرەم بۆ بدووزە.)* ف دخترکش

کراری: کارزان، لێهاتوو. ف کاردان. ماهر.

کراودلە: ناوی تیرەیەکە لە هۆزی مامەش. ف نام طایفه‌ای در ایل مامش

کرتۆپە: پەتاتە، هێرەڵماسی، سێوک. ف سیب‌زمینی

کرتێنە) کرۆژکە) قرتێنە ، قرتە. ف) غضروف.) منگنه.

کڕخەو: خەوی قورس، بەتەواوی خەو لێکەوتن. ف خواب سنگین

کرژۆر: رژد، قرنیس، چکووس، چنۆک، سەقیل. [ف] خسیس

کـــرژوور: چکـــووس، ســـەقیـــل، پیـــسکە، دەستقووچاو، رژد.[ف] خسیس

کـرمن: (+) بـــەغیـــل، بـــەتـــەمـــاح، چاوبرســـی، چاوچنۆک، چاوچوو.[ف] حسود

کرمـۆژە: خـۆراکی کـەم، وردە وردە خـواردنی نـان. *(زۆر تێرم بەڵام لەگەڵ ئێوە کرمـۆژەیەک دەکەم.)* [ف] خوردن کم

کرمە تەنبەڵە: شەوڕەو، کرمێکی ڕەشە بە شـەو لـە بڕکـەی بێستان و چـەوەنـدەر و ... وەخـۆ دەکـەوێ و بـە ڕۆژدا لـەبـن خۆڵـدا خـۆی مـات دەدا.[ف] کرم آفت جالیز

کرمەتووکنە: جۆرێک کرمـی وردە بـە تۆپـەڵ لـە گیایـەک دەهـاڵێن و تـۆڕێکی وەک جۆڵاتـەنـە بـەسـەر خۆیانـدا دەکێشن، دەرویـشەمـارە.[ف] نوعی کرم کرکدار

کـرمێن: تیـرێن، جـۆرێ کایـەی منداڵانـەیـە بـە هەڵمات دەکرێ. یەکیان هـەڵماتێک لـە بـەردەمـی خـۆی دادەکـا و ئـەوی دیکـە بـە مـەڕمـەڕەکـانی خۆی تێیهەڵدەکا.[ف] تیلەبازی

کرناس: (+) کـژوور، چکـووس، مـستقووچـاو، چکوود، قرنیس.[ف] خسیس

کـرۆک: پـەرچـەم، ئـەنـدامی نێرینـەی گـوڵ کـە هەڵاڵەپرژێ دەکا.[ف] پرچم گل

کرۆکـاش: کـۆ کردنـەوەی گیـا و ئـاڵف لـەم لا و ئەولا. کۆکەند.[ف] جمع‌آوری و چیدن علف

کرووو: کۆچەر، ڕەوەند.[ف] کوچنده

کروتاندن: کرتاندن، داکرماندن. *(مشکەکـە وردە وردە گـەنمـەکـە دەکروتێنـێ.)* [ف] خـرد کـردن بـا دندان

کرەکال: زەوییەک کە هەموو ساڵێک دەکێڵدرێ. [ف] زمینی که هەر سال کشت می‌شود

کرێنک: کراڵ، ڕەقەن، چەقەن، شوێنی بـەردەڵان و کەسنەکێڵ.[ف] زمین سنگلاخ که به درد شـخم زدن نمی‌خورد

کزکە کردن: ☜ کسکه کردن

کزوەت: تام، مێلاک. چێژ.[ف] طعم

کژمژ: کشمیش، تریێ وشککراو.[ف] کشمش

کسسە: دەنگدانی مەڕ، لێخوڕینی پەز.[ف] کلمـەای برای راندن گوسفند

کسکە کردن: کزکه کردن، بـه کزی دانیشتن.[ف] غمگین نشستن

کشپەڵ: پشکەڵ، پشقەڵ.[ف] مدفوع گوسفند و بز و خرگوش و شتر

کشتیلە: ئاوگەردان، مەلاقە، ئـەسکوێ، دەفرێکی دەسکداره ئاوی پێ لە مەنجەڵ هەڵدەگوێزن.[ف] ملاقه‌ی بزرگ

کفنک: دەموولـووت، لمبـۆزی حـەیـوان، *(کفنکـی گـایەکەی گرت و دەمبێنی کرد.)* [ف] پوزه‌ی حیوان

کفـەڵ: میـوەی بـێئـاو، قانـگ، تـووری کفـەڵ.[ف] میوه یا ترب پوک

کلاس: (+) ئاسکی نێر، نێرمامز.[ف] آهوی نر

کلاش کلاش: ناوی یاریـیەکی لاوانی گوندنشینه بەدەورە لەسەر چۆک دادەنیشن و کەسێک لـە نێـــوەڕاســـتیان دادەنـــێن و کلاشـــێکیان

www.perawipepwle.com

بەدەستەوەیە و دەیدەنە دەست یەکتر و بە کلاشەکە لەو کەسەی نێوەڕاستی جەغزەکە دەدەن. ئەو کەسە کلاشەکە لە دەس هەر کەس بستێنێ ئەو دەچێتە جێی ئەو.ف نام یک بازی

کلاوفڕێن: فێڵەباز، کلاوبەردار، کلاوچی.ف کلاهبردار

کلافە: (+) قانگڵە بەن و دەزوو. *(کلافەیەکم دەزوو بۆ بکرە، کلافەیەکی بەن دەوێ.)* ف بسته نخ

کلاو بابردوو: بریتی لە مرۆی هەژار و دەستکورت. *(سۆرانی سپی کلاو بابردوو/ لە چی دەگەڕێی لە برسا مردوو.« فولکلۆر».)* ف کنایه از جوان تهیدست

کلاو بە دەوڕێن: کایەیەکە چەند منداڵ بە شێوەی بازنەیی دادەنیشن و کەسێکیان کلاوێک بە دەستەوە دەگرێ و بە دەوریاندا دەگەڕێ کلاوەکە لە پشت یەکیان دادەنێ، هەر کەس هەڵیهێنێ ئەو دەبێتە مەڵا و دەگەڕێ و بەوشێوەیە یارییەکە درێژە پێدەدەن.ف نام یک بازی کودکانه

کلاو تێکەڵ بوون: بریتی لە بەگژ یەکدا چوون، ئاوقای یەکتر بوون، تێک هەڵچوون و یەکتر تلاندنەوە.ف کنایه از گلاویز شدن

کلاو فڕێنە: یارییەکی لاوانەیە.ف اسم یک بازی جوانان

کلاوبنە: کلاوبن، قالاقنگ، ڕێکلاو، لاسکی گەڵا ڕێواس.ف ساقەی برگ ریواس

کلاوچی: کلاوساز، گزیکار، فێڵەباز.ف کلاهبردار

کلاوساز: کلاوچی.ف کلاهبردار

کـلاولار: ناڕاست، فـێڵاوی، *(گـورگم گـورگێکی برسی/ کلاولارم لە ڕاسی. «ژیلا حوسێنی».)*

کلاوی سەرچنگان: ناوی یارییەکی لاوانه.ف نام یک بازی جوانان

کلاوی لار لەژێر سەردا بوون: کاری خراپ و ناڕاست، فێڵ و دەهۆ. *(کلاوی لار لەژێر سەری ئەو زرتە بۆزە دایە.)* ف اهل دوز و کلک بودن

کلچـووک:) بەڕوولەی زۆر وردی خەیار کە هێشتا گوڵەکەی پێوەیە. *(بێستانەکە تازە کلچـووکی کـردووە.)* ؛) کلچێوک، کلچۆک.ف) خیار بسیار ریز که هنوز گلش نریخته.) میل سرمه‌کشی

کلفەتە کەچەڵە: بریتی لە ژنێک کە هەموو کارێکی پێدەکەن. *(لەو ماڵەدا بوومەتە کلفەتە کەچەڵە.)* ف کنایه از کنیزی که همه‌ی کارها را بر او تحمیل می‌کنند.

کلکە سووتێ:) دووە لەقێ، کلک ڕاوەشاندن، نووزاندنی سەگ لەلای خاوەنەکەی؛) بریتی لە ڕیابازی و مەرایـیکـردن.ف) دم تکان دادن سگ هنگامی که صاحبش را می‌بیند؛) تملق

کلکە لەقە: بریتی لە کزی و لاوازی و بێتاقەتی، بەزین و وەرە پێنەمان. *(کوڕی کورد کەللە ڕەقە/ جـاش کـەوتـە کلکـە لـەقـە «ڕەحـیم مینـایی».)* ف شکست خوردن و ناتوان شدن

کلکەتەشی: کەوچکە قوڵە، بەچکە بۆقی هێشتا لاق دەر نەهاتوو.ف بچه‌ی قورباغه

کلکـەقنگێ: (+) بریتی لە کایە کردن و هەڵبەز

دابەز. *(بەو ڕۆژگارە خەریکی کلکەقنگێیە خۆ دەرس ناخوێنێ.)* ف کنایە از بازی کردن و بالا و پایین پریدن

کلمیچ: کلموچ، کلمیش، چڵمی وشک، کەمێڵەی لووت. ف خلم

کلوانک: کلکەوانە، ئەنگوستیلە. ف انگشتر

کلومنجر: کلا، *(مااڵمان وەرانوەر یەکن قاپیەکان کەمێ کلومنجرن.)* ف دقیق برابر نیستند

کڵەتۆرکێ: سێ کوچکەی ئاور، سێ بەردی ئاگردان، سێ کوچک. ف سە تا سنگ کە برای آتش می‌گذارند

کلیل بە بەرۆک: بریتی لە کێژی عازەب و کابان. یانی گەورە بووە و بۆئەوە دەبێ کلیلی ماڵێی پێبسپێڕی. ف دختر بلوغ و کدبانو کە کلید خانه را به او می‌سپارند

کنانیسک: هەنیشک، بەلەمرک، کوڕەنیشک، ئانیشک. ف آرنج

کنجک: پەڕۆک، پاتک، پارچەپینە. ف پارچه برای وصله

کنە: کەڵک، فایدە. *(کنەی نەماوە ئیتر.)* ف فایده

کۆدڕێنە: گەمەیەکی منداڵانەیە. ف نام بازی کودکانه

کۆپە: گەوج، حەپۆل، گەلحۆ، گەمشۆ، هەقمەق. ف ابله

کۆپەینگ: سەرانگوێلک، سەلوێنک، سەرگوێلک، گووڤەک. ف محل ریختن سرگین

کۆتاڵ: پاتاڵ، ماڵات، ولّسات. ف دام اهلی

کۆتایی: دوایی، ئاخر. *(کارەکەمان کۆتایی پێهێنا.)* ف پایان

کۆتراش:) لەبار بردنی منداڵ و دەرهێنانی بە دەزگا؛) قۆتراش، دەزگای ڕیش تاشین، خۆتراش. ف) کوتراش؛) استره

کۆتربانجیلە: کۆترەباریکە، کوکوختی، کۆترەبرجیله. ف یاکریم

کۆترۆکە: دەرزیلەیەکە بۆ قژی کچان دەبێ، خشڵێکە لەبەر گەردنا لە دەسماڵی قایم دەکەن بۆ جوانی، بەردەسماڵ. ف یک نوع زیور زنانه

کۆترە گایە: جۆرێ کۆتری گەورەیە، گاکۆتر، جۆرێ کۆترە شینکەی گەورەیە. ف نوعی کبوتر بزرگ

کوتکە خەو: خەونووچکە، وەنەوز، پینەکی *(خەریکی کوتکە خەو بوو.)* ف چرت زدن

کوتوپڕ بوون: سەکتە کردن، جەڵتە لێدان، مردنی لە ناکاو. *(ئەو هەموو ئەخلاقە شیرینەت لەگەڵ پیر و جەوان/ دەک کتوپڕ بم ئەگەر ساتێ لە بیرم چێتەوە «سەید کامیل ئیمامی "ئاوات"».)* ف سکته کردن

کۆتەرازوو: خەرمانەستێر

کۆتەرە: (+) ڕووت بوونەوەی دار و گەسک. *(دارەکان کۆتەرە بوون و گەڵایان پێوە نامەوە، گەسکەکە کۆتەرە بووە.)* ف ریختن برگ درخت

کوتەکوت:) ڕۆیشتن لە تاریکیدا. *(بە کوتەکوت ڕێیم دەرکرد.)* ؛) دەنگی دڵ، *(دڵی کوتەکوتی دەهات، دڵم کەوتە کوتەکوت.)* ف) راه رفتن در تاریکی؛) صدای تپش قلب

کۆچلەبەر: ئەو کەسەی لەسەر ڕۆیشتنە،

کۆچەری.ف آمادەی کوچ.

کۆچــەری: (+) جــۆرێ هــەڵپــەڕکێــی کوردییــە دەڕۆن و هەڵدەپەڕن.ف نوعی رقص کردی

کۆچەک: (+) بەچکە وشتر.ف بچەی شتر

کۆچیل: نەقوستان، سەقەت، مجرۆ.ف فلج

کۆدە: بەڵگە، قەواڵە، قەباڵە، تاپۆ.ف سند

کودیلە: ناخ، دەروون. *(لە کودیلەی دڵییەوە بەو کارە ڕازییە.)* ف عمق، ته

کوردەناموسی: بریتی لە پەشیمان بوونەوە لە کارێک بەڵام لەڕووت هەڵنەیە وازی لێبێنی. *(لێی بۆتە کوردەناموسی دەنا پێیخۆش نییە.)* ف کنایە از پشیمان شدن از کاری اما بەخاطر رودربایستی ادامەدادن

کوڕە: (+) دەنگی خوێندنی مار. *(مار کوڕڕەی دێ و دەخوێنێ.)* ف صدای خواندن مار

کورس: بنتەرکی خانووبەرە کە چەن پلیکان لە عەرزی بەرز دەبێتەوە.ف زیربنای خانه که چند پله بلند است ولی زیرزمین ندارد.

کورسـیلە: چوارپایــەی چکۆڵــە.ف چهارپایــەی کوچک

کورکـوژە: جـۆرێ گـوێژی سـێگوشـەی دەنـک گەورەیە هـەر کەسـێ پێش بـارانی پـەڵـەی پـایز بیخوا پێی نەخۆش دەکەوێ.ف نوعی زالزالک

کورکە: مەڵۆ، کۆگای گەنم و جۆی دووراو.ف توده گندم و علف درو شده

کورنجە: سەرەتان، شێرپەنجە.ف سرطان

کورنیشک: لۆچ، چرچ.ف چین و چروک

کورواخ: قربۆق، بۆق.ف قورباغه

کورۆژگــە: کورۆشــکە، خرتــگ، خرێنــگ.ف غضروف

کورووســاندنەوە: کڕاندنــەوەی یــەسـقان یـان شـتێکی تـری تێخوڵـدار بـە ددان. *(ئـەو یـەسـقانە بکڕووسـێنەوە ددانـت هـەیـە.)* ف لخـت کـردن استخوان یا پوسته‌ی چیزی با دندان

کـوڕە مریـەم: نـاوی چیایـەکـە لـە هـەورامـان.ف کوهی در اورامانات

کوڕەدەر: قسەیەکی ناخۆشە وەک قوزەڵقورت.ف ناسزا، سخنی تلخ

کـوڕەگـوێ: سـڵ و قۆشـقی، سـرک، سـڵۆکی ئامادی هەڵاتن.ف رموک

کوڕەمیانە: ناوی چیایەکە لە هەورامان.ف کوهی در اورامانات

کوڕەنیشک: ☜ قوڕانیک

کوریـشکە کـردن: کرووشـمە کـردن، خـۆ مـات کـردن و کـز دانیـشتن. *(هـەسـتە ئـەوە بـۆ لـەو قوژبنـە کوریـشکەت کـردوو.)* ف کـز کـردن و نشستن

کـۆزەرکـوت: (+) بریتـی لـە ڕەمـەکـی، گـۆترە، هەوەنتە. *(هـەروا کـۆزەرکوت هـەڵدەکوتێتـە سـەر کـار.)* ف کنایـه از انجـام دادن کـاری بـدون فکر قبلی

کۆزەک: گوێز، گرتەکان.ف گردوو

کۆزیــک:) ســەنگــەر، خــەڵ، مــەتــەرێــز؛) حـەشـارگەی ڕاوچـی بـۆ ڕاو کردنـی کـەو.ف) سنگر؛) کمینگاه شکارچی برای گرفتن کبک

کۆزیلکە بەستن: کۆ بوونەوە لە دەوری شتێک.

(عالەمێک لە دەوری کانییەکە کۆزیلکەیان بەستبوو.) ئاپۆرەدان.ف حلقه زدن

کۆژیل: کۆمەڵ، جڤات.ف اجتماع

کۆسالان:) کۆساران، کوێستانان؛) ناوی زەنجیرە کێوێکە لە هەورامان. *(کۆسالان کۆکۆ، وەفری ناچێتۆ.)* ف) کوهساران؛) رشته‌کوهی در اورامانات

کۆستەک: (+) سندم. ف شکال.

کۆسوو: کونی، سەڵیتە، قەحبە، بەستۆکەف جنده، روسپی

کۆسە میسری: جۆرێ شمشیری قەدیمی بوو دروستکراوی میسر.ف نوعی شمشیر

کۆسەبەبە: کۆستەبابی، حەنەکچی، قەشمەری.ف دلقک

کۆسەبەدار: گەمەیەکی لاوانی گوندنشینە بە دار و پەڕۆ داهۆڵێک دروست دەکەن و دەیگێڕن بە مالاندا و نەقوڵ و هێلکە و پارە وەردەگرن.ف نام یک بازی

کۆشتارگا: شوێنی سەربڕینی حەیوان.ف سلاخ‌خانه

کۆشتەر: نەشتەر، *(وەرن جەرگم هەڵدەڕن بە دەبان و کوشتەری/ چەندەم جێژوان لەگەڵ کرد بەر پەنجەرە و دووەری. «گۆرانی»)* ف نشتر

کۆشتەرە: ☜ کوشتەر

کۆشمەڵە: خۆ کۆ کردنەوە و دانیشتن بە ماتی، هەڵتروشکان و خۆ گرمۆڵە کردن. *(لەبەر سەرما خۆی کوشمەڵە کردبوو.)* ف خود را جمع کردن و نشستن

کۆف: کوور، کۆم، پشت چەماوه.ف کمر خمیده

کۆکک: زەویی ڕەمڵ، زەویی لماوی. *(ئەو زەوییە کۆککە ئەگەر ئاوی هەبێ هێرەڵماسیی چاکی دەبێ.)* ف زمین ماسه‌زار

کۆکڵاشک: کۆکڵاش، گیایەکە وەک شنگ وایە بنەکەی چەقەی لێدەگیرێف نام گیاهی است

کۆکەند کردن: گیا ڕنینەوە لە سەحرا بۆ مەڕ و مااڵت. *(سێ چوار شوێن هەیە گیای لێیە بەیانی دەچین بۆ کۆکەند کردن.)* ف چیدن گیاه

کۆگا: (+) شوێنی کۆبوونەوە، هۆڵی کۆڕ و کۆ بوونەوه.ف مجتمع

کول: (+) تەپ، گرد، تیرەگ، کەڵک، کەل.ف تپه

کۆلاس: فیشەککێشی تفەنگ.ف گلنگدن

کۆڵانپێچ: دۆڵ و گەوەی نێو شاخ و زەرد و ماهـ .ف دره‌ی سنگی در سخره

کولانجە: کولاوکە، کڵاوڕۆژنە، ڕۆچنە.ف روزنه بام

کولانجـــە: کولاوکـــە، کڵاوڕۆژنـــە، ڕۆچنـــە، کولانچکە، کولانکە.ف روزنه‌ی بام

کولاوانجە: ☜ کوناوجه

کۆلاوکۆل: بەتەواوی، *(ناتوانین کۆلاوکۆل واز لە یەکتر بێنین.)* ف به‌کلی

کـولاوەنجـە: کڵاوڕۆژنـە، کولاوکـە، ڕۆچنـە.ف روزنه‌ی بام

کولپێچک: لانکە، بێشکە.ف گهواره

کولکەبەهارە: ناوی گیایەکە.ف نام گیاهی است

کولکەی سەربەخوێن: بریتی لە مرۆی سەر بە فیتنە و ئاژاوەگێڕ، بەتایبەت بۆ ئافرەتی دڵتەڕ و

حەشەری دەکوتریێ.[ف] کنایە از زن عشقی

کوللە تانجیانە: تاژیلۆکە، تاژیی ئەحمەد ڕاوکەر، بالبالووکە.[ف] آخوندک

کوللەداشت: کەوی دەستەمۆ و بە کوللە پەروەردە کراو، کەو یان هەر باڵندەیەک کە دەستەمۆ بکرێ و بە دەستندە کوللەی پێبدرێ.[ف] پرندەای که با دەست به او ملخ می‌دهند

کۆڵمت: جێگای پێکگەیشتنەوەی ئێسکی ڕان و دیزەڵەی سمت.[ف] مفصل استخوان ران و لگن

کۆڵنج تەقاندن: ☜ کۆڵنج شکاندن

کۆڵنج شکاندن: کەسێک کە کۆڵنج دەکا شانی بۆ دەشێلن یان دەیگوشن قرچەی لێوەدێ. *(شانم ڕەق بووە بزانە کۆڵنجم بۆ ناشکێنی.)* [ف] قولنج شکاندن

کۆڵنجی: دووپشکە، دەمارەکۆڵ. *(چزی دەڵێی چزی کۆڵنجییە بێگانە و خۆیی ناناسێ.)* [ف] عقرب

کولنگ: قەزوان، بەری داری بەن.[ف] پستەی کوهی

کۆڵنەدەر: نەبەز، ئازا، کەسێک کە نابەزێ و بە چۆکدا نایە، *(با هەر ئێ تۆ بێ کەلیمەی کۆڵنەدەر/ ڕاپەڕە، تێکۆشە، با هەر سەرکەوی «حەقیقی».)* [ف] تسلیم‌ناپذیر

کۆڵنەمە: کوتانی یەکەمجاری برینج لە دینگدا.[ف] اولین کوبیدن برنج در هاون

کۆڵوبیر: جەغجەغە، چەرخ و تەنافی ئاو هەڵگوێستن لە بیر.[ف] چرخ چاه

کۆڵودۆ: کۆڵوکۆ، خەم و کەسەر، خەفەت.[ف] اندوه

کولوو: (+) دەنکی بەفر، کلووی بەفر.[ف] دانەی برف

کۆڵوەس: ڕەپستە، نەوندە.[ف] گندم باران روییانده

کۆڵە کوتان: تەمبێ کردن و بەزاندن. بڕست لێبڕین. *(خەم وای کۆڵە کوتاوە ناتوانێ زەردە بگرێ.)* [ف] بیچاره و ناتوان کردن

کۆڵە کوتران: کۆڵەوار و لێقەومان، چارەڕەش. *(لەبن کۆڵێ ڕیا کۆڵ و کەلاک و کۆڵە کوتراوم/ دەسم نەگری کۆڵۆڵ و کۆڵەوارم یا ڕەسوول‌اللە. «ڕاوچی».)* [ف] بیچاره و ناتوان شدن

کۆڵە کوتراو: بڕست لێبڕاو، لێقەوماو و زەلیل.[ف] بیچاره و ناتوان

کۆڵە گرتن: خۆ گرتن، گوێ هەڵخستن بۆ قسەی خەڵک بە دزییەوە.[ف] استراق سمع

کۆڵە گوێنی: ناوی گەمەیەکی لاوانە.[ف] نام یک بازی جوانان

کولەباد: نەترس، بێباک، بەغیرەت، بەجەرگ.[ف] بی‌باک

کولەژ: جۆرێک ماری ژەهراویی بڤەیە.[ف] نوعی مار سمی خطرناک

کۆڵەشیر: کۆڵوشێر، داریکی گەورەیە دەیدەنە بەر کۆڵەکەی ماڵ و بانەکەی پێ بەرز دەکەنەوە بەجۆرێک کە سەرێکی دارەکە لەژێر کۆڵەکەکە دایە و بە چەند کەس سەرەکەی تری دادەنەوێنن، وەک مەڵغە (ئەهرەم) بانەکەی پێ

www.perawipepwle.com

بەرز دەکەنەوە، ئەوە بۆ کاتێکە کە دەیانەوێ شتێک بدەنە بەر کۆڵەکەکە بۆئەوەی نەنیشێ، چلمێردە.ف اهرم

کۆڵەکەڕەشکە: کۆڵەکەیەک بوو سەرەکەی دوو فلیقانە بوو ڕەشکەکایان لەسەر دادەنا و ئەوسا پڕیان دەکرد لە کا و پاشان کەرەکەیان دێنا ژێـری و باریـان دەکـرد بۆئـەوەی سـەر خستنەکەی ئاسان بێ.ف پایەای کە برای بار سـنگین مـێگذارنـد و الاغ را در زیـر آن قـرار میدهند و بار میکنند

کۆڵەگڕوو: کۆڵ هەستانی بەر لە گریان. ئۆناق.ف بغض گریه

کۆڵەگیر: شۆڤار، دووزمان، نەمام.ف خبرچین

کۆڵەهـەیبـە: مـارێکی ژەهراوییـە، کۆڵـەوەیبـاب. کۆڵەوەیوا.ف ماری سمی

کۆلێرە ناسکە: کۆلێرەیـەک کە هـەویرەکـەی بـە شـیر و شـەکر شـێلدرابێ.ف نوعی نـان روغنـی خانگی

کۆلێرەی پەنجەکێش: کۆلێرەی قـەرەپـەپـاغی.ف نوعی نان گرده

کۆلێرەی حاجی لەکلەک: تۆڵەکە، ناوی گیایـەکە گـەڵاکـەی پـان و خـڕە گـوڵێکی وردی سـپی دەر دەکا و پاشـان تـۆوەکـەی وەک کـۆلێرە خـڕە.ف نام گیاهی است، پنیرک

کۆلیژ: کۆلیج.ف کالج

کـۆلیژە: تـەنگانـە، گیـر و گرفـت، تـەنگـژە.ف گرفتاری

کۆلینجک: کورۆشکه.ف غضروف

کۆم: (+) کڵاو، تەپلە.ف کلاه

کۆمانج: کەوێڵ، کووژگە، چارداخ.ف سایبان

کۆمەڵکە: ☜ کۆمیلکه

کۆمـەڵکـە: کۆمـەڵتـە، کۆزیلکـە. *(خـەڵکێکـی زۆر لەبەر درگای مزگەوت کۆمەڵکەیان بەستووە.)* ف جمع شدن عده‌ای به‌دور هم

کۆمیلکه: کۆزیلکه، کۆمەڵکه، کۆمەڵتە.ف جمعیت

کون کردن و له مل کردن: بریتی لە بڕسـیـیەتـی و خـــواردن و لـــستنەوەی قـــاپ و قابلـــەمـــە، خواردنی بنکڕی قابلـەمـە و مـەنجـەڵ. *(ئـەو کـڕە کڕە چییە سازت کردووە یەکجاری کونی کە و لە ملی کە.)* ف کنایه از گرسنگی و خوردن ته‌دیگ

کوناوجـە: کونـاوەجـە، کڵاوڕۆژنـە، کولاوکـە، ڕۆچنە، کولانچکه.ف روزنه‌ی بام

کونـاودیو: دیـواودەر، کونـاودەر، *(دیـوارەکـەیان کوناودیو کردبوو.)* ف سوراخ شده از دو طرف

کونجره: نووسـەکە، پـەنـەرێشکە، نووسـەنـەکە، پەنیرێشک، پەزیشکه.ف تخم گیاهی خاردار که به لباس می‌چسبد

کـونجری: کـونجره، پـەڕەنێـشک، نووســەکـە، نووسەنەکە، پەنێرێشک.ف گیاهی خاردار

کونجەڵە: کاسەی دارین، دەفری لە دار دروست کراو.ف کاسه‌ی چوبی

کونجی کونجی: خاڵ خاڵ، پنۆک پنۆک. *(ڕەنگی سـێروو پایزانـە کـونجی کـونجی دەبـێ.)* ف خـال خال ریز

کونچکـۆڵی: گـەڕان و توێژینـەوە، پـەیـدۆزی.ف تحقیق

کوندەکی: هەڵتروشکان، هەڵتووتەکان، کوندکی.ف چمباتمەزدن

کوندەگایە: جۆرێک کوندی گەورەیە.ف شاەبوف

کوندەگوو: بریتی لە منداڵی زۆر گووکەر. *(دە منداڵی کوندەگووم بۆ بەخێو کردووە.)* ف کنایە از بچەای کە زیاد می‌رید.

کوندەمیز: بریتی لە منداڵێک کە هەمیشە میز دەکا بەخۆیدا، میزکەر. *(ئەو کوندەمیزە شەو نییە جێگاکەی تەڕ نەکا.)* ف شاشو

کونکە: گۆزە، دەفری لە سواڵەت، کووزوو، جەڕە.ف کوزه

کۆنە کتێب: بریتی لە پیاوی بە ئەزموون و دنیا دیتوو.ف کنایە از پیرمرد با تجربه و دنیا دیده

کونەباچکە: دربیجە، پەنجەرەی چکۆڵە لە دیواردا بۆئەوەی بای لێوە بێتە ژووری، دەلاقە.ف دریچه

کۆنەپارێز: کۆنەپەرەست.ف مرتجع

کونەپەنیر: ئەشکەوتێک بوو قەدیم خەڵکی دێهاتی دەوروبەر پەنیریان لەوێ لە چاڵ دەنا و نگابانیان بۆ دادەنا.ف غاری بود در قدیم که آهالی روستاهای دوروبر پنیر خود را در آن نگهداری می‌کردند

کونەجەرگ: زۆر بۆ هێنان بە قسە و تانە و تەشەر. *(هێندە دەبۆڵێنێ کونەجەرگی کردووم.)* ف بیزار کردن

کۆنەلان: لانی کوێرە، کۆنە هێلانە، دڕی گەرمەلان.ف کهنه لانه‌ی خرگوش

کۆنینەناس: دێرینەناس.ف باستان‌شناس

کووتی کووتی:) بانگ کردنی سەگ؛) بریتی لە مرۆڤی زگەڕۆ و بە تەماح کە چاوەڕێی بۆرە خوڵکێکە. *(ئەتۆی عەلی بەردەشانی/ کووتی کووتی نانی نانی/ دوو کونم هەیە لەنێو ڕانی/ لە کای دەخۆی یان لە دانی «بەیتی عەلی بەردەشانی».)* ف) صدا زدن سگ؛) کنایه از آدمی که حریص و شکمو است

کووچان: پڕ، لێوڕێژ، کەلاوڕێژ، لپاولپ. *(کیلەکەی کووچان کرد لە گەنم و بۆی کردە جەواڵەکەوە.)* ف پر، لبریز

کووچی کووچی: بانگ کردنی سەگی چکۆڵە و تووتک.ف صدا زدن سگ کوچولو

کووخەل: نگابانی خرمان، خرمانەوان.ف نگهبان خرمن

کوودی قەباخی: کوولەکەی شەقەباخی.ف کدوحلوایی

کوودی ملگە: کوولەکە سەراوی.ف نوعی کدو

کوورنگە: سەر بە یەکا کردنی پەز لەبەر گەرمای هاوین(پەزەکان لە گەرمانا هەموو کوورنگەیان کردووە.) ف سر در هم فرو بردن گوسفندان در گرمای تابستان

کووڕگە: کەوێڵ، کەپر، زنج، چارداخ.ف سایبان

کووس: کۆس، کۆست.ف طالع، بخت.

کووس کەفتن: بەدبەخت بوون.ف بدبخت شدن

کووک: کۆم، کوور.ف کوژپشت

کووکووڕەک: تاقتاقکەرە، تووتەک. *(سێ چت لەی دنیا شەومااڵ نەیرن خاو/ هەوەڵ*

کووکـووڕەک، دووهـەم نالـەی ئـاو/ سـێهەم ئـەو کـەسـەی لـە دڵ کردایـە/ وە زڵـف لـەیلـی زنجیـر کردایە، گۆرانی.) [ف] یاکریم

کوولەکە ترشی: کوولەکەی شەقەباخی.[ف] نوعی کدو.

کوولـەکـە چنـار: جۆرێـک دارچنـاری قرچۆکـە ڕاسـت هـەڵنـاچێ و شـتێکی خـڕ دەگـرێ و نێوەکەی پڕ دەبێ لـە مێشوولە.[ف] نوعی چنار شکننده و نامرغوب.

کوولەکە دەرۆێشی: کوولەکە سەراوی.[ف] نوعی کدو

کووم: (+) باک، ترس، *(کـوڕ ئـازا لـە هـیچ کـووم نییەکیگ.)* [ف] باک

کوەک: کەو، ژەرەژ، دوڕاج.[ف] کبک

کوێخا سجیل: ☜ سجیلنووس

کوێرکێش: چاوساغ، کەسێک کە دەستی کوێر دەگرێ و دەیگێڕێ.[ف] کسی که دست آدم کور را می‌گیرد و راهنمایی می‌کند

کوێرگوان: حەیوانێ کە شیری کەم تێدابێ، یان گوانی شیری کەم لێدێ.[ف] دامی که به‌خوبی شیر از پستانش بیرون نمی‌آید

کوێرووە ڕەقە: ئافەتی گەنم، جۆرێ کوێرووە لـە گـەنـم پـەیـدا دەبـێ و دەنکـەکـەی ڕەقـە.[ف] سیاهک گندم

کوێرە دمەڵ: جۆرێ زیبکەی گەورەی زۆر بـە ژانە دەرکی نابێ.[ف] نوعی دمل چرکی

کوێرە کوان: ☜ کوێرە دمەڵ

کوێرەچاو: قوواڵکێکە لـەبـەر چـاوی پـەز دایـە.[ف] گودی زیر چشم گوسفند

کوێرەمرە: ئاوری بە تەپاڵە و دووکەڵ کردوو. *(تەندوورەکەی بێئەوەی کوێرەمرە بێ گرتـی.)* [ف] آتش با دود

کەپرە شینەی جووڵەکە: بارانی هاوینـان، بـاران لە هاویندا.[ف] باران در تابستان

کەپسوول:) کەفسوول، جۆرێ حەبی ناوگەدەیە زیاتر بۆ چڵکی لەش دەبێ؛) دەفری گاز، بەتڵی غاز.[ف]) قرص کپسول؛) کپسول گاز

کەپۆ ڕاسان: ☜ لووت ڕاسان

کـەپـەناشـی: بـەربـووک، پێخـەسـوو.[ف] زنـی کـه همراه عروس به خانه‌ی داماد می‌رود

کـەپـەنکی پـاش بـاران: بریتـی لـە شـتێک کـە لـە کـاتی بـە کـەڵک هاتنیـدا دەسـت ناکـەوێ، دوای ئەوەی پێویستت پێی‌نـەمـا پـەیـدا دەبـێ.[ف] کپنک بعد از باران

کەتـەوڵ: قـەشـقە، گیایـەکـە لـەنێـو گـەنمـدا شـین دەبـــێ گوڵـــەکـــەی ســـپییە و دانـــەکـــەی وەک نووسەکە وایە بـەڵام دڕووەکـەی ئـەسـتوورە.[ف] گیاهی خاردار

کەتەوڵ: گیایەکی دڕکاوییەگوڵی سپی دەردەکا، قـەشـقە، گیایـەکـە وەک کـونجرە وایـە دڕووی دانەکەی درشتترە.[ف] گیاهی خاردار.

کەچەڵ و کوونی: بریتی لە دوو کەس کە بـەبـێ یـەک هـەڵناکـەن.جووتـەی خێزوشـەڕ [ف] کنایـه از دو نفر که همیشه باهم هستند.

کەچەوەترێن: ڕوو شکاندن، شـەرمـەزار کردن، کەچەترێن. *(وایان کەچەوەترێن کرد ڕوو لەم لایە*

ناکاتەوە.) ف شرمسار کردن

کــەڕاژە: کرێــژ، کــەڕەکیفــە، چڵکــی پێکــەوە نووساوی ڕەق بوو.ف چرک، کپک

کەڕاکە: کاژەڵاک، کاسە سەر، تەپلە سەر.ف جمجمه

کەڕاکەسەر: تەپڵەسەر، تۆقەسەر، کاسەسەر.ف جمجمه

کەراوکەر کەوتن: به یەک گەیشتنی دوو کەسی ناحاڵی که دەست دەکەن بە کێشه و دەمەقاڵێ و بــە کــەس لێــک نــەبنــەوە. *(تــازە کــەراوکــەر کەوتوون بە کەس حاڵی نابن.)* ف کنایه از جدال میان دو آدم نفهم

کەرپنج: جۆرێک بێژانی گوڵ گەورەیە.ف نوعی گیاه بومادران

کەرتاو: ئاوێ که له چۆم جیا دەکرێتەوە، شەقه جۆگه.ف جوی بزرگ

کەردڵ: دڵکەر، بێخــەم، کەسێک که گوێی لە هیچ نییه و دنیای به فشه وەبەرداوه.ف خردل

کەردوو: (+) دێراو، بۆ.ف جوی که بر لبەی آن میوه می‌کارند

کەردووکێش: (+) ئامرازێکی دەم پانه پەتێک و دەسکێکی وەک پێمەڕەی پێوەیە بە دوو کەس دێراوی پێهەڵدەدەن.ف گراز

کەڕەی بەیانی: تاریک و ڕوونی بەیانی، بەیانی زوو. *(کەڕەی بەیانی گەیشتنە سەری و گرتیان.)* ف صبح کاذب

کەرکت: عەبای بێقۆڵ.ف قبای بدون ئاستین

کــەرکۆڵــک: کــەرکــۆڵ، قاڵغــان.ف گیــاهی اســت خاردار

کەرکە: قاخنات، فرۆ. قاقنات، خۆراکێکه لـه ژەک و شیر.ف آغوز

کەرکەڕۆک: بەرزایی نێو درگا کە هەنگاوی بەسەردا هەڵدێننەوە.ف بلندی چهارچوب پایینی در

کەرکەڕوکە: ☜ کەرکەڕۆک

کــەرکــەڕۆکــە: بــەرزایــی پــێش دەرگــا، لای خــواروی چوارچێوەی درگا کـه لـه عـەرزەکـه بەرزتره.ف طرف پایینی چهارچوب در

کــەڕگ: کــەڕوو، بــرش، برشــوو، کــەڕەکیفــە، کەڕاژە.ف کپک

کەرگەتەشی: کەرتەشی.ف گیاهی خاردار

کەرگەدەن: (+) بریتی له مرۆڤی زەلام و نەفام.ف کنایه از آدن لندهور و ابله

کــەرگــەوز: شــوێنی خــو گــەوزانــدنی گوێــدرێژ، شوێنێک که خۆڵەمێشی لێبێ و چەند جار کەر خۆی لێ گەوزاندبێ هەر کەرێکیتر دەگاتە ئەو حانده ئەگەر باریشی لێنرابێ خۆی دەدا بە عــەرزدا و خــۆی دەگــەوزێنــێ.ف غلطیــدن الاغ روی خاکستر

کــەرگێڕەوە: پــەرژیــن و بــەربــەســت دانــان لــه دەوری بێــستان و شــوێنی تــازه ســواغ کــراو بۆئەوەی وەنێوی نەکەون. *(ئەو ســەربانــەم تــازه ســواغ کــردووە پــەتێکــی بــە دەوردا ڕایــەڵ کــە بــۆ کەرکێڕەوە بـا وەنێوی نـەکـەون.)* ف نشانه‌ای که برای بستن معبر می‌گذارند

کەرماشێن: به تانه و تەشەر به پاسکیل دەڵێن،

دووچەرخە.[ف] دوچرخە

کەرملاندن: تێکەڵ کردن، ئاوێتە کردن، پاڵۆش. [ف] آمیخته کردن

کەرمێز: ☜ خەرمێز

کەرنەڤاڵ: کۆ بوونەوە و بەڕێوەبردنی ئاهەنگ. [ف] کارناوال

کەرووێشک بە عەڕابە گرتن: بریتی لە سەبر و تاملّی زۆر. *(هێندە بە سەبرە کەرووێشک بە عەرابە دەگرێ.)* [ف] کنایه از صبر و شکیبایی زیاد

کەرووێشکە مەلە: مەلە کەرووێشکە، جۆرێ مەلەی وەک کەرووێشک.[ف] شنای خرگوشی

کەرەب: خەم، کەسەر، خەفەت.[ف] اندوه

کەڕەپەشمە: گێژ و حۆل، حەپۆل، گەوج و وڕ. [ف] پخمه

کەرەجنە: جانەوەرێکە لە جێگەی تەڕ و شێداری ماڵدا دەژی، ڕەنگی خۆڵەمێشییە و بن زگی سپی و لاقی وردە، کەرەکەوڵە.[ف] نام حشره‌ای است

کەرەستی: شوێنی سێبەر، جێی هەمیشە سێبەر، تاونەگر.[ف] جایی که همیشه سایه است

کەڕەسیسە: (+) ئاپۆرەی ئاژەڵ و باڵندە یان مرۆڤ، *(پۆلێک باڵدار لەسەر سەلوینکەکە کەڕەسیسەیان داوە.)* [ف] انبوه مردم یا حیوانات

کەڕەعەوام: پیاوی نەزان و گەمژە، حەپۆل، خەڵکی ڕەشوکیی گێل و نەزان.[ف] مرد ابله

کەرەک: بەدبەدە، کەڕەواڵە، مرەکەڕە، هەوێردە. [ف] بلدرچین

کەرەکۆشە: ☜ کەرەوشە

کەڕەکوندە: جۆرێ کوندە بەقەد کەوێک دەبێ زۆری لێ نزیک دەبییەوە هەڵنافڕێ.[ف] نوعی جغد

کەرەکەوڵە: کەرەجنە، جانەوەرێکی بچووکە لەجێگای تەڕ و شێداری ماڵدا دەژی.[ف] نام حشره‌ای است

کەڕەکیف: کەڕوو، برش، کەڕەکیفە، کەڕگ.[ف] کفک

کەرەنسێ: جێگای نیسێ کە قەت تاو لێنادا، شوێنی هەتاو نەگر.[ف] جایی که آفتاب نمی‌گیرد

کەرەنگەڵ: قانگەلاشک، قانگەلۆشک، کەنگەلاشک.[ف] بته خشک کنگر

کەرەوشە: جۆرێک جەگەن. کەرەکۆشە.[ف] جگن

کەری کەندەڵان: بریتی لە کەسێک کە هەر بە لاڕێدا دەڕوا و خیشەسەرە. *(دەڵێی کەری کەندەڵانە حەز بە تۆپینی خۆی دەکا بۆئەوەی زەرەد لە خاوەنەکەی بکەوێ.)* [ف] کنایه از آدم خیره‌سر

کەری نیوەزەڕ:) بریتی لە کەسێک کە دێ قسە بکا و ناهێڵن تەواوی بکا؛) کاتێک کەر دەیهەوێ بزەڕێنێ لێی دەدەن و ناهێڵن زەڕە زەڕەکەی تەواو بێ.[ف]) کنایه از کسی که نمی‌گذارند حرفش تمام بشود؛) خری که نمی‌گذارند عرعرش به پایان برسد و با زدن قطع می‌کنند

کەرێ: کاژیلە، کاژیلەی شەش مانگان.[ف] بزغاله‌ی شش ماهه

www.perawipepwle.com

کەریزکەن: کەسێک کە بیر و کەریز هەڵدەکەنێ. ف مقنی

کەزیک: (+) دەمار، ڕەگی ئەندام. ف عصب

کەزیلە: پینەی مەشکە کە پەڕۆیەک بە دەرزی لە کونەکەی ڕا دەکەن. ف وصلەی مشک

کەژاواژ: خاڵ خاڵ بوونی دەشت و کێو لە کاتی دەمەو بەهاردا. *(زەوی گەژاواژ بووە.)* ف خال خال شدن دشت و کوه در اوایل بهار

کەژنەنگ: جارز، کەشتەنگ، تووڕە، مڕ و مۆچ و بێتاقەت. عصبانی و بی‌حوصله

کەژوان:) کەژەوان، شاخەوان؛) ناوی کوڕانە. ف) کوهنورد؛) نام پسرانه

کەس لە کەس:) بێسەرەوبەرە، *(کەس لە کەسێکە سەگ ساحەبی خۆی ناناسێ)* ؛) حیساب پاک بوون و پاک کردنی قەرز. *(بەخشین لە گوناه و هەڵە چاوپۆشینە/ تۆ چۆن هەڕەشەت بە ئاگری پڕتینە/ بمبەخشی بە نوێژانەوە کەسمان لە کەسە/ بە گوناهەوە بمبەخشە دەڵێم بەخشینە. «هەژار، خەیام بە کوردی».)* ف) بێبند و باری بلبشو؛) پاک شدن حساب

کەسنەزان: (+) ناوی داریکی درکاوییە وەک شۆڕەتوو وایە، دارە بۆق. ف نام درختی است

کەشار: ڕۆخ، کەنار، لێواری زەریا. ف ساحل

کەشک نانەوە: ناوی یارییەکی لاوانە. ف نام یک بازی جوانان

کەشکەبەڕۆنە: سیریژێک کە هێندێ ڕۆنی تێکەڵ دەکەن و ئەوسا دەیکەن بە کەشک. ف کشک روغنی

کەشکەرە: قشقەڕە، قشقەڵە. ف زاغ سفید و سیاه

کەشەور: کەشەهەور، هەوری تەنک و پەڵە پەڵە بە ئاسمانەوە. ف لکه‌های ابر سفید

کەشیش: (+) کورتە بالا، خڕیلانە، قوڵەبنە. ف قد کوتاه، کوتوله

کەف هەڵخڕاندن: بریتی لە زۆر تووڕەبوون. *(هێندەی ڕق هەستابوو کەفی هەڵدەخڕاند.)* ف کنایه از عصبانی شدن زیاد

کەفت و ڕەفت:) ☜ کەوت و ڕەوت؛) بریتی لە جاروبار، بە هەڵکەوت. *(خەم لە دڵی خەڵکی بە کەفت و ڕەفتەن/ خەم لە دڵەکەی من وە خەروار کەفتەن«فۆلکلور».)* ف) افت و خیز؛) گاهگاهی

کەفتیر: کەوگیر. ف کفگیر

کەفدەم: بریتی لە زۆربڵێ و چەنەوەر، مرۆڤی گێژ و حەپۆل و زۆرۆێژ، کەسێک کە هێندە هەڵەوەڕی دەکا فریا ناکەوێ تفی دەمی قوت داتەوە. ف وراج

کەفسوول: ☜ کەپسوول

کەفەسەر: کەفەڕێز، لپاولپ، لێواولێو. ف لبریز

کەفەکوڵێ: ئەو شیرەی وردە بەردی سپیی لەنێو دەکەن و لەسەر ئاگری دادەنێن بۆئەوەی زووتر بکوڵێ و هەڵنەچێ. ف شیری که برای جوشاندن سنگ سفید در آن می‌گذارند

کەڤین: (+)) وەک کەو ، کەو وێنە، خاڵ لە ڕوو، ڕووبەخاڵ،) ناوی کچانە. ف) صورت خالدارو زیبا شبیه کبک.) نام دخترانه.

کەککە: کەکە، قەقە، نوقڵ و شیرینی بە زاراوەی منداڵ. *(کەککە دەخۆیت؟)* [ف] شیرینی و شکلات در اصطلاح بچەها

کەلبەدوون: عەبای دەورگیراو بە زەڕی و دەزووی ڕەنگاوڕەنگ.[ف] گلابتوون

کەڵپانێر:) پاڵاخی دوو ساڵە؛) بریتی لە لاوی قەڵەو و زەبەلاح.[ف]) گاومیش دو ساله؛) کنایه از جوان چاق و لندهور

کەلپەک: کەپەک، درشتەی ئاردی دابێژراو، تیخوڵی گەنمی لە ئاش کراو.[ف] سبوس

کەڵپینجە: مشتەکۆڵە.[ف] سقلمبه

کەڵتەوەن: نامۆ، غەواره، نەناسراو، بێگانە، تاچیک.[ف] بیگانه

کەلخە:) کەمچە، ئامرازی قوڕە سواخ لووس کردن؛) مەلاقە، ئەسکوێ، ئەستێ، کەوچکی گەوره.[ف]) ماله‌ی بنایی؛) ملاقه

کەڵک: (+) تیرەگ، تەپک، تەپۆڵکە، گرد.[ف] تپه

کەڵکەڵەمێشە: کاکڵەمێشان، داپیرۆشک. کاڵکەموشان.[ف] عنکبوت بزرگ

کەڵگە خەراوە: کاولاش، کەلاوە.[ف] خرابه

کەللا:) +) دەم لە پێش و زۆربڵێ، خۆ تێ هەڵقوتێن و چەنەوەر.[ف] وراج

کەللک: کەلاوە، کاولاش، وێرانە.[ف] خرابه

کەلوو:) +) قۆزاخەی کرمی هەورێشم..[ف] پیله‌ی کرم ابریشم

کەلوەڕێژ: پەڕینی نۆک و نیسک. نۆک و نیسکێک کە زۆر دەگا و دەستی بۆ دەبەی کەلوەکەی دەتەقێ و دەوەرێ. *(تازە نۆکەکە بۆ ڕنینەوە نابێ هەمووی کەلوەڕێژ بووە.)* [ف] نخود یا عدسی که بیش‌ازحد رسیده و خشک شده‌باشد

کەڵوەز: ئەشکەوت، ئەشکەفت.[ف] غار

کەلەبا: بەدەمار، بەپۆز، تڕزل، قۆڕەدەماخ.[ف] متکبر

کەڵەباب بە لەپەوە لێنان: بریتی لە دڵنیابوون، لە خەم ڕەخسان. بریتی لە لاوێک کە ژنێکی باشی هێناوە وازی لە قیتەقیت و هاتووچۆ هێناوە. *(تۆ تازە کەڵەبابی خۆت بە لەپەوە لێناوە.)* [ف] کنایه از خاطرجمع شدن

کەڵەبابە: ئامرازێکی مەکینەی خەیاتییە مەکووکە دەچێتە ناوییەوە.[ف] کمپلت

کەلەباد: بای وادە، شەمااڵی سەرە بەهار کە بەفر دەتوێنێتەوە، بای وەعدە. *(هانای کەلەباد، باد بەهاران/ ولیعهد دەشت، وکیل واران.)* [ف] باد بهاری

کەڵەبەندەن: چیای ڕژد و هەڵەموت و ئەستەم.[ف] کوه صعب‌العبور

کەلەپۆ:) ئاسۆ، شوێنی خورئاوا بوون؛ *(کەلەپۆی خۆرنشین تەم دایگرتووە.)*) بەلال، گەرمەشانیی برژاو.[ف]) افق؛) بلال

کەلەزات: ترسەنۆک، خوێڕی.[ف] ترسو

کەلەزراو: کەلەزات، ترسەنۆک.[ف] ترسو

کەڵەزەڕ: بریتی لە زۆرداری بێڕەحم و دڵڕەق، زاڵمی بێبەزە.[ف] کنایه از آدم زالم و سنگدل

کەڵەزەنگ: زەنگی گەورەی کلێسە، گازەنگ.[ف] ناقووس

کەڵەسوو: مانگایەک کە لە کەڵ ناچێتەوە و ئاوس نابێ.[ف] گاو مادەای کە هموارە آمادەی جفتگیری است و آبستن نمی‌شود

کەڵەشێرە:) نەخۆشییەکە زیاتر زارۆکان تووشی دەبن دەنگیان دەنووسێ و دەکۆخن دەنگی کۆخەکەیان وەک خوێندنی کەڵەشێری لێدێ؛) لەوزە، بایەمە، لەوزەی گەورە.[ف]) بیماری خروسک؛) لوزه

کەڵەشێرە خودایلە: پەپووسلێمانکە، خاتوون سێمانکە، شانەسەرە.[ف] هدهد

کەڵەشێری ناوادە:) کەڵەشێرێک کە لە ناوەختدا دەخوێنێ.) بریتی لەکەسێک کەلەوەخت و بێوەختدا دەبێتە ملۆزمی خەڵکی.[ف]) خروس بی‌محل) کسی کە نابهنگام مزاحم مردم می‌شود

کەڵەشینکۆف: جۆرێ تفەنگی دەسکاری ڕووسیایە سی گوللە دەخوا ئەو کەسەی دروستی کرد خۆی ناوی کلاشینکۆف بوو.[ف] تفنگ کلاشینکف

کەڵەکەبڕێ: ناوی گەمەیەکی لاوانە. پۆلێک لاو بەدەورە دەست دەخەنە سەرشانی یەکتر و سەریان پێکەوە دەنێن، کەسێکیش دە هەنگاو دوور دەکەوێتەوە و بە هەڵاتن دڕوا دەست دەخاتە سەرشانیان و باز دەداتە ئەودیو.[ف] نام یک بازی جوانان

کەڵەگژەو: وشەیەکە کاتێک جوانەگا دەبەن بۆ سەر مانگا بەکەڵ بۆ دنەدانی جوانەگاکە دەیڵێن.[ف] کلمەای برای تحریک کردن گاو هنگام جفتگیری.

کەڵەگژ: ☜ کەڵەگژژەو

کەلەم کاشوول: گیایەکی خوڕسک و بۆنخۆشە گەڵاکەی دەخورێ و بۆ ترشیاتیش دەبێ. وەک کەرەوز وایە.[ف] نام گیاهی خوراکی

کەڵەنگ: قەڵادە، قەرێتە، قەڵاتە، سەنجۆڵ، قایشی ملی تاژی.[ف] قلاده

کەلەواژ بوونەوە: سەرنگوون بوون، خلۆر بوونەوە.[ف] سرنگون شدن

کەڵەوە: کەڵەوانە، دووداری چەماوەیە بە نیریدا دەکەن و ملی گایەکە دەخەنە بەینییەوە و لە بنەوە بە بەن کەڵەوە دەیبەستن.[ف] چنبره‌ی گردن گاو در خیش

کەڵەوەکێشی: دژایەتی، ڕقەبەری. *(ئەو خوێڕییە دەیەوێ کەڵەوەکێشیم لەگەڵ بکا.)* [ف] رقابت کینه‌توزانه

کەمازەنگ: جۆرێ کەمایە بەقەد کەما بەرز نابێتەوە.[ف] نام گیاهی است

کەماسا: سوالکەر، خوازەڵۆک، دەرۆزەکەر.[ف] گدا

کەمچە: (+) ئەسکوێ، کەوچکی گەورە.[ف] ملاقه

کەمچەکوڵە: کەوچکە قوڵە، کلکەتەشی، بەچکەی بۆق کە هێشتا کلکی دەر نەهاتبێ.[ف] بچه قورباغه که هنوز دست و پایش بیرون نیامده.

کەمدەم: کەسێک کە لە خواردندا شێنەییە. *(هێندە کەمدەمە لەوساوە دوو پاروویی نان نەخواردووە.)* [ف] کسی که در غذا خوردن کند باشد

کەمکولۆت: کۆن و چەپڵەک، لەکار کەوتوو. *(بەجارێ کەمکولۆت بووە کەڵکی نەماوە.)* کهنه و از کار افتاده

کەمەن بەسەرێ: گەمەیەکی لاوانی گوندنشینه. ف نام یک بازی جوانان

کەند و لەند: زەویی پڕ قوولکه و چاڵ و چۆڵ. *(دێم بەرەو زووڕک و تەلان و کەند و لەند/ دێم بەرەو بژوێن و زەنوێر و زەمەند. «هێمن».)* ف زمین پست و بلند

کەندوور: ئاودڕ، کەندڕ، بوودڕ. ف گودال آبکند

کەنگەلاشک: قنگەلاشک، قانگەلاشک، دڕووی کەنگر، قەڵقەڵاشک. ف بته کنگر

کەوت و ڕەوت: هەستان و کەوتنەوه. *(وا پیر بووە کەوتوتە کەوت و ڕەوت.)* ف افت و خیز

کەوتنە سەر پل: کەوتنە سەر هەوا، لە کەللە دان. *(تازە کەوتوتە سەر پل بشیکوژی هەر دەچێ.)* ف به سرش افتاده

کەوچک بەدەست: بریتی لە کەیخودا و کاربەدەست. *(کەوچک بەدەستی ئەو ماڵە هەر ئەوە.)* ف مسئول

کەوچکە قوڵە: ☜ کلکەتەشی

کەوچکە ماسی:) گوێچکە ماسی، گۆش ماساو؛) جۆرێ ماسییە دەمی وەک کەوچک وایە. ف) گوش ماهی؛) نوعی ماهی، بیل ماهی

کەوزیڵگ: ترسەنۆک، کەلەزات، کەلەزراو. ف ترسو

کەوش: (+) سەحرا، دەشت و مەزرا. *(گۆوەند لە کەوشە دوور لە وشکە سۆفین/ دەرفەتە مەم گوشین و هەڵگڵۆفین «هەژار».)* ف صحرا

کەوشگەر: کەوش‌درووِ، پینەچی. ف کفشدوز

کەوکز: سوڵتان، شا، حاکم. ف سلطان، حاکم

کەوکەوەڕاو: ملەقوتێ و ڕابواردن و گەڕان. *(بەو ڕۆژگارە خەریکی کەوکەوەڕاوە.)* ف گشتن و کیف کردن

کەونارا: کۆن و لەمێژینە، کەڤنارا، دێرین. ف باستان

کەونارا: مێژینە، قەدیم، ڕۆژگارانی زوو. ف باستان

کەونەلان:) کۆنەلان؛) بریتی لە جێگە ژیانی ڕابردوو. *(ڕووِ لە هەرلایە دەکەم نامۆیە بۆ مۆم/ نابینم جێژوان و کەونەلانی خۆم. «هێمن».)* ف) لانه‌ی کهنه؛) محل زندگی قبلی

کەوەحەفی: کەومار، ماری باڵدار. ف مار پرنده

کەوەرە: (+) قەراخ، کەنار، دیواری قەراغ حەوز و کانی. *(لە پاڵ کەوەرەی کانییەکە دانیشتبوو.)* ف دیوار دور حوض و چشمه

کەوی گوڕەلی: خاسەکەو، کەوێک کە باش دەخوێنێ و بۆ کێبەرکێی کەوان ئازایە و لە خوێندن ماندوو نابێ. ف کبکی کە خوب می‌خواند و در مسابقه کبک‌خوانی خسته نمی‌شود

کەوی: گزینگ، سەرەتای تاوی بەیانی. ف اولین تابش نور خورشید

کەویلکە: نوابەفر، بەفرێکە کە جێ‌جێ توابێتەوه. *(ئەمن زەینی خۆم دەدایە تیرەگی دەکوێستانێ/ سەریان دەردێناوه لەبن کەویلکەی دەبەفری/*

پنجی سوێسنی، هەڵاڵی، بەیبوونی، گیابەند و گیاخاوێ/ دەگەڵ پەلکی دەسووڕە گوڵی «فۆلکلۆر».) ف برف اندک

کەوێن: خاوێن، پاقژ، پاکژ.ف پاکیزه

کەهاڵ: بۆنی خۆڵی ئاوپڕژێن کراو. *(گوند بۆ کەهاڵەکەشی پیاو مەست دەکا.)* ف بوی خاک آب پاشیده

کەیکەو: کەیکەب، کەیکف، داریکی جەنگەڵییە بەر ناگرێ. *(ئیستر بزایە کەیکەو بارۆبەر/ ئەوسا دەیبینی تۆ بااڵی دڵبەر «فولکلۆر».)* ف نام یک درخت جنگلی

کێچ بە گا فرۆشتن: بریتی لە فێڵ کردن و شتی هەرزان بە نرخی گران فرۆشتن. *(ئەو کااڵوچییە کێچ بە گا دەفرۆشێ.)* ف کنایه از بسیار شیاد

کێچ لە کەوڵ کەوتن:) بریتی لە وەپەلە کەوتن بۆ کارێک. *(تازە کێچ کەوتۆتە کەوڵی هەدادانی نییە.)* ؛) کەسێک کە کێچ هەڵدێنێ، کێچ هەڵێنان. ف) کنایە از عجلە داشتن بۆ کاری؛) پیدا شدن کک در لباس و بدن

کێچ نااڵ کردن: بریتی لە زۆر فێڵەباز، *(هێندە زۆرزانە کێچ نااڵ دەکا.)* ف کنایە از شیاد و کالەبردار

کێچوولە: جۆرێک گیانلەبەری وردە بەاڵی برکەی بێستان و چەوەندەر و گیای ساوایە.ف حشرەای که آفت بوته جالیز است

کیرکەڵەگا: چلووڕەی دەم پلووسک، شووشە سەهۆڵ.ف یخی که از ناودان آویزان می‌شود

کیرەوڵ: ئەو شوێنەی کیری جوانەگای لێوە دێتە دەر، شۆڕەکەی بەر زگی پاتاڵی نێر.ف جایی که آلت تناسلی حیوان نر از آن بیرون می‌آید

کیرەوڵ شۆڕ: جۆرێ جوانەگای زەبەاڵحە کە کیرەوڵی شۆڕە و بۆ جووت بوون ئازا نییە.ف گاوی که محل آلت تناسلی‌اش آویزان است

کێزر: پیرە داری مازوو و بەڕوو.ف درخت پیر بلوط و مازووج

کیسۆبزنە: کەرتەشی، کەرگەتەشی.ف گیاهی خاردار

کیسەبیمار: فەقیر، دەستکورت، هەژار.ف فقیر، تنگدست

کیسەڵ پسەکێن: کیسەڵ بەخش، گەمەیەکی لاوانی گوندنشینە. دوو لاو دەستەوئەژنۆ ڕووبەڕووی یەکتر دادەنیشن هەر یەکی قوڵەدارێک لە بەینی هەنیشک و چۆکیانەوە ڕەت دەکەن و دەستیان توند دەبەستن دەبێ بە پەنجەی پێ و بە شان لە یەکتر دەن هەرکامیان بکەوێ ئەوی‌تر بە قوونەخشکێ دەچێتە پێشێ و گازی لێدەگرێ.ف اسم یک بازی جوانان.

کیسەڵبەخش: ☜ کیسەڵپسەکێن

کیسەڵۆکە: کیسەڵە، سن، بۆگەنکە.ف حشرەی سن

کیسەڵە: (+)) نەخۆشییەکی جەرگی پەزە.) خۆ مات کردن و به دزه دزه هاتنه پێشەوه. *(ئەوەی دەردە و بەاڵ باری لە ئاسمان/ لەسەر عەرزی لە دەورم کیسەڵەی بوو. «عەبدوڵاڵ حەسەن‌زادە، ساکار»)* ف) غدەی سفید چرکی که روی جگر

www.perawipepwle.com

گوسفند پیدا می‌شود.) *یواش یواش جلو رفتن و محاصره کردن.*

کیسەڵەگزین: کیسەڵبەخش، کیسەڵ پسەکێن.ف

☜ کیسەڵبەخش

کیسەڵی: ماشینی ژیان.ف فولکس

کـێش: (+)) ئـایین، مـەزهب، دیـن؛) گونجـەی دارینـی ئـەسـتێر.ف) دیـن، کـیش؛) دریچـەی چوبی استخر

کێشتانە: شاگردانه، دەستخۆشانه.ف انعام

کیفوار: کیفار، نێوی گیایەکی دڕکاوییە، کیوار. ف گیاهی خاردار

کێڵبوونەوە: هەستانه سەرپێ، ڕاستبوونەوه. ف پاشدن و ایستادن

کێڵگەردن: بریتی له گەردنی بەرز و ناسک و جوان، گەردن کێڵ. *(گەردن زەرد و کێڵگەردن، گەردنی زەرد چیی تێدایە/ ملی پڕە لە مووروو نێونێوەی کارەبایە. فولکلۆر.)* ف گردن بلند

کێڵووکـە: داوەڵ، داهـۆڵ، ئـەو چڵـە گـەنمـەی لـەدوای دروێنـە بـە پێـوه دەمێنێتـەوه.ف شـاخه گندم که بعد از درو برجا می‌ماند

کێڵە بەردینە: یارییەکی منداڵانـەیە، چـەند بـەرد لـەسـەر یـەک هـەڵدەچـنن و لـە مـەودای چـەند هانگاوییەوه به بەرد تێی هەڵدەکەن هـەر کـەس لێی‌دا و بیڕووخێنێ بەرندەیە.ف نام یک بازی کودکانه

کێڵەڕێ: تـابڵۆ و نیشانەی قـەراغ ڕێگـا.ف علائم کنار جاده

کێڵەکەوە: گوندێکی ناوچەی فەیزوواللابەگی بوو کەوتۆته بەر سەدی کۆرشی کەبیر.ف روستایی در منطقه‌ی فیض‌اله‌بیگی زیر سد کورش رفته است

کێنـی: گیـای دەم دەراوی کـانی. ئـەو گیایـەی لەبـەر دەراوی کانی دەڕوێ. *(خواردوومـە گیای کێنیتـان/ پشقەڵ دەکـەم بۆ زسـتان. فولکلۆر.)* ف گیاهی که در مسیر آب چشمه می‌روید.

گابۆڕ: (+) جۆرێ جۆلانە، چەشنێ هەلۆرک.[ف] نوعی تاب

گاپا: گاپێ، بریتی لە تەنبەڵ و لەشگران.[ف] کنایه از تنبل

گاپێ: ☜ گاپا.

گادڵ: بریتی لە مرۆڤی ئازا و بەجەرگ و بەقەوەت.[ف] کنایه از آدم نترس و نیرومند

گاردۆن: مقەبا، قاقەزی ئەستوور کە دەکرێتە جەعبە بۆ کەلوپەل.[ف] مقەوا

گارسێوک: تەرزە، ترگژۆک، تەزرە، تەیرۆک.[ف] تگرگ

گارگاڕە: بڕبڕەی پشت، بڕبراگە، مۆغەرە، *(گارگاڕەی پشتم لەوانەبوو بشکێ.)*[ف] ستون فقرات

گازاندن:) گاز پێدان بە ماشێن و ماتۆڕ و ... *(بێگازێنە با زوو بگەینێ)* ؛) نەڕاندن، گاز کردن، هەرا کردن.[ف]) گاز دادن ماشین؛) جار زدن

گازوانکە: گۆزروان، گیایەکی گەلا پانی دڕواوییە گوڵی وردی شین دەر دەکا.[ف] گل گاوزبان

گازوانە: گازوانکە، گۆزروان.[ف] گل گاوزبان

گازۆک: (+)) ئەو دارەی کە کەرۆێشک و ڕێوێی لە کون پێ دەردێنن، دارێکی دوو سەرە دەیکەن بە کونی کەرۆێشک و ڕێوێدا لە تووک و پێستەکەی هەڵدەچەقێنن و بای دەدەن و دەیکێشنە دەرێ، بەو دەرهێنانەش دەڵێن چۆڵەپێچ، یان چۆڵەپێچەن.) قووڵاییی سەری کۆڵەکە بۆئەوەی خەسارە لەسەری ڕاوەستێ. [ف]) چوبی کە با آن خرگوش و روباه را از سوراخ درمی‌آورند) گودی بالای ستون کە تیرگ بر آن جای می‌گیرد

گازە: (+) پاڕانەوە بە دەنگ، شێعری مناجات.[ف] مناجات

گازەندەوان: دادخواز، شکایەتکار.[ف] دادخواه

گازەنگ: کەڵەزەنگ، زەنگی گەورەی کلێسە.[ف] ناقوس

گاشکە: کارچف، هەڵووژە، هەڵووچە.[ف] آلوزرد

گاگر: زەویی بەردەڵان و ڕەقەن. قاقڕ.[ف] زمینی

که برای شخم مناسب نیست

گاگلێنه: تاتووله، گیایەکی ژەهراوییە پاتاڵ بیخوا پێی دەمرێ.[ف] گیاهی سمی که هر حیوانی بخورد می‌میرد.

گاڵتەجار: گەپچار، ڕشقنجار.[ف] تمسخر

گامەرز: هۆگان، سەرەگاوخان، ئەو شوێنەی خەتی جووت دەگاتە ئەوسەر و دەگەڕێتەوە سەر خەت.[ف] محل دور زدن در شخم

گاو: (+) تەقەڵ، دروومان.[ف] بخیه

گاوبەن: ☜ گاوبەند

گاوبەند: گاوبەن، شوێنی بەستنەوەی ڕەشەوڵاخ لە تەویلەدا.[ف] محل بستن گاو در طویله

گاوومە: گۆگەم، گیایەکی گەڵا تووکنی گوڵزەردە.[ف] جوجم

گای قەشقە:) بریتی لە کەسێک کە هەر کارێک بکا دیارە و لەبەرچاوە؛) گای نێوچاوان سپی، قەشان، بەش.[ف]) کنایه از کسی که هر کاری می‌کند مردم می‌دانند و تابلو شده‌است؛) گاو پیشانی سفید

گجی: زیادە گۆشتێکە لەنێو زێی مانگا پەیدا دەبێ و دەبێتە هۆی ئەوەی هەمیشە بەکەڵ بێ و لە کەڵ نەچێتەوە.[ف] گوشتی اضافی که در فرج گاو ماده پیدا می‌شود

گدێش: گەڕاگوهان، توربەی گوانی ئاژەڵ، گواندێن.[ف] پستان حیوان

گدێو: هەتیو، سێوی، منداڵی بێدایک و باوک.[ف] یتیم

گراو: ماشقە، دەزگیران، یار. دڵبەر.[ف] معشوقه

گراویلکە: ماشقەی جوان و چکۆلانە، یاری منداڵ و وردیلە.(کوڕێکی قەشمەری کوردی گەشاوە/ چخوشه هەڵکەوێ بکرێ بەزاوا/ گراویلکەی بەبووکی بێتە بەر دەست/ هەوێردێکی حەمایت بێ نە بەیدەست.«ڕاوچی».) [ف] معشوقه کوچولو

گرتن: (+) ڕام کردنی جوانووە ئەسپی سواری. *(ئێستا جوانووەکەمان نەگرتووە.)* [ف] رام کردن کره‌اسب برای سواری

گرخم: وردە برشتی بەنی فەڕەش لە کاتی تەون کردندا.[ف] ریزه‌های نخ در قالیبافی

گردەبنە: خڕیلانە، کوڵەبنە، *(پیاوێکی گردەبنەیە.)* [ف] کوتوله

گردەشان: تیرەشان، لاشانی کێو، قەدی چیا.[ف] سینه‌کش کوه

گردەڵە: (+) گڕۆڵ، کوتە پارچەیەکی چوارگۆشە لەبن باخەڵی کراسی دەدروون.[ف] تکه پارچه‌ای چهارگوشه برای زیر بغل پیراهن

گردیشک: گیایەکی خۆڕسکە وەک شنگ وایە، ئاڵەکۆک، هەڵاکۆک.[ف] نام گیاهی است

گردیگلان:) گردێک کە سواری لێدەگلێ؛) ناوی گوندێکە لە هەڤدە کیلۆمەتریی باشووری شاری بۆکان هەڵکەوتووە.[ف]) تپه‌ای که سوارکار به زمین می‌خورد؛) نام روستایی در هفده کیلومتری جنوب بوکان

گردیلکە: کووپەڵە، گەردیلە، کووپە پەنیری چکۆڵە.[ف] کوزه‌ی کوچک

گرژینەوە: زەردە گرتن، بزە، نەرمە پێکەنین. زەردەخەنە.[ف] تبسم

گرسقا: گەردنی جوان و سپی و ناسک، گەردن زەرد.[ف] گردن زیبا و سفید

گرسۆز: جۆرێ لامپای شووشە باریکە و گرەکەی گردە چونکە پڵیتەکەی وەک پڵیتەی سەماوەر و عەلادین لوولەییە.[ف] چراغ گردسوز

گرسەژۆ: بلێسەکێشان، کڵپە کردن، *(ئاورەکە گرسەژۆی دەکرد بۆ سەر و چاومان.)* [ف] زبانە کشیدن

گرگرە: کۆل و بیر، جەغجەغە، چەرخی ئاو هەڵکێشان لە بیر.[ف] چرخ آب کشیدن از چاه

گرمخین: ڕزین، گەنین.[ف] گندیدن

گرمخیو: ڕزیو، گەنیگ، گەنی. *(میوەکە گشتی گرمخیوە.)* [ف] گندیده

گرمۆتکە: گرمۆتە، گرموولە، گزموول.[ف] گلوولەی گل و مو

گرمۆتکە: گرمۆتە، گرمۆڵە. *(خۆی لەو بن دیوارە گرمۆتکە کردووە.)* [ف] گلوله

گرۆس: کاکیلە، خلێنە، کاکیلکە.[ف] دندان آسیاب

گرە بەرد: بەردی زبر و زۆپی کێو، *(لەسەر گرە بەردەکان ڕاوەستابوو.)* [ف] سنگ زبر و برجسته در کوه

گرەسی: ماسین و تەب کردنی سیپەلک.[ف] التهاب ریوی

گرەڤ: باوەڕ، ئیمان، بڕوا. *(مرۆڤەکا خاوەن گرەڤە.)* [ف] ایمان

گرپاڵ: کەچەڵ، سەر گەنیگ.[ف] کچل

گرینج گرینج: گڕنی گڕنی، زبر. *(لەسەر ئەو بەردە گرینج گرینجە دانیشتووە.)* [ف] زبر

گرینچۆ: جمگە، خڕتگ، *(گرینچۆی دەستی ترازاوە.)* [ف] مفصل

گزگزە: مێشە گزگزە، مۆز، جۆرێ مێشی سەوزی گەورەیە بە ئاژەڵەوە دەدا.[ف] کنکاون

گزۆک: گزەون، گزیکار. *(ڕووترش و گزۆک و گوێ نەبیستوو/ گرژ و مڕومۆچ و کەس نەویستوو «مەم و زین».)* [ف] کلاەبردار

گزینە: چەکوش، چەکوچ. *(ئەو گزینە بێنە بزمارەکە داکوتە.)* [ف] چکش

گژنیژە: (+) گۆی مەمکی ئافرەت.[ف] نوک پستان زن

گسکە سواخ: سواخدانی دار و دیوار بە گسک و قوڕە شلە. قوڕاوێکی شل بە گڵەسپی دەگرنەوە و گسکەکەی تێهەڵدەکێشن و بە دیواریدا دێنن.[ف] گل‌اندود دیوار با جارو

گسکە فەقێ: گیایەکە گوڵی زەرد و سوور دەر دەکا وەک گڕاڵک وایە بەڵام لقەلقە شین دەبێ و نیو مەتر بەرز دەبێتەوە بۆ گەسک کەڵکی لێ وەردەگرن.[ف] گیاهی است برای جارو

گسکەچۆمی: جۆرێک گیای باڵا بەرزە لە قەراغ چۆم دەڕوێ و لاسقەکەی مەیلەو سوورە بۆ گەسک کەڵکی لێوەردەگرن.[ف] گیاهی برای جارو

گسکەشینە: گیایەکە لە بەراوان شین دەبێ بۆ گەسک کەڵکی لێ وەردەگرن.[ف] گیاهی است

برای جارو

گسکی بەداری: یارییەکی منداڵانەیە گسکێک بە دارەوە دەبەستن و وەک ئەسپ سواری دەبن و هەڵدێن گسکەکە لە دواوە لە عەرزی دەخشێ و تەپۆتۆز دەکا.ف یک بازی کودکان مانند نیسوار با چوب و جارو

گشپۆش: جەوی هەوای دەوری زەوی.ف جو زمین

گف کردن: ڕق هەستان، خۆ هەڵمەساندن. *(لە داخانا خۆی گف کردبوو.)* ف عصبانی شدن

گلارک: ☜ گلارکە

گلارکە: گلێنەی چاو، گلارک، بیبیلە.ف کرەی چشم

گلگووکەرە: تاقتاقکەرە، تووتەک.ف مرغ شب‌آهنگ

گلموچک: گزموولە، گڵموچە.ف گلوله گل

گڵموچە: گزموولە قوڕ.ف گلوله گل

گلۆرە: گوڵۆڵە، بەنی خڕ هەڵکراوە.ف گلوله نخ

گڵەپنج: گڵێکی سپییە لەگەڵ لۆکە و زەردێنەی هێلکە تێکەڵی دەکەن بۆ چاککردنەوەی درزی دیزە و گۆزە کەڵکی لێوەردەگرن.ف نوعی خاک آهکی که با پنبه و زرده‌ی تخم‌مرغ قاطی می‌کنند برای ترمیم کوزه و ظرف سفالی شکسته

گڵەپۆتە: خۆڵەپۆتە، خۆڵەپۆتینە، گڵەپۆک، گڵی وشک و ورد.ف خاک خشک و پودر مانند

گڵەپۆک: ☜ گڵەپۆتە

گڵەت: جار، ڕا، کەڕەت. *(ئی گڵەت هاتی سەردە لێمان.)* ف دفعه

گڵەسەر: (+) گڵەبان، کای کۆماکراوی گڵ بەسەردا کراو بۆئەوەی تەڕ نەبێ. *(ئەو کاوگزرەیە بەرە هەڵیدەوە و گڵەسەری بکە با خەسار نەبێ.)* ف ریختن خاک برروی توده‌ی کاه.

گڵەمردە: گڵەپۆتە، گڵی داوەڕیوی بیری وشک.ف خاک پوده

گلیژان: گلەیی‌کار، گازەندەوان، خۆشگلەیی.ف گله‌گذار

گلێنک: گلێنە، گلارک، بیبیلە.ف کرەی چشم

گلێنکە: گلێنە، گلارک، بیبیلە، گلێنک.ف کرەی چشم

گمتە: قەڵب، خوێڕی، بەڕەڵڵا و بێکەڵک. *(ئەو کەرە گمتە بەکار نایە بۆیە بەرەڵڵا کراوە.)* ف بی‌ارزش

گنە: (+) پۆڵکە، گاگووز.ف خلر

گوارا کردن: ڕابواردن، بەسەر بردن.ف تفریح کردن

گوارەمەڕە: گۆشتێکی زیادییە وەک گوڵنگ بە بەر ملی هێندێ مەڕدا شۆڕ دەبێتەوە.ف منگوله گوشتی زیر گردن بعضی گوسفند

گوان‌ترسێن: بە باوەڕێ خەڵکی عەوام چاک کردنەوەی گوانی هەڵمەساوی مانگایە بەدەستە گورگ، واتە دەستی گورگ دەپەڕێنن و دایدەنێن، هەر کاتێک مانگا گوانی دەماسێ دەستە گورگەکەی پێدا دەهێننن چاک دەبێتەوە ف درمان کردن پستان گاو ماده با دست گرگ

www.perawipepwle.com

هنگام آماسیدن

گواندێن: (+) تووڕەکەیەکە بە گوانی ئاژەڵیدا دەکەن بۆئەوەی بێچووەکەی نەیمژێ، یان دڕووداڵ بریندارى نەکا.ف پارچەای کە برای پوشیدن پستان حیوانات می‌دوزند تا بچەاش شیرش را نمکد و خار و خاشاک زخمیش نکند

گوانە ڕەقە: نەخۆشییەکی گوانی پاتاڵە.ف بیماری کالاکسی

گوانە مانگا: گیایەکە بۆ دۆکوڵیو دەبێ.ف نام گیاهی خوراکی برای آش دوغ

گوانەمە: بە گوانی حەیوانێک دەگوترێ کە هاتوتە سەر زان.ف پستان حیوانی کە آمادە تولیدمثل است

گۆپاک: وتە خاوێن، قسە جوان، *(وێژەرێکی گۆپاکە.)* ف سخن پاک

گۆپاڵ زیوێن: ناوی وەزیر لە کایەی میرمیرێندا. ف وزیر در بازی میرنوروزی

گۆپکە: گژنیژە، گۆی مەمک، *(لێت ڕاهاتووم، وەکوو منداڵ لە گۆپکەی مەم. «عەبدوواڵڵا پەشێو».)* ف نوک پستان

گۆتان: پەرچە، جێگە مۆڵی مەڕ لە چیا. *(مەڕەکەیان بۆلای گۆتان ڕادا.)* ف محل استراحت دام در صحرا

گۆچ پێهێنان: تەنگەتاو کردن، ئۆقرە لێهەڵگرتن. *(ڕوومەت و کوڵمە و چەنە و بەرخەبەبەی/ گۆجی پێهێناوی چۆن ڕێ دەردەبەی. «هێمن».)* ف بی‌قرار شدن

گوجایز: شیاو، هێژا، *(ئەوکارە وە ئێوە گوجایز نییە.)* ف لایق

گوجەستەک: نەگریس، نەگبەت. *(پیاوێکی پێڕەش و گوجەستەکە.)* ف شوم

گۆڕایی: دەشتایی، تەختان، دەشتان. *(لەو گۆڕاییە ئاژەڵەکان بلەوەڕێنە.)* ف زمین هموار

گۆرتە: ئەو مەڕمەڕە گەورەی بە دوو قامک گۆرتێنی پێدەکەن.ف تیلەی بسیار بزرگ

گۆرتێن: کایەیەکە بە هەڵماتی زۆر گەورە دەکرێ هەر بە پاوە بەدەست لە نیشانەکەی هەڵدەکەن.ف نام یک بازی با تیلەی خیلی بزرگ

گۆردە:) بزنی گوێ پان و شۆڕ؛) بریتی لە پیاوی بێغیرەت و تەرەس.ف) بز گوش پهن و دراز؛) کنایه از مرد بی‌غیرت و دیوس

گوردەوشێرە: ڕایەڵی مافووڕە، گورد ڕایەڵی پشتەوەیە و شێرە ڕایەڵی پێشەوەیە.ف تارهای قالی

گوڕڕە:) کێ بەرکێ، ڕقە، ملە؛) هەراهەرا، *(دەستیان کردووە بە گوڕڕە و هەرا.)* ف) رقابت، مسابقه؛) سروصدا

گۆڕکەن: (+) جانەوەرێکی بۆرە بەقەد پشیله دەبێ گۆڕ دەداتەوە.ف گورکن

گورگ پێ: کەسێک کە پەنجەی لاقی خوار و خێچە.ف کسی که انگشت پاهایش کج و کوله است

گورگاسە: پشیله کێوی.ف گربه‌ی وحشی

گورگە سوورە: ناوی گیایەکە.ف نام گیاهی است

گورگەڕاو پێکردن: بریتی لە ئازار و

چـــەرمـــەســـەرێ دان، هێنـــان و بـــردن و سەرلێشێواندن. *(گورگە ڕاوێکیان پێکرد سەگی لەپاشەوە نەدەژیا.)* ف دنبال کردن و آزار دادن

گورگی بیچوو خوراو: بریتی لە کەسێک کە زەبـری وێ کـەوتبـێ و داخ لـە دڵ بـووبێ و ئامادەی تۆڵە کردنـەوە بـێ. ف کنایـه از آدم داغ دیده و آمادەی انتقام

گـوڕم: شـیرخواردنی بـەرخ کـاتێ بـە تونـدی سـەری لـە گـوانی دایکی دەکوتێ. *(گـوڕمێکی لـە گـوانی دایکـیدا.)* ف کلـه زدن بـره بـه پـستان مادرش هنگام مکیدن

گوڕمەتە: شاتاوڵی بەتوندی، گوڕم، هاشاوڵی بە تەوژم. ف با شیرجه حمله کردن

گورمیلە: خڕ و تۆپ، گزمووله، تۆپەڵە. *(بە قـوڕ گورمیلەی دروست دەکرد.)* ف گلوله

گوڕنی: لـەخۆبـایی، بـەفیز، بـەدەمـار. *(وا گـوڕنی بـووە قسە لەگەڵ کەس ناکا.)* ف مغرور

گوروپ: تاقم، دەستە. ف گروه

گوروپی خوێن: جۆری خوێن. ف گروه خون

گوڕەکەو: کێبەرکێی خوێندنی کەو. ف مسابقەی کبک‌خوانی

گـۆڕەوابـازی: جـۆراوێن، گـۆڕەوی‌بـازی. ف جوراب‌بازی

گۆڕەوی بازی: جۆرابێن، جۆراوێن، گۆرەیبازی. ف جوراب بازی

گۆڕەوینە: گۆڕینەوە، ئاڵوگۆڕ. ف معاوضه

گـۆڕەهـوو: مـردووی بـێگـوڕ و بـزر بـوو، مـردووی بـێسـەر و شـوێن. *(مـردووە و خـودا دەزانێ لە کوێ گۆڕەهوو بووە.)* ف مفقودالاثر

گۆرەیبازی: ☜ گۆرەوی بازی

گوریس داخستن(ڕاخستن) : بریتی لـه تـەمـاحی زۆر. *(بـابم خـۆ گوریـسم بـۆ ڕانـەخـستووە.)* ف کنایه از طمع و آز زیاد

گوریک: دەزوو، قڕقڕە. ف نخ

گورینگ: گوڵینگ، گوڵنگ، گوڵینگە. ف منگوله

گۆریەچنە: گۆرەوی‌چنە، گۆرەویلکە. ف پرنده‌ی چرخ‌ریسک

گۆزەڵدان: جێگای دەفر و گۆزە لـه مـاڵدا، ئـەو شوێنەی گۆزەی پڕ لە ئاوی لێدادەنێن. ف محل گذاشتن کوزه آب در منزل

گـۆزنگرێ:) گـرێپووچکـه، گـرێ کـوێرە؛) پـشتێنی گـرێچن، پـشتێنی گـرێگـرێ. ف) گـره کور؛) کمربند گره‌دار

گۆزە بە دووداشکاندن: بریتی لە بەڕێ کردنی کەسێک بە بێزارییەوە و بە هیوای نەدیتنەوە. ف کنایه از بدرقه کردن کسی با بیزاری و بـه امید دوباره ندیدنش

گوژمە: (+)) گورج، چالاک، هەڵسوور،) مەبلەغ، بڕ، «بۆ پارە».. ف) چست و چالاک) مبلغ..

گۆشتەژوو: ☜ گۆشتەوزوین

گۆشتەوزوین: گۆشتە زوون، گۆشتە زوونـه. ف ترمیم زخم

گۆشتی برژاو و دەرنەچوون: بریتی لە شـەڕ و تـەقـەی زۆر و پڕ مـەترسـی. *(شـەڕێکـە گۆشـتی بـرژاو دەرنـاچێ.)* ف کنایـه از جنـگ و درگیـری خطرناک

گۆشتی گەردەمل: بریتی لە ملۆزم و مێمڵ، کەسێک کە پێوەت دەنووسێ و دەستبەردارت نابێ. *(لێم بۆتە گۆشتی گەردەمل، دەستم لە کۆل ناکاتەوە.)* ف کنایە از مزاحم، موی دماغ

گۆشە بەرخیلە: گوێ بەرخۆلە، گیا بەرخۆلە، گیایەکە بۆ دۆکوڵیو دەبێ.ف نام گیاهی خوراکی

گۆفک: (+) ئیلمە، پۆ.ف پود

گوڵ ئەستێرە: (+) ناوی گوڵێکی زەردە.ف گل ستاره

گوڵ پەنا: گەنمێک کە درەنگ دادەچێندرێ و گوڵ ناکا.ف گندمی که خوشه ندارد

گوڵ کردن: لە یاریی قەرێ قەرێدا ئەو کەسەی لەسەر شارە و چاوی گرتووە دەست لە هەرکام لە منداڵەکان بدا دەڵێن گولی کردووە و دەبێ بچێ چاو بگرێ. *(برۆ چاو بگرە گول بووی.)* ف اصطلاحی در قایم باشک بازی

گــۆل (+) قولفەی چنین لە گــۆرەوی و دەستکێشدا.ف حلقه‌ی نخ در بافتنی

گوڵباتمان: پارچەیەکی قەدیمی ژنانە بوو دەیانکردە کراس.ف نام پارچه‌ای قدیمی

گوڵبوێژ نەکردن: پشتگوێ نەخستن. *(هێندە کاری جوانە گوڵبوێژی ناکا.)* ف پشت گوش نیانداختن.

گوڵبە: گوڵبێنە، گوڵوە، هەواکێشی تەندوور.ف هواکش تنور

گوڵبێچوو: قوماشێکی ژنانەی قەدیمی بوو دەیانکردە کراس.ف نام پارچه‌ای قدیمی

گــوڵپرچن: قــەرە، ئــەو خرچــەیــەی هــەر لــە بێستانەکەدا بە برکەکەیەوە دەیخەنە بن گڵ تا دەبێتە کاڵەک. *(عەمر و دیدەم شەکرەژن/ سنگ کاڵەکی گوڵپرچن/ کووزت کەن بتدەن بە من «گــۆرانی»)* ف خربــزه‌ی کــال کــه در جــالیز زیرخاک قرار می‌دهند تا می‌رسد.

گوڵپیتــە: گــوڵی قانگــەلاشــک، ســەلکی دڕووی کنگر.ف گل‌بته‌ی کنگر

گوڵتوپ: ☜ گوڵهەن

گۆڵخنکێن: پەلاماری کەسێک دان و بەتەواوی شــەل و کــوت کــردن. *(ڕقــم هــەستێنی دەتگــرم گــۆڵخنکێنــت دەکــەم.)* ف کنایــه از زدن و تنبیــه کردن

گولدووزام: شلّە، کەسێک کە دەم و چاوی پەڵەپەڵەیە.ف صورت پر از لکه

گوڵزاخ: پارچەیەکی قەدیمی بوو دەیانکردە کراس.ف نام پارچه‌ای قدیمی

گوڵسوو: گزنگ، شــەبــەقی بــەیــان، ســەرەتــای تاوی بەیانی.ف اولین نور خورشید در صبحدم

گوڵقەند: بریشکەی گەرمەشانی و شیلەی قەند کە تۆپەڵ تۆپەڵی دەکەن و دەیفرۆشن.ف شیره زرت

گۆلکاو: گۆلاو، گۆلی چکۆلە.ف آب جمع شده در گودی

گۆڵکێش کردن: پەت لە ملی کەسێک خستن و بــە زۆر بــەدوای خــۆدا ڕاکێشان.ف طنــاب بــه گردن کسی انداختن و به زور کشیدن

گوللەی وێڵەکی: گوللەی وێڵ، تیری نەبەدی.ف

گلوله‌ی بدون هدف‌گیری

گولّم: سواڵه، قوله گه‌نمی درویّنه کراو.ف دسته گندم درو شده

گۆلمانج: ئه‌ستێر، هه‌سێڵ، ئاڤزێڵ، گۆلاو.ف استخر

گولّمه‌پت: کونه لووت، کونه که‌پۆ.ف سوراخ بینی

گوڵول: جۆرێ گوڵه‌باخی ڕه‌نگ ئاڵه و مه‌یله‌و زه‌رده.ف گل رز

گولّوه: ☜ گولّبه

گولّه به‌رزانی: گیایه‌کی باڵا به‌رزه گوڵی زه‌رد ده‌ر ده‌کا و له‌نێو میّرگ و قۆپیدا شین ده‌بێ.ف نام گیاهی است

گولّه چاوپشیله: گوڵێکی زه‌رده وه‌کوو نێرگز وایه.ف گلی مانند نرگس

گولّه چه‌رمه‌ڵه: ☜ گولّه سپیلکه

گولّه حاجیانه: گولّه چاوئێشه، به‌یبوون، حاجیله، شیر و شه‌پاڵ.ف بابونه

گولّه دووپشکه: ناوی گوڵێکه.ف نام گلی است

گولّه سپیلکه: ☜ گولّه حاجیانه

گولّه سوورکه: ڕێحانه کێویله، گیایه‌که گه‌ڵای له ڕێحانه ده‌چێ و له دێم و بووره شین ده‌بێ.ف نام گیاهی است

گولّه مه‌خمه‌ر: گوڵێکی گه‌ڵا بنه‌وشه له گوڵداندا په‌روه‌رده ده‌کرێ.ف نام گلی است

گولّه‌بریژ: که‌بابی به‌رگ.ف کباب برگ

گولّه‌ما: هه‌وێنی په‌نیر.ف مایه‌ی پنیر

گوڵه‌ه‌ن: گولّه به‌ڕۆنه، گوڵتۆپ.ف انسنتین

گولی به‌خیل: بریتی له مرۆڤی به‌خیل و به‌رچاو ته‌نگ، یانی که‌سێک که خۆی گول بوو پێی‌خۆشه هه‌موو که‌س گول بێ. *(بۆ پێم ناخۆشه ماڵت کڕیوه، خۆ گولی به‌خیل نیم.)* ف کنایه از آدم حسود

گولّێن: تۆپێن، کایه‌ی تۆپی پێ.ف فوتبال

گومان: (+) ڕه‌هه‌ندی نێو بیر، که‌ڕێز.ف کهریز

گومبه‌ته: خۆ بۆ فڕێدان. *(گومبه‌ته‌ی له‌خۆی دا و بۆی چوو.)* ف شیرجه زدن

گوموگۆڕ: شرتوگوم، بزربوو، وندا. *(ئاگات له شته‌کانت بێ گموگۆڕیان نه‌که‌ی.)* ف گم و گور

گومه‌یل: کفته.ف کوفته

گۆمیچکه: گۆمی چکۆڵه، گۆماوێک که زۆر قووڵ و به‌ربڵاو نییه.ف ژرفاب کوچک

گون پێ بزوان (نه‌بزوان) : بریتی له گوێ پێنه‌دان و به هیچ نه‌زانین. *(جا ئه‌وه چییه قسه بکا و قسه نه‌کا هه‌ر گونیشم پێی نابزوێ.)* ف کنایه از اهمیت ندادن و به حساب نیاوردن

گون له زگ: پیاوێک که چووکی ده‌چێته‌وه نێو زگی و کاتێ هه‌ڵنه‌ستاوه هیچی دیار نییه.ف مردی که آلت تناسلی‌اش قبل از نعوظ در داخل شکم قرار دارد

گونکه‌ژمار: بریتی له قڕنیس و مست‌قووچاو، سه‌قیل، یانی گونکی هه‌ویر ده‌ژمێرێ.ف کنایه از کسی که بسیار خسیس است و چونه نان را می‌شمارد

گونگونه سه‌گانه: (+) گیایه‌که به بنج ده‌ڕوێ گه‌ڵاکه‌ی وه‌ک میّکووک وایه و به‌ڕێکی وه‌ک

قەیسی دەگرێ، گونه سەگانه.ف اسم گیاهی

گونه سەگانه: ☜ گونگونه سەگانه

گۆنەر: هەڕەت، تاف، جەنگە. *(هەنوو گۆنەرا گژ و گیا دووریوە.)* ف فصل، زمان

گونەقەله: جۆرێ تریێ ڕەشی پێست ئەستوور و ناخۆشە.ف نوعی انگور

گونینه: ترخێنه، شەلەمین، چێشتی شێلم و دان. ف ترخینه

گووچارنەک: کلک هەڵتەکێنه، قوون هەڵتەکێنه، چۆلەکەیەکە کاتێک دەنێشێ کلکی هەڵدەتەکێنێ. ف دم جنبانک

گووخلێرکە: گووگلێنە، گووخلینکە.ف سرگین غلطان

گووخلێنکه: ☜ گوو گلێنه

گوڕووشکێن: ئەو شتەی دەیدەن بە منداڵ لە کاتی گوڕوو گرتندا بۆئەوەی بەهانەی نەمێنێ و نەگری.ف چیزی که به بچه می‌دهند که به‌هانه نگیرد

گووڤ: مۆڵ، جێگەی خەوتنی گاڕان لەکێو.ف محل استراحت احشام در صحرا

گووفیرە: گووی شل، ڕیخەتاڵەف مدفوع هنگام اسهال

گووگلێنه: گووخلێنکه، گووخلێنه، گووخلێرکه.ف سرگین غلطان

گوونەکەر: بریتی لە سەقیل . نینۆخوشک، چکووس، مستقووچاو، *(دەسڕژد و چنۆک و گوونەکەر بوو/ بێدۆست و قزە و نەزان و کەر بوو. «مەم و زین».)* ف خسیس

گوێ پڕووسقێنه: کایەیەکی منداڵانەیە، کەسێک لە دوور ڕادەوەستێ و شتێک فڕێ دەدا بۆ دەستەیەک منداڵ هەر کەس هەڵی‌بگرێتەوە بە هەموویان گوێی دەکێشن هەتا لێی دەستێنن، بەڵام هەر منداڵێک ئازا بێ هەڵی‌دەگرێتەوە و خۆی دەگەیێنێتە ئەو کەسەی شتەکەی فڕێداوە، کاتێک دەستی لێدا شتەکە دەبێتە هی خۆی و ئیتر هەقیان نییە گوێچکەی بکێشن و لێی بستێنن.ف نام یک بازی

گوێ گەزیزە: کاژیلەیەک کە گوێچکەی خاڵ خاڵی ڕەش و سپی تێدایە و شێوەی گوڵە گەزیزە دەدا.ف بزغاله‌ای که گوش خال خال دارد.

گوێئاسارە: گوڵەستێرە، گووئەستێرە، پەنگرەستێرە.ف کرم شبتاب

گوێچکەم هەرزن هەڵدەگرێ: بریتی لە زۆر لەسەر هەستبوون، کەسێک کە گوێی سووکە و زوو حاڵی دەبێ. *(هەر سرتەت بێ حاڵی دەبم، گوێچکەم هەرزن هەڵدەگرێ.)* ف گوش بسیار شنوا

گوێڕادێر: گوێڕایەڵ، کەسێک کە بە جوانی گوێ ڕادەگرێ و دڵ بە کار دەدا.ف حرف‌شنو

گوێرچ: گۆیژ، گێوژ.ف زالزالک

گوێرەوسار: گوریسی باریکی بەستنەوەی گوێلک.ف ریسمان بستن گوساله

گوێزلەمە: شیرینی بە گوێز و شەکر دروست کراو.ف شیرینی گردویی

گوێزە چەوەندەرە: جۆرێک گوێزی دەنک

www.perawipepwle.com

گەورەیە.[ف] نوعی گردوی درشت

گۆیژە ڕیخە: ☜ گێوژە ڕیخە

گۆیژە زەردە: جۆرێک گوێژە ڕەنگی زەردە.[ف] زالزالک زرد

گـوێژە سـوورە: جۆرێـک گـۆیژی سـوورە.[ف] زالزالک سرخ

گۆیژە کۆڵە: ☜ گێوژە کۆڵە

گۆیژە مۆرە: ☜ گێوژە ڕیخە

گـوێـکـەرە: گیایـەکی گـەڵا پـان و تووکنـە وەک سێفەڵووکە وایە بەڵام ڕەنگی ئەم سپیواشـە بـە پۆل دەڕوێ، گیاپەڕۆ.[ف] اسم گیاهی است

گوێـکەڕە: جووڵـەوەرێکە وەک هـەزارپـێ بـەڵام لاقی کـەمترە و دەڵێن دەچێتـە گوێچکـەوە پیـاو کەڕ دەکا.[ف] جانوری مانند هزارپا که در گوش آدم فرو می‌رود و کرش می‌کند

گوێلپار: پارگوێر، گوێرەکە، گوێلکی دوو ساڵان.[ف] گوساله دو ساله

گوێنۆ: ☜ گوڵە بەرزانی

گوێیانە: گووشی.[ف] گوشی تلفن و ...

گەبەر: (+) بن باخەڵ، بنکەش، بن هەنگڵ.[ف] زیر بغل

گـەچـۆڕ: شـۆڕەکـات، زەوینـی بـێگیـا و گـژ و سوێر.[ف] شوره‌زار

گـەڕاپێچـە: گێـژەڵووکـە، گـەردەلـوول، بابلیسک، عێـوارەش، زەمـەن، گـەردەچوپچـە، بـاهۆز، گـەژگـەڕینـگ، گـەردەبـل، گـەڕەپـێچ، باپیلیـک، گێـژەڵـە، سـایلکۆن، گـەردەگووچـان، باگڕۆکـە، گێجـەلووکـە، گـەردەچوپچـان، شـایی جنـدۆکان، وێولـە جنـانێ، گـەردەلـوور، وەیوولـە، باگـەڕ، شەیەتوێتۆن، گەرتەتووچان، گەردەتووچان.[ف] گردباد

گەراز: هەڵووچە، هـەڵووژە، گـەراس، عـەلووکـە.[ف] آلوچه.

گەراس: ☜ گەراز

گەرتەتووچان: ☜ گەردەتووچان

گەرجە: بێچارە، بـەدبـەخت، چـارەڕەش. *(بـە ئـی کـارە ئـاخری گـەرجەمان کەی.)*[ف] بدبخت

گەرچەکە کێوێلە: گیایەکی خۆڕسکە دانەکەی لە گەرچەک چکۆلەترە.[ف] نام گیاهی است.

گەرد و وەرد: زەوییەک کە لەدوای شێو بڕینی خێرا وەردی کەنەوە.[ف] زمینی که بعد از شخم زدن فوری برای دومین بار شخم بزنند

گـەردن زەرد: ئـافرەتـی گـەردن و ژێرچـەناگـە جـوان. *(گـەردن زەرد و گـەردن زەرد گـەردنـی زەردت هەڵێنە/ وەک ماری دێمەکاران شـەو هـەتـا ڕۆژ بخوێنە. «گۆرانی».)*[ف] گردن بلند و زیبا

گەڕدە: نۆرە، نۆبە، کەشە، کەڕەت.[ف] نوبت

گـەردەتووچـان: گێـژەڵووکـە، باگـەڕ، بـاهۆز، سایکلۆن.[ف] گردباد

گـەردەچوپچـە: گێـژەڵووکـە، گـەردەلـوول، شەیەتوێتۆن.[ف] گردباد

گەردەگووچان: گەردەلوول، گێژەڵووکە، باهۆز، گەردەبل.[ف] گردباد

گەرماژەک: گەرماژۆ، گەرمابردە.[ف] آفتاب‌زده

گەرمژ: (+) گـەرمێن، گـەرمـەسێر، گـەرمیـان.[ف] گرمسیر

گەرمک: گوندێکی ناوچەی فەیزوڵڵابەگی بۆکان بوو کەوتە بەر سەدی کۆرشی کەبیر. ف روستایی در منطقەی فیض‌الەبیگی زیر سد کورش کبیر رفت

گەرمەپەرێز: جارە گەنمێک کە تازە دروێنە کرابێ ئەگەر نەیکێڵن و بە جارێ بمێنێتەوە بۆ ساڵی دوایی دەبێتە سارد‌ەپەرێز. ف گندمزاری که تازه درو شده‌است

گەرمەژێ: هەژان و هاسکەهاسکی مالات بەهۆی گەرمای زۆرەوە. *(مەڕەکان هەموو تووشی گەرمەژێ بوون.)* ف به نفس‌نفس افتادن گوسفند در گرمای زیاد

گەرمەشانی: گوڵەپێغەمبەرە، گەنمەشامی. ف ذرت

گەرمەشانییە کێوێلە: گیایەکە لە گەرمەشانی دەچێ و لە کێو و بەندەنان دەڕوێ. ف گیاهی شبیه ذرت

گەرمەکەش: چاندنی بێستان و زەرحات لە کاتی گەرمای بەهاردا. *(بە گەرمەکەش بێستان زوو شین دەبێ.)* ف کاشتن جالیز در گرمای بهار

گەرمەلان: لانەی تازە چێکراو. لانەیەک کە تازە گەرۆشکەکەی لێ هەستابێ. ف لانه‌ای که تازه خرکوش از آن بیرون جسته باشد.

گەڕۆکەستێرە: ئەو ئەستێرانەی بەدەوری خۆردا دەخولێنەوە. ف سیاره

گەرووەخڕە: گەروو هاتن، چڵک کردنی بایەمەی گەروو. ف چرک کردن لوزه

گەروی: گەروو، ئەوک، قوڕوو. ف گلو

گەڕیان: (+)) دایمە لەسەر ڕۆیشتن، لەگەڕ، بۆ شتی ئاوەکی دەگوترێ.) ناوی هەوایەکی گۆرانیی کوردییە.) جۆرێک هەڵپەڕکێی نەرمی کوردییە. ف جریان

گەژوو: ئیشتیا، مگێز، مەگیرانی، بێزوو، مژدی. ف ویار

گەسکەچۆڵەکە: گیایەکە بۆ گەسک کەڵکی لێوەردەگرن. ف گیاهی است برای جارو.

گەسکەتووک: گیایەکە بۆ گەسک کەڵکی لێوەردەگرن. ف گیاهی برای جارو

گەسکە خانمانە: گیایەکە بۆ گەسک کەڵکی لێوەردەگرن. ف نام گیاهی برای جارو

گەسکە شوولە: گەسکێکە لە شووڵی باریکی گزیچار دروست دەکرێ. ف جاروی از ترکه‌ی باریک درخت گز می‌سازند

گەسکەمەخمەرە: گیایەکە بۆ گەسک دەبێ و لە بەراوان دەڕوێ. ف نام گیاهی است

گەشتوول: گەڕۆک، گەڕاڵ، گەشتۆک، گەڕیدە. ف سیاح

گەڵ و قەمچاخ: لە پشتێنە بەرەو خواری مرۆڤ بە تایبەت بۆ پیاو، گەڵوفڵت. ف قد و قواره از کمر به پایین

گەڵابە: تڵێری، تریڵی، ماشێنی باری. ف تریلی

گەڵاز: (+) بەرازی پیر، پیرە بەراز. ف گراز پیر

گەڵاگەڵا: نانی ناسک و جوان و بەرژاو. *(دانیشتووی نێو کۆشک و قەڵا/ دەخۆن نانی گەڵاگەڵا؟ «هێمن».)* ف نان برشته و نازک

گەلاوێژ کەوتن: گەلاوێژ ئەنگووتن، نیوە بوونی

وەرزی هـاوین.ف بـە نیمـە رسـیدن فـصل تابستان

گەلمیری: حوکوومەتی خەڵک بەسەر خەڵکدا.ف مردم سالاری

گەڵوان: بەڕێکی دار مازووە.ف یکی از ثمرهای درخت مازوج

گەڵۆر: (+) بەڕەڵاڵ، لات و بێکارە.ف یله و لاقید

گەڵوفڵت: ☜ گەڵ و قەمچاخ

گەلەخوێ: دەستەی دروێنەوان، گەلە دروێنە. *(خێوی خەرمان خڕی بێ نان دەنوێ/ گەلەخوێ پیوی نەبێ داس بسوێ «هەژار».)* ف دستەی دروگر

گەلەخەندە: کۆڕێک کە بەبێ هیچ بۆنەیەک بۆ گاڵتە و جەفەنگ کۆ دەبنەوە.ف مجلس تفریح و سرگرمی

گـەمحێل: گـەمـشۆ، گـەلحـۆ، گـەوج، هـەقمـەق، حەپۆل.ف ابله

گـەمرخـە: کـەڕوو، بـرش، کـەڕەکیفـە. *(نانـەکـە گەمرخە داگە.)* ف کفک

گەموورە: (+) تۆفانە، پێشکە، مێشوولە.ف پشه

گـەنجمـە: جمـین و خزینـی زەوی، داخزانـی زەوی*(بەهۆی گەنجمەی زەوی لایەکی کێوەکە داڕووخاوە.)* ف رانش زمین

گـەندەڵە: (+) بـێحـەیـا، بـێئـابڕوو، مـاربرژێن، شڕودڕ.ف بی‌حیا

گـەنگـەنـەچـی: دەرمـانفـرۆش، کـەسـێک کـە دەرمانی گەنە دەفرۆشێ.ف درمان‌فروش

گەنمە ئومێدە: جۆرێک گەنمی دەنک درشتە.ف نوعی گندم

گـەنمـە پـشیلە: تـۆوی شـەکرۆکـە، تـۆوی کەرتەشی.ف تخم گیاهی خاردار

گەنمە سمەوەج: گەنمێکە لەجێگای کوێستان و زەنویر دەچێندرێ و بە زەحمەت لە کەلوو دێتە دەرێ.ف نوعی گندم

گەنمە سەرداری: جۆرێ گەنمە نانەکەی زۆر خوارشتی خۆشە.ف نوعی گندم

گەنمە شووشە: جۆرێک گەنمە نانەکەی زۆر سپی و جوانە.ف نوعی گندم

گەنمە کابە: گوڵە پێغەمبەرە، گەنمە شامی.ف ذرت

گـەنمـە گـوڵووت: جۆرێک گـەنمـە گوڵـەکـەی قەڵچغی نییە.ف نوعی گندم

گەنمە مەلا: جۆرێک گەنمە زۆر بڵیند دەبێ.ف نوعی گندم

گەننەموو: ☜گەنەتووک

گەنەتووک: گەندەموو، تووکە مرداره، تووکە منـداره.ف مـوی زرد جوجـە پرنـدە و مـوی صورت بچه و زنان

گەنەجمە: ☜ گەنجمە

گەنەسیر: سیرەگەنە، موسڵی.ف موسیر

گـەنـەکـەوڵـە: (+) جانـەوەرێکـی سـووری وردە بەسەر پێستدا بڕوا لیرگی پێدەکا.ف ساس

گەنەموو: گەنەتووک، ☜ گەنەتووک

گەوار: باڕەکەو، کەوباڕ، بێچووە کەو.ف جوجه کبک

گەوزە: هەرزە، بڵح و جڵف.ف سبکسر.

گەوزەیی: هەرزەیی، سووکوچرووکی و بێ عاری[ف] سبکسری.

گەوە: (+) فەرش، قاڵی.[ف] فرش

گەوەڕ: (+) دەوروبەر، دەوروپشت. *(ماوەیەکە لەم گەوەڕە دێت و دەچێ.)* [ف] اطراف

گەوێڕ: گێڕ، شەل، نوقستان.[ف] لنگ

گەیشتنە سەر: پێگەیشتنەوە، وەدوا کەوتن و گرتنەوە. *(نەیهێشت دە شەقاو هەڵێ گەیشتە سەری.)* [ف] دنبال کردن و گرفتن

گەینە سەر: ☜ گەیشتنە سەر

گیا بەرازە: گیایەکی بەرزە وەک گەرمەشانی وایە و بەراز حەز بە خواردنی ڕیشەکەی دەکا.[ف] نام گیاهی است

گیا بەردینە: خەنەتیلکە، خەنەتیڤک، کرێژە بەرد.[ف] گلسنگ

گیا بەرزە: گیایەکی بڵندە وەک مۆسک وایە قالۆری هەیە.[ف] نام گیاهی است

گیا بیرۆ: ناوی گیایەکە گوڵی زەردە، دەیکوتنەوە و لەسەر بیرۆی دادەنێن چاکی دەکاتەوە.[ف] اسم گیاهی دارویی برای قارچ پوستی

گیا پشیلە: گیا کتکە، گیایەکە گوڵەکەی بە با بڵاو دەبێتەوە، گیایەکە پەپوولە پایزە دەر دەکا.[ف] نام گیاهی است

گیا تروقە: گیایەکی کورتەباڵا و پنج بڵاوە و گوڵێکی سپی دەر دەکا و دەبێتە شتێکی وەک پۆرگ و قامکی پێدا بنێن دەتەقێ.[ف] اسم گیاهی است

گیا خانمانە: گیایەکە بۆ دۆکوڵیو دەبێ.[ف] نام گیاهی برای آش دوغ

گیا خاو: گیایەکی بۆن خۆشە. *(پۆلی گامێش و کەڵە کێوییانم دەدی/ دەهاتنەوە خواری لە دەچێشتاوێ/ سمکۆلیان دەکردەوە لە سوێسنێ، هەڵاڵێ بەبیوونێ، هەرامەتی دەگیا خاوێ «فۆلکلۆر».)* [ف] نام گیاهی است

گیا دەرزی: ناوی گیایەکە گەڵاکەی وەک دەرزی تیژ و باریکە.[ف] نام گیاهی است

گیا سەیزادە: قۆقمیش، گیایەکە بۆ دۆکوڵیو دەبێ.[ف] نام گیاهی خوراکی برای آش دوغ

گیا قامچی: گیایەکی باڵا بەرزە لەنێو زۆنگ و زەلکاواندا دەڕوێ.[ف] نام گیاهی است

گیا کڵاوە: ☜ قەمچەمچۆکە

گیا گوارە: گیایەکە لاسکی گوڵەکەی هەڵۆڵە و منداڵان لاسقەکەی تێک دەبەزێنن و گوارەی پێ دروست دەکەن.[ف] نام گیاهی است

گیا گوڵینگە: گیایەکە گەڵای وەک فریزوو وایە گوڵی سپی دەر دەکا و لە نێوقەدییەوە چەند گەڵا بە یەکەوە وەک گوڵینگ شۆڕ دەبنەوە. ئەم گیایە مالّی کراوە و لە گوڵدانیشدا دەچێندرێ.[ف] نام گیاهی است

گیا گەنان: کاتی گیا زەرد بوون لە سێهەم مانگی بەهاردا، جۆزەردان.[ف] خرداد

گیا موویە: گیایەکی گەڵا پان و تووکنە مالّات نایخوا.[ف] نام گیاهی است

گیا مەلا: گیایەکی گەڵا پانە وەک گوێبەرخۆلە وایە بۆ دۆکوڵیو دەبێ.[ف] نام گیاهی خوراکی

برای آش دوغ

گیا هەویدار: گیایەکە گەڵای پانە لە نساری کێوان دەڕوێ لەسەر بریني جێ دەمی ماری دەنێن ژارەکەی دەکێشێ.ف اسم گیاهی دارویی است

گیاپەڕۆ: ☜ گوێکەرە

گیاسرە: گیایەکە وەک خوڕیلک وایە بە گەرمای نیوەڕۆ گەڵاکانی سارد و سرە دروێنەوان و دەشتەوان لەژێر گۆزە و کیتەڵە ماستی دادەنێن، یان تێیدەپێچن سارد ڕایدەگرێ.) ف نام گیاهی است کە در گرمای تابستان برگهایش سرد و خنک است

گیاسندە: گیایەکە لەنێو وێنجەدا بە تۆپەڵ شین دەبێ.ف نام گیاهی است

گیاقەلە: گیایەکی گەڵا پانە وەک ترشۆکە وایە بۆ دۆکوڵیو دەبێ.ف گیاهی است برای آش دوغ

گیان لە سینگ : ١) بریتی لە خوێڕی و کەمغیرەت، ترسەنۆک) گیان سەخت.ف) کنایه از ترسو.) جان سخت.

گیانبژوێن: هۆی ژیان، بووژێنەرەوە.ف زندگیزا

گیانەڵگیان: گیانی گیانی. *(دووس گیانەڵگیان لە برا خاستەرە.)* ف دوست جانی

گێچووک: گوێچکە، گوێ.ف گوش

گیرفانپووڵی: ئەو برە پارەیەی بۆ خەرجی ڕۆژانە دەدرێ بە کەسێک کە لە گیرفانیدا هەڵیگرێ ف پول توجیبی

گێزبەل: جۆرێک شنگی گەڵا پان و قۆپەنەیە، گێزبەلە، گێزبەلۆک .ف نوعی شنگ کە برگهای پهن دارد

گیزمە: چەکمە، جزمە، کەوشی ملدرێژ بۆ زستان.ف چکمه

گیزەرەمشکانە: بادامەعەرزیلە.ف بادامزمینی

گێژاڵی: شێواو، ئاڵۆزکاو، کەسێک کە قژن و سەر ئاڵۆزە.ف ژولیده

گێژداخ: بریتی لە مرۆڤی سادە و فریوخۆر. *(چۆن دەتوانێ فریوم دا خۆ گێژداخ نەکراوم.)* ف کنایه از کسی کە سادە است و زود کلاه سرش می‌رود

گێژوولکە: گێژۆکە، گێژوویژ.ف گیج و منگ

گیژەبا: گێژەڵووکە، باگەڕ، باهۆز، گەردەلوول، گەڕەپێچ، گەژگەڕنیک.ف گردباد

گێژی ئەسکەندەر: تەنگژەی زۆر سەخت و ئەستەم، ڕەنگە سێگۆشەی بێرمۆدا بێ. *(کەوتوومە گێژی ئەسکەندەر.)* ف در تنگنا افتادن.

گیسکە ناودێی: بریتی لە پیاوی ژنانیلەی کۆڵانگەڕ و تۆڵاز.ف مرد خالەزنک کە در کوچه‌ها پرسه می‌زند

گیڵم بەرباغ: گیایەکی بەهارییە بۆ دۆکوڵیو دەبێ. *(بۆ سەیری بووک لە هەرلاوە/ گیا و گوڵ سەری دەرهێناوە/ مێکووک، ڕەکێشە، ئەسپەناغ/ ئاڵقەتیز و گیڵم بەرباغ «هەژار».)* ف نام گیاهی است

گیڵەوەژە: دەردەسەری، گێرە و کێشە. *(ئەو مارزە تووشی گیڵەوەژەیەکمان دەکا.)* ف دردسر

گیڵێژە: گیڵەوەژە، ئاژاوە، دەردەسەری.ف

www.perawipepwle.com

دردسر و گرفتاری

گیـوا: ڕووەک، ســەوزە و چیمــەن.ف سـبزە و چمن

گێوژە ڕیخە: جۆرێ گێوژی ورد و تام ناخۆش.

ف نوعی زالزالک نامرغوب

گێوژە کۆڵە: گێوژێک کە داریکی کورتە بنە و کوڵەی هەیە.ف نوعی زالزالک

گێوژە مۆرە: ☜ گێوژوە ڕیخە

ل

لا بـۆ شـل کـردن: چاوپۆشـی کـردن و گـوێ پێنەدان بۆئەوەی لە لایەکەوە دەربـاز بـێ. *(لای بـۆ شـل کـە بـا هـەڵـێ.)* ف جـا خـالی دادن بـرای کسی کە بتواند فرار کند

لابوو: شەلەگە، شێلەگە، بەربەستی ئاو بە خـۆڵ بۆئەوەی بە لایەکی تردا بڕوا و لە زەوی ئـاژین بـێ. ف سد خاکی برای انحراف آب جوی

لابێـر کـردن: هـەڵاواردنـی بـەرخ لـە مـەڕ، جیـا کردنەوەی پەز و بێچوو. ف جدا کردن گوسـفند و بره از هم

لابێر: کەسێک کە کـاتی مـەڕدۆشـین یارمـەتیـی بێری دەدا و لای بۆ دەگرێ کە بـەرخـەل تێکـەڵ نـەبـن، هـەروەهـا مـەڕ و بزنێک کـە بـۆ دۆشـین ڕانـاوەسـتێ ملیـان دەگـرێ هـەتـا بێـری دەیـان دۆشـێ. ف کسی کـە بـە دوشـنده حیـوان کمـک می‌کند

لاپابوون: لاق وەرگەڕان. ف رگبەرگ شدن پا

لاپوور: کەلاکی ڕزیو، لاشەی گەنیو. ف لاشـەی گندیده

لاپێ بوون: لاقوەرگەڕان. ☜ لاپا بوون

لاپێ کردن: لاقوەرگەڕان. ☜ لاپا بوون

لاپێ: (+) لێژایی و هـەوراز. *(وریابـە ڕێگاکـە زۆر لاپـێ و ناخۆشـە بـارەکـەت لـێ نـەکـەوێ.)* ف راه سخت و شیب‌دار

لاچیـڕ: مۆنـە، خێسـە، مـۆڕە. ف چـپچـپ نگـاه کردن

لاخـوزە: لاقـوزە، گرکـەی لاقوپـاو کـە شـوێنە قوپـاوەکـەی نـەرم و تاڵـە. ف گرمکـی کـە یـەک طرفش نرم و تلخ است

لاراو: دژاو، زەوینی نابار و لێژ کە ئاوی پێوە گیر نابێ. ف زمینی که به‌خوبی آبیاری نمی‌شود

لارەبا: لابا، خوارەبا، بایەک کە نە شەماڵە و نـە زریان. ف باد شرقی یا غربی

لاژگە: لاژگ، لاژ، گەمژە، حـەپۆل، گـەوج، خـول، هێڕ. ف ابله

لاژوار: کانگەی سروشتی، کان. ف معدن طبیعی

لاسابانکەرە: سەرمازەڵە، خەمەگرۆ، بزنمژە.ف آفتاب پرست

لاسق: لاسک، لاچک، ساقەتە.ف ساقه

لاسەمە: شڵێوە، بەفر و باران بارین پێکەوە.ف باران و برفی که با هم می‌بارند

لاڤا: دۆعا و پاڕانەوە، ژارین.ف نیایش

لاق تێکەڵ هاتن: بە گێڕەگێڕ بەڕێدا ڕۆیشتن و سەرسم دان.ف سکندری خوردن

لاقرتێ: زۆربڵێ: چەقەسرۆ، چەنەوەر، چەنەوێرغە، هەرزەچەنە.ف وراج

لاقوزە: ☜ لاخوزە

لاق‌وەرگەڕان: لاپابوون، لاپا کردن.ف رگ‌به‌رگ شدن پا

لاکۆش: (+) یارمەتی، یاریدە، هاریکاری، *(کەس نایەتە لاکۆشمان.)* ف کمک

لاکێش: (+) لبادی پان و گەورە.ف نمد بزرگ

لالکین: پاڕانەوە، سکاڵا، لاڵانەوە.ف لابه کردن

لاله و مەردەنگی: شەمدانی بەردەمی بووک و زاوا.ف شمعدان

لالەخەو: خەوی زۆر و تا نیوەڕۆ هەڵنەستان. *(من لە بەیانی زووەوە هەستاوم ئەویش خەریکی لالەخەوە.)* ف خواب راحت

لالەنگی: نارنگی، خۆشداکەنە.ف نارنگی

لاماڵە: بێستانە گڕکەی دێم.ف جالیز گرمک در زمین دیم

لامەزەب: (+) بێدین، لە دین لاداو، بێبڕوا.ف لامذهب

لامەسەب: ☜ لامەزەب

لانکە شکاو: بریتی لە مرۆی شەل و خوار و خێچ.ف کنایه از آدم فلج

لانکە کردن: ڕاژان، هەژان بە ئارامی، ڕاتڵەکان بە نەرمی. *(گەمیەکە بەسەر شەپۆلی نەرمی ئاوەکەوە لانکەی دەکرد.)* ف جنبیدن یواش

لانەولان کردن: ئەمدیوەودیو کردن، تلاندنەوە، گەوزاندن. *(با لانە و لانت کەم/ با شانەوشانت کەم/ شەو لەنێو جێدا/ ڕۆژ لەبەر دێدا. «گۆرانی».)* ف غلطاندن

لانەوێز: لانەواز، باڵداری هێلانە گوم کردوو، پەڕەوازە، تەوەلا.ف پرنده آشیان گم کرده

لانی کۆیرە: کۆنەلان، هێلانەی کۆن. ☜ کۆنەلان

لانجێنە: پنە، تەختەیەکە ئەنگوتکە هەویری لەسەر پان دەکەنەوە تەختە تیری.ف تخته‌ای که نانوا چونه‌ی خمیر را بر روی آن پهن میکند.

لاوژۆکە: (+) خڕەکەی نێو زەنگوڵە کە دەلەرێتەوە و زەنگوڵەکە زڕەی دێ.ف مغزی درای که به لرزش درمی‌آید و زنگ صدا می‌دهد

لاومەت: هەرزەکار، لاو، گەنج.ف جوان.

لاوەچ: خەلیج، کەنداو.ف خلیج

لپرلپر: گڕنیگڕنی، زبر.ف زبر

لرفاندن.(+) دەنگی وشتری لۆک، *(لۆکە ڕەش دەستی کرد بە لرفاندن.)* ف صدای شتر نر

لرفە: (+) دەنگی وشتر. *(وشترەکە لرفەی دێ.)* ف صدای شتر

لغـــاوبڕە:) لـــەغـــاوەبڕکـــێ، لغـــاوەبـــڕێ، بریندارباوونی سووچی دەم؛) ناوی باڵندەیەکە، لغاوگورگە.ف) زخمی شدن گوشەی دهان؛) گلاریول بال سیاه

لغاوگورگـە: لغـاوبڕە، باڵـداڕێکی بـۆرە بـەقـەد سێروویەک دەبێ.ف گلاریول بال‌سیاه

لۆان: لەغـاو، لغـاو. *(ئەسپەکەی لۆان نەکرد.)* ف لگام

لقونتە: چێشت، پێخۆری لـەسـەر ئـاگر کـوڵاو.ف غذای پخته

لقونتەچی: چێشتلێنەر، ئاشپەز.ف آشپز

لۆبڕ: پسان و ڕیشاڵ هەڵدانی گوریس و کەندر. *(گوریسەکە لـۆبڕ بـووە ئـەو بـارە قورسـەی پـێ هەڵناکێشرێ.)* ف طنابی که نیمه پاره شده باشد

لۆتاڵـە: جـۆرێ گیـای گـەڵا باریکـە زۆر تاڵـە و مالآت نایخوا.ف نام گیاهی تلخ

لۆزەنگەر: لۆزەندەر، زەبەلاح، تەژە.ف لندهور

لۆشەکرە: جۆرێ گیای گەڵا باریکە مالآت باشی دەخوا.ف نام گیاهی است

لۆقـەکـردن: هـەوڵـدان، تێکۆشـان، *(ژبـۆ ئـەوکـارە گـەلـەک لۆقەکرن.)* ف کوشش کردن

لۆکەمێشە: گیایەکە بستێک بەرز دەبێتەوە دوای وەرینی گوڵەکەی شتێکی وەک لۆکە دەر دەکا.ف نام گیاهی است

لۆلـک: بـــەچکـــەی ورچ و بـــەراز، بـــوودەڵـــە، کوودەڵە، بزەڵە.ف بچەی خرس و گراز

لۆم: مەڵغە، نێڵ.ف اهرم

لۆن (+)) زەلکاو، گەناو، زۆنگ.) کەوڵ، پێستە. ف) باتلاق) پوست حیوان

لووپـژەن: هەللاج، پەڕەکەر، هەلاج، کەسێک کە بـــە کوتـــک و کـــەوان لۆکـــە و خـــوری شـــی دەکاتەوە.ف حلاج

لووت بادان: بریتی لە ناڕازی بوون. *(لووتی بادا و ڕۆیی.)* ف کنایه از ناراضی بودن

لووت بە لووتدا تـەقین: ☜ لـووت بـە لووتـەوە تەقین

لووت بە لووتەوە تەقان: ☜ لووت بـە لووتـەوە تەقین

لووت بە لووتەوە تەقین: لەپڕ تووش بوون. *(لـە ناکـاو لـووتم بـە لووتییـەوە تـەقـی.)* ف ناگهان برخورد کردن.

لووت خووسانـدن: بریتی لـە دڵنیـا کـردن، ڕازی کردن، خاترجەم کردن.ف خاطرجمع کردن

لـووت ڕاسـان: خـوێنی لـووت بـەر بـوون، کـەپۆ ڕاسان.ف خون‌دماغ

لووت ڕق بوون: خەجاڵەت بوونەوە، شەرمەزار بـوون. *(دوای ڕوودداوەکـە هـەرکـە چـاوی پێـی کەوت لووتی ڕەق بوو.)* ف شرمسار شدن

لـووت هـەڵقرچانـدن: لـووت بـادان، بریتـی لـە نیـشاندانی تـووڕەیـی *(لـووتێکی هـەڵقرچانـد و ڕۆیی.)* ف با تنفر نگاه کردن

لـووت هـەڵمـەسـاندن: پـیش‌خواردنـەوە و ڕق هەستان. *(دوو سێ ڕۆژە لووتی هەڵمەساندووە.)* ف عصبانی و بغض‌کرده

لووتاوێژ: (+) کەسێک کە لە خواردندا بـە قێز و بێزە، دژخۆراک.ف بدخوراک

لووڕ: ژاڵە، کەرکۆژ، رووڵک، لووڕک، لویر.ف گیاه خر زهره

لووس: (+) ژاکاو، سیس، پڕووکاو.ف پژمرده

لووش کردن: هەڵلووشین، قووتدان بە ساغی.ف بلعیدن

لووشە گورگانە: جۆرێ گیای گەڵاپانە وەک لووشە دەچێ و لاسقی سەوزە وەک لووشە لاسقەکەی سوور نییە و بۆ خواردنیش نابێ.ف نام گیاهی است

لوێ: فرۆ، قاخنات، کەرکە.ف آغوز

لویر: ☜ لووڕ

لۆیی: پەردەی درگای چادر، لۆیەکی درگای خێوەت کە هەڵدەدرێتەوە.ف لایەای از درب خیمه که باز و بسته می‌شود

لە ئاوی شەو پاڕێز کردن: بریتی لە پاکی و نەکردنی تاوان و کاری خراپ. *(هێندە مرۆڤێکی پاکە لە ئاوی شەو پاڕێز دەکا.)* ف کنایه از پرهیز کردن از گناه

لە باو کەوتن:) لە مۆد کەوتن، *(ئەو کراسە ئیتر لە باو کەوتووە.)* ؛) پیر بوون و بێتاقەت بوون. *(جاران باوێکی بەس بوو، بەڵام ئێستا لەوەش کەوتووە.)* ف) از مد افتاده؛) پیر و بی‌حوصله شده

لەبلان: جۆرێک هەڵپەڕینە دەست لەسەر شانی یەکتر دادەنێن و هەڵدەپەڕن.ف نام یک رقص کردی.

لە بەینی چالان و مالان: بریتی لە کەسێک کە هێشتا بۆ لایەک ساغ نەبووبێتەوە، یان کەسێک کە چارەنووسی نادیارە. *(لە بەینی چالان و مالانـدا سەرگەردان ماوەتەوە.)* ف کنایه از بلاتکلیفی

لە تک و تاس چوونەوە: بریتی لە بەزین و مات بوون لە شەڕدا، بۆڕ خواردن.ف کنایه از شکست خوردن در جدال

لە حەرام گەڕان: خەسار بوون، زایە بوون. *(هیچێ بەڵەو نییە هەرکارێ کا لە حەرامی ئەگەڕێ.)* ف ضایع شدن

لە حەرام گێڕان: خەسار کردن، زایە کردن. *(دەست بۆ هەر شتێ دەبەم لە حەرامی دەگێڕم.)* ف ضایع کردن

لە حەوسالان ڕاست بوونەوە: بریتی لە زۆر چاک خەو لێکەوتن. *(بێژی خەوی لێ کەوتبێ؟ ئەرێ لە حەوسالان ڕاست بۆتەوە.)* ف خواب هفت پادشاه را دیدن

لە دەم تفین:) تف لە دەم کردن، بریتی لە فێر کردن و هاندانی کەسێک بۆ قسە یان بۆ کارێک؛) دوو کەس کە یەک قسە دەکەن. *(دەڵێی لە دەمی یەک تفیون.)* ف) تحریک کردن کسی برای کاری یا حرفی؛) دو نفر که یک حرف می‌زنند

لە ڕوو چوون: تەریق بوونەوە، بە شەرمدا کەوتن و دەست لە قسە هەڵگرتن. *(هێندە ڕوو هەڵمالدراوە بە هیچ شێوەیەک لەڕوو ناچێ.)* ف از رو رفتن

لە زەرافات کەوتن: کز و لاواز و بێهێز بوون، ئۆقرە و تاقەت لێبڕان. *(هێندەی خەم خواردووە*

www.perawipepwle.com

بەجارێ لە زەرافات کەوتووە.) ف زار و نزار و بێقرار شدن

لە سەر گەڕان: لە دەور گەڕان، بەقوربان بوون. *(دەک لە سەرت گەڕێم.)* ف قربان و صدقه *(دورت بگردم)*

لە شەقەی باڵدان: لەپڕ هەڵفڕین، شەقڕنی باڵی هات و هەڵفڕی. *(کەوەکە لە شەقەی باڵی دا و هەڵفڕی.)* ف ناگهان پر کشیدن

لە قنگ دەرهێنان: بریتی لە فریو دان و لێساندنی شتێک. *(تۆ دەتگوت زیرەکم، ئاخری ماڵەکەیان لە قنگ دەرهێنای.)* ف کنایه از فریب دادن و گرفتن چیزی از کسی

لە کار کردن:) مەحتەل کردنی خەڵکی لە کار. *(تۆ خودا بڕۆ لەوە زیاتر لە کارمان مەکە.)* ؛) بەکارهێنانی شت و کەلوپەل. *(دوو پێخوێ قوڕمان لە کار کرد ئەمڕۆ.)* ف) معطل کردن؛) مصرف کردن

لە کار کەفتن: ☜ لە کار کەوتن

لە کار کەوتن:) لە کار کەفتن، توانای کار نەمان، *(هێندە ماندوو بووین لە کار کەوتین.)* ؛) خراپ بوونی کەرەسە و مەکینەی ماشێن. *(مەکینەکە لە کار کەوت.)* ف) بێرمق شدن انسان؛) از کار افتادن وسیله

لە کڵ دەرهاتن:) بە ساغی هاتنە دەری دیزە و گوزە لە کڵ. *(باش بوو گۆزەکانمان لە کڵ دەرهاتن.)* ؛) بریتی لە پوختەبوون و خارانی مرۆڤ، چێشتنی تاڵ و شیرینی ژیان. *(تازە خەمت نەبێ کورەکەت لە کڵ دەرهاتووە.)* ف) سالم بیرون آمدن کوزه و ظرف سفالی از کوره؛) پختەشدن مرد

لە کەری شەیتان دانەبەزین: بریتی لە پێچەقاندن و سوور بوون لەسەر قسەی خۆ. *(برا عەیبە ئیتر لە کەری شەیتان دابەزە بۆ مەبەستت دڵی کەس نییە.)* ف از خر شیطان پیاده شدن

لە گۆشتا سوور بوون: بریتی لە زۆر قەڵەو بوون. ف کنایه از چاق شدن

لە لووتی فیل بەربوونەوە: بریتی لە پۆز و هەوای زۆر *(هێندە بەپۆزە دەڵێی لە لووتی فیل بەربۆتەوە)* ف کنایه از تکبر زیاد

لە هەڵاڵادان:) لەقاودان؛) هەرا و گوڕەگوڕ سازکردن. *(پڕ بەو دۆڵە لە هەڵاڵای دا و هاواری کردنێ.)* ف) افشاکردن راز؛) بانگ برآوردن

لەبرە چوون: لە کەڵک کەوتن، چەپرەک بوون. *(کەرەسەی کارەکەت بەجارێ لەبرە چوون.)* ف قرازه شدن وسیلەی کار

لەبلووک: جۆلانە، دیلانێ، هەلۆرک، هێزۆک، دنگلاف. ف تاب

لەبن هێنان:) خاشەبڕ کردن، لە ڕەگ و ڕیشەوە دەرهێنان. *(دەستی دا لقی دارەکە و لەبن هێنای.)* ؛) ڕووخاندنی حکوومەت و لەناو بردنی. *(خەڵک ڕاپەڕین و حوکوومەتی شایان لەبن هێنا.)* ف) از بیخ و بن برکشیدن؛) سرنگون کردن حکومت

لەبنەوەبڕ: کەسێک کە خۆی وەک دۆست نیشان دەدا و بە نهێنی زەبر دەوەشێنێ.

فەقیرۆکەی ڕق لە زگ. *(ئەوە لە بنەوەبڕێکە وەک مار پێوە دەدا، بەو فەقیرییەی تێمەکەوە.)* ف ظاهر دوست و باطن دشمن

لەبنی کوولەکە دان: دەرخستنی کاکڵی مەبەست و ئاشکرا کردنی کارێک. *(هەتا بۆیان لەبنی کوولەکەکە نەدەی تێناگەن.)* ف فاش کردن

لەبەر مردن: بە قوربان بوون. *(جوانە ڕەوت و ڕۆییت گیانە لەبەر سایەت مرم/ لادە بتبینم لەبەر ئەو بەژن و باڵایەت مرم «حەقیقی».)* ف قربان‌صدقه شدن

لەبەرچوون:) بڕینی ڕێگا *(هۆ کاکی ڕێبوار ڕێم لەبەر ناچێ)*) ئەنجام دانی کار *(کارەکەمان لەبەر ناچێ)* ف) پیمودن راه) پیش‌برد کار

لەبەریەک چوون: لێک باڵاوبوون، تەقین و پڕژ و باڵاو بوونەوە، *(دۆڵابەکەمان لەدەست کەوتە خوارێ و لەبەریەک چوو.)* ف از هم پاشیدن

لەپێ دەرچوون: گوڕە کردنی هەڵاتن و بە ڕێدا ڕۆیشتن، مله کردن له ڕۆیشتندا. *(واهەڵدێ کەس لەپێی دەرناچێ.)* ف به پایش رسیدن

لەتەر: (+) تەشی، نەتەرە. ف دوک

لەتەوچێن: سواڵکەر، خوازەڵۆک، کەماسا، دەرۆزەکەر. ف گدا

لەخۆ فشین: خۆ هەڵتڕاندن، لەخۆبایی بوون، بافیش له خۆ کردن. ف غرور و به خود بالیدن

لەخۆ نووسان: دەخۆ نووسان، قەوت لەخۆ دان، *(هەرچەندی لەخۆ نووسا قەوەی پێی نەشکا.)* ف کلنجار رفتن

لەخوم: هەوسار، لقان، ڕەشمە. ف افسار، لگام، زمام

لەخووس گرتن: شتی وشک لە ئاو کردن، لە ئاو نانی شتێک بۆئەوەی بخووسێ. *(خوربیە کەمێلاوییەکانم لەخووس گرتووە.)* ف خیساندن

لەخووس نان: ☜ لەخووس گرتن

لەدین دەرچوون: بریتی لە تووڕە بوونی زۆر، ڕقهەستان، *(کە چاوی بەو دیمەنە کەوت لە دین دەرچوو.)* ف دهری شدن

لەرزانەکێش: دۆشاو، شیلەی میوە. ف مارمالاد

لەڕکەڵە: ڕیوەڵە، کز، داڵگۆشت مرۆڤی لەڕی وردیله. ف لاغر

لەژێر چەکوشی شەیتان دەرپەڕیو: بریتی لە منداڵی زۆر هار و هاج و بزۆز، *(دەڵێی لەژێر چەکوشی شەیتان دەرپەڕیوە.)* ف کنایه از بچه‌ی بسیار شلوغ

لەژێڵا هاتن: له خوارەوە هاتن بەرەو سەرێ. *(کە لەژێڵا هات زانیم شتێکی بە دەمەوەیە.)* ف از پایین به‌طرف بالا آمدن

لەسەر تەوەر و بستە لابردن: بریتی لە وەرگێڕان و لابردنی کەسێک لە سەر خوو و خدەی خۆی *(لەوەتا لەگەڵ ئەو کورە دەگەڕێ لە سەر تەوەر و بستەی لابردووە)* ف کنایه از از راه به در کردن کسی

لەسەر ڕۆیشتن: (+) لەسەر سەفەر، ڕەوتەنی. ف سفری

لەعلی قەوز: پارچەیەکی قەدیمی بوو ژنان دەیانکردە کوڵۆنجە. ف نام پارچه‌ای قدیمی

لەقاودان: لە هەڵاڵدان، بڵاو کردنەوەی ڕاز و

نهێنی. *(ناوێری زمانت بگەڕێ خێرا لێت لە قاو دەدا.)* ف افشاکردن راز

لەقە لە با دان: لەقە لە ئاسمان دان، بریتی لە زۆر تووڕە بوون. *(وای ڕق هەستابوو لەقەی لە ـ با ـ دەدا.)* ف کنایە از عصبانی شدن

لەقە لە ئاسمان دان: بریتی لە ڕق هەستانی زۆر، چنگ لە ئاسمان گیر کردن، *(ڕقی هەستێ لەقە لە ئاسمان دەدا.)* ف کنایە از بسیار عصبانی شدن

لەقەرەدان: لەتەرەدان، بن گڵ خستنی بەری بێستان بە بڕکەکەیەوە بۆئەوەی کەس لێی نەکاتەوە. ف پوشاندن خربزە و هندوانە در جالیز برای اینکه دیده نشود

لەقەفە: ڕکە، تووڵە، قەفەز. قەڵفەز. ف قفس

لەگوێی گادا خەوتن: بریتی لە بێخەبەریی زۆر، *(خەبەری هیچیان نییە هەر دەڵێی لەگوێی گادا خەوتوون.)* ف کنایە از بی‌آگاهی زیاد

لەگەڵ تڕی بزن بەشەڕ هاتن: بریتی لە زۆر تووڕە و جینگزی و بە پەڵپ و بیانوو. *(جا ئەوە لەگەڵ تڕی بزن بەشەڕ دێ بۆ ئەوە دەبێ قسەی لەگەڵ بکەی؟)* ف کنایە از آدم عصبانی و بهانه‌گیر

لەگەڵ تڕی خۆ بەشەڕ هاتن: بریتی لە کەسێک کە هەمیشە تووڕەیە و کەس ناوێرێ قسەی لەگەڵ بکا. *(هێندە کەم جیکەڵدانە لەگەڵ تڕی خۆی بەشەڕ دێ.)* ف کنایە از آدم بهانه‌جو و بی‌حوصله

لەمپڕ:) زگپڕ، ئاوس؛) گەنمی کاتی قەفوگوڵ کە هێشتا گوڵەکەی دەر نەهاتووە. ف) آبستن؛) شاخه گندم که هنوز خوشه درنیاورده

لەمتەز: تەوەزەل، تەمبەڵ، تەپلۆس، کاهێڵ. ف تنبل

لەمل کەوتن: لەکوڵ کەوتن، *(شوکور لە ملمان کەوت خۆ دیقی پێکردین.)* ف نجات یافتن از دست کسی

لەمە چێتر: لە ئێمە باشتر، پەری، فریشە. جندۆکه. ف از ما بهتران

لەنگێزە: (+) باران بە باوە. ف بارش باران با باد

لەنیا:) پڕیشکە ئاوی تاقگە؛) کانییەکه له نزیک شاری قەڵادزێ. ف) قطره‌ی آبشار؛) چشمه‌ای در نزدیکی شهر قەلادزه

لەون لێگۆڕان: خەرەفان، شێت بوون و حاڵ تێکچوون. *(چۆن کاری وا دەکەم خۆ خودا لەونی لێنەگۆڕیوم.)* ف عقل از دست دادن

لەون لێگۆڕاو: خەرەفاو، سەفی بوو. *(لێیگەڕێ ئەوە تازە لەونی لێگۆڕاوە.)* ف عقل از دست داده

لەونج: مێرگ، چێنک، شوێنی سەوز و چیمەن لە جێگای زۆنگ. ف چمن

لەوەنتە: عەتر، گوڵاو. ف گلاب، عطر

لێبان: لیمان، ئاوێکی زەرد و لینچقە بە لەشی بێچووی تازە زاوەوە. ف مایع لزجی که روی بدن بچه تازه متولد شده است

لێڕاکێشان: پاتاڵێک کە لە کاتی زاندا لێنابێتەوە و دەست دەکەن بە زێیی‌دا و بەچکەکەی دەردێنن. *(مانگەکە لێنابێتەوە دەبێ*

لێیڕاکێشن.) ف با دست بیرون آوردن بچه حیوان هنگام زایش

لیـــروو: لیـــک، ئـــاوی دەم.ف آب دهـــان کـــه ناخودآگاه بیرون می‌ریزد

لیـرووی: لیکن، کەسێک کە هـەمیشە لیک بـە دەمیـدا دێتـە خـوارێ.ف کسی کـه همیـشه آب دهانش می‌ریزد

لێژاو: ئاوێ کە لە لێژی دێتـە خـوارێ، تاقگـە.ف آبشار

لیژە: لەسـەریەک هـەڵچندراوی ڕێک و پێک. بۆ خـشت و تـەپاڵـە بـەکـار دێ. *(خـشتەکـان وشـک بوونەوە لە لیژەیان دە.)* ف فنر

لیڤار: کەنار، قەراغ، لێوار.ف کنار رودخانه

لێڤەت: بەرتیل، سمێڵچەورانه.ف رشوه

لێک ڕەبادان: نقورچک لـه یـەک گرتن، *(وا وەرە جوانێ بەرەو من سەردەمێ/ لێک ڕەبا دەین خـەم بـەبـا دەیـن دەم دەمـێ. «ڕاوچـی».)* ف نیشگون گرفتن از هم

لـێکالانـەوە: لـێهـاتن، پـێکـەوتـن. *(ئـەو بـەرگـە تازانـەی زۆر لـێدەکالێتـەوە، کـار جـوانی هـەر لەخۆی دەکالایەوە.)* ف لیاقت

لێکدان: (+) زەرب کردن.ف ضرب کردن

لێڵ بوون: ڕەنگ تێکچوون لـەبـەر تووڕەیی، قەڵس بوون. *(هێندە کوڕی چاکە سـەد قسـەی پـێ بڵێی لێڵ نابێ.)* شلوێ بوون.ف عصبانی شدن

لیمـــەران: لیمـــەڵان، شـــوێنێک کـــه ڕمـــل و لـــیم دایگرتبێ. قەراغ چۆم کە لمی لێیە.ف ماسه‌زار

لیمەڵان: ☜ لیمەران

لـــــێنیـــــشکە: خلیـــــسکێن، خشخـــــشۆکێ. قوونەخلیسکێ.ف سرسره‌بازی

لێوپـــەڕیـــن: لـــەرینـــەوەی بـــێئیختیـــاری لێـــو. *(ماوەیەکە لێیوم دەپـەڕێ بڵێی کـێ مـاچ بکـەم.)* ف لرزش ناخودآگاه لب

لیـــوی: فـرۆ، خۆراکێکـە وەک ماسـت لـە ژەک دروست دەکرێ.ف آغوز

مابەقی: پاشماوە. *(مابەقیی پارەکەم بۆ بردەوە.)* [ف] باقیمانده

ماتگە: لقی ناسکی دار، وەچ، سەرتوول.[ف] شاخەی نازک درخت

ماتماتیک: بیرکاری، ڕیازی و حیساب.[ف] ریاضی

ماتۆڵکە: مەلۆتکە.[ف] قنداق کردن بچه

ماچۆ: لقێکە لە بنزاراوەی گۆران.[ف] شاخه‌ای از لهجه‌ی گوران

مار برژێن: بریتی لە ژنی بێحەیا، ژنی دەمشڕ و جنێوفرۆش.[ف] زن مکار و حیله‌باز و بددهن

مار پێگیران: بریتی لە قسەبڕکردن لەلای کەسێک و ڕازی کردنی. *(ماری ئەو بێڕەزایە بە کێ دەگیرێ؟)* [ف] کنایه از رفتن حرف پیش کسی

مارجێوە: مەیدانی خشتپێژان.[ف] میدان خشت‌زنی

مارگە: جۆرێ کاموای باریکە بۆ گوڵدۆزی دەبێ.[ف] نوعی کاموای باریک برای گلدوزی

مارمردگ: بریتی لە مرۆڤی فەقیرۆکەی لەبنەوەبڕ.[ف] کنایه از آدم به ظاهر مظلوم و در باطن بی‌رحم

مارمژ:) بریتی لە مرۆی کز و دالگۆشت؛) بریتی له ژنی بێحەیا و دەمشڕ، *(ئەو مارمژە دەمی هەڵمالێ دەمانخوا.)* [ف]) کنایه از آدم لاغر؛) کنایه از زن بی‌شرم

مارمژیو: بریتی لە مرۆڤی کز و لاواز، مارمژ.[ف] کنایه از آدم ضعیف و لاغر

مارۆ: (+) ناوی پارچەیەکی قەدیمی بوو ژنان دەیانکرده کراس.[ف] نام پارچه‌ای قدیمی زنانه

مارودوو: (+) ڕۆیشتن بەشێوەی پێچەڵاوپووچ. *(مارودوو بە شاخەکەدا هەڵگەڕان.)* [ف] رفتن به تریقه زیگزاگ

ماروکە: مارۆ، پارچەیەکی قەدیمی ژنانەبوو.[ف] نام پارچه‌ای قدیمی زنانه

www.perawipepwle.com

مارەزیلە: مارەزیو، هەزارپێ، زێڵوو.[ف] هەزارپا

مارەقان: هەڵاڵە، گەردەی گوڵ.[ف] گرد گل

ماری زەنگی: ڕەشمار، ماری ڕەش.[ف] مار سیاه

ماری کتکی: جۆرێ ماری بقە و ژەهراوییە.[ف] نام یک مار سمی خطرناک

ماریجە: مالیجە، چارەسەر کردنی نەخۆشی، دەرمان کردنی برین و نەخۆشی. *(دەردێکی گرتووە بە هیچ حەکیمی ماریجەی نایە.)* [ف] معالجه

ماریلە: (+) ئاوی کەمی چۆم و شیو و کانی *(ئاوی کانییەکە وا کەم بۆتەوە بەحاڵ ماریلە دەکا.)* [ف] آب اندک رود و چشمه

مارپێواس: جۆرێ ڕێواسە وەک ڕێواسی بنبەردی لاسقەکەی پان و سپی و ئاوداره. پێنج جۆر ڕێواس هەیە، باسکلاو، نێرتکە ڕێواس، ڕێواسی بنبەرد، لەقلەقە، مارپێواس.[ف] نوعی ریواس

ماز: (+) سەری کێو، لووتکە، دوند، گاز، ترۆپک.[ف] قله، ستیغ کوه

مازِ:) بەرانی چوار ساڵە؛) زنجیرەکێو.[ف] قوچ چهار ساله؛) رشتەکوه

مازوو: (+) پشکیل، ئەوشتە خرەی گۆرەیبازیی پێدەکەن.[ف] تیلەای کە با آن جوراب‌بازی می‌کنند

مازووت: شاپڵیتە، مەشغەڵ.[ف] مشعل

مازەرا: ماجەرا، بەسەرهات، ڕووداو.[ف] ماجرا.

ماژە: دەموچاو، ئەدگار، سیما، ڕوخسار، دیم.[ف] چهره

ماسِت و دۆشاو: جۆرێک مووروی دوو ڕەنگە بۆ تەزبێح وەک ماست و دۆشاوی تێکەڵ کراو وایە.[ف] نوعی مهره برای تسبیح

ماستاوی کوڵکن: بریتی لە ماستاوی خەست و خۆڵ.[ف] کنایه از ماست و آب غلیظ

ماسِلە: گریس، چەورییەکە بۆ ئاسنەوالەی ماشێن و دەرگا و ... کەڵکی لێ وەردەگرن.[ف] گریس

ماسمێژ: سیس، ماسمێش، جۆرە مێشێکە لە مێشەنگوین دەچێ.[ف] نوعی مگس شبیه زنبورعسل

ماسمێش: ☜ ماسمێژ

ماسوولکەژێ: گۆشتە ڕەگ، ڕەگی گەورەی لەش.[ف] رگ گوشتی

ماسییە خەشە: خەشە ماسی، ماسییە خاتوون، جۆرێک ماسیی پنۆک پنۆکە.[ف] نوعی ماهی

ماسییە ڕەشە: ڕەشە ماسی، جۆرێک ماسیی ڕەشە بە قولاپ ناگیرێ و دەچێتە بن گۆمانەوە.[ف] نوعی ماهی سیاه رنگ

ماشک: (+) چێشتەقولێ، چێشتی منداڵان لە کایەدا.[ف] توشه‌ی کودکان

ماشیو: شیوی چکۆڵە، جۆگەی گەورە.[ف] جوی بزرگ

ماق: (+) واق، سەرسووڕمان.[ف] متحیر

ماق بردنەوە: واق وڕمان، سەرسووڕمان، سەرسام بوون.[ف] متحیر شدن

ماق مان: واق وڕمان، واق بردنەوە.[ف] متحیر ماندن

ماکەرتاش: تاشینی مووی سەر و ڕیش بە تەواوی. تیف تیفەدان. *(ڕیشەکەت وا ماکەرتاش کردووە کێچ بوکسەوادی لێدەکا.)* ف تراشیدن ریش به خوبی

ماگە: (+) ڕفێدە، دۆشەکچەیەکە نانی پێ بە تەندوورەوە دەدەن.ف بالشتک نانوایی

مـاڵ: گاسنێک کە ڕاست دەکرێتەوە و زۆر ناچەقێ. *(گاسنەکەی وا مـاڵ کـردووە بەحـاڵ عەرزەکە دەڕووشێنێ.)* ف میزان کردن گاوآهن برای اینکه زیاد در زمین فرو نرود

مالار: خێزانی ماڵ. *(مالارمان لە خەنگ بڕیاگە.)* یانی خێزانمان له ماڵدا نەماوە.ف افراد خانواده

ماڵبەند: (+) تەختایی زین، *(لەسەر ماڵبەندی زینەکە قیت دانیشتبوو)* ف تخت زین

ماڵخاڵوو: خاڵخاڵۆکە، جۆرێ قالونچەی چکۆلە و سوور و خڕە خاڵی ڕەشی پێوەیە.ف کفشدوزک

ماڵنوستنان: کاتی خەوتنی خەڵکی دێ و کووژانەوەی چراکانیان. *(کە دێمە سەر لووتکەی دەنگت، کە هەر دوو پێم دەچەسپێنم لەسەر زنارێکی ئەوێ/ نە ڕەشەبا دەمبزوێنێ، نە کرێوە و تۆفی شەوێ/ ماڵنوستنان هەر دوو باڵم دەکەمەوە؛ لە چوارلاوە زام بانگ دەکەم، بێ بسرەوێ. «عەبدووڵڵا پەشێو».)* ف هنگام خوابیدن مردم درشب.

ماڵەزا: خوشکەزا، خوارزا، منالی خوشک.ف خواهرزاده

ماڵەکینە: چوارگۆشە، چوارخانە.ف مربع

مـاڵی کردن: حەیوانی کێوی گرتن و لە ماڵدا پەروەردە کـردن، کـەوی کردنـی جانـەوەری وەحشی، ڕام کردن.ف رام کردن حیوان وحشی

مالیجە: ☜ ماریجە

مام جێژنۆکە: گیایەکی گوڵ سپییە لەنێو نۆک و شێوەرددا شین دەبێ.ف نام گیاهی است

مام شەبەقە: دوورینی دوو تەختە بەرماڵ و جاجم بە یەکەوە.ف دوختن دو تخته سجاده یا جاجم به هم

مامراوی: مراویی مێوە، مێوە مراوی.ف مرغابی ماده

مامەچە: مامان، قابیلە.ف قابله، ماما

مانگادۆش:) سەتڵ، پەقرەج؛) کەسێک کە مانگا دەدۆشێ.ف) سطل؛) کسی که گاو ماده می‌دوشد

ماهی: شڤرەی فیل و بەراز.ف عاج

مایە: (+) وشتری مێ، مێوە وشتر.ف شتر ماده

متاوێزە: ویتامین، ڤیتامین.ف ویتامین

متوملّوو: ملّومۆ، گەڕان و بۆن کردنی سەگ بۆ پەیدا کردن.ف گشتن و بو کردن سگ برای پیدا کردن چیزی

متەرێز: مەتەرێز، سەنگەر، خەڵ، مەتەرێس.ف سنگر

متەق: بێدەنگ. *(هەرچی قسەم لەگەڵ کرد متەقی نەکرد.)* ف ساکت

مچرگات: چەتوون، سەخت.ف دشوار

محەندەک: محەننەک، ئەسپی ڕەسەن. *(خەڵکی بە تاڵانی دەچێتەوە مەڕە، مالّە، محەندەکە/ من بە*

تالّانم دەچێتەوە دوو چاوی دەبەڵەکە«حەیران».) ف اسب اصیل

مخت: عەقڵ، ئاوەز، شعوور. ف عقل

مختدار: ئەقڵدار، بە ئاوەز، خاوەن شعوور. ف عاقل

مخول: مەغەل، پەرچە، مۆڵگەی مەڕ لە سەحرا. ف محل استراحت احشام در صحرا

مدریک: زیرەک، وریا، وشیار. ف زرنگ

مدورماس: بەچکە ئاسکی چالاک و ئازا، کارامازی توند و تیژ. ف بچه آهوی تیزپا

مراوییە ڕەشە: جۆرێ مراوی کێوییە سەرپشتی ڕەشە و بنسکی سپییە. ف اردک چشم طلایی

مراوییە سپیلکە: جۆرێ مراوی کێوییە، بۆرە و خاڵخاڵی سپیی پێوەیە. ف اردک مرمری

مرتە: ورتە، سرتە، قسە کردن لە بنەوە. *(لە بنەوە هەر مرتەی دێ.)* ف پچپچ

مرخ: (+) توانایی ئەنجام دانی کارێک یان هونەرێک، ئیستعداد، لێهاتوویی. ف استعداد

مردەرێ: میرات، شتی لەپاش مردوو بەجێماو. ف میراث

مرق: (+) جەغەتاو، چەورایی سەر گۆشتاو. ف چربی روی آبگوشت

مرقاندن: دەنگی بەران کاتی جووت بوون لەگەڵ مەڕ. *(بەرانەکە دەمرقێنێ)* ف صدای قوچ هنگام جفتگیری

مرقەمرق: دەنگی پەیتا پەیتای بەران کاتی جووتبوون لەگەڵ مەڕ.*(بەرانەکە بەمرقەمرق ڕۆیی بۆنێو مەڕەکان.)* ف صدای قوچ هنگام جفتگیری

مرۆژیانە: میروولە کردنی لەش. *(ئازای ئەنانم مرۆژیانەی دەکرد)* ف مورمور کردن پوست بدن

مروو: (+) مۆریانە، مۆریە، مۆرکە، خۆرکەی لیباس و پارچە و ... ف موریانه

مڕوو: ئیشتیا، مگیز، تاسە. *(مڕووم بۆ هیچ خۆراکێک ناچێ.)* ف اشتها

مرووسین: هەڵمژین، هەڵووشین. ف بلعیدن

مڕووشکان: تاسەشکان. *(با مڕووی بشکێ دەم و لێو و گەروم/ شاعیرێکی هەردی کوردی بێدەروم. «ڕاوچی».)* ف سیر شدن و اشتها نداشتن.

مڕووشکێن: ئیشتیا لابەر، نەوس کوێرکەرەوە، تاسەشکێن. *(بابۆڵەیەکی چەور و مڕووشکێنی پێدام.)* ف اشتهازدا

مڕووهێن: ئیشتیا بزوێن، شتێک کە ئیشتیا دەکاتەوە. ف اشتهاآور

مرۆڤیانی: پیاوەتی، چاکەکاری، کاری چاک و مرۆڤ دۆستانە. ف مردانگی

مرەکەڕە: بەدبەدە، کەڕەواڵە، هەوێردە. ف بلدرچین

مریکار: ئارەزوومەند، تاسەبار، تاسەمەند، تامەزرۆ. ف آرزومند

مزاییک: خشتی تەنک و چوارگۆشەی دروست کراو بە چیمەنتۆ و خیز کە ڕووکارەکەی بە دەزگا لووس دەکەن. ف مزاییک

مزگانـا: مزگـانی، مزگێنـی، شـیرینی هـەواڵـی خۆش.ف مژدگانی

مزووک: (+) نەزۆک، ئەستێور، قسر.ف سترون

مزیانی: مزگێنی. مزگانی.ف مژده

مزیج: ئیشتیا، مگێز، بێزوو، مژدی، مەگیرانی.ف ویار

مژدی: مەگیرانی، بێزوو، مگێز.ف ویار

مژمـۆر: چـاو چکۆلـە و پـڕووش، پڕووشـەچـاو، خووتەکە.ف چشم کوچولو

مژیلانک: برژۆڵ، بژانگ، برژانگ، مژۆڵ.ف مژه

مسۆده: بەڵا، ئاپۆر، مسیبەت.ف بلا و مصیبت

مسۆگەر: جێ کەوتن، جێ گیر بوون، دامەزران.ف جا افتاده

مسەبا: سەبر، مۆڵەت، *(مسەبایەکم لێبگرە جارێ کارم زۆرە.)* ف صبر

مشاراو: ئاودانی ڕەز لە خاکەلێوە و بانـەمـەڕدا.ف آب دادن تاکستان در فروردین و اردیبهشت

مـشکیدان: تـەپـۆڵکی زبـڵ و زاڵ و خۆڵـەمـێش لـێڕشـتن، زبالـەدان.ف محـل ریخـتن زبـل و خاکستر

مشوار: خۆڕاگر، بەرگەگر، پایەدار.ف مقاوم

مفاڵ: سەرلێشـێواو، سـەرگەردان، چـەواشـە.ف سردرگم

مفوو: چڵمن، بڵقن.ف خلمو

مقەلک: ئاغڵەویک، تاوەی چکۆلە.ف یغلبی

مکوڵ: کەمین، بۆسە، ڕەبەت.ف کمین

مکـوڵ گـرتن: بۆسـە نانـەوە، کـەمـین دانـان.ف کمین کردن

مکووم: قایم، لە شکان نەهاتوو.ف مقاوم

مگۆرت: یاخی، سەرەڕۆ.ف یاخی

مل خووس کردن: مل دانەواندنی بـەراز و کـەڵ و گا بۆ شەڕ، زیاتر بۆ بەراز دەگوترێ کە ملـی دادەنـوێنێ و هێرش دەبـا.ف آمـاده شـدن گـراز برای حمله

مل لەبەر مل نان: ئاوقـا بـوون و بـەشـەڕ هـاتن، ئانگژا بوون، بەگژدا چوون.ف گلاویز شدن

ملاژگ: ☜ ملاژی

ملاژی: مەڵاشوو، ملاشک، مـەڵاژگ، میچی زار.ف سقف دهان

ملاسکەملاسک: ملۆمـۆ، بـۆ سـەگ دەگـوترێ. *(سـەگـەکـە بـۆنی گۆشـتی کردبـوو بۆیـە ملاسکـە ملاسـک وەدوامـان کـەوتبـوو.)* ف گـشتن و بـو کردن سگ

ملاکۆکە: کەوچکی چکۆلە.ف قاشق کوچک.

مـلبـادان: سـەربـادان، سـەرپێچـی کـردن، جـواب نەدانە. *(هەر کارێکی پـێدەسـپێری مـل بـادەدا.)* ف سرپیچی کردن

ملبـەنـد: ملـوەن، ملوانکـە، گـەردانـە، ملوینـک.ف گردنبند

ملخـێش ملخـێش: مـرخێش مـرخێش، هـەناسـە سواربوون بەهۆی ڕاکێشانی شتێکی قورسـەوە. *(ملخێش ملخێش لەوڵاوە هێنای.)* ف کشان کشان

مل‌دەس: بازنە، خرخاڵ، بازنگ، دەستەوانـە.ف النگو

مل‌دەسی:) کەلـەبچـە، کـەلـەمچـە، دەسـتەبـەندی دیل؛) بازنەی ژنان.ف) دستبند اسیر؛) النگو

ملزەم: مەرزم، پێمل، ڕازی. *(بە هیچ کەس ملزم نابێ.)* ف راضی

ملق: گوڕم، سەر بزواندنی بەرخ کاتێک دایکی دەمژێ.ف سر تکان دادن بره هنگام مکیدن پستان گوسفند

ملکە: مل، گەردن، ئەستۆ.ف گردن

ملۆزم: (+) مێمڵ، مزاحیم، زاول.ف مزاحم

ملۆش: خەریک، سەرگەرم، *(بەکارەوە خۆی ملۆش کردبوو.)* ف مشغول

ملووم: شلەتین، شیلەوگەرک، ئاوی نەسارد و نەگەرم.ف آب ولرم

ملەما لێ بڕین: کون بڕ کردن، ملەما لێ چنین. ف بریدن منفذ

ملەما لێ چنین: ☜ ملەما لێ بڕین

ملهوڕ: (+) جۆرێ باڵندەی ڕاوکەرە لەشی باریکە و سەر و ملی ئەستوورە.ف اسکوتر سفید بال

ملێس: هێدی، لەسەرەخۆ، ئارام.ف آرام

منجڵ: بریتی لە کەسێک کە پێوەت دەنووسێ و لەکوڵ نابێتەوە؛) لەوجڕ، زۆروەڕ، چەنەباز، چەنەوەر.) بریتی لە پشیلەی زیانی خورۆ.ف) سمج؛) وراج) گربەای کە بە خوراکی خانە دستبرد می‌زند.

منداره مانگ: مانگی نەخۆش کەوتنی پەز و منداڕەوە بوونیان.ف ماهی کە گوسفندان مریض می‌شوند و می‌میرند

موانەت: فرسەت، مۆڵەت، مەودا، *(هێندەی خەڵک ئازار دا بۆیە خودا موانەتی نەدا و کوژرا.)* ف مهلت

مۆخچنین: مۆخکێشان، ئازاردان و تووشی چەرمەسەری کردن. *(بەکرە شۆڤارە ئەوەی مۆخی چنیم/ زیی مەم و زینان وڵاتی لێتەنیم. «هێمن».)* ف کنایه از اذیت و ئازار زیاد

مۆخەچنین: ☜ مۆخچنین

مۆدۆلی: جۆرێک چەکی قەدیمی بوو.ف نوعی تفنگ قدیمی

موروڕیان: میلووڕە کردن، پەڕە مریشکە بوونی لەش لەبەر سەرما و ترس.ف مورمور کردن پوست بدن

مۆریانە: مۆرانە، مۆریە، خۆرکە، مۆرکە، خۆرە، مروو.ف موریانه

مۆری زەواد نەکردن: دەم بۆ نان و ئاو نەبردن، هیچ نەخواردن، *(باوەڕکە مۆری زەوادم نەکردووە.)* ف لب به غذا نزدن

مۆریە: ☜ مۆریانه.

مۆزرگان: مۆزەلان، مۆڵ، مۆڵگەی گاڕان لە سەحرا.ف محل استراحت احشام در صحرا

مۆزگرە: جۆرێ پووشبەقنگەی بۆر و کلک قوڵە و تیژە کاتێک پەیدا دەبێ دەست دەکا بە مۆز گرتن و سەریان هەڵدەکەنێ.ف نوعی سنجاقک که ضد حشره‌ی کونکاون است

مۆڤر: هێمن، هێدی، لەسەرەخۆ، ئارام.ف آرام

موقوربار: جادووباز، مەکرباز.*(پیرێژنێکی موقوربازە کەس دەرەقەتی نایە.)* ف مکار، جادوگر

مۆکڵ: ئاڵ، جنۆکەی ژنی زەیستانکوژ، هاڵە.ف

www.perawipepwle.com

جن زائوکش

مۆڵگـە: (+) شـوێنی حـەسـانەوە و نیـشتەجـێ بوونی قوشوون.ف پایگاه نظامی

مـۆڵین: مـۆڵ خـواردن، خـەوتـن و حـەوانـەوەی گـاڕان لـە جـێ مـۆڵ. *(گاڕانـەکـە نیوسـەعاتـە مۆڵیون.)* ف خوابیدن احشام در جای مخصوص خود در صحرا

مۆنج داگرتن: تۆران، زیز بوون، زویر بوون، موش کردنف رنجیدن

مونـدا:) مونـدی، پـشتێن، پـشتوێند؛) شـاڵ، پارچـەی شـاڵی.ف) شـال کمـر؛) پارچـەی مخصوص شال

موو بە بەیندا نەچوون: بریتی لە زۆر دۆست، هاوەڵی گیانی گیانی. *(هێندە نێوانیان خۆشە موو بە بەینیاندا ناچێ.)* ف دوست جانی

مـوو لـە ماسـت دەرکێـشان: ماسـت و مـوو بـژاردن، بریتـی لـە وردبینـی و بـە ئـەزمـوونیی زۆر. *(هێندە وردبینە موو لە ماست دەردەکێشێ.)* ف کنایه از شخص موشکاف و باتجربه

موو لێنـەدان: لـە یـەک چـوون بـەبێ جیاوازی. *(هیوا هێنـدە لـە ئـارام دەچـێ، مـوو لـێنـادەن.)* ف کنایه از شباهت زیاد

مـووروو چۆلـەکـە: بـەری گیایـەکـە باریـک و لوولـەیـی ژنـان خـشڵی پـێ دەگرنـەوە و وەک ملوانکە لە ملی دەکەن.ف ثمر گیاهی است برای گردنبند استفاده می‌شود

مـووروو دەنگیلـە: موورووێـەکی خـەیاڵییـە لـە هەقایەتی "سووری عەیاردار" قسە دەکا.ف نام مهره‌ای افسانه‌ای که حرف می‌زند

مـــووروو قاچـــاخی: جۆرێـــک مـــووروی سێگۆشەیە ملوانکەی پێ دەهۆننەوە.ف نوعی مهره‌ی زینتی

موورووە شیلان: جۆرێک موورووە سـوورەیـە وەک دەنکـە شـیلان دەچـێ ملوانکـەی پـێ دەهۆننەوە.ف نوعی مهره‌ی زینتی

موورە: (+) سێسوو، بڕبەند.ف سوهان

مـووش کردن: مـان کردن، پیش‌خواردنـەوە.ف خودخوری کردن

مووشـەسـی: شـەمـشەمـەکـوێرە، چـەکچـەکـی، پارچک، چەکچەکیلە.ف خفاش

مووشـەک: چـەکـی گـەورەی ولاّت کـاولکـەر. *(ڕۆژێ کەرێکیان بار کرد لە تفەنگ/ چووە نێو کـەران بـۆ گاڵتـە و جـەفـەنگ/ پێکـەنـی وتـی مـن بـێخـەبـەرم/ مووشـەکیشم بـێ هێشتا هـەر کـەرم «خالید راعی».)* ف موشک

مووقـەڵـێش: وردبـین، سـەرنجـی زۆر ورد.ف موشکاف

مـووک: فرمێسکی بـە درۆ. *(هـاتووە مـووکم بـۆ هەڵدەرێژێ پێـیوایە باوەڕی پـێدەکـەم.)* ف اشک دروغین

موولە: (+) یەستری چکۆڵە و چەمووش.ف قاطر جثه کوچک و چموش

موومی: مەیموون.ف میمون

مووینـە: گیـا موینـە، گیایـەکـی ورد و تووکتـە، پتر لـەنێو وینجـە و مێرگان شـین دەبـێ.ف نـام گیاهی است

مەتەلگ: پارەیەکی زۆر ناچیز، پوولێکی کەم.ف مقدار پول کم و بی ارزش.

مەحموود ئاغایی: جۆرێ تریێ دەنک گەورەیە. ف نوعی انگور درشت

مەخس کردن: مووش کردن، پیشخواردنەوە، ڕق هەستان لەبەرخۆوە، مان کردن. *(چەندجار چووم لەدووی مەخسی کردووە و لەگەڵم نایە.)* ف رنجیده و در خود فرورفته

مەخشی: مەشی، میێش، مەشە.ف مگس

مەخلگە: ئاغەڵ، هۆڵ، تەویلەی مەڕ.ف آغل

مەدەلایی: ڕیایی، مەرایی، تەشیڕێسی.ف تزویر

مەربووکی: ناوی تیرەیەکە لە هۆزی مامەش.ف نام طایفەای در ایل مامش

مەرحەمۆک: جۆرێ خشڵی ژنانەیە.ف نوعی زیورآلات زنانه

مەرخ: (+) میێرگ، چیمەن و سەوزەڵانی، چێنک.ف مرغزار

مەڕدۆش:) پەقرەج، سەتڵ؛) بێری، بێریقان، کەسێک کە مەڕ دەدۆشێ.ف) سطل؛) کسی که گوسفند می‌دوشد

مەرزەم: ملزەم. *(بە هەزار کێشە مەرزەممان کرد بمێنێتەوە.)* ف راضی

مەرگە مەلە: لە ئاو کەوتن و چوونە ژێر ئاو و هاتنەوە سەر ئاو و لەهێز کەوتن، وەپەلەقاژێ کەوتن لەنێو ئاودا.ف دست و پا زدن در آب و نزدیک به خفه شدن

مەرگەسەری: چەرمەسەری، دەردەسەری، کوێرەوەری.ف دردسر زیاد

مەرن:) مەرخ، میێرگ، چێنک؛) زەلکاو، زۆنگ، باتڵاخ، زەلاو.ف) مرغزار؛) باتلاق

مەرەبەکری: ناوی تیرەیەکە لە هۆزی مامەش.ف نام طایفەای در ایل مامش

مەڕەبێرە: دانەبێرە، هێنانەوەی مەڕ کاتی نیوەڕۆ بۆ دۆشین.ف آوردن گله هنگام ظهر برای دوشیدن

مەڕەخیڤە: نۆبەرە، نخری، هەوەڵبەر.ف نوبر

مەزاد: هەڕاج، هەرزان فرۆش کردنی کاڵا. *(مەزاد مەزاد، هەرچیم هەیە هەمووی مەزاد/ بە پارچەیە پەڕۆی سادە/ هەڵبکرێت و بشنێتەوە/ لەسەر بستێک زەویی ئازاد «عەبدوڵڵا پەشێو».)* ف حراج

مەزارگە: گۆڕستان، قەبران.ف گورستان

مەژگووڕە: مۆغەرە، بڕبڕە، بڕبڕاگە.ف ستون‌فقرات

مەستاو: پاراو، تێراو، *(زەوییەکە مەستاو بووە.)* ف سیراب

مەستی: (+) جۆرێک پێڵاوی پیاوان.ف نوعی کفش مردانه.

مەسرەت: مەسڵەت، ئاشتبوونەوەی دژمنی خوێنی و ناموسی.ف آشتی

مەسوولە: ئامرازێکی مەکینەی خەیاتییە دەزووی بنەوەی لەسەر هەڵدەکرێتەوە و دەچێتە نێو مەکووکەوە.ف ماسوره

مەسیە: مەسێ، ئەستوێڵک، ئەستێوڵک.ف میله‌ای که روی آتش می‌نهند

مەشتاخ: هەڵخستنی تووتن لەبەر خۆرەتاو.ف

پهن کردن توتون زیر آفتاب.
مەعبەین: مابەین، نێوان، مەودا.ف میان
مەکار: بەیار، زەویی نەکێڵدراو.ف زمین بایر
مەکاڵ: بەیار، زەویی نەکێڵدراو، زەوییەک کە نایکێڵن بۆئەوەی بچەسێتەوە بۆ ساڵی داهاتوو. ف زمینی کە یک سال کشت نمی‌شود تا استراحت کند برای سال بعد، بایر.
مەکۆر: جێگەی خۆ لێ مەڵاس‌دان، بۆسە، ڕەبەت.ف کمین
مەکووک: (+) ئامرازێکی مەکینەی خەیاتییە مەسوولە لەنێویدا دەگەڕێ، قابلەمە.ف ماکوک
مەگرپێچەنی: مقەس، دوارد، دوێردک، مقەست. ف قیچی
مەلاژگ: بەزەیی، ڕەحم.ف ترحم
مەڵحەکە: ڕشقن، کەسێک کە دەبێتە گاڵتەجاڕی دەستی خەڵک.ف مضحکه
مەڵڵایەتی: ئەو کەسەی لەسەرو هەموانەوەیە. ف اولویت
مەڵۆشێوێن:) گیایەکە لەنێو گەنمدا ناهێڵێ سواڵە و مەڵۆ پێکەوە بنووسێ؛) بریتی لە کارتێکدەر، گێرەشێوێن.ف) نام گیاهی است؛) کنایه از فضول و دوبەهم بەزن
مەلەزکەتان: ناوی جۆرە کراسێکی ژنانەیە.ف نام نوعی پیراهن زنانه
مەلەسە: گوێنەبیس، ناحاڵی، خیشەسەر.ف خیره‌سر
مەڵەغانگێڕ: کەسێک کە بە مەڵەغان گیا و وێنجە و ... دەدووڕێ.ف دروگر با داس بزرگ
مەلەگە: جێی مەلە کردن، حەوزی مەلە کردن. ف استخر شنا
مەلیلە: جۆرێک زەنگیانەی دڕێژۆکەیە ژنان ئۆییەی پێ دەگرنەوە بۆ قەراغی دەسماڵ.ف نوعی منجوق
مەماڵ: شیردار، ئەو گیاندارانەی مەمکیان هەیە و شیر دەدەن بە بێچووەکانیان.ف پستانداران
مەمکە کێژە: گوڵێکی سپی بێگەڵایە و کورتەباڵا پایزان دەڕوێ.ف نسترن پاییزی
مەنتۆ: ناوی پارچەیەکی قەدیمی ژنانە بوو بۆ کراس. *(نایلۆنە گیان نایلۆنە، نایلۆن نییە و مەنتۆیە/ خەڵک مەستی شەڕابە، ئەو دڵەی من مەستی تۆیە «گۆرانی».)* ف پارچەای قدیمی برای پیراهن زنانه
مەنجەڵەکسێ: یارییەکی منداڵانەیە چەند کەس دەستی یەکتر دەگرن و جەغزێک دروست دەکەن و هەڵدەسووڕێن.ف نام یک بازی کودکانه
مەند: (+) کاریته، راژە، خەسارە.ف تیرگ چوبی بزرگ
مەنقەڕ: بنکە، جێی سەرباز.ف مقر
مەنگۆز: (+) سپڵە، پێنەزان، بێئەمەگ.ف بي چشم و رو
مەنگۆڵە: گوڵێکە وەک شلێرە وایە گوڵەکانی شۆڕ دەبنەوە.ف نام گلی است
مەهتووک: خوێڕی و بێکارە، سووک و چرووک، بێبایەخ، بێقەدر. *(زۆر بە چاوێکی مەهتووکانەوە سەیریان کردین.)* ف بی‌ارزش،

هەرزە و لاقید.

مەهل: قاتی و قڕی، گرانی.[ف] قحطی

مهێ: مەڕ، پەز.[ف] گوسفند

مەیتەبا: هەڵەپەزە، پەسپەسەکێویلە.[ف] رتیل

مەیدانکێش: ئاسنێکی دەمپانە وەک درمەغ دەسکی هەیە گڵ و خۆڵی مەیدانی خشتپێژانی پێ پاک دەکەنەوە.[ف] وسیلەای در کار خشتزنی

مەیل سارد بوونەوە: بریتی لە روحم سارد بوونەوە و بێوەفایی. *(بەبێکە مەیلەکەت سارد بۆتەوە.)* [ف] کنایه از بیوفایی و بیمهری

مەیل: (+) ماین، یەکسمی مێ.[ف] مادیان

مەیلنان: لەبیر بردنەوە، ئارەزوو کردن. *(تازە مەیلی ناوە و دڵنیا بووە.)* [ف] از یاد بردن

مەیلە: لۆرک و پەنیری تێکەڵ کراو.[ف] لور و پنیر آمیخته باهم

میجێز:) میجاز، قەول، بەڵێن، پەیمان؛) بەهانە، وڕک، بیانوو، *(وەک نەمێنم چەند پایزێکی لەمن بەمیجێزە.«فولکلۆر».)* [ف] بهانه

مێخسکە: گوڵمێخ، سنگەبزمار.[ف] میخ طویله.

مێرازایی: مەردازایی، پیاوەتی، مرۆیانی.[ف] مردانگی

میرتفاق: میرئاخوڕ، کەسێک کە بەسەر کا و وێنجەی خان و میراندا ڕادەگا.[ف] مسئول علف در خانەی خان و فئودالها

مێردمندانڵ: ☜ مێرمندانڵ

مێرگەپان: (+) دەشتی پان و بەرین و پڕ لە گژوگیا.[ف] دشت وسیع و سرسبز

مێرمنانڵ: ☜ مێرمندانڵ

مێرمندانڵ: گەنج، تازەلاو.[ف] نوجوان

مێروو‌ژانە: ژانی کەم و جارجار و بە ئاستەم، چڵ دانی لەش.[ف] درد خفیف

میروولە عەجەمانە: جۆرێک میروولەی گەورەیە لە جیاتی دانەوێڵە جڕ و جانەوەری مردوو دەخوا.[ف] نوعی مورچەی بزرگ که بەجای دانه حشرات مرده را می‌خورد.

میزوو: کیرەوڵ، چەرمی شۆڕی ژێر سکی جوانەگا که کیری لێوە دێتە دەرێ.[ف] جایی که آلت تناسلی گاو نر از آن بیرون می‌آید

میزەگایلە: خەتی خوار و خێچ و قیلە و قانج، پێچەڵاوپووچ.[ف] زیگزاگ

مێشگرە: مۆزگرە، جۆرێ پووش‌بەقوونەی بۆر و کلک قوڵەیە دوژمنی مۆز و مێشانە.[ف] حشره‌ای مانند سنجاقک مگس شکار می‌کند

مێشە خانمانە: جۆرێک مێشی سەوزە لە مێشی‌تر گەورەترە.[ف] نوعی مگس سبز رنگ

مێلکەدان: کلدان، کلتوور، سورمەدان.[ف] سرمه‌دان

مێلۆ: لانکە، بێشکە.[ف] گهواره

مێمڵ:) (+) ملۆزم، مزاحیم؛) سپڵ، گورگ نەخۆرە.[ف]) مزاحم؛) طحال

مینگەیی: بەو پیتانە دەگوترێ کە لە کەپۆدا دەگوترێن. م، ن، گ وەک ژەنگ، ڕەنگ.[ف] حرفهایی که در بینی تلفظ می‌شوند

مێوخۆرکە: ئالینکێکە لە دار مێو دەهاڵێ وەک مالۆنچە وایە و مێوەکە وشک دەکا.[ف] آفت

گیاهی تاک

میۆرە: ساقەتەی دارە میۆ. لاسقی ڕەز.ف ساقەی تاک

میۆژۆرد: گیایەکە گەڵای وردە و گوڵی شین دەر دەکا.ف نام گیاهی است

میۆەت: خزمەت، راژە.ف خدمت

مێوەجاخی: ژن و میێردێک کە هەر کچیان دەبێ.ف زن و شوهری که تنها دختر دارند

میهرەجان: کۆڕ و کۆ بوونەوەی ئەدەبی، فستیوال.ف جشنواره

میەسڵ: جندۆکە، ئەوانگەل، لەمەچێتر.ف جن، از ما بهتران.

www.perawipepwle.com

ن

ناتۆر: (+) کێشکچی، قەرەوڵ.ف نگهبان

ناحاڵی: لا، پندرحاڵی، بەدگووز.ف ناحالی

ناخاڵە: نەزان، بێئەقڵ، ناهیر.ف نادان

نادایە: باوەژن، زڕدایک.ف نامادری، زن‌بابا

ناراڤ: تورت و پتەو، ناوپڕ و قایم.ف محکم و توپر

نارک: ڕوومەت، گۆنا، کوڵمە.ف گونه، صورت

نازۆ: خاوەن شانازی، قەدرگیراو *(بەو ڕێز و حورمەتە زۆرە نازۆتان کردووم)* ف مفتخر

ناسرگە: فەڕغوون، فارگوون.ف فرغون

ناسووس:) ترومپای با لە تەگەر کردن؛) ناسووسی چراتۆڕ و پرێمز.ف) تلمبه‌ای که برای پنچرگیری چرخ استفاده می‌شود؛) تلمبەی چراغ زنبوری و ...

ناقڕە: قورقوڕاچکە، قوڕوو، تینتینۆکە، قورگ، ف حلقوم.

نان بە ساجەوە سووتان: بریتی لە پەک کەوتن و ناهومێد بوون. *(بۆ ئاوا سەرت لە خۆت شێواندووە خۆ نانت بە ساجەوە نەسووتاوە.)* ف کنایه از ناامید شدن

نان بە سێڵەوە سووتان: ☜ نان بە ساجەوە سووتان.

نانانە: ئەو بەراتەی کە لەباتی نانی ژەمەکان دەدرێ بە رەنجبەر و ئیتر لە ماڵی خۆی نان دەخوا.ف مبلغی که به‌جای نان سه وعده به رنجبر داده می‌شود

نانجە: دەلاقە، دەربیجەی چکۆڵە. *(ژوورەکە نانجەیەکی چکۆلەی تێکرابوو.)* ف دریچه‌ی کوچک

نانۆخگیر: نینۆخگیر، نووخان‌بڕ.ف ناخن‌گیر

نان‌ودۆبڕ: کەسێک کە شووم و پێ ڕەشە و هەمیشە ناشکوری دەکا.ف کنایه از آدم نحس

نانی پووە: نانی جۆ و بەڕوو، تێکەڵکراوی ئاردی جۆ و بەڕوو کە دەکرێ بە نان.ف نان بلوط و جو

نانی سەگ پێدان: بریتی لە زۆر بە ناڕەحەتی و کەم و کووڕییەوە بەخێو کردن.ف کنایه از دادن خوراکی به کسی آنهم با ناراحتی و سختی

ناوجیکار: نێوبژیکەر، کەسێک کە ناوبژیی دوو

کەس دەکا.ف میانجی‌گر

ناوجیگەری: نێوبژی کردن.ف میانجی‌گری

ناوچاو تاڵ: ڕووتاڵ، گرژ و مۆن، تووڕە، خوێن‌تاڵ.ف ترشروی

ناوچاوان تاڵ:) ڕووگرژ، ڕووتاڵ؛) بەدبەخت، بەدیەغبااڵ. *(ناوچاوانم هێندە تاڵە بچمە سەر سیروان وشک دەبێ.)* ف) اخمو؛) بدبخت

ناوڕاسگ: ناوەڕاست، نێوان.ف وسط

ناوکار: (+) وشەی زیادی لە شێعردا بۆ پڕ کردنەوەی کێش. *(دەردی دووری زۆر گرانە دڵبەرا هیجران بەسە/ دڵ وەکوو پەروانە سووتا، (چاوەکەم) سووتان بەسە «حەقیقی».)* ف کلمەای اضافی در شعر برای پر کردن وزن

ناومااڵ:) تەختایی سێگۆشەی دەسماڵی ژنان؛) تەختایی زین، ناومااڵی زین.ف) وسط دستمال زنانه؛) تخت زین

ناووگ: نێوان، بەین، مابەین. مەعبەین.ف میان

ناوونووچگ: ناونیتکە، ناوونرکە، قسەی سووک وەدووی کەسێک خستن.ف تهمت

ناوە: (+) خەتی نێوان دوو زەوی. *(ناوە لە زەوییەکە بدەن و هەرکام بەشی خۆتان دیاری بکەن.)* ف مرز زمین کشاورزی

ناوەدان: دیاری کردنی مەرزی زەوی، سنوورکێشانی نێوان دوو پەاڵە زەوی.ف کشیدن مرز میان دو قطعه زمین

ناوەزیلە: ناوەزۆڵ، نێوەزۆڵ، ناڤزێڵ، ناوەڕاستی شووتی.ف مغز هندوانه

ناوەقە: ناوچە، مەاڵبەند.ف منطقه

ناوەکێشان: مەرز دانان، دیاری کردنی سنوور ☜ ناوەدان

ناوی گەورە و شاری وێران: بریتی لە کەسێک یان ناوەندێک کە نێوبانگی گەورەی هەیە و بەاڵم لە نزیکەوە وا نییە.ف کنایه از کسی یا اداره‌ای کە شەهرت زیاد دارد اما در حقیقت اینطور نیست

ناهیر: نەفام، گەوج، بێئاوەز.ف ابله

نپنگ: نەوی، نزم، میچەکە نپنگە.ف کم ارتفاع، سقف کوتاه

نژیار کردن: ئاهەنگگێڕان و شادی کردن بە بۆنەی دەست پێکردن یان تەواو بوونی کارێکەوە.ف سور و شادی به‌علت تمام کردن یا شروع کردن کاری

نسرین: گریان و هەنیسک، کوڵی گریان.ف گریه و سکسکه

نفڵین: گاڵۆر بوون، کەوتن بە عەرزدا.ف افتادن.

نککێنە: جۆرێ باڵداری الق درێژە دەندووکی بۆاڵی سەرێ خوار بۆتەوە و لەگوێ ئاوان دەژێ.ف آوست

نکوول: (+) شارەزا، لێزان، بەاڵەد. *(نکوولە لە هەمی کارێکی)* ف ماهر

نگریس: گوجەستەک، نەگبەت.ف شوم

نۆ مانگی: جۆرێ گڕکەی شوێن شوێنە پێستێکی ڕەقی هەیە ئەگەر نۆ مانگ داینێن هیچی لێنایە.ف نوعی خربزه.

نوپێچکە: بریتی لە منداڵی تازە پێڕەوکە بوو.ف کنایه از بچه‌ای که تازه پا گرفته

نۆڕسکێن: یارییەکە وەک دامە وایە هەرکام لە یاریکەرەکان یەکی نۆ داشیان پێیە.ف اسم یک بازی مانند داما

نۆژەن: چاک کردنەوە.ف تعمیر

نۆکۆم: ناکاو، کتووپڕ.ف ناگهان

نۆکە چەرمەڵە: نۆکە سپیلکە، نۆکە سپی.ف نخود سفید

نۆکە سوورە: ئەو نۆکەی دەکرێتە لەپە. نۆک.ف نخود

نۆکە قەزوێن: جۆرێ نۆکی دەنگ گەورەیە.ف نوعی نخود

نۆکە کێوێلە: ناوی گیایەکی خۆڕسکە لە نۆک دەچێ.ف نام گیاهی است

نۆکەرباب: بابنۆکەر، گەورە نۆکەری ئاغا و خانان.ف سەرنۆکەر

نۆکەڵ: (+) بەرکەڵ، نگوینکی سێ ساڵە کە کاتی کەڵ گرتنی هاتبێ.ف گاو ماده سه ساله که آماده‌ی جفتگیری باشد

نۆکیسە: (+) ڕژد، سەقیل، رەزیل، قڕنیس.ف خسیس

نۆلەکە: ناوی گیایەکە.ف نام گیاهی است

نومبەچۆ: نێفەک، نافەک.ف خشتک شلوار

نومهەد: سەرحەد، کەوشەن، سنوور، تخووب. *(ئەڕای مە نومهەد مەلووم کەیگ.)* ف مرز

نووپژی: نیسک، نژی.ف عدس

نووچاندن: قووچاندن، نووقاندن، چووقاندن، ف برهم آوردن پلک چشم

نووخانبڕ: نانۆخگیر، نینۆخگیر.ف ناخنگیر

نوورونەشەمە: سەر و نەشەمە، پێوقەدەم، نوورونێوچاوان، . *(نوور و نەشەمەی تۆ چاکە بەردیش ناباری.)* ف یمن

نووزاندن: (+) دەنگی سەگ کاتێک خاوەنەکەی دەبینێ و دەچێ بۆلای.ف صدای سگ وقتی که به صاحبش نزدیک می‌شود

نووزە نووز: دەنگی سەگ لەلای خاوەنەکەی.ف صدای سگ پیش صاحبش

نووزەڵ: نووکن، گرینۆک، کەسێک کە زوو دەست دەکا بە گریان، دڵناسک.ف کسی که زود گریه می‌کند، نازک‌دل

نووس: کیر، سیرەت.ف آلت تناسلی نر

نووکوسۆ: سەرەوقوڵە، کایەیەکی کچانەیە بە دەرزیلە دەیکەن.ف اسم یک بازی

نۆوەی: نۆک، نخە، نۆخۆ.ف نخود

نویلک: گووڤەک، سەرانگوێلک، سەلوێنک.ف سرگینگاه، شوله

نەبین: شووشەی مات و بڕگە بڕگە.ف شیشه‌ی مات

نەختاڵ: تۆزەقاڵ، نەختۆک، بڕ، تۆسقاڵ.ف اندک

نەخووس: گڵمتکی ڕەق کە لە قوڕدا ناخووسێ.ف کلوخ سفت که در گل خیس نمی‌شود

نەرمەبەدۆ: دڕوولە، وەستا مستەفا، گیا دۆکوڵیوێکە دڕووی پێوەیە.ف نوعی گیاه خاردار برای آش دوغ

نەرمەهەلۆ: نەرمەغار، غاری لەسەرەخۆی ئەسپ.ف دویدن آرام اسب

نەڕۆک: ڕاوەستاو، چەقبەستوو، بێجووڵە.ف

ساکن

نەشونما: گەورە بوون و گەشانەوە، بەخۆدا هاتوو.ف رشد یافته

نەغمە: (+) سەر وەشاندنی بەران، لێدانی بەران بە سەر. *(بەرانەکە نەغمەیەکی لێدام خەریکبوو ملم بشکێ.)* ف کله زدن قوچ

نەفاچڵ: بڵح، حیز، خونک، ئاکار ناشیرین.ف فاحشه

نەڵاتە: نارەتە، نەعرەتە، نەڕەو.ف نعره

نەمام: (+) دووزمان، قسەبەر، شۆڤار.ف خبرچین

نەمرچ: مڕومۆچ، ڕوونەاخۆش، تووڕە و بوغزاوی.ف اخمو

نەمرنەژی: بژێمەمر. *(نەمرنەژێ ڕۆژگار دەبەینە سەر.)* ژیان بە سەختی و دەستتەنگی.ف بخورنمیر

نەنێ:) نەنک، دایەگەورە، نەنە؛) بانگ کردنی دایەگەورە.ف) مادربزرگ؛) صدا زدن مادربزرگ

نەنێر نەمێ: ☜ نەنێر نەمێو

نەنێر نەمێو: نێرەموک، نێرمۆک، نەنێر نەمێ.ف نه نر نه ماده.

نەواون: نەوان، نەبان، مەڕی لە بیچوو بێزراو.ف حیوان متنفر از بچه خویش

نەوڕ: نەپسێن، داموسکی قایم.ف نخ محکم

نەورایی: تەختان، دەشت، گۆڕایی. *(لە شاخەکە هاتبوونە خوار و گەیشتبوونە نەورایی.)* ف دشت

نەورم: نەور، ناوگەڕ، دەشتایی، *(هاتە نەورم و گوێ ڕێیان/ بۆ تەماشای پووز و پێیان «ڕاوچی».)* ف دشت.

نەوس وەبەر پێ کەوتن: دۆعایەکە واتە لەبەر نەوس گیانت دەرچێ. *(نەوست وەبەر پێیت کەوێ ڕۆڵە دەڵێی هیچی نەخواردووە.)* ف نفرین به کسی که زیاد اشتها دارد و به‌هانه می‌گیرد

نەوندە: باران‌ڕست، گەنم و جۆی بە باران شین بوو.ف گندم و جویی که بوسیله‌ی بارش باران می‌روید

نەوو: لباد، لمەد.ف نمد

نەوەژن: نگوونک، نینگوون، بەرکەڵ، گوێرەکەی مێوی سێ ساڵە.ف گوساله سه ساله

نەوەکام: کاڵ، نەگەیشتوو، میوەی نەوەکام.ف میوه‌ی کال

نەهامەت:) نەگبەت، نگریس، گوجەستەک؛) بەڵا، نەهاتی، چۆرتم، ئاپۆر.ف) شوم؛) بلا و مصیبت

نەهشین: حۆل، وڕ، گەلحۆ، گەمشۆ، خول، گەوج، گەمژە.ف ابله

نەهەنگ: جەفەنگ، گاڵتە و ڕابواردن. *(بەو ڕۆژگارە خەریکی کەیف و نەهەنگن.)* ف کیف و حال

نەیرەڤان: ئاگادار. وشیار.ف آگاه

نیازگا: زیارەتگا. *(سینگی جێی تەواف هەم نیازگایە «بەیتی عەزیز و کوبرا».)* ف معبد، زیارتگاه

نیچک: (+) چەکەرەی گیای تازە ڕسکاو، گیای تازە ڕواو.ف گیاه تازه سر از زمین برآورده

نیخن: کەسێک کە هەمیشە هەناسەی سواره و نیخە نیخی سنگی دێ.ف کسی کە خس خس سینه دارد

نیخه نیخ: سیخه سیخ، هەناسەسوار بوون و دەنگ لێ هاتنی سینگ.ف صدای خس‌خس سینه

نێر بوون: گوڵ کردنی گەنم و جۆ و گیا و گژ. *(گەنم نێر بووه.)* ف به گل نشستن گندم و جو .

نێرمایی: جنسییەت.ف جنسیت

نێره پێخەسوو: دابێکی قەدیم بوو پیاوێکی خزمی بووک لەگەڵی دەچوو بۆ ماڵی زاوا. *(بووک و پێخەسوو لە ژوورێن، نێره پێخەسوویەکیشیان لەگەڵە.)* ف مردی که همراه عروس به خانه داماد می‌رفت

نێره وەجاخی: کەسێک کە هەر کوڕی دەبێ.ف کسی که تنها پسر دارد

نێرەنوغه: گیایەکە وەکوو پرپره وایه بە زەویدا پان دەبێتەوە.ف نام گیاهی است

نێزەک: ئەستێرەی ڕاخوشیو، پێور.ف شهاب

نیۆژ: پزوو، ئەو شوێنەی پاتوڵ کە بەنەخوێنی تێهەڵدەکێشن.ف نیفه.

نیکال: سووچ: قوژبن، قونیچک، قولینچک.ف گوشه

نێکێ: نەنک، دایەگەورە، داپیرە، نەنێ.ف مادربزرگ

نیگەتیڤ: مەنفی، سەلبی.ف منفی

نیڵ: مەڵغە، برازە، نوێڵ، لۆسە، لەوازە، دەلەم.ف اهرم

نیمناز: ناز و عیشوه، ناز کردنی ئافرەت. *(بە ناز و نیمناز دێت و ڕادەبڕێ.)* ف ناز و عشوه

نینۆخ: نینۆک، نووخان.ف ناخن

نینوخ وشک: بریتی لە مرۆڤی سەقیل و ڕژد و مستقووچاو، چروک، قڕنیس.ف خسیس

نینۆخ ڕەق: ☜ نینوخ وشک

نینۆکڕەق: ☜ نینوخ وشک

نینۆکوشک: ☜ نینوخ وشک

نینۆکه شەیتان: شەیتانۆکه.ف حلزون

نێو پاره: نێو جەرگە، ناو پاره، نێو ئاوایی. *(ماڵەکەیان نێو پارەیە.)* ف وسط آبادی

نیوال: دۆڵ، نهال، نوهال، شیو، دەره.ف دره

نێوان تێکچوون: بەین ناخۆشی، قسه نەکردن دەگەڵ یەکتر.ف قهر کردن با یکدیگر

نێوان خۆشی: دۆستایەتی، بەین خۆشی.ف میانه داشتن

نێوان ناخۆشی: نەیاری، دوژمنایەتی.ف دشمنی

نێوبرەک: تیغەی بە تەختە کراو لەنێو یەغدان و دۆڵابدا. *(دوڵابەکە چوار نێوبرەکی هەیە.)* طبقه‌ی کمد و صندوق

نێوبژیوان: نێوبژیکەر. لێک کردنەوەی دوو کەس کە بە شەڕ دێن.ف میانجیگر

نێوبژیوانی: نێوبژی کردن.ف میانجیگری

نێوبوێر: نێوبەنێو، بەین بەین هەڵاواردن، جارناجارێک. *(هیچکەس نێوبوێر مەکە بەشی هەموویان بدە.)* ف یک در میان

نێوچاو تاڵ: ☜ ناوچاو تاڵ

نێوچاو تێکنان: نێوچاوان بە یەکدا دان. *(نێوچاوی تێک دەنی دەڵێی میرخەزەوە.)* ف اخم

www.perawipepwle.com

کردن

نێوچاوان بە یەکدا دان: نێوچاوان تێکنان، ڕووگرژ کردن، ڕووتاڵ کردن.ف اخم کردن

نێوچاوان تاڵ: ☜ ناوچاوان تاڵ

نێوچاوان ڕەش: بەدبەخت، چارەڕەش، بەختڕەش.ف سیاەبخت

نێودەڵانە: ☜ نێودەڵە

نێودەڵە: دەڵانە، پللەی نێردیوان، پللەی پەیژە.ف پلەی نردبان

نێوشکێن: دووڕینی دوو کوتە پارچە بە یەکەوە و نووشتاندنەوەی قەراغی کوتە پارچەکان لە دیوی ناوەوە هەرکام بەلایەکدا. *(ئەگەر ڕێزەکەت لێدا بەوتوو نێوشکێنی کە.)* ف تا کردن کنار پارچەی دوختە شدە از داخل

نێوقەد: پشتێنە، پشتوێنە، پشتێندە.ف کمر

نێوکە ڕەشە: نێوەڕاستی پشتی یەکسم کە کورتان دەکەوێتە سەری و کاتێک بریندار دەبێ درەنگ چاک دەبێتەوە.ف وسط پشت الاغ کە پالان روی آن قرار می‌گیرد و وقتی کە زخمی می‌شود دیر التیام می‌یابد

نیوەسەڵتە: لاوێک کە ژنی مارە کردبێ و هێشتا نەیگوێستبێتەوە.ف جوانی کە عقد کردە، اما هنور عروسی نکردەاست

نێوەکی: ناوەکی، دەروونی.ف هەستەای.

واتایی: مانایی، مەعنەوی، *(شەڕابی ئاڵی واتایی بدە دەستم فەلەک بادە/ تەپوتۆزی خەیاڵات و خەفەتباریم وەبەر بادە «حەسەن سەلاح سۆران».)* ف معنوی

وارک: باڕۆکە، جووچکە مریشکی دوو ساڵە.ف جوجە مرغ دو ساله

واڕگ: پڕمەی گریان، قوڵپەی گریان، هاوار. *(لەبەر ژان جەستەی وارگ لێهەڵسا.)* ف هق‌هق گریه، داد زدن

واريد: بەڵەد، شارەزا، بەڵەو.ف بلد

واريقات: بەسەرهات و قسەوباس، مەسەلە و ڕووداو. *(واریقاتەکەم لە سیر تا پیواز بۆ گێڕایەوە.)* ف سرگذشت و رویداد

واريـنش: پڕشنگدار، درەوشاوە، بەبریقە.ف درخشان

وازەنی: هەتوان، مەڵحەم.ف مرهم

واژین: نووسراوە، ئینشا.ف انشاء، نثر

واق: (+) باڵداڕێکە بەقەد کەو دەبێ ڕەنگی بۆرە. ف بوتیمار

واق بردنەوە: واق وڕمان، حەپەسان، سەرسام بوون*(لێی سواری کەر بووبەکەشیدەوە/کەڵەبابێ دیی واقی بردەوە.«ڕەشاد شەمسەدینی.»)* ف متحیر شدن

واق‌واقکەرە: تاقتاقکەرە، تووتەک.ف بوتیمار

واڵـە: (+) لەقین و خوار سووڕانی تەگەری ماشێن و ... لە کاتی ڕۆیشتندا. *(تەگەری ئەو ماشێنە واڵە دەکا دەرنەپەڕێ باشە.)* ف چرخیدن *نامیزان تایر اتومبیل و...*

وامێڵانـە: گێژەڵووکە، گەردەبل، سایکلۆن، گەڕەپێچ.ف گردباد

واوڵڵە: ماسین، پەنەمین، *(چاوی واوڵڵە گرتگە.)* ف آماسیدن

واهوفـە: بارینی بەفر بە باوە، باڕووشک، بادەوە.ف بارش برف با وزش باد

وایلۆک: گۆرانیی خەماوی، ئیلێگی، شینگێڕی بە دەنگی بەرز بۆ مردوو.ف مرثیه

وربە: کەپەنک، قاپووت.[ف] بالاپووش نمدی

ورچەکە بوون: بریتی لە داکشان و گەورە بوونەوەی سێبەری ڕەوەز و بەرد. *(سێبەری گا بەردەکە ورچەکە بووە.)* [ف] بزرگ شدن سایه سنگ و سخره در بعدازظهر

وردەپێ: بریتی لە مالاتی چکۆلە وەک مەڕ و بزن.[ف] کنایه از گوسفند و بز

وردەکوت: گێرە کردن بە وردی، *(خەرمانەکەمان وردەکوت کرد.)* [ف] کوبیدن خرمن

وردژن: ئەژنۆ، چۆک.[ف] زانو

ورسگ: برسی، نێز.[ف] گرسنه

ورکن: بیانووگر، پەلپگر، بە بیانوو.[ف] بهانه‌گیر

ورکەبەرد: بەردیورد، خڕەبەرد.[ف] سنگ‌ریزه

ورکەخۆر: بەردەماو خۆر، پاشەڕۆک خۆر.[ف] کنایه از نوکر مطیع

ورکەنان: نانی ورد، ورتکەنان، ڕێزەوڵ، ڕێزەنان.[ف] نان خرد

ورگە پۆست: نەخۆشییەکی مالاتە بن سکی هەڵدەماسێ، قۆر.[ف] فتق

ورمزە: گۆزروان، گازوانکە.[ف] گل گاوزبان

وروژم بردن: پەلامار دان، هەڵکوتانە سەر شوێنێک.[ف] هجوم بردن

وروژم کردن: ☜ وروژم بردن

وڕوێڕکە:) فەرمانبەر و کارەکەری ڕوحسووک و گوێڕایەڵ، بەردەست، شاگرد؛) منداڵی تازە پێ گرتووە، پێڕەوکە.[ف]) وردست، شاگرد؛) بچەی تازە پا گرفته

وڕەبەلەک: هوڕەبەلەک، گیایەکە تاڵە وەک میکووک وایە گەڵاکەی سپیواشە، مالات نایخوا .[ف] نام گیاهی تلخ

وریچە: بریقە، تروسکە، وریشە.[ف] درخشش

وژاشارکێ: قەراقەرا، حەشارکۆ، خۆشارکێ، قەرێ قەرێ.[ف] قایم‌وشک

وژن کردن: بژار کردن.[ف] وجین کردن

وژن: بژار، هەڵکەندنی گیای هەرزە لەنێو بێستان و زەرحات.[ف] وجین

وژنکەر: ئالاکەر، بژارچی، بژارکەر.[ف] کسی که وجین می‌کند

وژنە: قایشی پێکەوە لکاندنی نیرو ئاموور، گاینجە.[ف] تسمه‌ی کلفتی که دارخیش و یوغ را به هم وصل می‌کند

وژە: (+) بست، بنگوست، لە سەری قامکە گەورەوە تا سەری قامکە تیتۆلە بە بڵاوی.[ف] وجب

وسنە: برسی، نێز.[ف] گرسنه

وسیک: (+) چۆلەکەیەکی بۆری چکۆلەیە لە پاساری چکۆلەترە.[ف] نام پرنده‌ای کوچک

وشا: (+) گوشاد، فرەوان، فش و فۆڵ.[ف] گشاد

وشتر بەداس: گەمەیەکی لاوانی گوندنشینە، کەسێک داسێک بەدەستەوە دەگرێ جاجمێکی بەسەردا دەدەن و دەمی داسەکە بە جاجمەکەوە بە پەتێک دەپێچن. بەشێوەیەک کە وەک دەندووکی لێدێ و بە هەڵتروشکانەوە دڕوا و شەوانە بە مالاندا دەگەڕێ و چەند کەس لەگەڵی دەگەڕێن و گۆرانی دەڵێن و قەند

و کشمیش و هێلکە و ... وەردەگرن.[ف] نام یک بازی جوانان روستایی

وشکه خۆتەن: جۆرێ چناری خوار و خێچ کە ڕاست هەڵناچێ و باڵا بەرز نییە.[ف] نوعی درخت چنار

وشکه دایەن: دایەنێ کە شیر نادا بە منداڵ و تەنیا تەڕ و وشکی دەکاتەوە و ژیری دەکا.[ف] دایەای کە بە بچە شیر نمیدهد، فقط بە او رسیدگی میکند

وشکه دۆ: کۆن دۆ، ئیشکە دۆ، مانگایەک کە نەشزاوە بەڵام شیری تێدایە.[ف] گاوی کە بچە نیاورده ولی شیر میدهد

وشکه شایی: ☜ هیشکه شایی

وشکه قۆخە: ☜ وشکه کۆخه

وشکه کۆخە: وشکه قۆخە، کۆخەی وشک و بێبەڵغەم کە سینگ و گەروو زۆر ئازار دەدا.[ف] سرفه یابس

وشکه هەڵوا: ئیشکە هەڵوا، هەڵوای ئارد و دۆشاو کە توند دروستی دەکەن بۆ سەفەر.[ف] حلوای خشکی که برای سفر درست میکنند

وشکەخڕ: وشکە شیو، خڕێک کە زوو ئاوەکەی وشک دەبێ.[ف] درەای کە آب آن بە زودی میخشکد

وشکەکەند: ئیشکەکەند، وشکەکێڵ، شیوەردێک کە بە وشکی کێڵدرابێ.[ف] شخم زدن زمینی که آبیاری نشدەباشد

وڵنگە: (+) زایەڵە، دەنگدانەوە.[ف] پژواک

وڵوڵە: دەڵەمە، هێلکە مریشکی بێ تووێکڵ کە بەر لە بوونە هێلکە مریشک دایدەنێ.[ف] تخممرغ که قبل از سفت شدن پوسته گذاشته میشود

وڵێنی: قومری، یاکەریم.[ف] قمری

ونەوشک: قەزوان، قەسقەوان، قەزخوان.[ف] چاتلانقوش

وەتەک: کەت، قەتێ، کورِکور.[ف] کوکر

وەجە: چەپک، دەستە، باقە گیا.[ف] توده گیاه

وەدوو هاتن: وەقسە هاتن، [ف] به حرف آمدن

وەدوو هێنان: وەقسە هێنان، قسە پێکردن.[ف] بەحرف آمدن

وەدەنگ هاتن:) وەقسە هاتن، بێدەنگی شکاندن.) بەدژی زوڵم و زۆر ڕاپەڕین وەقسە هاتن و ناڕەزایەتی دەربڕین. *(کەی دەبڕێتەوە بیانووی زۆرداران/ کێیە وەدەنگ بێ لەسەر هەژاران؟ «هەژار».)* [ف]) بە سخن درآمدن؛) به جان آمدن و بەپا خاستن علیه ظلم و ستم

وەرتە و بەرە: گێرە و کێشە، بێنەوبەرە، چەرمەسەرێ، گیر و گرفت.[ف] گرفتاری

وەردێنەچی: تیری لێدەر، ئەو کەسەی لە نانەواخانە وەردێنە لێدەدا.[ف] وردنەگر

وەرزگار: وەرزێڕ، جووتیار، جووتێر، جووتبەندە[ف] دهقان

وەرزوولا: مشتومااڵ، وەرژوو، شێلان و دەست پێدا ماڵین.[ف] ماساژ

وەرژۆن: بەرەژان، ژانی پێش منداڵ بوونی ژن.[ف] درد قبل از زایمان

وەرکەمەر: ناوی گیایەکی بۆنخۆشی کوێستانییە.[ف] نام گیاهی است

وەرگەوەران: دوژمنی گیانی یەکتری. *(بوونە وەرگەوەرانی یەکتری.)* ف دشمن جان یکدیگر

وەرماس: ئاسک، مامز، مامبز.ف آهو

وەڕووداوانەوە: بەڕووداوانەوە، وەبیر هێنانەوەی کارێکی ڕابردوو. *(کارێکە و کردییەسی تازە وەڕووبدا مەدەرۆ.)* ف بەیاد انداختن گذشته

وەڕووی خۆ نەهێنان: خۆ شلوێ نەکردن. *(هەر وەڕووی خۆشی نەهێنا.)* ف بەروی خود نیاوردن

وەرهاتن: تێڕۆهاتن و ڕامااڵین. *(لە حاڵێکدا، لە سەرەوە لە لووتکەکان، تۆف و زریان لە دەوەن و داران وەردێن/ لە بنەوە، لە دۆڵەکان، گیای نەوخیزە و گۆپکە دەردێن «عەبدووڵاڵا پەشێو».)* ف تاراج

وەرەم: (+) دەردەباریکە، ئازارە باریکە.ف سل

وەرەمەمکی: بەرمەمکان، منداڵی شیرەخۆرە.ف بچه شیرخواره

وەڕێ هاتن: هاتنەڕێ، تووش بوون، *(هەرکارێک بکەی وەڕێت دێتەوە.)* ف دچار شدن

وەڕێ: بەڕە، لەی.ف گلیم

وەزگ دان: دیق کردن، *(ئەوکارەم بۆ جێبەجێ نەبێ وەزگ دەدەم.)* ف دق کردن

وەزگ کەوتن: زگپڕ بوون. *(ئیتر وەزگ کەوتووە هەموو ساڵێک منداڵێکی دەبێ.)* ف حامله شدن

وەژنکار: تاوانبار، گوناحکار.ف گناهکار

وەژەن: گوناح، سووچ، پیازە، تاوان، باڵبەز.ف گناه

وەستا مستەفا: ☜ نەرمەبەدۆ

وەستەک: یەکسمێک کە زۆر ماندوو دەبێ و لە ڕۆیین دەکەوێ.ف اسب و الاغی که زود خسته می‌شود

وەستەگ: ئەسپێک کە سواری ناشی و بێئەزموون گرتبێتی و تەمبەڵ و چەمووش بارهاتبێ.ف اسبی که توسط سواری بێتجربه رام شده‌باشد

وەسەر کردن:) بریتی لە قسە کردنی زۆر *(کە وەسەری کرد بڕیەوەی نییە.)* ؛) کردنە سەر *(ئاش چۆڵە گەنمەکەت بێنە وەسەری کە.)* ف) کنایه از وراجی زیاد؛) ریختن گندم در آسیاب

وەسەر کەوتن:) لە هەوراز چوونە سەر؛) دەوڵەمەند بوون، مامەڵە بەدەستەوە هاتن *(مام بایز لە مامەڵەکەیدا سەر کەوت.)* هەڵبڕین و وەدواکەوت، *(ئەمسەر ئەوسەری دێ وەسەری کەوت نەیگرتەوە.)*) وە دوا کەوتن ف) بالا رفتن از سربالایی؛) ثروتمند شدن.) دنبال کردن کسی.

وەشڵێ: وەشڵە، جوانکیلە، دەلال، شەپال.ف زیبا

وەڤد: کۆڕی نێردراو بۆ شوێنێک. *(کە وڤدێ دەچێتە شوێنێ/ بۆ سەر گۆڕی سەربازی ون تاجەگوڵینەیەک دێنێ «عەبدووڵاڵا پەشێو».)* ف هیئت

وەفە: جۆرێ نەخۆشیی یەکسمە شەل دەبێ، باخە.ف مرضی که اسب را لنگ می‌کند

وەکار خستن:) هەڵکردنی ماتۆڕ و دەزگا و ... ؛) کار کردن بە کەسێک، کار پێکردن.ف)

www.perawipepwle.com

روشن کردن؛) بەکار انداختن

وەکار کەفتن: ☜ وەکار کەوتن

وەکار کەوتن:) دەست کردن بە کار، دەست بەکار بوون؛) هەڵبوونی ماتۆڕ و ماشێن و ..ف) شروع کردن کار؛) روشن شدن موتور و ...

وەکار هاتن: بە کەڵک هاتن.ف بەدرد خوردن

وەکار هاوردن: وەکار هێنان، کەڵک لێوەگرتن.ف بەکار بردن

وەکار هێنان: ☜ وەکار هاوردن

وەگێڕ: کەسێک کە هەقایەت یا باسێک دەگێڕێتەوە.ف راوی

وەل: (+) زەلکاو، باتڵاخ، زۆنگ.ف باتلاق

وەڵاشم: پڕژ و بڵاو، شیکراوە، هنجراو.ف حلاجی شدە و پراکندە

وەلحاسڵ: خۆلاسە، لەسەریەک.ف خلاصە

وەلیل: نەخۆش و کەلەلا، پەک کەوتوو.ف علیل

وەناوکەوتوو: بەسالاچوو، گەڕاوە، بە تەمەن.ف سالخوردە

وەنۆشک: قەزوان، قەسقەوان.ف چاتلانقوش

وەنەن: پردی بزۆک، پردی بە دار و تەناف ساز کراو.ف پل متحرک

وەور: بەفر، وییەر.ف برف

وەیشت: تەوژم، گوشار، جەخت.ف فشار

وەیەکا چوون:) تێکپەڕین، لە یەکتر هەڵچەقین، تێکڕاچوون؛) تێک هەڵچوون، شەڕ کردن لەگەڵ یەکتری.ف) درهم فرورفتن؛) گلاویز شدن

وێرە دڕێژ: چەنە دڕێژ، زۆربڵێ، چەنەوەر، دەمەوەر، چەنەوێرغە.ف وراج

ویزڕک: ئەسپەندەر، ئەسپەننەر.ف اسپند

وێزەنگ:) ئاوزەنگی، ڕکێف، زەنگۆ؛) وەنەوز، وێژنگ، خەونووچکە؛) پەلاماری پەنامەکی، هەڵمەت بردن بەدزییەوە) *خۆیان مات کرد و لەپڕ وێزنگیان دان.)* ف) رکاب زین؛) چرت زدن؛) عملیات سری

وێژامە: پەخشان.ف نثر

وێژن: بێژنگ.ف غربال

ویشکاو هاتن: (+)) چۆڕە لێبڕان، *(کانییەکە وشکاوی هات.)* ؛) بریتی لە پیاوێک کە تۆماوی نەمابێ، لە پیاوەتی کەوتوو. *(برا من تازە ژنم بۆچییە وشکاوم هاتووە.)* ف) خشکیدن چشمە و استخر و ... ؛) کنایە از عقیم شدن مرد.

ویشکە سوێ: زەویی وشک و بێئاو و قەڵشت قەڵشت.ف زمین خشک و ترکخوردە

ویشکەپەڕ: ڕەحەت بوون بە خۆ پێوەنان و دەستبازی.ف انزال به وسیلەی دستبازی

وێغر: بەرەڵڵا، بەرهەڵدا. *(ئەسپەکەی وێغری نێو وێنجەکە کرد.)* ف رها

ویڵغار: وێرغە، جۆرێ ڕەوتی وڵاغی سواری.ف نوعی دویدن اسب

وێنجە خەشە: خەشە وێنجە، جۆرێک وێنجەیە گوڵی پەمەیی دەر دەکا مالات بای پێ ناکا.ف نوعی یونجه

وێنجە ڕەشە: باشترین وێنجە کە مالات بە تەڕی و بە وشکی چاکی دەخوا، گەڵاکەی سێ پەڕەیە و سااڵی سێ بەری دەدوورنەوە.ف

نوعی یونجه

ویَنجه ڕەشه: ڕەشه ویَنجه، جۆرێک ویَنجەیه وەرزێران زۆری دادەچێنن.ف نوعی یونجه

ویَنجه کێویله: ویَنجەی خۆڕسک که له کێو و شاخ دەڕوێ.ف یونجه کوهی

ویَنجـه مارانـه: گیایـەکـه لـه ویَنجـه بـەرزتـره گـەڵاکـەی وەک ویَنجـه دەچـێ، سـاقەتـی ئەستوورتره و گوڵێکی زەرد دەر دەکا.ف اسم گیاهی است شبیه یونجه

وینگـه: دەنگـی خولانـەوەی مـەرزەق، دەنگـی هاویشتنی بەرد.ف صدای چرخش سنگ در هوا

ویَـوڵ: داریَکـی جـەنگـەڵییـه بـەری نییـه.ف یک درخت بی‌ثمر جنگلی

ویەر: بەفر، وەور.ف برف

ویەراو: بەفراو.ف برف‌آب

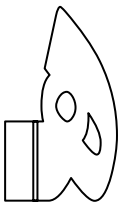

هاتنـه کلکـان:) پاشـگەز بوونـەوە، پـەژیـوان بوونـەوە. *(ئیتـر هاتوومـه کلکـان قـەت کـاری وا ناکـەم.)* ؛) کۆتـایی، ئـاخر. *(کـارەکـەمـان هاتوتـه کلکان ئیتر خەمـم نییە.)* ف) پشیمان شدن؛) بـه پایان رسیدن

هاتنەکەوان: ڕێک کەوتن و سازان، سازگاری. *(هێنده نابار و خیشەسەرە بە هیچ کلۆجێ نایەتە کەوان.)* ، *(ئەگەر مەیلت لە سەرمە بەڕاستی وەرە کەوان/ دەنا بەو نەحلەتەی بی کە خودا کردی لە شەیتان «گۆرانی».)* ف سازش

هاچەر: ☜ ئاچەر

هاچـەرفـەڕانسە:) ئاچـەرفـەڕانسە، ئـامرازێکی کردنـەوە و بـەسـتنەوەی پـێچ و مـۆرەیـە، بـە ڕەزمە توند و شل دەکرێتەوە. گـەورە و چکۆلـە دەکرێتەوە و بۆ هـەمـوو پێچێک دەبـێ؛) بریتـی لـە کـەسـێک کـە هـەمـوو کارێـک دەزانـێ.ف) آچارفرانسه؛) کنایه از کسی که همه کار بلد است

هاروەژان: وروەژان، تووڕە بوونی بـە کۆمـەڵ. ف به هیجان آمدن گروهی

هاروەژانـدن:) تـووڕە کـردن و شـلـەژانـدنی خەڵک. *(بێدەنگ دانیشتوون مەیان هاروەژینە.)* ؛) وروەژانـدنی زەرگـەتـە و ژنگـەسـووره کـە تێکدەهـاڵێن و هێرش دەبـەن.ف) بـەهـم زدن مردم؛) برانگیختن زنبور

هاروەژاو: وروەژاو، تووڕە کراو.ف به هیجان آمده

هارەکڕ: دەستاڕ، بەردی دانـەوێڵـە لـێ کردن.ف دستاس

هاسـکه هاسـک: هـەناسـە سـوار بـوونی دوای هەڵاتن، هانکه هانک.ف نفس نفس زدن بعد از دویدن

هاشاوڵ: شاتاوڵ، پەلامار، شاڵاو.ف حمله

هاشه و پاشه: خەونی تێکە و لێکە و ترسناک،

خەوی ناخۆش. *(خەونێکی هاشە و پاشەم دی.)* ف کابوس

هاڤەن: ئامانج، ئاوات. ف هدف

هاڤی: خوناوە، ئاوی بارانە لەسەر گەڵا و گوڵ. ف قطرە باران روی برگ

هاکەزایی: هەوەنتە، گۆترە، کوێزەرکوت. ف کنایه از کار نسنجیده

هاڵ: (+) تەپک، تەپی لم، تەپکی ڕمل. ف تپەی شنی

هاڵۆزکان: ئاڵۆزان، تێکهاڵان، ئاڵۆسکان. ف سردرگم شدن

هاڵۆزکاو: ئاڵۆزاو، ئاڵۆسکاو، تێکهاڵاو، ئاڵۆزکاو. ف سردرگم

هاڵۆسکان: ☜ هاڵۆزکان

هاڵۆسکاو: ☜ هاڵۆزکاو

هاماج: نێوان، مەودا، مەعبەین. ف میان

هانا و بانا: دیار و شاراوە، ئاشکرا و بزر. ف نهان و آشکار

هانە: (+) ئەنگێزە، دنەی ناوەکیی مرۆڤ. ف انگیزه

هانە ڕەنگینە: کۆلکەزێڕینە، کەسکاسۆر، پەلکەڕەنگینە ف رنگین کمان.

هاوان: شەونم، ئاونگ، خوناو. ف شبنم

هاوپرسەکێ: وتوویژ لەگەڵ دوو کەس، پرسیار کردن لە دوو کەس. ف مصاحبه با دو نفر

هاوپەڕە: هاوبەرە، دوو کەس کە لە بەرێک بن. ف همجوار

هاوکێشە کردن: سەنگ و سووک کردنی دوو شت. هەڵسەنگاندن. ف معادله

هاوکێشە: دوو کەس کە گرفتارییەکیان هەبێ. *(هەر دووکمان هاوکێشەین.)* ف دو نفر که یک گرفتاری داشته باشند

هاومێژ: هاوچاخ، هاوچەرخ. ف هم‌عصر

هاونشین: هاودەم، هامدەم. *(شەوانە هاونشینی جام و بادەم/ بە بادە با پەژارە و خەم بە بادەم/ کە دەستی ڕۆژگار بایدا سەری من/ سەری شووشەی شەڕاب وا چاکە بادەم «هێمن».)* ف مونس، همدم

هاووەوو: هاوبووک، دوو بووکی ماڵێک کە خوشک بن. ف دوو خواهر که عروس یک خانواده باشند

هاووەوی: هەوێ، دووژنی پیاوێک. ف هوو

هایلۆک: کیفۆک، پیفۆک، پیفەڵۆک. ف گیاهی است با پیازەچەی خوردنی

هرنگ: وزە، تاقەت، توانا، هێز. ف رمق و توان

هڕوو: خوو، خدە، عادەت. ف عادت

هڕیشت: هێرش، پەلامار، شاڵاو، هەڵمەت. *(وەیەک هەڕیشت دەوری شارەکە گردن.)* ف حمله

هلیت: گیایەکە لەنێو گەرمەشانیدا دەڕوێ ئەگەر حەیوان بیخوا پێی دەمرێ، گاگلێنە. ف نام گیاهی است سمی که هر حیوانی بخورد می‌میرد

هۆڕپدانەوە: بادانەوە، گەڕانەوە، وەرسووڕان. ف برگشتن

هوتاڤ: تریفەی مانگ، شۆقی مانگ. ف مهتاب

هۆڕاندن: دەنگی ڕەشەوڵاخ. *(مانگاکان دەستیان*

کرد بە هۆڕاندن.) [ف] صدای گاو

هـۆڕژن: دەنگی گریان، شەپۆر، *(لە هـۆڕژنی گریانی دا.)* [ف] صدای بلند گریه

هۆرمزە: ورمزه، گۆزروان.[ف] گل گاوزبان

هـورمیس: فرمێسک، رۆندک، ئەسرین، هێسر، ئەسر، ئەشک.[ف] سرشک

هـوروروژم هێنـان: ورووژم هێنان، بـە پـۆل هەڵتنە سەر شتێک. *(منداڵ هوروروژمیان هێنا بۆ سەر سفرەکە.)* [ف] هجوم آوردن

هـۆرە گـورگی: گورگەزێ، باران و خـۆرەتاو پێکەوە.[ف] باریدن باران به هنگام آفتاب

هۆڕە: دەنگی ڕشەوڵاخ. *(مانگا زەرد هەر هۆڕەی دێ.)* [ف] صدای گاو

هورەبەلە: وڕەبەلەک، گیایەکی تاڵە لە مێکووک دەچێ بەڵام ئەم ڕەنگی سپیواشە.[ف] نام گیاهی تلخ

هورەبەلەک: ☜ هورەبەلە

هـورەتـۆو: خـۆرەتاو، بەرڕۆژ، دژی نسێ.[ف] آفتابگیر

هـۆزی:) گایدەبە، گای یەختە نەکراو. *(وەک هۆزی ملی هەڵدێنێ و دەکەوێتە نێو گاڕان.)* ؛) بریتی لە پیاوی ڕووهەڵماڵدراو و تـۆڵاز کە دایمە بەدوای ژنانەوەیە.[ف]) گاو اخته نشده؛) مرد هیز و بی‌شرم

هۆکەڵ: بلیمەت، هەڵکەوتە.[ف] نابغه

هۆگـان: (+) ئـەو شـوێنەی کـە گایـەکـان یـان تەڕاکتۆر دەگەڕێتەوە سەر خەت، ئەمسەر و ئەوسەری کووز، شوێنی هۆدانەوە لە جووتدا.[ف] محل دوباره برگشتن در شخم زدن

هۆلاسەری: ناوی کایەیەکی منداڵانەیە.[ف] نام یک بازی کودکان

هـۆڵێن: گۆڵێن، تۆپێن، گەمەی بە تۆپ، یاریی تۆپی پێ.[ف] فوتبال

هۆمـەن: هێرش، هـەڵمـەت، پـەلامـار، شـاڵاو.[ف] یورش، حمله

هـوور: (+) بیر، فکر، خـەیـاڵ. *(هـووری کـەس و کاری خوەی کێگ.)* [ف] یاد

هوورنڤیس: مەرەکەب، جەوهەر.[ف] دوات

هوورنڤیسدان: جەوهەردان.[ف] شیشه دوات

هـووڕووش: گـەنمـی بـە دەسـتاڕ لـێکـراو بـۆ ساوەر.[ف] گندم خرد شده برای آش حلیم

هووسەمل: پیازه خووگانه، پیووازه خووگانه، گیایەکە بنەکەی وەک پیواز وایە.[ف] نام گیاهی است

هووشـاندن: دەنگـی مـار کـاتی تـووڕە بـوون. *(داری بـە کـونی مـارەکـەدا کـرد هاتـە دەرێ و دەسـتی کـرد بـە هووشـاندن.)* [ف] صـدای مـار هنگامی که اذیت می‌شود

هووشـە: دەنگی مـار. *(مـارەکـە هـەر هووشـەی دەهات.)* [ف] صدای مار

هووفـە: درۆی زل، زۆر گـەورە نیـشان دانـی شتێک.[ف] اغراق

هووک: (+) شێت، دەلوو، لێوه، دین.[ف] دیوانه

هووکدار: ☜ هووکڵدار

هووکـڵ: جندۆکـە، ئـەجنـدە، جنۆکـە. *(هووکـڵ خۆیان داگە نیشانی بۆیە هەوک بووگە.)* [ف] جن

www.perawipepwle.com

هووکڵدار: شێت، کەسێک کە جندۆکەی لەگەڵە. ف دیوانە، جنزدە

هووکن: ☜ هووکدار

هووڵە: ملە، جۆبرەک. ف آبدزدک

هۆوی: مالۆس، مێچکە بەراز، بەرازی مێو. ف گراز مادە

هەباشە: مەکینەیەکە گەنم و جۆ لە کایەکەی جیا دەکاتەوە. ف خرمنکوب.

هەپلەگون: بێمێشک، کەمئاوەز، ئەقڵسووک. ف ابلە

هەپلیهەپۆ: بریتی لە مرۆی کاس و وڕ و تێنەگەیشتوو. ف کنایە از آدم بی‌ارادە و نفهم

هەپوولک: ئاڵەکۆک، هەپڵۆک، هەڵاکۆک. ف گیاهی از تیرە شنگ

هەتەل: تەڵە، داو. ف دام تلە

هەچان گرتن: وچان دان، وچان گرتن. ف ایستادن برای خستگی درکردن

هەچان: وچان، حەسانەوە، ڕاوەستان. *(زۆر شەکەت بووین هەچانێ بەین خاسە.)* ف ایستادن و خستگی درکردن

هەچی: (+) دەزوو، مکارە. ف نخ

هەدار هەدار: ناوی کایەیەکی منداڵانەیە. ف نام یک بازی کودکانە

هەڕاڵ: بەڕەڵڵا، خوێڕی و بێکارە. *(ڕاستە دەڵێن تێر و پڕی/ هەڕاڵیی پێوەیە و دڕی/ لاڕێ بڕۆی تۆ هەڕاڵی/ دوچاری تەڵەی خەیاڵی. «ڕاوچی».)* ف بیکارە و بی‌بند و بار

هەردەپان: گۆڕەپان، مەیان. ف میدان

هەردیا: حەزیا، هەژدیها. ف اژدها

هەرزەدڕ: چەنەوەر، چەقەسرۆ، هەڵەوەڕ، زۆربڵێ. ف وراج

هەرشین: ڕووخان، ڕمان. ف فرو ریختن آوار

هەرمێ ڕەشە: جۆرێک هەرمێی دەنک گەورەی پایيزییە. ف نوعی گلابی

هەرمێ هەڵوا: جۆرێک هەرمێیە تێخوڵەکەی سەوزە کاتێک دەگا ناوەوەی قاوەیی دەبێ وەک هەڵوا. ف نوعی گلابی

هەرمێز: شێواز. ف اسلوب

هەڕۆڵشە: کەرۆیشک، خەروی، هەرۆیشە. ف خرگوش

هەڕۆنن: زەڕاندنی گوێدرێژ، دەنگی کەر، زەڕە. ف عرعر خر

هەڕە: خشتی لە سەریەک هەڵچندراوی کووڕەخانە، فەنەر. ف فنر آجر

هەرەژ: هار، نەخۆشیی سەگ. *(سەگەکە هەرەژ بووە.)* ف هاری

هەرەش: ☜ هەرەژ

هەرەمک: نەزۆک، نەزا، *(مخابن ئەو ژنە باشە هەرەمکە.)* ف نازا

هەڕەمەکی: هەوەنتە، لە گۆترە خۆ پێدا کردن و بەپەلە چوونە پێشێ. *(هەروا هەڕەمەکی دڕۆنە بەرەوە.)* ف الکی

هەرەنگ: هێز، وزە، قەوەت، ورە. *(هەرەنگ لە دڵم نەما.)* ف توان، نا

هەرێ: (+) هەمیشە، دایمە، یەڤا. ف همیشه

هەریل: جاو، خام، پارچەیەکە لە پەمۆ دەیتەنن.

ف پارچەی پنبەای.

هەریل ئاوا: گوندێک بووە لە هەورامان ئێستا نەماوە و دێیەکی دیکە بەناوی گۆشخان لە نزیکی دروست کراوە.ف نام روستایی ویران شده در اورامان

هەرین: ئەستێرە، هەسارە، ستێر.ف ستاره

هەزار و دوولایی: هەزار و یەکلایە، هاتووچۆی پێچەڵاوپووچ، پێچپێچ ڕۆیشتن. *(هەڵاتنەکەی زۆر سەیرە هەزار و دوولایی دەکا.)* ف دویدن به‌طور زیگزاگ

هەزێ: جاترە، نەعنای کێوی، هەزوە.ف آویشن

هەژەندەر: هەژێنەر، تەکاندەر، بزوێنەر.ف تکان‌دهنده

هەستە دەمار: ڕەگی ئەعساب.ف رگ اعصاب

هەستێرۆک: ئەستێرەی چکۆلە.ف ستاره کوچک

هەسوونە زێڕینە: کوڵکە زێڕینە، پەلکە ڕەنگینە، کەسکاسۆر، هانەڕەنگینە.ف رنگین‌کمان

هەسیل: حەسیر، هەسیرە.ف بوریا

هەسیڵبرە: ملە، جۆبڕەک، ف آبدوزک

هەسێنەزێڕینە: هەسوونەزێڕینە، کەسکاسۆر، کوڵکەزێڕینە.ف رنگین‌کمان

هەسیو: ئاوس، وەزگ کەوتن.ف باردار

هەشار کێشایش: ڕاکشان، تخێڵ بوون.ف دراز کشیدن

هەشت گوڵ: بە تەواوی گوڵ دانی گەنم. *(گەنمەکە جێی وایە گوڵی نەداوە، بەڵام جێی وایە هەشت گوڵ بووە.)* ف تمام خوشه شدن گندم

هەشەنگ: ☜ هەرەنگ

هەشینۆک: کەوتوویی، گرانەتا، نۆبەتێ، کەفتەیی.ف تب شدید

هەڤاڤ: هێمن، لەسەرەخۆ، ئەهوەن، هێدی.ف آرام

هەفتۆوە: ئەفتاوە، لوولێنە.ف آفتابه

هەڤەرە: ڕۆژ، خۆر، هەتاو.ف خورشید

هەڤەک: ڕستە، دێڕ، خەت. *(نامەیەکا چار هەڤەکی ژبۆ هەڤالا خۆ نڤیسی.)* ف خط

هەقدەس: ☜ هەقدەست

هەقدەست: کرێ، مزە، هەقدەس.ف کارمزد

هەقە پەڵە: پەڵە باران لە نێوەڕاست مانگی پایزدا.ف باران در آبان ماه

هەکڵ مەکڵ: ناوی یارییەکی منداڵانەیە بەدەوری یەکەوە دادەنیشن و لاقیان ڕادەکێشن و لاقیان تێکەڵ دەکەن بە نۆرە قامک لەسەر هەموو لاقەکان دادەنێن و وەک بژاردن دەڵێن *(هەکڵ مەکڵ، کڵکافۆکێ/ زەرد و سوور و شەمامۆکێ/ مێخم کوتی مێخ هەڵبەزی/ تیکەی چەپم لەوەی گەزی.)* لەسەر لاقی هەرکەس شێعرەکە تەواو بێ نقورچکێکی تۆندی لێدەگرێ و دەبێ ئەو لاقەی هەڵکێشێتەوە.ف اسم یک بازی کودکانه

هەگلە: گابەرد، بەردی زل.ف سنگ بزرگ

هەگەر: (+) هۆ، بنۆس، ئەگەر، عیللەت.ف سبب

هەڵئاوساو: هەڵماساو، پەنەماو، هەڵماسیو.ف آماسیده

هەڵاتنەوە: شکانی دەسکی گۆزە و کتری و

کیتەڵە و ... *(دەسکی کترییەکە هەڵاتۆتەوە.)* ف شکستن دستەی کتری و کوزە و ...

هەڵاژان: هەڵاژیان، ڕاکشان، ڕازان، تخێڵ بوون، ڕەهێڵ بوون، درێژ بوون.ف دراز کشیدن

هەڵاڵەبرایمە: هەڵاڵەبەرمە، شلێرە.ف لالە واژگون

هەڵاڵەپرژێ: هەڵاڵەپرژاندنی گوڵ.ف گردافشانی گل

هەڵامات: هەڵمەت، هۆمەن، هێرش. *(هەڵامات بردن و قوڵبەس کردنیان.)* ف حمله

هەڵاویل: جانەوەرێکە وەک سمۆرە دەچێ کلکی وەک کەوچک وایە، کاتێک هەست بە مەترسی دەکا و دوژمن لێی نزیک دەبێتەوە میز دەکاتە کلکییەوە و فڕێی دەدا. لە هەرکەس کەوێ دەیکوژێ ڕەنگە ژەهری هەلاهەل و هەلاهیل و هەلایل هەر ئەوە بێ.ف نام جانوری سمی است

هەڵبڕدابڕ: هەڵبڕهەڵبڕ، هەڵبڕین و ماندوو کردن و لێک هەڵاواردن، ڕەپێ کەوتن و هەڵسووڕاندن. *(هەڵبڕدابڕیان بە جاشەکان خستبوو.)* ف دنبال کردن و خسته کردن و از هم جدا کردن

هەڵبڕینەوە: تیژ کردنەوەی دڕانی مشار. *(مشارەکە کول بووە بییە بۆ وەستا با بۆمان هەڵبڕێتەوە.)* ف دوباره تیز کردن دندانه‌ی اره

هەڵبەجووز: ناوی یارییەکی منداڵانەیە بە حەلوا کردن دەڕۆن.ف نام بازی کودکان

هەڵپڕووقان: هەڵپڕووکان، ژاکان و هەڵوەرین.ف پژمردن

هەڵپڕووقاو: ژاکاو، هەڵپڕووکاو.ف پژمرده

هەڵپزان: با کردن و ماسین. زگ هەستان. *(هەر دەخۆن و هەڵدەپژێن.)* ف باد کردن

هەڵپلان: تێکوەردان، ئاوێتە کردن.ف آمیخته کردن

هەڵتڕۆپاندن: تۆپاندن.ف کشتن حیوان حرام گوشت

هەڵتڕۆپاو: تۆپیو، تۆپاو.ف مردن حیوان حرام گوشت

هەڵتڕۆپین: تۆپین، تۆپان، مردنی گیانلەبەری حەرام گۆشت.ف مردن حیوان حرام گوشت

هەڵتۆزانەوە: کزانەوە، چووزانەوەی برین.ف سوزش زخم

هەڵچۆڕ: لاراو، دژاو، زەوییەک کە ئاو ڕاناگرێ و کاتێک ئاوی لێ ئاژین دەکەن، دڕدڕ دەبێ و ئاوەکە هەڵنامژێ.ف زمینی که ناهموار است و آب نمی‌خورد

هەڵچوو پاچوو: ناڕێک و بێسەرەوبەرە. *(هەڵچوو پاچوو کارەگە کردی.)* ف بی نظمی در کار

هەڵخوشان: ☜ هەڵخوشین

هەڵخوشین: دامالکان، دامالدران، *(هەرچی بەنەکەی تێدەهاڵێنم هەر هەڵدەخوشێ.)* ف سر خوردن نخ روی چوب

هەڵخە: (+) جۆرێک هەڵپەڕکێی کوردییە هەر لە جێوە هەڵدەخەنەوە.ف نوعی رقص کردی

هەڵزەپەتان: هەڵزیان، پەنەمین، با کردن، ماسین.ف آماسیدن

هەڵزەقانەوە: هەڵزەقینەوە، هەڵبەزینەوە لە ترس و لە نەکاو.ف یکە خوردن

هەڵژقین: داچڵەکین، داتروسکان، ڕاچەنین.ف یکە خوردن

هەڵژێنین: تێهەڵکێشان. *(قەندەکەی لە چایی هەڵدەژێنێ.)* ف آب کشیدن

هەڵسڵەماندنەوە: سڵەماندنەوە، ڕەو پێکردن.ف رم دادن

هەڵسڵەمینەوە: سڵەمینەوە، ڕەو کردن.ف رم کردن

هەڵسووکەوت: هەستان و دانیشتن. *(لەگەڵ چاک و خراپ هەڵسووکەوت دەکا.)* ف نشست و برخاست

هەڵک: هەناسە، پشوو. (هەلکی بڕیا.) ف نفس

هەڵک بڕیان: هەناسە لێبڕان، بریتی لە ماندوو بوونی زۆر.ف از نفس افتادن

هەڵکردنەوە:) هەڵوێزانن، ماشەرە بەن هەڵکڕنەوە و کردنی بە گوڵوڵە. *(ئەو ماشەرە بەنەم بۆ هەڵکەوە.)* ؛) دیسان هەڵکردنەوەی چرا و ... *(چراکە هەڵکەوە تاریکە.)* ف) گلولە کردن نخ؛) دوبارە روشن کردن چراغ و ...

هەڵڵاجۆ: جۆلانێ، هەلۆرتک، دیلانێ، دنگلاڤ.ف تاب

هەڵم: تاقەت، توانا، زیاتر بۆ تاژی دەگوترێ. *(تاژییەکەمان لە ڕاودا زۆر بە هەڵمە.)* ف رمق، توانایی

هەڵمەقووت:) قووتدانی خۆراک بە گەرمی، حەپەنۆش. *(نەیهێشت سارد بێتەوە و هەر بە گەرمی هەڵمەقووتی کرد.)* ؛) کنایە لە خواردنی شتی حەرام بە ئاسانی. *(حەرام و حەڵاڵ نازانێ وەک گەزۆ و مازوو هەڵمەقووتی کرد.)* ف هورت کشیدن غذای گرم باعجله؛) خوردن مال حرام بدون مهابا

هەڵوارتە: هەڵبژێردراو، هەڵبژاردە.ف استثناء

هەڵۆک: لانکە، بێشکە.ف گهواره

هەڵۆلگ: ☜ هەڵۆک

هەلومەرج: بارودۆخ.ف موقعیت

هەلون: هەلووکێن، حەللو، چۆحەلین.ف الکدولک

هەڵەپڕووکێ: پەلە و عەجەلە لە کاردا. *(کارەکەیان بە هەڵەپڕووکێ تەواو کرد.)* ف عجله کردن در کار

هەڵەپڵە: پەلە و عەجەلە، لەز، تاڵووکە. *(وە هەڵەپڵە لەولاوە هاتەوە.)* ف عجله

هەلەکە سەما: (+) سەما کردن و شادی و هەڵبەزدابەز لە خۆشیانا. *(لە خۆشیانا کەوتبوونە هەلەکە سەما.)* ف رقص و پایکوبی و شادی

هەلێک مەلێک: هیچ و پووچ، سووکوچرووک، سەڵیتەی بەڕەڵڵا و بەدەست هەموکەسەوە. *(پیرێژنەکەی هەلێک مەلێک / هەر دوو لینگانت دەگرم پێک/ هەر دوو کونانت دەکەم بە بێک/ میری بەبە سەلامەلێک «عەلی بەردەشانی».)* ف روسپی هرجایی

هەڵەوپەڵە: هەڵە و چەوتی لە نووسین و کاردا *(پێم خۆشە هەڵەوپەڵەم بۆ ڕاست کەنەوە)* .ف غلط، اشتباه

هەماس: لەسەرەخۆ، هێمن، هێدی.[ف] آرام

هەمبیەر: شەریک.[ف] شریک

هەمتەر: هەمتی، دیسان، هەمیسان، سەرلەنوێ.[ف] دوباره

هەمدا: هاوتەمەن، هاوساڵ.[ف] همسال

هەمدەس: هەرەوەز، کار کردنی چەند کەس پێکەوە بۆ تەواو کردنی کارێک. *(چوار مااڵین دەبینە هەمدەس و دروێنەی هەر چوار ماڵەکە تەواو دەکەین.)* [ف] همکاری کردن چند کس برای زود پایان دادن کارها

هەمرێش: ئاوەڵزاوا، هاوزاوا.[ف] باجناق

هەمزاغایی: ناوی تیرەیەک لە هۆزی مامەش.[ف] نام طایفه‌ای از ایل مامش

هەمکوڕ: دەستەبرا، هەڤاڵ، ڕەفیق، هاوڕێ.[ف] دوست، رفیق

هەمڵ: فەڕز، گریمان، دانان بە گومان. *(وا هەمڵ کەین هەر نەبووگە.)* [ف] فرضیه

هەمن: قەمتەرە، پەتێکە ڕەشماڵی لە چوار لاوە پێ قایم دەکرێ. *(سەری هەمنەکان بەو هەیانەوە ببەستە.)* [ف] طناب چادر و خیمه

هەمەکی: گشتی.[ف] کلی

هەنارۆک: نارنجەک، قۆمبەلە.[ف] نارنجک

هەناڕەس: بە هاناوە چوون، فریاڕەس، فریای کەسێک کەوتن.[ف] فریادرس

هەناسە کورپی: هەناسەبڕکێ، هاسکە هاسک.[ف] نفس‌تنگی

هەناسەڕەش: بەغیل، نەفسپیس، حەسوود، چاوپیس.[ف] حسود، بدنفوس

هەنتن: کوتان، دەرزی وەشاندن.[ف] تزریق کردن

هەنجراو: شیکراوە، ڕیشاڵ ڕیشاڵ کراو.[ف] پارچه ریش ریش شده

هەندەر: (+)) حاند، حاست، پەنا) هەنتەش، حوزوور *(نەهەنراوە دەسی شیعرم لە هەندەرتا گلەی ناوێ/ سروشتی شاعیری وایە دەبێ هەستی نەهەنرابێ «راوچی»)* .[ف]) در برابر، نزدیک) حضور

هەندەران: (+) دەرەتان، ڕێی دەرباز بوون لە سەختی و خەفەت. *(لە تاوانا هەندەرانی نەبوو.)* حەجمان، ئارا و قارا.[ف] طاقت، راه گریز

هەندەکی: لانیکەم.[ف] جزئی

هەنران: هەداداں، سرەوتن، *(نەهەنراوە دەسی شێعرم لە هەندەرتا گلەی ناوێ/ سروشتی شاعیری وایە دەبێ دەستی نەهەنرا بێ. «ڕاوچی».)* [ف] آرام گرفتن

هەنگژان:) تێهاڵان، تێوروکان؛) هاروژان، وروژان. *(منااڵیل لە مەیانەکە هەنگژان.)* ؛[ف]) دور چیزی گرفتن.) به هیجان آمدن

هەنگە ڕەشە: جۆرێک هەنگێ باریک و درێژە ڕەنگی ڕەشە، شەمەتریکە.[ف] زنبورسیاه

هەنگەژاڵە: (+) زەرگەتە، زەردەواڵە.[ف] موسه

هەنگەمە: هەرا و هۆریا، زەنازەنا، هەڵاوبگر. *(بوو بە هەنگەمەیەک سەگ ساحەبی خۆی نەدەناسی.)* [ف] جنجال و سروصدا

هەنگێز: قەوە، هێز، وزە.[ف] نیرو

هەنگێزدان: قەوە لێدان، هێز لێدان. *(هەنگێزی*

www.perawipepwle.com

قۆڵیاندا و بەدوای خۆیاندا ڕایانکێشا.) ف قوت زدن

هەنوودان: تیف تیفەدان، ساف و سووف کردن. *(ڕیشی وا هەنوو داوە کێچ بووکسەواتی لێدەکا.)* ف کنایه از تراشیدن ریش و آرایش زیاد

هەنیهەنی: هەلاهەلا، داوەشاو. ف له و از هم پاشیده

هەنییەکۆڵە: شووتیی چکۆڵە و بێ ئاو، شووتیی دێمەکار. ف هندوانه‌ی دیمی

هەواکێش: خەفەنگ، دەربیجە یان کولاوکەی چکۆڵە لە ماڵدا بۆئەوەی هەوای پێدا بێتە ژووری. ف هواکش

هەواڵنێر: خەبەرنێر، کەسێک کە هەواڵ و خەبەر بۆ گۆڤار و ڕۆژنامە و رادیۆ و تی‌ڤی کۆ دەکاتەوە و بەڕێی دەکا. ف خبرنگار

هەوروهێڵ: هەور و هەلا. ف ابری

هەوروساو: جۆرێک لەچکەی ژنانە *(شنەی با کاتێ لەچکەی هەوروساوی لادەدا، دەڕژێ/ لە تاسەی هەڵمژینی بۆی وەنەوشەی پەرچەمی ئەشکم «ئەمین گەردیگلانی»)*. ف روسری ابروباد

هەورین: برینگ، مەقەستی مەڕ بڕینەوە. ف دوکارد

هەوکە: هەنووکە، نهۆ، هێشتا. ف هنوز

هەوەجە: حەوجە، نیاز، ئاتاج، حەوج، ف احتیاج

هەوەنتە: (+) بەلاش، خۆڕایی، مفتە. ف مفت، رایگان

هەوەنتەخۆڕ: مفتەخۆڕ. ف مفتخور

هەوهەوە: ناوی مەلێکە. *(هاتەوە، هاتەوە، تەیرەکەی لە گەرمێنێ، بەو تەیرەم دەڵێن هەوهەوە/ تێژبااڵی خۆی لێکدەداوە/ نیشت لە مەزراکەی یەکشەوە/ باز و بۆڕ بۆلیان بەستووە/ سەر سەوزێکیان پێشڕەوە «فولکلۆر».)* ف نام پرنده‌ای است

هەوێژ: هاودەنگ، هاواڵ، هاودەم. ف مونس، همدم

هەوێق: حەوێق، تەشق، پەڕپەڕۆچکە، بەرزایی ئاسمان. ف اوج

هەوێڵ: لەبەرچاو، لەبەردەست، *(دەستم گیرابوو بە کارەوە، کەسیش لە هەوێڵدا نەبوو بینێرم بە دواتدا.)* ف دسترسی

هەوێنی نۆ مەنجەڵ شیر: بریتی لە زۆرزان و فێڵەباز، کەسێک کە ناتوانی سەر لە کاری دەرهێني. ف کنایه از آدم مرموز

هەیشت: کەڵەگا، سەربزێو، یاخی، شەقی. *(هێندە دانە دەمیەو هەیشت بووگە.)* ف یاغی

هەیڤی: (+) حەزیا، هەژدیها، هەردیا. ف اژدها

هەیکەڵ: ناوی خەریتەیەکی فەڕشە. ف نام نقشه‌ی قالی است

هەیە: (+) سینگی دارینی خێوەت، سینگی ڕەشماڵ. *(خێوەتێکیان هەڵداوە چل هەیەی بۆ داکوتراوە.)* ف میخ چوبی

هیال هیال: دەربەدەر، ئاوارە، ئاراگێڵ، وێڵوێڵ. ف سرگردان

هێدم گرتن: سەرسام بوون، حەپەسان، واق ورمان. *(چاوی بەو دیمەنە کەوت هەتا ماوەیەک*

هێدم گرتی.) ف متحیر شدن

هیـرز: فریـزوو، فـرووزوو، فـرس، گیایـەکـی هەرزەیە ڕیشەکەی زۆر دردێژە و لەنێو بێستان و وێنجە و ... دا دەڕوێ و وشکی دەکا.ف گیاه هرز

هێرەق و نیلّە: یـەرەق و نیلّـە، هیلّـە قوونێرە.ف خیش و یوغ

هیـزار: شـتێکی دەسـت درووی وەک کۆچکـە و لـەچکـەیـە ژنـان لـە ملـی دەکـەن، زیـاتر لـەنێـو عەشیرەتی مـەنگوڕ بۆ جوانی لـە ملی دەکـەن. *سەیری کوردستانی چۆڵ کەم، یا تەمی کوێستانی دڵ/ داخی دووریی تۆ بچێژم، یا خـەمی هیزار لـە مل؟ «هێدی».)* ف نوعی لچک دست‌باف

هیـستۆک: داگیـر کـراو، زەوت کـراو، دەسـت بـەسـەردا گیـراو. *(ئیرلـەنـد لـەلایـەن بریتانیـاوە هیستۆک کرابوو.)* ف مستعمره

هێسی: ئاسۆ، سوێ، سۆ.ف افق

هێشخان: پەسیو، خەڵوەتی، کولێن.ف پستو

هیشک بوون:) لەبەر ترس جوولّە لێبڕان، *(لـە هێـوەتـا لـەجـای خـۆمم هیـشک بـیم.)* ؛) وشـک هـەڵگـەڕان، ژاکـان.ف) از تـرس خـشک زدن؛) خشکیدن

هیشک و برینگ: وشک و برینگ، تـەواو وشـک. ف تمام خشک

هیشکە:) بریتی لە ئاژەڵێک کە نـەزابێت و شـیر بدا، ویشکە، کۆندۆ؛) پارەی خەوتـوو لـە ماڵدا، *(چەندەت هیشکە لەو سندووقە ناوە.)* ف) حیوانی که بچه نیاورده، ولی شیر می‌دهد؛) پول نقد در خانه

هیشک هەڵاتن:) وشک بوونی گیا و گژ و دار و گوڵ. *(دارەکان لەخۆڕا هیشک هـەڵاتـن.)* ؛) کز بـوون لـەبـەر خـەم و کـەسـەر، لاواز بـوون. *(هێندەی خـەم خـواردووە هیشک هـەڵاتـووە.)* ف) پژمرده شدن؛) لاغر و نحیف شدن

هیـشک هـەڵگـەڕان: ویـشک هـەڵاتـن، ویـشک بوونەوە، ☜ هیشک هەڵاتن

هیشک هەڵێنان:) وشک کردن؛) خەمبار کردنی کـەسێک و لاواز بـوونی بـەو هۆیـەوە. *(هێنـدەی خەم پێداوە هیشکی هـەڵێنـاوە.)* ف) خشکاندن؛) اندوهگین کردن کسی

هیشکاتی: وشکانی، ئیشکانی.ف خشکی

هیشکارۆ: بیابانی بێ ئاو، بێروون.ف کویر

هیشکاو: وشـکاو، ئیشکاو. *(جۆگـەکـە هیشکاوی هات.)* ف خشکیدن

هیشکاوز: تۆوی بـە وشکییەوە کراو بـەهیوای باران، خەفتان.ف کاشتن قبل از باران

هیشکاوس: ☜ هیشکاوز

هیشکەبار: میـوەی وشـک و کـراو وەک گـوێز و بادام و قەیسییە وشکە و مێوژ و کشمیش و ... ف خشکبار

هیشکە بەرد: وشکەچن، وشکە کەڵەک، دیـواری بە بەرد هەڵچندراوی بێ قوڕ.ف دیوار سنگی.

هیـشکە بیـر: وشـکە بیـر، چاڵاوێـک کـە تـەنیـا بـەهـاران ئـاوی تێدایـە و زوو وشـک دەکـات.ف چاهی که تنها در فصل بهار آب دارد

هیشکە بیرۆ: وشکە بیرۆ، نەخۆشییەکی پێستە

به تۆقەن وشک دەبێ و تـوێخ هـەڵدەدا.ف قارچ پوستی

هیشکه پڵاو: برنجێ کە ڕۆنی تێنەکرابێ، چڵاو. ف چلو

هیشکەچن: ☜ هیشکە بەرد

هیشکە خڕ: ☜ هیشکە شیو

هیشکە داوە ت: هەڵپەڕکێ کە ژنـی تێدا نـەبێ، هەڵپەڕکێی بێ دۆ.ف رقص گروهی مردانه

هیشکە دۆ: ☜ ویشکە دۆ

هیشکەڕن:) ڕنینـەوەی مـوو لـە کـەوڵی ئـاژەڵ بـێئـەوەی هـەڵاڵـی لـێدرابـێ؛) گاڵتـەجـارِی و گـەمـەی تـەنافبـاز.ف) چیـدن کـرک از پوسـت حیوان؛) دلقکبازی و سیرک

هیـشکەڕۆ:) یـەکـسمی فێـرە ڕەوت نـەکـراو، یەکسمی نـەگیراو. *(جوانـووەکـەیان هیشکەڕۆیە هێشتا نەگیراوە.)* ؛) چۆمێک کە هاوینـان وشـک دەکا.ف) کرەی تعلیم ندیده؛) رودخانـه‌ای کـه در تابستان می‌خشکد

هیـشکەڕێ: ڕێگـای هـەڵـەمـووت و سـەخـت و بەردەڵان. راه سنگلاخ و ناهموار

هیشکە سـاڵ: سـاڵی کـەم بـاران، وشـکەسـاڵ.ف خشک سال

هیشکەسۆ: ویشکەسوێ، زەویی قەڵشت و تینوو.ف زمین خشک ترک‌خورده.

هیشکە سۆفی: خودا خوازی هیچ نەزان. وشـکه سۆفی.ف زاهد ابله

هیشکە سەرمـا: سـەرمـای سـەختی بێ بـەفر و باران.ف سرمای شدید بدون بارش

هیـشکە شـیو: دۆڵ و شـیوی بـێ ئـاو، ویـشکە شیو، ویشکە خڕ.ف دەری بی آب

هیشکە کەڵەک: ☜ هیشکەچن

هیـشکەڵ: چـڕ و چیلکـە، لـق و چڵـی وشـک بـۆ سـووتاندن، ئـاوردوو، هێزنـگ، ئێزنـگ.ف هیـزم، هیمه

هیشکەمێ: کرێی نەغد بۆ کرێکار و ڕەنجبـەر و شـوان بـێئـەوەی نـان و خـۆراکی پـێبدرێ. *(بـه هیـشکەمـێ شـوانی گرتـووە ژەمـەکـان دەچێتـەوە مـاڵی خـۆی.)* ف کارگر یـا چوپانی کـه تنهـا مـزد خود را می‌گیرد و در خانه خود غذا می‌خورد

هیـشکە وەرد: هیـشکاوز، هیـشکاوس، وشـکه وەرد، وشـکه کـەنـد، ویـشکه کێـل، خـەفتـان.ف کاشتن قبل از باران

هیشکە هەڵوا: ☜ ویشکه هەڵوا

هیڤرزە: قـەرەبـاڵغ، پڕایـی خـەڵـک و هـەرا هـەرا. قەرەبارغ.ف جنجال و هیاهو

هێقە: یەخە، یێخە، پێسیر.ف یقه.

هێلانە لە چاودا کردن: لەبـەرچـاو لانـەچـوون و زۆر بـۆ هێنـان، بریتـی لـە مـزاحیم بـوونی زۆر. *(ئـەو هـەتیوە بـەیـنێکە هێلانـەی لـە چاودا کـردووین.)* ف کنایه از مزاحمت زیاد

هێلکۆکە: تۆوی ژن.ف تخمک زن

هێلکـە دۆڕیـن: مریـشکێک کـە لـە کولانـەکـەی خۆیـدا هێلکـە ناکـا و لـەمـلا و ئـەولا هێلکـەکـەی دەکا و خاوەنەکەی نایبینێتەوە.ف مرغی که در لانه‌ی خود تخم نمی‌گذارد

هێلکە گون: ☜ یەلکه گون

هیلکەکەر: ڕایی‌باز، ماستاوکەر، تەشی‌ڕێس.[ف] متملق

هێلوون: (+) قوولکەی چاو.[ف] حدقه

هیلوین: هێلوون، هێلانه.[ف] آشیان

هێڵە: (+) نێڵە، کڵپەی ئاور.[ف] زبانه‌ی آتش

هیلەت: حیله، فێڵ، دەهۆ.[ف] حیله، مکر

هیلەتباز: فێڵەباز، تەڵەکەباز.[ف] حیله‌گر

هێلەک: پەستەک، جلیسقه.[ف] جلیقه

هێلەکە: پەستەک، فەرەنجی، هێلەگ.[ف] جلیقه نمدی

هێڵی کەمەری: کەمەربەندی ناوەڕاستی گۆی زەوی.[ف] خط استوا

هێلێنک: هێلانه، لانه.[ف] آشیان

هێلینگە: داشقه، عارەبانه.[ف] گاری

هێمێ: (+) نێوان، مەودا، بەین.[ف] میان، فاصله

هێنان: بۆ نرخ دەگوترێ، شیان، ژیان. *(ئەو ماشێنە چەند ملوێن دەهێنێ.)* ، *(ئەو ماشێنە چەند ملوێن دەژی.)* [ف] ارزش

هیوا بەخۆ: کەسێک کە بەخۆی دەنازێ و پێی‌وایە هەموو کارێکی لەدەست دێ.[ف] کسی که به‌خود می‌بالد

هیوابڕاو: ناهومێد بوو، ناهمێ. *(پەڕی زەردەی هومێدی ڕاپەڕ و هیوابڕاوم من/ مەلی ئەستۆ شکاوی جێ شکارم یا ڕەسوولەڵڵا «ڕاوچی».)*

[ف] نومید

هیوابڕین: (+) ناهۆمێد کردن.[ف] نومید کردن

هێوران: دامەزران، سرەوتن، ئۆقره گرتن. *(ئەوەندە بزۆزن لە هیچ کوێیەک ناهێورێن.)* [ف] آرام گرفتن

هێورزە:) دەم وێشک بوون لەبەر تینوێتیی زۆر، سیوشکە. *(خەریکم لە تینووانا هێورزە دەبم.)* ؛) قەرەبالّغ، حەشامەتی زۆر.[ف]) عطش؛) جمعیت زیاد

هێوەت: حەیبەت، سام، ترس.[ف] هیبت

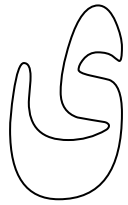

یارسان: مەزهەبی ئەهلی هەق.ف مذهب اهل حق

یازوق: یازوخ، حەیف، مخابن.ف دریغ

یاکەند: یاقووت، بەردێکی بە نرخە.ف یاقوت

یانجووز: ☜ خۆش‌هەڵکێشە

یاندووز: گیایەکە لە تاڵوو دەچێ.ف نام گیاهی است

یانیگر: سەگی درِ، سەگێک کە پەلاماری مرۆڤ دەدا و گازی لێدەگرێ، بێگانەگر.ف سگ گازگیر

یاهی: ئاکام، کۆتایی.ف پایان

یونجە: هاڕیە، کەلووەسمە، کرمێکی سەوزە نۆک دەخوا.ف کرم آفت نخود

یەخانگیر: یەخەگیر، دەست بە یەخە. *(لەسەر پردەکە یەخانگیر بووین و بە کەس لێک نەدەبوونەوە.)* ف گریبان‌گیر

یەرخرمە: باقە، باغە، باوەشە گیای بەستراو.ف بسته گیاه

یەزنە: جێژن، جەژن.ف جشن

یەستر: ئێستر، هێستر، قانتر.ف قاطر

یەسقان: ئێسقان، یەسک، سۆقان، پێشە، هەستی، هەستوو، ئێسک.ف استخوان

یەسیر: (+) سێوی، منداڵی دایک مردوو.ف بچە مادر مرده

یەشوو: هێشوو، زەنگەتە، بۆڵ، تڵووتەک.ف خوشەی انگور

یەغنە: یەغنی، تایە گیا و گەنم، گیشە، قۆری، قەڵاتە.ف تودەی انباشتە شدەی علف و گندم درو شده

یەڤا: هەمیشە، هەرێ، دایمە.ف همیشه

یەڤە: کات، وەخت.ف هنگام

یەڤەن: جوان، دەلال، بەدەو.ف زیبا

یەکانەدردوو: یەکەونەردوو، کتوپڕ، دەمودەست، لەڕێوە.ف فوری

یەکانگیر: یەکدیگر، پێکەوە نووساو، تێکەڵ یەک بوون. *(لەو شوێنەی هەر دوو چۆمەکە یەکانگیر دەبن، ئەو جوتە پێکەوە یەکانگیر بوون.)* ف به‌هم پیوستن

www.perawipepwle.com

یەکدیگر: ☜ یەکانگیر

یەکڕوو بوونەوە: ددان سپی بوونەوە، شەرم و شکۆ و حورمەت لەنێواندا نەمان و شەڕە قسە کردن لەگەڵ یەکتر. *(تازە وا یەکڕوو بوونەوە شەرم لە یەکتر ناکەن.)* ف در میان نماندن احترام و دوستی

یەکرەویلکە: باریکەڵە، لەڕ و لاواز، داڵگۆشت، بەلە باریکە، *(پیاوێکی یەکرەویلکەیە لووتی بگری گیانی دەردەچێ.)* ف لاغر

یەکمل: سەرسەخت، کەللەڕەق، خیشەسەر. ف سرسخت، خیرەسر

یەکملی: کەللەڕەقی، سەرسەختی، خیشەسەری. ف خیره سری، سرسختی

یەکەڵە گوان: پەز یان بزنێک کە تەنیا گوانێکی هەیە. ف بز یا گوسفندی که یک پستان دارد

یەکەڵە گون: جوانەگایەک کە تەنیا هێلکە گونێکی هەیە. ف گاو نری که یک خایه دارد

یەکەونەدوو:یەکەونەردوو، دەمودەست، خێرا، یەکاندەردوو. ف فوری

یەکەونەردوو: ☜ یەکاندەردوو

یەکیەتی: ناوی هەڵپەڕکێیەکی کوردییە. ف نام یک رقص کردی.

یەڵخی یەڵخی: وێڵوێڵ، هیال هیال، سەڵت و سپاده سووڕانەوە. ف یله و سرگردان گشتن

یەلکە: هێلکە، هێک، خا. ف تخم پرنده

یەلکەکەر: مەرایی‌کەر، ریایی‌باز، تەشی‌ڕێس، ماستاوکەر. ف متملق

یەلکە گون: دوو خرەکەی نێو گوندێنی نێرینە، خا. ف خایه

یەوەرە: داڵگۆشت، لەڕ، کز، ڕیوەڵە، لاواز. ف لاغر

ییختیار: بە سااڵچوو، ئیختیار، زورهان، پیرەپیاو. *(حاجی پیاوێکی ییختیارە و زۆر بە ئەزموونە.)* ف سالخورده، مسن

بەرهەمە بڵاوکراوەکانی نووسەر:

١. **"تاپۆی وەرزێکی سەوز"، شیعر ١٩٩٧** تەورێز
٢. **"شەوەژانی ئەستێرەیەک"، شیعر، ٢٠٠٠ تاران**
٣. **"مەرگەخەون"، شیعر، ٢٠٠٣ تاران**
٤. **"دیسان لەو شەقامانەوە"، چیرۆکی بیژەن نەجدی (وەرگێڕان) ٢٠٠٥ هەولێر**
٥. **"تەپڵی ئاور"، چیرۆکی بیانی (وەرگێڕان) ٢٠٠٥ هەولێر**
٦. **"جێگای بەتاڵی سلووچ"، ڕۆمانی مەحموود دەوڵەت ئابادی (وەرگێڕان) ، ٢٠٠٦ هەولیر**
٧. **خۆرولاولاو ، شیعری مندالان ٢٠٠٦ بۆکان**
٨. **یەکگرتن ، چیرۆکی مندالان « قودسی قازی نوور» (وەرگێڕان) ، ٢٠٠٦ هەولێر**
٩. **"برایانی کارامازۆف"، ڕۆمانی فیودۆر داستایێفسکی، (وەرگێڕان) ٢٠٠٧ هەولێر**

ئەم بەرهەمانەش ئامادەی چاپن:
١. **"نارنجی فڕین" کۆچیرۆک**
٢. **"خولیای نووسین" کۆمەڵە وتار (وەرگێڕان)**
٣. **"تازیەبارانی بەیەل" ڕۆمانی غوڵامحوسێن ساعیدی، (وەرگێڕان)**

.....

سپاس بۆ کاک ***محەممەدئەمین شاسەنەم*** و ***مریەم شاسەنەم*** کە بۆ پیتچنی و ڕێکوپێک کردنی ئەم فەرهەنگە زۆریان زەحمەت کێشا، دڵنیام ئەگەر دڵ گەورەیی و ڕۆحسووکیی ئەوان نەبوایە ئەم بەرهەمە ڕووناکیی نەدەدی.

ئەمین گەردیگلانی